

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АЕРОКОСМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ АВІАЦІЙНИЙ ІНСТИТУТ»

ХАРЕЧКО Дмитро Олексійович

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

УДК 351.84:35.072.2:342.5

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА СУСПІЛЬНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ НА
СУЧАСНОМУ ЕТАПІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ
ТРАНСФОРМАЦІЙ**

Подається на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Харечко Д. О.

Харків – 2026

АНОТАЦІЯ

Харечко Д.О. Державна політика суспільного благополуччя на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій. – *Рукопис.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Національний аерокосмічний університет «Харківський авіаційний інститут», Харків, 2026.

Встановлено, що на сучасному етапі розвитку України спостерігається низка викликів та загроз зі зовнішнього середовища, серед яких особливим є намагання систематично дискредитувати та знецінювати інститут сім'ї, розглядаючи його як застарілий або навіть залишковий, не відповідний сучасним тенденціям у світовій економіці, культурі та суспільстві. Такий підхід є неправильним і навіть небезпечним, оскільки він може вплинути на усвідомлення та ціннісні установки громадян, особливо молоді. Держава приділяє особливу увагу реагуванню на зростаючі загрози у сфері інформаційної та культурної безпеки, шляхом впровадження гармонійної та узгодженої сімейної політики.

Зазначено, що державна політика ґрунтується на традиційних цінностях та спрямована на духовний та культурний розвиток як окремих особистостей, так і суспільства в цілому. В Україні на сьогодні державна політика благополуччя розвивається відповідно до положень Концепції державної сімейної політики, прийнятої на період до 2025 року. Ця Концепція визначає найважливіші орієнтири у забезпеченні всебічної (матеріальної, соціальної, культурної) підтримки сімей та укріпленні цінностей сімейного життя. Вона також спрямована на створення сприятливих умов для демографічного та якісного розвитку сімейного інституту та захисту прав його членів у суспільному розвитку. Соціально-економічне зростання безпосередньо впливає на функціонування сімей в Україні.

Доведено, що низький рівень доходів, безробіття, недостатня

доступність якісної медичної та освітньої допомоги створюють складнощі для сімей у забезпеченні базових потреб, а також можуть сприяти виникненню конфліктів у сімейному середовищі. Політика соціального благополуччя має на меті полегшити та покращити життя сімей, забезпечуючи їм не лише економічну підтримку, але й доступ до якісних соціальних послуг та можливостей для самореалізації. Ефективна політика у цьому напрямі передбачає збалансований підхід до розвитку економіки та соціальної сфери. Крім економічних аспектів, важливо враховувати і культурні особливості сімейного життя в Україні. Підтримка сімей повинна ґрунтуватися на унікальних цінностях та традиціях українського суспільства, сприяючи зміцненню родинних зв'язків та формуванню позитивного сімейного середовища для дітей.

Обґрунтовано, що для досягнення успішних результатів у політиці соціального благополуччя та підтримки сімей необхідна координація зусиль усіх рівнів влади, громадських організацій та громадянського суспільства. Спільна праця і взаємодія допоможуть ефективно вирішувати проблеми, з якими стикаються українські сім'ї через подолання стереотипів про гендерні ролі чоловіків і жінок та маніпулювання цим фактом при вибудовуванні внутрішньосімейних відносин. У нову редакцію державної політики, починаючи з 2025 року, планується включити ідею про гендерну рівноправність та недопущення дискримінації одного з партнерів.

Доведено, що у такій ситуації важливо внести до стратегії політики благополуччя заходи щодо надання консультативної та психологічної допомоги ігromанам. Також необхідно розвивати практику обмежень батьківських прав та громадського осуду таких осіб, блокування акаунтів та підписок за заявним принципом сторони подружжя. Не менш важливо розвивати модель батьківства поширювати її в сімейному середовищі, внесенням відповідних поправок до трудового законодавства та розробленням механізмів державного управління соціальних гарантій та забезпечення.

Стверджується що, варто розглянути розвиток механізмів соціального

казначейства для підвищення ефективності адресних виплат та посібників. Формування нової редакції сімейної політики має враховувати досягнення цифрової економіки у створенні безшовного інформаційного середовища та забезпеченні активної взаємодії сімей і державних органів, наприклад, територіальних органів Фонду пенсійного та соціального страхування. Це сприятиме покращенню політики благополуччя в усій державі. Нарешті важливим чинником сімейного та суспільного благополуччя є розвиток практик інклюзивного бізнесу та соціального підприємництва.

Встановлено, що зазначені заходи сприятимуть створенню сприятливого середовища для розвитку підприємництва серед жінок та забезпечать їм можливість виходу зі складних життєвих ситуацій. Ефективна політика соціального благополуччя та підтримки сімей є важливою складовою будівництва сильної та стабільної держави. Шлях до успішного розвитку країни великою мірою пролягає через забезпечення гідних умов для життя кожної сім'ї, забезпечуючи їм безпеку, здоров'я та можливості для розвитку. В контексті впливу соціально-економічного положення на політику соціального благополуччя та сім'ю в Україні, важливо визначити, що ці два аспекти взаємопов'язані і взаємозалежні.

Обґрунтовано, що стабільність економіки, рівень доходів населення, доступ до роботи та освіти безпосередньо впливають на рівень благополуччя в сім'ях, а також на їхні соціальні та культурні практики. Для ефективної політики соціального благополуччя та підтримки сімей в Україні необхідно розробляти комплексні заходи, які враховуватимуть економічні, соціальні та культурні потреби населення. Це може охоплювати розвиток соціальної інфраструктури, забезпечення доступу до якісних освітніх та медичних послуг, а також створення програм підтримки сімей, особливо тих, що опинилися у складних життєвих обставинах.

Доведено, що успішна реалізація політики соціального благополуччя та підтримки сімей потребує поєднання зусиль уряду, громадських організацій та громадянського суспільства. Тільки через спільну працю і взаємодію всіх

зацікавлених сторін можна досягти значного покращення умов життя сімей та загального благополуччя суспільства. Концепція суспільного благополуччя є новою бізнес-моделлю, яка могла б розвинути в результаті соціально-економічних та технологічних змін і скорочення трансакційних витрат, які широко розуміються, це еволюційний етап змін, ініційованих появою Інтернету. Хоча деякі погляди, здається, переоцінюють актуальність бізнес-моделей суспільного благополуччя, не можна заперечувати, що вона має глибоко значний вплив і може серйозно змінити спосіб функціонування економіки, якщо офіційні норми не гальмують її розвиток.

Проаналізовано, що з економікою суспільного благополуччя також існують певні ризики, або обмеження, це бізнес-модель, заснована на довірі. Вона може функціонувати лише доти, доки люди довіряють тим, хто бере участь у обміні, однією з основних передумов, які спонукають суспільство до суспільного благополуччя, є зростаюча віра в перевагу доступу над правом власності. Варто пам'ятати, що хоча володіння справді може призвести до значних витрат, воно пов'язане зі значними вигодами, включаючи загалом негайний і безперешкодний доступ до певної речі.

Встановлено, що у площині соціальної відповідальності політика державного патерналізму буває не така ефективна як реалізація принципу соціального партнерства, який передбачає імплементацію політики соціальної відповідальності приватного бізнесу та громадян щодо колективного інтересу. Усі аспекти соціальної відповідальності зводяться до ідеї суспільної солідарності та взаємних обов'язків особистості, суспільства та держави.

Обґрунтовано, що тенденція масштабного економічного регулювання з боку держави може спровокувати зниження економічного зростання та зростання соціальної напруженості, у зв'язку з неможливістю економічно активних громадян реалізувати свій потенціал. Матеріальний аспект соціальної держави не є основним показником її розвитку, тому що сфера культури та моральності не менш важлива у визначенні якості його розвитку. Концепція соціальної держави виражається у багатоплановості моделей та

корелюється з правовою, економічною складовою країни та суспільства.

Ключові слова: державна політика, механізми реалізації, формування, суспільне благополуччя, сучасний етап, соціально-економічний розвиток, трансформації, управлінські підходи, концепція, громадський контроль.

ANNOTATION

Kharechko D.O. State policy of social welfare at the present stage of socio-economic transformations. – *Manuscript*.

Dissertation for the degree of Doctor of Science in Public Administration in the specialty 25.00.02 – mechanisms of public administration. National Aerospace University “Kharkiv Aviation Institute”, Kharkiv, 2026

It has been established that at the current stage of Ukraine’s development, there are a number of challenges and threats from the external environment, among which the most notable is the attempt to systematically discredit and devalue the institution of the family, considering it as outdated or even residual, not corresponding to modern trends in the world economy, culture and society. Such an approach is incorrect and even dangerous, since it can affect the awareness and value orientations of citizens, especially young people. The state pays special attention to responding to growing threats in the field of information and cultural security, by implementing a harmonious and coordinated family policy. It is noted that state policy is based on traditional values and is aimed at the spiritual and cultural development of both individuals and society as a whole.

In Ukraine, today, state welfare policy is developing in accordance with the provisions of the Concept of State Family Policy, adopted for the period until 2025. This Concept defines the most important guidelines for ensuring comprehensive (material, social, cultural) support for families and strengthening the values of family life. It is also aimed at creating favorable conditions for the demographic and qualitative development of the family institution and protecting the rights of its members in social development. Socio-economic growth directly affects the functioning of families in Ukraine. It has been proven that low income levels, unemployment, and insufficient access to quality medical and educational care create difficulties for families in meeting basic needs, and can also contribute to conflicts in the family environment.

Social welfare policy aims to facilitate and improve the lives of families,

providing them not only with economic support, but also with access to quality social services and opportunities for self-realization. An effective policy in this direction involves a balanced approach to the development of the economy and the social sphere. In addition to economic aspects, it is important to take into account the cultural features of family life in Ukraine. Support for families should be based on the unique values and traditions of Ukrainian society, contributing to the strengthening of family ties and the formation of a positive family environment for children. It is substantiated that in order to achieve successful results in the policy of social welfare and support for families, it is necessary to coordinate the efforts of all levels of government, public organizations and civil society. Joint work and interaction will help to effectively solve the problems faced by Ukrainian families by overcoming stereotypes about the gender roles of men and women and manipulating this fact when building intra-family relations.

In the new version of the state policy, starting from 2025, it is planned to include the idea of gender equality and preventing discrimination of one of the partners. It is proved that in such a situation it is important to include measures to provide advisory and psychological assistance to gamers in the strategy of welfare policy. It is also necessary to develop the practice of restricting parental rights and public condemnation of such persons, blocking accounts and subscriptions on the principle of declarativeness of the spouse. It is no less important to develop the model of parenthood and spread it in the family environment, by making appropriate amendments to labor legislation and developing mechanisms for state management of social guarantees and security.

It is argued that it is worth considering the development of social treasury mechanisms to increase the efficiency of targeted payments and benefits. The formation of a new version of family policy should take into account the achievements of the digital economy in creating a seamless information environment and ensuring active interaction between families and state bodies, for example, territorial bodies of the Pension and Social Insurance Fund. This will contribute to improving welfare policies throughout the state. Finally, an important factor in

family and social well-being is the development of inclusive business practices and social entrepreneurship. It has been established that these measures will contribute to the creation of a favorable environment for the development of entrepreneurship among women and will provide them with the opportunity to overcome difficult life situations. An effective policy of social welfare and family support is an important component of building a strong and stable state.

The path to successful development of the country lies largely through ensuring decent living conditions for every family, providing them with security, health and opportunities for development. In the context of the impact of socio-economic situation on social welfare policy and the family in Ukraine, it is important to determine that these two aspects are interconnected and interdependent. It is substantiated that the stability of the economy, the level of income of the population, access to work and education directly affect the level of well-being in families, as well as their social and cultural practices.

For an effective policy of social well-being and support of families in Ukraine, it is necessary to develop comprehensive measures that will take into account the economic, social and cultural needs of the population. This may include the development of social infrastructure, ensuring access to quality educational and medical services, as well as the creation of programs to support families, especially those who find themselves in difficult life circumstances. It is proven that the successful implementation of the policy of social well-being and support of families requires the combined efforts of the government, public organizations and civil society. Only through joint work and interaction of all stakeholders can a significant improvement in the living conditions of families and the general well-being of society be achieved.

The concept of social welfare is a new business model that could develop as a result of socio-economic and technological changes and the reduction of transaction costs, which are widely understood to be an evolutionary stage of the changes initiated by the advent of the Internet. Although some views seem to overestimate the relevance of social welfare business models, it cannot be denied

that it has a profoundly significant impact and can seriously change the way the economy functions if official regulations do not inhibit its development. It has been analyzed that there are also certain risks, or limitations, with the social welfare economy, it is a business model based on trust.

It can only function as long as people trust those who participate in the exchange, one of the main prerequisites that drives society towards social welfare is the growing belief in the superiority of access over ownership. It is worth remembering that while ownership can indeed entail significant costs, it is associated with significant benefits, including generally immediate and unhindered access to a particular thing. It has been established that in the area of social responsibility, the policy of state paternalism is not as effective as the implementation of the principle of social partnership, which involves the implementation of a policy of social responsibility of private business and citizens regarding the collective interest.

All aspects of social responsibility are reduced to the idea of social solidarity and mutual obligations of the individual, society and the state. It is substantiated that the tendency of large-scale economic regulation by the state can provoke a decrease in economic growth and an increase in social tension, due to the inability of economically active citizens to realize their potential. The material aspect of the social state is not the main indicator of its development, because the sphere of culture and morality is no less important in determining the quality of its development. The concept of the social state is expressed in the multifacetedness of models and is correlated with the legal, economic component of the country and society.

Keywords: state policy, implementation mechanisms, formation, social well-being, modern stage, socio-economic development, transformations, management approaches, concept, public control.

СПИСОК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Монографія:

1. Харечко Д. О. Реформування державної політики суспільного благополуччя у період соціально-економічних викликів і трансформацій. Львів : НУЛП. 2025. 312 с.

Статті у наукових періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus:

2. Bydzun V., Rybchych I., Bazyliak N., Yaroshovych V., Kharechko D. Implementation of the state humanitarian policy on educational activities in the field of public health using informational technologies. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22. No. 11. P. 785-790. *Особистий внесок: вплив суспільних трансформацій на реалізацію сучасної державної соціально-гуманітарної політики* DOI <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.11.109>
3. Kharechko D., Niema O., Khudoba O., Zayats D., Olefirenko O., Budzyn V. Staffing of public administration bodies in the context of the development of the digital society. *AD ALTA: Journal of interdisciplinary research. Special issue. No 13/01/XXXIV*. 2023. Vol. 13. Issue 1. P. 6-12. *Особистий внесок: державне управління в контексті суспільно-владної взаємодії на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій.* DOI <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/26748>
4. Mykoliuk A., Budzyn V., Rybchych I., Bazyliak N., Yaroshovych V., Kharechko D. Educational Technologies in Support of Pedagogical Activity and Public Health Improvement Amidst the Implementation of State Policies on Humanistic-Legal Values in Education. *Journal of Ecohumanism*. 2024. Vol. 3(6). P. 434-441. *Особистий внесок: управлінські підходи у формуванні сучасної державної соціально-гуманітарної політики в освітньо-виховному просторі.* DOI <https://doi.org/10.62754/joe.v3i6.4016>
5. Serhieiev V., Gruntkovskiy V., Dzvinchuk D., Kharechko D., Liutyi

M., Kovalska N. State policy, human capital and international economic relations in the context of reforming local self-government bodies through digitalization, artificial intelligence and socio-economic transformations. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 2024. Vol. 14, no. 2. P. 31–36. *Особистий внесок: публічне управління соціальним капіталом у період економічних трансформацій на засадах суспільно-владної взаємодії*. DOI <https://doi.org/10.33543/j.140243.3136>

6. Halushka Z., Bobrovskyi O., Kharechko D., Varvus A., Akimova L., Akimov O. State policy of wellbeing in the face of global challenges: problems of socialization, socio-economic transformation against the background of the introduction of digitalization and artificial intelligence technologies. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 2024. Vol. 14, no. 1. P. 195–200. *Особистий внесок: реалізація державної політики у період глобальних впливів та соціально-економічних трансформацій на основі новітніх цифрових платформ*. DOI <https://doi.org/10.33543/j.140141.195200>

Статті у наукових фахових виданнях за темою дисертації:

7. Харечко Д. О. Державне управління ризиками епідеміологічних впливів на соціально-економічний розвиток та перспективи росту національного благополуччя. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2024. № 2. С. 67-72. DOI <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2024.2.9>

8. Харечко Д. О. Реалізація державної політики громадського благополуччя у контексті суспільного добробуту в період соціально-економічних трансформацій. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2024. Вип. 3. С. 96-101. DOI <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2024.3.12>

9. Харечко Д. О. Формування та реалізація державної економічної політики в контексті забезпечення соціального благополуччя у громадянському суспільстві. *Дніпровський науковий часопис публічного*

управління, психології, права. 2024. Вип. 3. С. 14-18. DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2024.3.2>

10. Харечко Д., Соловей Д. Фінансово-безпекові фактори державної соціально-економічної політики з підтримки життєдіяльності домогосподарств у періоди епідеміологічних загроз. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2021. №14. С. 1075-1093. Особистий внесок: управлінські підходи у функціонуванні системи місцевого самоврядування щодо діяльності домогосподарств під час надзвичайних ситуацій. DOI: <https://doi.org/10.34132/pard2021.14.12>

11. Харечко Д.О. Глобалізаційний вплив пандемії COVID-19 на соціально-економічну політику європейських держав у сучасний період епідеміологічних загроз. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. Вип. 28. С. 127-130. DOI <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2022.28.25>

12. Харечко Д.О. Державна економічна політика реалізації бізнес-моделей суспільного благополуччя в період соціально-економічних криз. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2022. № 2 (33). С. 40-44. DOI <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2022-2.7>

13. Харечко Д.О. Досвід зарубіжних країн з формування управлінських підходів у сфері міграційної політики в соціально-економічному контексті безпеки держави. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. Т. 33 (72). № 2. С. 107-112. DOI <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2022.2/18>

14. Харечко Д.О. Особливості глобалізаційного впливу на реалізацію державної політики країн з перехідною економікою у сучасний період викликів пандемії COVID-19. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. № 1. С. 94-100. DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.1.13>

15. Харечко Д.О. Особливості державної гуманітарної політики у

період сучасних викликів та загроз для формування феномену соціального благополуччя громадян. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2024. Т. 35 (74). № 2. С. 6-11. DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.2/02>

16. Харечко Д.О. Особливості пандемічних впливів у період викликів COVID-19 в соціально-економічній політиці світових держав щодо трансформації туристичного бізнесу. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. Вип. 29. С. 49-52. DOI <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2022.29.9>

17. Харечко Д.О. Реалізація державної соціально-економічної політики у період суспільних і політичних трансформацій в європейських країнах. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2024. Вип. 2. С.77-81. DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2024.2.13>

18. Харечко Д.О. Реалізація державної соціально-економічної політики в контексті формування рівня благополуччя громадян як механізм досягнення стратегічних цілей України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2024. Т. 35 (74). № 4. С. 6-11 DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.4/20>

19. Харечко Д.О. Світовий досвід формування та реалізації соціально-економічної політики у період пандемічних загроз: глобалістично-фінансовий аспект. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2022. № 1 (32). С. 36-40. DOI <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2022-1.7>

20. Харечко Д.О. Трансформація державної соціально-економічної політики щодо ринку зайнятості у період пандемії Covid-19: інформатизація та цифровізація суспільства. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. № 2. С. 105-111. DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.2.14>

21. Харечко Д.О. Трансформація управлінських підходів у державній

економічній політиці соціальної відповідальності в контексті суспільної солідарності. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2024. Вип. 40. С. 154-157. DOI <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2024.40.25>

22. Харечко Д.О. Формування державної політики з реалізації стратегії суспільного благополуччя у період наслідків соціально-економічної кризи пандемії COVID-19. *Наукові праці МАУП. Політичні науки та публічне управління*. 2022. № 1 (61). С. 102-106. DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-1\(61\)-16](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-1(61)-16)

23. Харечко Д.О. Формування державної політики протидії соціально-економічним кризам у період епідеміологічних викликів з метою досягнення ефекту стабілізації. *Право та державне управління*. 2022. № 1. С. 203-208. DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2022.1.30>

24. Харечко Д.О. Формування та реалізація державної соціально-економічної політики у контексті відтворення людського капіталу в особливий період. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. Вип. 2. С. 55-59. DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.2.8>

25. Харечко Д.О., Парубчак І.О. Значення впливу пандемії у трансформації державної економічної політики світових країн щодо ринкових взаємовідносин у період глобальних криз. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. Вип. 28. С. 123-126. *Особистий внесок: вплив глобалізаційних факторів на формування та реалізацію державної регуляторної політики у зарубіжних країнах* DOI <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2022.28.24>

26. Харечко Д.О., Пронюк Ю.Н. Формування сучасної державної політики соціально-економічної стабілізації у країнах Європейського Союзу внаслідок впливу пандемії COVID-19. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2021. Вип. 21. С. 80-83. *Особистий внесок: управлінські принципи функціонування державної економічної політики в країнах Європейського Союзу*. DOI <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2021.21.15>

27. Харечко Д.О., Пронюк Ю.Н., Гентош О.П. Особливості державної

соціальної політики в період карантинних обмежень та епідеміологічних загроз на сучасному етапі пандемічних викликів в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2021. № 4 (31). С. 47-51. *Особистий внесок: механізми реалізації державної соціальної політики у постпандемічний період*. DOI <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2021-4.9>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

28. Харечко Д.О. Вплив соціально-економічного розвитку на державну політику суспільного благополуччя громадян. *Сучасні аспекти реформування системи публічного управління в умовах воєнного часу*: матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (Переяслав, 07 червня 2024 р.). Переяслав, 2024. С. 188-191.

29. Харечко Д.О. Державна політика у системі охорони здоров'я в надзвичайних ситуаціях: соціально-економічні аспекти. *Сучасна парадигма публічного управління*: зб. тез III Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 19-20 жовтня 2021 р.). Львів, 2021. С. 203-207.

30. Харечко Д.О. Особливості державної політики протидії соціально-економічним викликам в особливий період щодо відтворення людського капіталу. *Трансформація системи публічного управління в умовах військового часу*: матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Переяслав, 3 червня 2022 р.). Переяслав, 2022. С. 312-316.

31. Харечко Д.О. Особливості державної соціально-гуманітарної політики в період пандемії Covid-19 у нових інформаційних суспільних реаліях. *Реформування процесів публічного управління в сфері освіти та науки у глобалізаційному та інформаційному суспільствах*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Переяслав, 30 жовтня 2020 р.). Переяслав, 2020. С. 207-210.

32. Харечко Д.О. Особливості державної соціально-економічної політики щодо зайнятості громадян під час впливу епідеміологічних обмежень на світовий ринок праці. *Публічне управління: освіта, наука, практика*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18 березня 2022 р.). Харків, 2022. С. 113-

115.

33. Харечко Д.О. Особливості суспільно-владної взаємодії у формуванні стратегії публічного управління в гуманітарній сфері щодо соціального партнерства та справедливості. *Інноваційні технології публічного управління та адміністрування: теорія і кращі практики 21 століття*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Мелітополь, 17 листопада 2020 р.). Мелітополь, 2020. С. 22-24.

34. Харечко Д.О. Реалізація управлінського інструментарію у державній соціально-економічній політиці щодо громадського здоров'я. *Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи*: матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 8 лютого 2024 р.). Хмельницький, 2024. С. 64-66.

35. Харечко Д.О. Соціально-економічні аспекти карантинних обмежень у період пандемічних викликів. *Реформування процесів публічного управління в сфері освіти та науки у глобалізаційному та інформаційному суспільствах*: матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (Переяслав, 11 червня 2021 р.). Переяслав, 2021. С. 210-213.

36. Харечко Д.О. Соціально-економічні аспекти формування та реалізації державної політики під час пандемічних загроз на сучасному етапі. *Реформування процесів публічного управління в сфері освіти та науки у глобалізаційному та інформаційному суспільствах*: матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (Переяслав, 29 жовтня 2021 р.). Переяслав, 2021. С. 308-310.

37. Харечко Д.О. Соціально-економічні фактори впливу на зайнятість населення у нових суспільних реаліях в умовах карантинних обмежень періоду пандемії. *Сучасна парадигма публічного управління*: зб. тез II Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 12 листопада 2020 р.). Львів, 2020. С. 295-298.

38. Харечко Д.О. Управлінський інструментарій у державній соціально-економічній політиці сучасних трансформацій. *Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 29 березня 2024 р.). Харків, 2024. С. 209-212.

39. Харечко Д.О. Управлінські підходи до стабілізації суспільного розвитку внаслідок карантинних обмежень під час пандемії Covid-19: соціально-економічні фактори. *Priority directions of science and technology development: abstracts of the 5th International scientific and practical conference. SPC "Sci-conf.com.ua"*. (Київ, 24-26 січня 2021р.). Київ, 2021. С. 1653-1657.

40. Харечко Д.О. Формування та реалізація державної політики в галузі туризму під час особливих умов пандемії Covid-19: організаційні та нормативно-правові механізми. *Туризм в умовах пандемії Covid-19: шанси та загрози: матер. круглого столу* (Львів, 25 вересня 2020 р.). Львів, 2020. С. 107-109.

41. Харечко Д.О. Формування управлінських підходів до реалізації державної соціально-гуманітарної політики в контексті громадського здоров'я та суспільного благополуччя. *Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми, перспективи: зб. матер. 11-ї Всеукр. наук.-практ. конф.* (Херсон, 16 жовтня 2020 р.). Херсон, 2020. С. 171-175.

42. Харечко Д.О., Пронюк Ю.Н. Обґрунтованість державного управління у соціально-гуманітарній сфері в контексті забезпечення прав людини в Україні на сучасному етапі. *Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика: зб. матер. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.* (Харків, 18-19 березня 2020 р.). Харків, 2020. С. 163-164.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	20
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СУСПІЛЬНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ У ПЕРІОД СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	34
1.1. Теоретико-методологічний базис політики суспільного благополуччя в період трансформацій як об'єкту державного впливу	34
1.2. Державна політика суспільного благополуччя в умовах соціально- економічних трансформацій: виклики та перспективи.....	55
1.3. Збереження та відтворення людського капіталу на сучасному етапі системного впливу державної політики суспільного благополуччя	76
Висновки до розділу 1	105
РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНО- ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ СУСПІЛЬНОЇ СОЛІДАРНОСТІ ТА СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ.....	108
2.1. Трансформація управлінських підходів у державній політиці соціальної відповідальності та суспільної солідарності	108
2.2. Дотримання прав людини та соціальне партнерство щодо збереження гуманітарних цінностей і піклування над особами похилого віку	129
2.3. Трансформація фінансово-безпекових факторів функціонування домогосподарств як вплив державної політики на ринок зайнятості	149
Висновки до розділу 2	182
РОЗДІЛ 3. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ВПЛИВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ФАКТОРІВ НА ГУМАНІТАРНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ.....	185
3.1. Світовий досвід формування та реалізації соціально-економічної політики у період глобальних впливів та суспільних загроз.....	185
3.2. Зарубіжний досвід державної міграційної політики і трансформації туристичної сфери в контексті дотримання безпекового фактору	211
3.3. Реформування управлінських підходів у політиці продовольчої безпеки	

для соціально-економічної стабілізації країн ЄС	229
Висновки до розділу 3	247
РОЗДІЛ 4. РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СУСПІЛЬНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ВНАСЛІДОК ЕПІДЕМІОЛОГІЧНИХ ВПЛИВІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ В УКРАЇНІ	250
4.1. Реалізація державної політики суспільного благополуччя у контексті соціально-економічних загроз внаслідок епідеміологічних впливів.....	250
4.2. Управлінська стратегія суспільного благополуччя у сучасний період подолання соціально-економічних наслідків пандемічних впливів.....	269
4.3. Особливості реалізації державної соціально-економічної політики карантинних обмежень на етапі епідеміологічних загроз в Україні	290
Висновки до розділу 4	309
РОЗДІЛ 5. УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СУСПІЛЬНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ У ПЕРІОД СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНІ	312
5.1. Ефективність реалізації політики інклюзивності щодо суспільного благополуччя у період соціально-економічних впливів	312
5.2. Механізми реалізації державної політики суспільного благополуччя в умовах повномасштабного вторгнення РФ та глобальних загроз	335
5.3. Удосконалення сучасної державної соціально-економічної політики як управлінський механізм досягнення стратегічних цілей України	358
Висновки до розділу 5	382
ВИСНОВКИ.....	388
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	394
ДОДАТКИ.....	450

ВСТУП

Актуальність теми. Суспільне благополуччя є ключовим фактором соціально-економічного розвитку і має вагоме значення для кожної держави. Основні принципи суспільного благополуччя, як найбільш соціально ефективні, комплексні та стійкі є способами сприяння активному довголіттю. Органи державної влади зобов'язані створити умови для зростання рівня суспільного благополуччя, що ставить нові завдання на сучасному етапі. Розпорядженням Кабінету Міністрів України у 2018 році було схвалено «Стратегію державної політики з питань здорового та активного довголіття населення до 2022 року», також сьогодні Міністерство соціальної політики напрацьовує нову «Стратегію активного довголіття».

Постановою Кабінету Міністрів України була затверджена Національна економічна стратегія на період до 2030 року для визначення стратегічного курсу державної політики, що враховуватиме оптимальні можливості для суспільного благополуччя. Держава приділяє особливу увагу реагуванню на зростаючі загрози у сфері інформаційної та культурної безпеки, шляхом впровадження гармонійної та узгодженої соціально-економічної політики. Зазначена політика ґрунтується на традиційних цінностях та спрямована на духовний та культурний розвиток як окремих особистостей, так і суспільства.

Концепція суспільного благополуччя є новою бізнес-моделлю, яка могла б розвинутися в результаті соціально-економічних та технологічних змін і скорочення трансакційних витрат, які широко розуміються, це еволюційний етап змін, ініційованих появою Інтернету. Хоча деякі погляди, здається, переоцінюють актуальність бізнес-моделей суспільного благополуччя, не можна заперечувати, що вона має глибоко значний вплив і може серйозно змінити спосіб функціонування економіки та суспільства в XXI столітті, якщо офіційні норми не гальмують її розвиток.

Однак не варто забувати, що з економікою суспільного благополуччя також існують певні ризики, або обмеження, це бізнес-модель, заснована на довірі. Вона може функціонувати лише доти, доки люди довіряють тим, хто

бере участь у обміні, однією з основних передумов, які спонукають суспільство до суспільного благополуччя, є зростаюча віра в перевагу доступу над правом власності. Варто пам'ятати, що хоча володіння справді може призвести до значних витрат, воно пов'язане зі значними вигодами, включаючи загалом негайний і безперешкодний доступ до певної речі.

У площині соціальної відповідальності політика державного патерналізму буває не така ефективна як реалізація принципу соціального партнерства, який передбачає імплементацію політики соціальної відповідальності приватного бізнесу та громадян щодо колективного інтересу. Усі аспекти соціальної відповідальності зводяться до ідеї суспільної солідарності та взаємних обов'язків особистості, суспільства та держави.

Тенденція масштабного економічного регулювання з боку держави може спровокувати зниження економічного зростання та зростання соціальної напруженості, у зв'язку з неможливістю економічно активних громадян реалізувати свій потенціал. Матеріальний аспект соціальної держави не є основним показником її розвитку, тому що сфера культури та моральності не менш важлива у визначенні якості його розвитку. Концепція соціальної держави виражається у багатоплановості моделей та корелюється з культурною, правовою, економічною складовою країни та суспільства.

Аналіз наукових досліджень і публікацій дає підстави стверджувати, що у науковій літературі накопичений значний комплекс теоретичних розробок, присвячених становлення особистості під впливом суспільних трансформацій, причин поведінки індивідів у соціумі, можливості соціально-економічної стабілізації громадянського суспільства. Сьогодні нагальною потребою став новий тип державного управління, що відповідає вимогам сучасності та заснований на соціальних детермінантах активного довголіття, справедливості, досягненні глобальних і суспільних цілей за допомогою нових взаємопов'язаних типів державного управління.

Систематизація фундаментальних і прикладних досліджень у сфері суспільного благополуччя в сучасній науковій літературі дала можливість

з'ясувати, що вирішення актуальної наукової проблеми соціально-економічних аспектів суспільного благополуччя перебуває на початковій стадії, а головним напрямом досліджень повинно стати удосконалення механізмів реалізації державної політики у цій сфері. Науково-теоретичні, методологічні, структурно-функціональні, організаційно-змістові, нормативно-правові та концептуальні засади функціонування і вдосконалення системи державного управління в Україні розкрито в наукових працях провідних учених: В. Бакуменка, С. Вавренюка, С. Домбровської, О. Крюкова, М. Латиніна, В. Майбороди, С. Майстро, Н. Нижник, В. Олуйка, І. Парубчака, Я. Радиша, В. Цветкова, Е. Щепанського.

Проблематику державного управління щодо концепцій, моделей, механізмів управління, трансформаційних процесів системи урядування розкривають у наукових роботах такі дослідники, як: З. Бурик, К. Ващенко, В. Воротін, Л. Гаєвська, І. Грицяк, І. Дегтярьова, Ю. Дзюрах, В. Засадко, М. Іжа, Н. Калашник, В. Карковська, М. Карпа, А. Коваленко, К. Колесникова, Н. Лікарчук, І. Лопушинський, А. Мацюк, І. Мищак, Л. Муркович, Р. Овчаренко, В. Пасічник, П. Петровський, В. Погорілко, Н. Подольчак, Ж. Поплавська, О. Пухкал, А. Пухтецька, О. Руденко, С. Серьогін, та ін.

Питання соціально-економічних аспектів суспільного благополуччя і визначення його сутності й структури, висвітлені в наукових працях О. Крутій, В. Мороза, Д. Древалю, П. Лернера, Т. Лошакової, В. Огаренка, В. Петровського, Г. Полякової, О. Пархоменко-Куцевіл, В. Рєзнікова, В. Сиченка та ін. Державну соціально-гуманітарну політику та її інституції досліджують такі науковці, як: Т. Андрійчук, М. Бойчук, О. Білоусов, Г. Васильєв, Л. Вінокурова, В. Воднік, О. Волянська, А. Карась, А. Коваленко, А. Колодій, Т. Котенко, В. Кравчук, І. Кресіна, А. Кудряченко, Б. Кузьменко.

Однак, попри такий значний доробок у дослідженні проблем сфери громадського здоров'я та суспільного благополуччя в Україні, удосконалення державної політики в зазначеній сфері, вона не є повноцінно концептуально осмисленою і позбавлена обґрунтованих фундаментальних наукових підходів

та практичних рекомендацій з реалізації базових принципів у науці державного управління. Залишаються все ще малодослідженими механізми реалізації соціально-економічних аспектів державної політики суспільного благополуччя в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи кафедри публічного врядування Національного університету «Львівська політехніка» «Наукові засади забезпечення сталого розвитку територіальних громад і територій в умовах національних викликів та повоєнного відновлення України (ДР № 0124U000016). Доробок автора полягає у розробці концепції державної соціально-економічної політики суспільного благополуччя яка полягає в удосконаленні організаційно-нормативної регламентації, актуалізації повноважень органів державної влади й територіальних громад в системі місцевого самоврядування у зазначеній сфері.

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є обґрунтування формування науково-методологічних підходів та розробка практичних рекомендацій для органів державної влади із реалізації комплексу механізмів державної політики суспільного благополуччя на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено наступні *завдання* дисертаційного дослідження:

- проаналізувати науково-теоретичну сутність феномену суспільного благополуччя в соціумі як об'єкту державного впливу;
- визначити особливості трансформації соціальних векторів державної політики суспільного благополуччя у період війни з РФ;
- виокремити соціально-економічну проблематику суспільного благополуччя у період правового режиму воєнного стану;
- розкрити сутність соціальної адаптації громадян внаслідок функціонування правового режиму воєнного стану в Україні;
- з'ясувати можливість імплементації кращих практик зарубіжного

досвіду політики суспільного благополуччя на сучасному етапі;

- узагальнити соціально-економічні аспекти трансформації державної політики суспільного благополуччя в Україні;
- охарактеризувати спектр ціннісних засад суспільного благополуччя згідно з соціальними стандартами розвинутих країн;
- запропонувати ефективний комплекс механізмів державної політики суспільного благополуччя в Україні зі змістовним наповненням;
- узагальнити управлінські підходи у реалізації державно-приватного партнерства з підвищення рівня суспільного благополуччя;
- обґрунтувати концепцію державної політики суспільного благополуччя на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій в Україні.

Об'єкт дослідження – сфера суспільного благополуччя громадян у трансформаційні періоди.

Предмет дослідження – державна політика суспільного благополуччя на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що досягнення позитивного впливу держави на розвиток суспільного благополуччя громадян в Україні можливе завдяки злагодженому, спланованому та скоординованому формуванню та реалізації соціально-економічної політики органами державної влади спільно з територіальними громадами та громадськими об'єднаннями соціально-гуманітарного напрямку.

Методи дослідження. Для реалізації мети та виконання поставлених завдань використано комплекс загальнонаукових, спеціальних і прикладних методів дослідження, що поєднують теоретичні та емпіричні підходи.

Методологічну основу дослідження, що побудована на теоретичних методах пізнання складають методи: аналітичний (аналіз проблем особистості), системний (дослідження структури та функцій органів державної влади у політиці суспільного благополуччя), порівняльний та порівняльно-історичний (порівняння історичних та закордонних практик

державної політики у цій сфері, насамперед, співставлення етапів розвитку державної соціально-економічної політики в радянський період та за роки незалежності України); прогностичний (розробка перспективних пропозицій щодо удосконалення комплексу ефективних механізмів державної політики, застосування яких найбільш повно сприятиме ефективній її реалізації), узагальнення (обґрунтування перенесення окремих практик, напрямів та методів із зарубіжного досвіду на державне управління в Україні), моделювання (розробка організаційно-нормативної концепції державної політики суспільного благополуччя).

До спеціальних наукових методів дослідження, належать: аналітико-синтетичний (аналіз наукової літератури, співвідношення дефініцій); формальнологічний (з'ясування принципів діяльності органів державної влади в контексті реалізації політики суспільного благополуччя); нормативно-правовий аналіз (порівняння нормативно-правових актів, аналіз закономірностей розвитку законодавчої бази), аналіз ситуацій (опис конкретних ситуацій у функціонуванні державних і суспільних інституцій та об'єктів медико-соціальних та реабілітаційних установ).

Теоретичною базою дисертаційного дослідження є праці вітчизняних та зарубіжних вчених із царини теорії та практики соціально-економічних аспектів державної політики суспільного благополуччя.

Емпіричною базою дослідження стали нормативно-правові акти; статистичні дані, які характеризують актуальний стан і рівень суспільного благополуччя із вітчизняних і зарубіжних практик; результати власних і долучених соціологічних досліджень питань реалізації державної політики суспільного благополуччя на етапі соціально-економічних трансформацій.

У дисертаційній роботі знайшли відображення публікації, основані на сучасному дослідницькому матеріалі – монографіях, дисертаційних дослідженнях, матеріалах наукових семінарів, конференцій у сфері формування та реалізації державної політики суспільного благополуччя України, відповідно до мети та переліку завдань, що поставлені у

дисертаційному дослідженні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад формування державної політики суспільного благополуччя у контексті реалізації національної стратегії соціально-економічного розвитку із розробленням комплексу управлінських механізмів спрямованих на забезпечення матеріальної та фінансової стабільності громадян в умовах трансформаційного періоду. Зокрема, в дисертації:

уперше:

- науково обґрунтовано концепцію державної політики суспільного благополуччя в Україні, яка передбачає формування ефективних управлінських блоків у її реалізації шляхом створення сприятливого соціально-економічного середовища для громадян на основі інтегративного підходу до цілеспрямованого впливу держави, спрямованого на підвищення рівня життя населення з урахуванням сучасних реалій військової агресії РФ;

- запропоновано комплекс механізмів реалізації державної політики суспільного благополуччя, а саме: нормативно-правові, економіко-фінансові, організаційні, соціально-політичні, мотиваційні, інформаційні, освітньо-культурні та комунікативні механізми, які характеризуються змістовною наповненістю та забезпечують формування партнерських взаємовідносин між органами державної влади, територіальними громадами та неурядовими інституціями соціально-економічного спрямування;

удосконалено:

- методологічні підходи до систематизації фундаментальних і прикладних досліджень з формування та реалізації державної політики суспільного благополуччя, що передбачають обґрунтування доцільності застосування інтегративного підходу в процесах соціального партнерства у сфері державної соціально-економічної та гуманітарної політики;

- управлінські принципи формування державної політики суспільного благополуччя, що ґрунтуються на визначенні ключових сучасних тенденцій, зокрема посиленні ролі громадянського суспільства та окресленні ціннісного

базису соціально-економічного розвитку за умов ефективної діяльності органів державної влади та інших публічних інституцій в Україні;

- науково-теоретичні підходи до формування організаційної та нормативно-правової бази і принципів реалізації державної політики суспільного благополуччя, які характеризуються поєднанням сучасних інноваційних уявлень про матеріальний та фінансовий добробут з удосконаленими механізмами реалізації заходів соціально-економічного розвитку на етапі правового режиму воєнного стану в Україні;

- науково-прикладний базис формування механізмів взаємодії органів державної влади на місцевому рівні, територіальних громад у системі місцевого самоврядування та неурядових інституцій соціально-економічного і гуманітарного спрямування, що реалізується на основі застосування креативних форм діалогової взаємодії та соціального партнерства з метою підвищення рівня суспільного благополуччя населення;

дістали подальшого розвитку:

- наукове узагальнення та комплексна систематизація існуючих управлінських підходів до реалізації державної політики суспільного благополуччя шляхом переформатування комплексу управлінських механізмів у нормативно-організаційні, соціально-економічні, інформаційно-мотиваційні та освітньо-комунікативні управлінські блоки для комплексного вирішення поставлених завдань соціально-економічного розвитку на сучасному етапі;

- напрями реалізації державної соціально-економічної та гуманітарної політики як інституційної основи державного управління у сфері суспільного благополуччя, що полягають у формуванні ціннісних засад сучасних параметрів життєдіяльності відповідно до стандартів і норм функціонування країн-членів Європейського Союзу;

- визначення сучасних чинників трансформації уявлень громадян про належний рівень суспільного благополуччя, зумовлених військовою агресією РФ проти України та тривалим функціонуванням правового режиму воєнного

стану, що впливають на формування цінностей соціальної солідарності та справедливості на етапі соціально-економічних трансформацій.

Практичне значення одержаних результатів. Основні теоретичні положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження можуть бути використані під час формування та реалізації державної соціально-економічної політики органами державної влади, територіальними громадами, іншими публічними інституціями та громадськими об'єднаннями в контексті підвищення рівня суспільного благополуччя громадян. Результати дисертаційного дослідження впроваджено у діяльність таких державних і громадських інституцій, як:

Національний університет «Львівська політехніка» – впроваджені у навчальний процес Національного університету «Львівська політехніка» та використовуються під час викладання дисциплін: «Державна політика та врядування» та «Комунікації в публічному управлінні» (довідка про впровадження від 23.06.2025 р. № 67-01-932).

Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій – з метою розробки законопроектів у сфері освіти та соціальної політики, розширення доступу до освіти для вразливих груп населення, гармонізації освітньої політики з європейськими стандартами, а також оцінювання ефективності реформ в умовах воєнного та повоєнного періодів. Матеріали дослідження застосовуються під час підготовки законодавчих ініціатив, організації громадських консультацій та підтримки освітніх інновацій, що сприяють соціальній інклюзії та підвищенню рівня суспільного благополуччя (довідка про впровадження від 21.08.2025 р. № 316д9/10-2025/193183).

Виконавчий комітет Львівської міської ради – з метою удосконалення будівельної політики, визначення стратегічних напрямів економічного та соціального благополуччя мешканців Львівської ОТГ, підвищення якості соціальних послуг, посилення координації між структурними підрозділами та формування підходів до стійкого і справедливого управління в умовах воєнного стану та подальшої відбудови (довідка про впровадження від

12.08.2025 р. № 11-вих-117451).

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького – з метою вдосконалення навчального процесу, посилення практичної підготовки здобувачів вищої освіти у сфері публічного управління та соціальної політики, а також підвищення обізнаності щодо ролі державної політики суспільного благополуччя у зміцненні соціальної стабільності та інклюзивності (довідка про впровадження від 22.04.2015 р. № 779-03).

Національний лісотехнічний університет України – з метою удосконалення професійної підготовки державних службовців органів публічної влади Львівської області, впровадження сучасних механізмів державної політики суспільного благополуччя в умовах війни та соціально-економічних трансформацій, а також підвищення спроможності органів влади до ефективного управління змінами (довідка про впровадження від 23.07.2025 р. № 01-568)

Львівський торговельно-економічний університет – з метою удосконалення навчального процесу на кафедрі теорії держави і права, підвищення рівня підготовки здобувачів у сфері державного управління та формування сучасних компетентностей у правовій науці (акт про впровадження від 05.08.2025 р.)

Львівська обласна державна адміністрація, Департамент економічної політики – з метою удосконалення управлінських принципів формування державної політики суспільного благополуччя, використання ціннісних засад соціогуманітарних стандартів ЄС та розробки стратегічних і програмних документів розвитку області (довідка про впровадження від 06.08.2025 р. № 1-51/315).

Львівська обласна рада – з метою підвищення ефективності соціальної політики на рівні територіальних громад, удосконалення механізмів взаємодії структурних підрозділів та впровадження людиноцентричних підходів у державній політиці суспільного благополуччя з урахуванням викликів

воєнного часу та європейських стандартів (довідка про впровадження від 04.08.2025 р. № 02-вих-1176, виконавчий апарат Львівської обласної ради).

Львівська районна державна адміністрація / Львівська районна військова адміністрація – з метою вдосконалення управлінських принципів формування державної політики суспільного благополуччя, актуалізації повноважень органів державної влади та територіальних громад у сфері соціально-економічного розвитку, а також впровадження комплексного підходу до формування ціннісних засад суспільного життя відповідно до європейських стандартів (довідка про впровадження від 25.07.2025 р. № 109/01-19).

Зимноводівська сільська рада Львівського району Львівської області – результати дисертаційного дослідження використано при оновленні Стратегії забезпечення добробуту мешканців Зимноводівської ОТГ, розробці індикаторів ефективності муніципальних програм підтримки вразливих груп населення та формуванні антикризових ініціатив соціальної адаптації. Практичне застосування результатів сприяло підвищенню якості соціальних послуг, покращенню координації діяльності структурних підрозділів ради та формуванню підходів до інклюзивного і сталого управління в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови (довідка № 1304-25 від 06.08.2025 р.).

ГО «Українсько-Британський Дім» – з метою удосконалення підходів у сфері соціального управління, забезпечення прав дитини, розвитку соціального потенціалу молоді та сімей на регіональному рівні, а також підвищення ефективності координації та впровадження Регіонального плану заходів Львівської області на 2025–2026 роки, практичне застосування результатів дисертаційного дослідження сприяло удосконаленню методичних рекомендацій для органів місцевого самоврядування, створенню місцевих координаційних органів та команд, підвищенню якості соціальних послуг та формуванню підходів до інклюзивного, стійкого та справедливого управління на рівні територіальних громад (довідка про впровадження від 25.07.2025 р. № 75).

Львівська обласна державна адміністрація, служба у справах дітей – з метою удосконалення підходів у сфері соціального управління, забезпечення прав дитини, розвитку соціального потенціалу молоді та сімей на регіональному рівні, а також підвищення ефективності координації та впровадження Регіонального плану заходів Львівської області на 2025–2026 роки. (довідка про впровадження від 20.08.2025 р. № 898/4)

Особистий внесок здобувача. Наукові результати, положення, розробки та висновки дисертаційного дослідження є підсумком особистих досліджень автора, в наукових працях опублікованих у співавторстві зазначено особистий внесок. Ідеї та положення кандидатської дисертації автора, співавторів наукових праць у даній дисертації не використовувалися.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження набули висвітлення у наукових публікаціях автора та апробовані на 15 наукових конференціях та інших науково-комунікативних заходах, а саме: *Сучасні аспекти реформування системи публічного управління в умовах воєнного часу* (Переяслав, 07 червня 2024 р.); *Сучасна парадигма публічного управління* (Львів, 19-20 жовтня 2021 р.); *Трансформація системи публічного управління в умовах військового часу* (Переяслав, 3 червня 2022 р.); *Реформування процесів публічного управління в сфері освіти та науки у глобалізаційному та інформаційному суспільствах* (Переяслав, 30 жовтня 2020 р.); *Публічне управління: освіта, наука, практика* (Харків, 18 березня 2022 р.); *Інноваційні технології публічного управління та адміністрування: теорія і кращі практики 21 століття* (Мелітополь, 17 листопада 2020 р.); *Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи* (Хмельницький, 8 лютого 2024 р.); *Реформування процесів публічного управління в сфері освіти та науки у глобалізаційному та інформаційному суспільствах* (Переяслав, 11 червня 2021 р.); *Реформування процесів публічного управління в сфері освіти та науки у глобалізаційному та інформаційному суспільствах* (Переяслав, 29 жовтня 2021 р.); *Сучасна парадигма публічного управління* (Львів, 12 листопада 2020 р.); *Публічне*

управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика (Харків, 29 березня 2024 р.); *Priority directions of science and technology development* (Київ, 24-26 січня 2021р.); *Туризм в умовах пандемії Covid-19: шанси та загрози* (Львів, 25 вересня 2020 р.); *Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми, перспективи* (Херсон, 16 жовтня 2020 р.); *Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика* (Харків, 18-19 березня 2020 р.).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 42 наукові праці, зокрема: індивідуальну монографію, 21 статтю у фахових наукових виданнях з державного управління, 5 статей у наукових періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus, а також 15 тез доповідей на наукових конференціях за участю дисертанта. Загальний обсяг публікацій, що належать автору, становить 37,4 друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (491 найменування) та додатків. Загальний обсяг роботи становить 495 сторінок. Робота містить 9 рисунків і 19 додатків.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СУСПІЛЬНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ У ПЕРІОД СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

1.1. Теоретико-методологічний базис політики суспільного благополуччя в період трансформацій як об'єкту державного впливу

Теоретико-методологічним підґрунтям пояснення причинної обумовленості, економічної сутності та принципів функціонування публічного сектору стало обґрунтування теорій державного регулювання ринкової економіки, теорій суспільного вибору, суспільного добробуту і розвитку публічних послуг, теорій старого та нового інституціоналізму [178, с. 34].

Дослідженнями виникнення та існування теорії суспільного добробуту займались зарубіжні вчені: В. Парето, П. Самуельсон, А. Пігу, К. Ерроу; теорії суспільного вибору – Дж. Б'юкенен, К. Віксель, Ф. Найт, Д. Блек; теорії локальних суспільних благ – Ч. Тібу, П.-А. Дерік, Е. Аткинсон, Дж. Стігліц; економіки міста – Г. Хотеллинг, А. Льош, Г. Жильбер, М. Фуджита; теорії суспільного сектора – К. Віксель, Е. Ліндаль, М. Олсон, У. Оутс. Серед українських вчених питання добробуту та благополуччя суспільства знайшли своє відображення у роботах таких дослідників як: С. Дrajниця, І. Малий, В. Мандибура, О. Мельниченко, В. Молчанов, С. Мочерний, В. Небрат, С. Слухай та інші.

У своїй роботі В.В. Небрат актуальними науковими проблемами вважає характеристику різних моделей суспільного порядку в контексті дивергенції економічного розвитку; поглиблення розуміння суспільного добробуту як міри задоволення потреб і результату державної політики; оцінка пізнавального та практичного потенціалу сучасних концепцій історико-інституційного пояснення диференціації світового господарства для

оптимізації регуляторних заходів економічної політики в Україні [211, с. 93].

Сутність соціально-економічного розвитку полягає у максимізації економічних та соціальних вигід від розвитку національної економіки за умови захисту навколишнього середовища та забезпечення довгострокового відтворення природних ресурсів, що означає не тільки зростання національної економіки та збільшення доходу на душу населення, а й вдосконалення всіх елементів соціального забезпечення. Роль держави при цьому є первинною і покладається на публічні інститути, які несуть відповідальність за формування напрямів та пріоритетів розвитку економічної системи держави, а також забезпечують та підтримують його. Розуміння взаємозв'язків механізмів державної регламентації та підтримки соціально-економічного розвитку економічної системи є запорукою побудови ефективної економіки країни [303, с. 39].

Високий динамізм розвитку економічної системи – це вагома умова життєздатності суспільства для забезпечення оптимальних умов для реалізації життєвих потреб населення, особистісного зростання людини, забезпечення принципів соціальної держави, а також формування загального добробуту та соціальної безпеки [66, с. 54]. Забезпечення зростання суспільного добробуту головним чином полягає в задоволенні потреб населення, які поступово кількісно зростають та якісно змінюються. Процес задоволення потреб суспільства матеріальними і духовними благами є кінцевою метою функціонування будь-якої економічної системи [231, с. 130].

Основу добробуту складають не тільки зовнішні блага, але і внутрішні якості індивіда. У сучасному світі визначальною умовою добробуту особистості має бути її виховання й освіта, а основними суспільними інститутами, що закладають фундамент майбутнього добробуту, стають родина і школа. Складові добробуту варіюють від політичної, економічної та соціальної свобод до можливостей створювати, творити, мати почуття власної гідності та гарантовані права людини. Суспільний прогрес неможливий, якщо нереалізовані три ключові цілі людини: довге та здорове життя, можливості

здобуття знань і наявність ресурсів, необхідних для підтримання гідного рівня життя. Якщо ці найважливіші варіанти вибору відсутні, недоступними виявляються і багато інших можливостей [50, с. 14-15].

За словами С. М. Домбровської, забезпечення соціальної безпеки перетворюється у визначальний комплекс заходів спрямованих на: запобігання всьому спектру соціально-економічних загроз з точки зору стану, поведінки та настроїв населення; інтенсивне формування середнього класу як гаранта суспільної стабільності на ґрунті розширення адаптаційних можливостей населення; всебічну підтримки сім'ї як визначального соціального інституту; державний протекторат прожиткового мінімуму, який би забезпечував громадянам споживання на рівні простого відтворення; державні гарантії мінімальних заробітної плати, пенсій, виплат та забезпечення умов їх зростання, посилення тенденцій самозабезпечення громадянами високої соціальної мобільності висхідного характеру [94, с. 31].

О.М. Вінник досліджуючи правові проблеми цифровізації в ракурсі нових загроз для суспільного благополуччя, підкреслює важливість вжиття правових засобів, спрямованих на зменшення ризиків цифровізації, та пропонує відповідні новели до законодавства: закріпити на рівні кодифікаційного акту поняття цифрових прав, принципів використання цифрових технологій та цифровізованих явищ в публічних сферах, відповідні завдання держави, включно з подоланням цифрової неграмотності, обов'язкову реєстрацію осіб, відповідальних за використання подібних ресурсів, та основні засади відповідальності в цій сфері [49, с. 11].

Комплекс проблем у соціогуманітарній сфері детермінує проектування та реалізацію концепції державної гуманітарної політики як складової системи соціогуманітарної безпеки, важливого механізму формування демократичної соціально-правової держави. Засади державної гуманітарної політики, на думку С. Є. Горбатюка, визначають принципи, напрями, завдання та механізми забезпечення гуманітарного розвитку, щоб створити єдину систему формування та реалізації ефективної політики у сфері забезпечення людського

розвитку шляхом об'єднання зусиль усього суспільства, унормувати концептуальні засади модернізації механізмів державної політики у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, особливо спрямовуючи зусилля на створення умов для реалізації соціального потенціалу людини і громадянина, підвищення авторитету держави [68, с. 88]. Доцільно говорити про консолідацію та синергетичний ефект від реалізації кожним окремим органом державної влади в окремій підгалузі гуманітарної сфери власних функцій, що в сукупності приводить до якісних суспільно-політичних і соціально-економічних трансформацій у державі загалом, для чого гуманітарна сфера визначається базисом [362, с.143].

Зміни формальних норм не лише закріплюють вже встановлені неформальні моделі поведінки, а й закладають траєкторію подальших змін у цьому напрямку та посиленої відповіді соціуму, тобто встановлений законодавством і регуляторними нормами порядок доповнюється «зустрічними зобов'язаннями» та додатковою соціальною відповідальністю, які добровільно беруть на себе громади та окремі індивіди. Наступний виток інституціоналізації усталених неформальних норм піднімає рівень соціалізації ще вище. Така модель інституційної взаємодії держави і соціуму дає синергетичний ефект щодо зростання якості життя і суспільного благополуччя [211, с. 100].

Про важливість забезпечення добробуту людини говорив ще В. І. Вернадський у вченні про ноосферу. Першочерговим кроком на шляху до правильного життя є підвищення добробуту населення. Інтереси і добро всіх є реальним планетарним державним завданням. Ще у першій половині XX століття вчений покладав обов'язок піклуватися про благополуччя населення на державу [55].

На ранніх етапах дослідження добробуту окремих осіб та країн значною мірою спиралися на економічні визначення та вимірювання з використанням економічних показників, таких як дохід та частка національного виробництва. Теоретичні недоліки цього підходу стали очевидними після того, як було

продемонстровано, що відчуття добробуту серед людей, які живуть у розвинених країнах, не зростало відповідно до покращення їхнього економічного становища [397].

Якість життя та рівень життя не були синонімами. Згодом якість життя стала предметом руху «соціальних показників», що виник переважно у Скандинавії та Сполучених Штатах [385; 386]. Цей підхід ґрунтувався на припущенні, що добробут визначається низкою індивідуальних, соціальних та економічних факторів; малося на увазі здоров'я, соціальні відносини та навколишнє середовище. Концепція якості життя зробила значний внесок у полеміку щодо спрямованості та цілеспрямованості основних послуг охорони здоров'я, освіти та соціального забезпечення, включаючи можливості для міжвідомчої співпраці в державному секторі [385, с. 9].

На думку М. П. Ліхтер, добробут є багатогранною категорією, з якою можна цілком обґрунтовано пов'язати екологічне благополуччя, адже блага, пов'язані зі здоровим довкіллям, є життєво необхідними, а тому – найважливішими [173]. Подібним є трактування добробуту Л. Я. Глубіш про те, що добробут – це складна економічна, соціальна та психологічна категорія, що включає екологічну складову та характеризує рівень життя населення як міру задоволення потреб, спектр яких формується на тому чи іншому етапі еволюції добробуту під впливом нагальних проблем часу [63, с. 62].

Основними причинами, що призвели до негативних змін у добробуті населення України, є загострення політичної ситуації в країні, воєнні дії; наслідки пандемії, спричинена гострою респіраторною хворобою COVID-19; розвиток інфляційних процесів та низькі темпи економічного зростання; слабка державна підтримка розвитку сфери охорони здоров'я; низький рівень соціального захисту непрацездатного населення; недосконалість системи імпортозаміщення, низький рівень інвестиційної привабливості економіки України, демографічні зміни, міграція, швидкі зміни в структурі зайнятості та поява її нових форм, зростання безробіття [44].

У зв'язку із цим, на переконання В.В. Фурман та О.М. Реви, пересічна

людина постійно перебуває у стресовому стані, що є загрозою фізичному і психічному здоров'ю, її соціальному та суспільному благополуччю в умовах суспільних змін та перетворень. Отже, стрес є невід'ємною складовою частиною життя, викликом сьогодення й особистою перешкодою, яку кожен індивід долає з надбанням або певними втратами внутрішніх ресурсів [318, с. 151]. Саме тому, на думку С. І. Урби, ефективна реалізація державної політики у соціальній сфері створює умови для соціально-економічного розвитку, забезпечення соціальних гарантій, структури зайнятості та формування суспільного благополуччя [315].

Безробіття в Україні набуває масового характеру та складає реальну загрозу для державного та суспільного благополуччя. На сьогодні ринок праці в Україні є досить нестабільним, зменшується кількість робочих місць та збільшується дисбаланс між попитом і пропозицією праці, очікується високий рівень безробіття, тому захист від безробіття повинен бути невід'ємним складником державної політики, спрямованим на вирішення важливих соціально-економічних завдань. Політика зайнятості має гарантувати соціальний захист населення шляхом забезпечення належних умов життя, регулювання заробітної плати, стимулювання нових місць і виплати допомоги безробітним [59, с. 171]. Визначення рівня мінімальної заробітної плати з урахуванням прожиткового мінімуму позитивно вплине на добробут працюючих у низькооплачуваних секторах [208, с. 9].

Запорукою вирішення проблеми безробіття є розробка і реалізація широкого комплексу відповідних заходів насамперед, у соціально-трудої сфері. До основних напрямів його подолання Є. В. Болотіна, А. К. Мартиненко й В. П. Чаленко відносять: підвищення добробуту за рахунок особистого трудового внеску, підприємництва та ділової активності; надання відповідної допомоги по безробіттю, збереження робочих місць та перепідготовка осіб, які втратили роботу; проведення ґрунтовної пенсійної реформи; сприяння всебічному державному захисту інтелектуального потенціалу суспільства; проведення спеціальних ярмарків праці для закладів освіти з метою

працевлаштування випускників; розширення досвіду організації зустрічей із роботодавцями та колишніми безробітними, які успішно знайшли роботу чи заснували власний бізнес; посилення координації міжнародної діяльності в частині інформаційного обміну з питань зайнятості; забезпечення стабільного фінансування та державної підтримки розвитку духовної сфери, освіти, науки і культури. Політика зайнятості має гарантувати соціальний захист населення шляхом забезпечення належних умов життя, регулювання заробітної плати, стимулювання нових місць і виплати допомоги безробітним тощо [30, с. 189].

І. Войналович вважає, що комплекс існуючих умов та чинників обумовлює потребу в застосуванні програмно-системного підходу до планування та реалізації державно соціально-гуманітарної політики покращення якості життя в Україні. Метою політики за такого підходу має стати конвергенція стандартів якості та рівня життя населення України та країн ЄС, тоді як стратегічними пріоритетами – смарт просторовий розвиток, зростання ролі секторів зеленої економіки, дотримання принципів безпеки споживання та соціальної відповідальності, посилення резистентності системи охорони здоров'я, збалансування ринку праці й зайнятості населення, формування чистого та безпечного життєвого простору [51, с. 227, 229].

Один з основних розробників теорії соціальної держави провідний державний діяч і економіст Лоренц фон Штейн вважав, що завдання держави полягає у становленні суспільної рівності і особистої свободи, в піднятті найнижчих, знедолених соціальних класів до рівня матеріально забезпечених; держава при цьому повинна здійснювати економічний і соціальний прогрес всіх її учасників [66, с. 70]. Соціал-демократична (суспільна) модель соціальної держави або перерозподільна модель соціальної політики передбачає відповідальність всього суспільства і держави за долю громадян. Саме держава бере на себе велику частину відповідальності за соціальне благополуччя своїх громадян і основним джерелом фінансування більшості соціальних програм є державний бюджет [180, с. 30].

Надаючи пріоритет принципам соціальної справедливості, стійкості,

поваги до прав людини, людський розвиток є процесом розширення свободи людей жити тривалим, здоровим і творчим життям, здійснення інших цілей, що, на їхню думку, наділені цінністю; активно брати участь у забезпеченні справедливості і стійкого розвитку на планеті. Людський розвиток враховує три компоненти: добробут, розширення реальних свобод людини так, щоб забезпечити процвітання; розширення прав і можливостей, а також можливість людини і груп діяти та отримувати цінні результати; справедливість – розширення власного капіталу, зростання соціальної справедливості, забезпечення стійкості результатів у часі, дотримання прав людини та інших цілей суспільства [478].

Рівень добробуту населення є тим фактором, який стримує або сприяє людському розвитку, створюючи додаткові стимули або обмежуючи можливості індивідів та населення в цілому щодо реалізації активної економічної поведінки. Тому дуже важливою є ефективність управлінських рішень у процесі нарощування добробуту населення, яка дає можливість оцінити перспективи покращення якості людського капіталу та забезпечення економічного розвитку [213, с. 129].

О. С. Марченко вважає, що освіту, науку, охорону здоров'я, культуру і мистецтво, інформаційне обслуговування треба визнати як пріоритетні об'єкти соціальної політики держави, спрямованої на забезпечення умов накопичення людського капіталу [182, с. 141]. Розвиток гуманітарної сфери українського суспільства є однією з ключових передумов для подальшого поступу України. Розвиток науки, культури, освіти, етнонаціональних відносин, мовної політики, у свою чергу, створюють засади для подальшого посилення суспільної згуртованості, покращення соціально-економічного розвитку держави, підвищення рівня людського капіталу [77, с. 128].

О. Степанко під державним управлінням в гуманітарній сфері пропонує розуміти цілеспрямований організаційний та регулюючий вплив держави на стан і розвиток гуманітарної сфери, яка спрямована на забезпечення духовного життя людини і суспільства, складається із сукупності галузей, які орієнтовані

на максимальне розкриття потенціалу кожної людини і соціуму загалом, розвиток творчих й інтелектуальних здібностей особистості, збереження культурного різноманіття шляхом запровадження державної гуманітарної політики, виробленої політичною системою та законодавчо закріпленої, через діяльність органів державної влади, наділених необхідною компетенцією [298, с. 205-207].

Хоча державна політика повинна у пріоритеті формуватися в рамках заданих політичних ідей, які є етичними або прийнятними в ХХІ столітті, жоден сектор або учасник вироблення чи реалізації державної політики не звільняється від дотримання прав людини, які є центральним значенням управління для здоров'я, оскільки вони торкаються безлічі питань, як це зазначено вище [166, с. 70].

Якщо звернутися до визначення соціальної держави у сучасних наукових джерелах, то це держава, яка прагне до забезпечення кожному громадянину достойних умов існування, прав на соціальний захист, на участь в управлінні виробництвом; це держава, яка гарантує кожному громадянину стандарти матеріальної життєдіяльності, що дозволяють йому реалізувати своє право на приватну і публічну автономію [182, с. 141].

Як влучно підкреслює О. В. Безпаленко, соціальна політика передбачає не тільки соціальний захист незахищених верств, вразливих та окремих соціальних груп, а й соціальні відносини між інститутами, інституціональне забезпечення, безпеку навколишнього середовища, управління доходами населення, зайнятість та безробіття. До того ж важливо пам'ятати про тісні взаємозв'язки та переплетіння всіх сфер суспільства, які є невід'ємною частиною суспільного благополуччя [22]. Дж. Стігліц підкреслив, що сучасне суспільство відчуває себе соціально незахищеним та невпевненим у власному майбутньому, що спричинено негативними наслідками глобалізаційних процесів, інноваціями та технологічним прогресом, настанням цифрової ери, роботизацією та стрімким розвитком штучного інтелекту [473].

На думку У. І. Моторнюк, особливістю соціальної політики є

необхідність доведення її кінцевих результатів до кожного громадянина. Принцип загального добробуту як основоположний для соціальної держави обумовлює в якості необхідної умови її існування високий рівень економічного розвитку, що дозволяє забезпечувати прожитковий мінімум для кожного громадянина, тому ключовим моментом побудови соціальної держави та забезпечення суспільного благополуччя є створення її відповідної економічної бази [209, с. 25].

Є. Борщук, Г. Третяк Г. та Т. Корецька підкреслюють, що соціальна політика є основою розвитку і управління кожної країни. Вона виникла із початком формування суспільства, але структура, цілі та інструменти її реалізації змінювалися залежно від того, які проблеми та потреби поставали перед суспільством у певний конкретний період його історії. Водночас, незалежно від впливу численних факторів і проблем, вона значною мірою визначає фізичний і психічний стан населення, а також взаємини і взаємозв'язки між людьми, надає можливість більш ефективного вирішення життєво важливих соціальних проблем громадянського суспільства. На базі соціальних програм державних органів формуються перспективи розвитку суспільства. Однією із найважливіших ознак ефективної соціальної політики є існування якісної системи соціальних стандартів та гарантій [32, с. 22].

К. Денисенко досліджуючи державну соціальну політику, охоплює комплекс різноманітних заходів, насамперед організаційного змісту, які спрямовані на добробут та життєзабезпечення громадян. Поняття «державна соціальна політика», на її думку, включає управлінський компонент, а саме діяльність держави та її інститутів у формуванні та реалізації цілей, державно-управлінських заходів, рішень і дій, які здійснюються державою через органи державної влади задля вирішення суспільних проблем [84, с. 98].

На думку А. В. Мостепанюка сучасна державна соціальна політика націлена на інклюзивність як механізм подолання бідності; державна соціальна політика спрямована на захист уразливих верств населення у формі забезпечення інклюзивності навчання та доступу до всіх гарантованих

соціальних послуг, забезпечення однаковими правами та можливостями всіх громадян на ринку праці. Крім того, інклюзивність передбачає адаптивність робочих місць та середовища відповідно до персональних потреб працівників, інклюзивність об'єктів інфраструктури, державних та приватних установ, захист людської гідності кожного громадянина [208, с. 8-9].

Досліджуючи особливості сприйняття добробуту у секулярному суспільстві, О. В. Євтушевська робить висновок, що добробут є складною економічною, соціальною та психологічною категорією, що характеризує певний рівень життя населення. Сприйняття добробуту може бути суб'єктивним і залежати від світогляду, психологічних особливостей, виховання, оточення, проте існують і об'єктивні критерії оцінки рівня добробуту. У процесі секуляризації суспільства проблема досягнення високого рівня добробуту вийшла на передній план і стала популярним об'єктом дослідження, і метою розвитку сучасного суспільства. Зростання рівня задоволення потреб населення сприймається багатьма дослідниками як позитивне явище, що сприяє розвитку економіки. Важко сперечатися з тим, що збільшення обсягів споживання товарів і послуг, покращення умов життя населення забезпечує економічний і соціальний розвиток [117].

На думку О. І. Грабовського, соціально-економічний розвиток України визначає якість життя її населення, що перебуває в прямій залежності від рівня економічної активності суб'єктів господарювання та державної політики, спрямованої на прогресивний поступ суспільства. Протягом тривалого історичного періоду становлення української державності країні довелося пережити немало підйомів та спадів соціально-економічного життя. На сучасному етапі існує немало показників, які характеризують рівень соціально-економічного розвитку певної держави, тому у напрямі покращення рівня життя українського населення потрібно враховувати їх значення, щоб на основі виваженої та ефективної державної політики забезпечити неперервний прогрес українського суспільства [70, с. 100].

Абрахам Маслоу був одним із перших, хто описав «благополуччя» за

допомогою характеристик самоактуалізованої особистості, яка окреслює характеристики процвітаючої особистості та теорії благополуччя [461]. Термін «well-being» перекладається як «благополуччя», а насправді має багато значень: здоров'я, відчуття щастя, комфорт, безпека, добробут, успішність, захист, процвітання, удача, успіх, поєднуючи все те, що є важливим для людини. Благополуччя – це загальний термін, що позначає стан людини або групи людей, наприклад, їх фізичний, психологічний стан, залученість до соціальної активності, фінансовий добробут. Благополуччя також можна визначити як поєднання доброго самопочуття, переживання позитивних емоцій, розвитку свого потенціалу, позитивних відносин та певного контролю над своїм життям, тобто це стійкий стан, у якому людина розвивається та процвітає [458].

Широкий спектр визначень поняття «благополуччя» ілюструється наступними інтерпретаціями, які пояснюють його підґрунтя [392; 386]: задоволення людських потреб на основі психологічної теорії людської мотивації Маслоу, що описує ієрархічний набір людських потреб як безпека, приналежність, самооцінка та самоактуалізація; досягнення людських можливостей; це тілесне здоров'я та цілісність, емоції, приналежність та контроль над своїм оточенням; наявність ресурсів; реалізація соціальних та політичних цінностей і цілей, визначених шляхом аналізу соціальних та політичних цілей, властивих таким пов'язаним поняттям, як добробут, якість життя, сталий розвиток та соціальна якість, і виражених у сучасній політиці.

Благополуччя людей є найвищою цінністю суспільства, що відображає магістральну лінію розвитку сучасної цивілізації. Професор О. М. Кириленко зміст соціального благополуччя пов'язує з таким розвитком суспільства, при якому задовольняються соціальні і духовні потреби людей, максимально ефективно використовуються ресурси та блага суспільства, створюються сприятливі умови для повноцінного життя і всебічного розвитку кожної людини [137, с. 18]. Адже економічна система є генератором функціонування соціальної держави та формування такої її моделі, яка б мала довгостроковий

інноваційний потенціал [66, с. 54].

В. В. Небрат доводить, що інституційні зміни, спрямовані на зростання суспільного добробуту, мають забезпечувати трансформацію економічної моделі у напрямі збільшення доступності ресурсів і можливостей, заміщення екстрактивних відносин і вертикальних зв'язків партнерськими відносинами і горизонтальними зв'язками. Аналіз та оцінка економічної політики є важливою складовою успішних інституційних перетворень [211, с. 94]. У той же час інституційні обмеження, що накладаються політичною владою, є важливою гарантією суспільства від безвідповідальної економічної політики, оскільки, з одного боку, вони мінімізують ризик економічного свавілля, а з іншого боку, дають змогу побудувати спеціалізовані інститути, відповідальні за стабільність економіки [290, с. 5]. Ефективне функціонування політичних та економічних інститутів в країні позитивно впливає на економічне зростання та підвищення суспільного добробуту [290, с. 8].

Соціально-економічний розвиток – це процес, драйвером якого передусім є політика й урядування або, інакше кажучи, політичне втручання держави, спрямоване на покращення добробуту людей на тлі усталених суспільних відносин [460, с. 5]. А натомість соціально-економічне зростання, як одна з частин соціально-економічного розвитку, – це процес, в основі якого лежить продуктивність ринку, економічна свобода і зростання ВВП чи ВНП [463], хоча зростання останніх не обов'язково ведуть до покращення якості життя [417, с. 3-4].

Якщо соціально-економічний розвиток держави відбувається у форматі приросту соціальних й економічних показників, то це може навіть слугувати достатньою причиною вважати розвиток соціально-економічною модернізацією, хоча останнім часом економісти все більше і більше апелюють до скорочення бідності як ключового результату соціально-економічного розвитку [407, с. 90; 425, с. 3]. Приріст же в соціально-економічному секторі має місце тоді, коли економічний добробут та якість життя народу, регіону, місцевої громади чи окремої людини, а також в цілому держави покращуються

відповідно до поставлених цілей і завдань [460, с. 5].

У контексті сучасних реформ, коли значно посилюється роль соціального партнерства, відповідальність людини за власне благополуччя і розвиток суспільства, зміщуються акценти з централізованого управління на посилення спроможності місцевої влади, основні завдання державної гуманітарної політики доцільно спрямувати на: максимальне залучення потенціалу людини для забезпечення її соціальних потреб і розвитку; запровадження філософії людиноцентризму у всіх сферах державного управління; формування та реалізацію державної політики щодо забезпечення людського розвитку крізь призму ствердження системи поглядів на людину як головне національне багатство [68, с. 87-88].

Ефективна, мудра, реалістична політика є передумовою процвітання та добробуту нації, стабільності в суспільстві. Така політика дає можливість народним масам впливати на вироблення загального курсу розвитку держави, визначення її цілей, завдань, орієнтирів; будувати свої взаємини з владою, контролювати її діяльність [87, с. 7-8]. Політика – це концентроване відображення не тільки економічних, але й інших потреб соціальних спільнот, класів, соціальних верств, що має істотний вплив на всі структурні елементи надбудови [6, с. 5]. Як зазначає К. К. Кулі-Іванченко, вирішуючи порушені в конституційних поданнях питання, Конституційний Суд України керується тим, що в Україні як соціальній, правовій державі політика спрямовується на створення умов, які забезпечують достатній життєвий рівень, вільний і всебічний розвиток людини як найвищої соціальної цінності. При цьому утвердження та дотримання закріплених у нормативно-правових актах соціальних стандартів є безумовним конституційним обов'язком держави [164, с. 56].

Як описують у своїх роботах В. В. Маліков та О. А. Дегтяр, у сучасних дослідженнях все більша увага приділяється співвідношенню соціального та правового принципів державності. Саме єдність правової держави із соціальною має забезпечити благо індивіда. При цьому правова держава

реалізує індивідуальну свободу і основоположні права особи за допомогою встановлення чітких меж державного втручання та гарантій проти тиранії. Соціальна держава забезпечує матеріальні передумови свободи, гідні умови існування кожного. Протиріччя ж між ними виявляється в тому, що правова держава за своїм первісним задумом не повинна втручатися в питання розподілу суспільного багатства, забезпечення матеріального та культурного добробуту. Соціальна ж держава безпосередньо займається цим, хоча і прагне не підривати підвалини ринкової економіки, і не породжувати масове соціальне утриманство [180, с. 28].

О. В. Новакова і Н. П. Пашина вважають, що державна політика може визначатися як вибір державними інституціями між діяльністю та бездіяльністю щодо вирішення суспільних проблем, тому державна політика відіграє надзвичайно важливу роль у суспільному житті, своєчасно виявляючи назрілі проблеми розвитку суспільства, аналізуючи їх, встановлюючи причини виникнення, складність, суперечність, знаходячи шляхи вирішення цих проблем [213, с. 8-9].

Моральні підстави заходів державної політики складаються з нормативно обґрунтованих принципів спільного життя громадян, які одночасно можуть слугувати підставою і для суспільного благополуччя. Такий підхід не закриває можливості для трансформацій описової теорії індивідуального щастя в нормативну теорію суспільного добробуту як «суспільного щастя», для того щоб зв'язати індивідуальні та суспільні інтереси та ідеали [183, с. 296].

А. К. Пінчук доводить, що матеріальне благополуччя далеко не рівнозначне щасливому життю. Комфортне матеріальне забезпечення людини є необхідною, проте все ще недостатньою передумовою її добробуту на сучасному етапі розвитку людини та суспільства [239, с. 48]. Сучасне дослідження добробуту має базуватися на багатомірному підході до цього комплексного поняття. Важливо усвідомити, що поняття «доброго життя» людини виходить далеко за межі її матеріального забезпечення, який

справедливо складає його базовий рівень, проте має також середній рівень, що включає психологічно-емоційну та професійну складову, а також вищу або духовну компоненту. І хоча більшість категорій середнього та вищого рівнів добробуту носять індивідуально-суб'єктивний чи соціальний характер, що виносить можливості вимірювання таких показників за межі економічного дослідження, – варто пам'ятати, що ці категорії мають суттєвий вплив на відчуття добробуту у сучасних реаліях [239, с. 53].

Підвалинами соціального благополуччя суспільства є такі елементи, як: рівень життя, обумовлений показниками сукупного доходу і прожиткового мінімуму, поняття якості життя, що встановлюються поняттями про стан здоров'я та санітарного благополуччя населення, ймовірністю отримання обов'язкової медичної допомоги та забезпечення соціальної захищеності. Соціальне благополуччя суспільства визначається не лише зовнішніми по відношенню до людини або соціальної групи заходами соціальної політики держави, станом економіки держави та економічною політикою, матеріальними, соціально-побутовими та культурними умовами життя, багато в чому це також суб'єктивна оцінка самими індивідами і групами ступеня задоволення їх соціальних, економічних і культурних потреб. Саме тому дослідники все більше поєднують розуміння поняття соціального благополуччя з поняттям щастя [177, с. 13].

Соціальне благополуччя можна вважати інтегральним показником відображення ефективності функціонування соціальної сфери держави, рівня добробуту та якості життя населення, а також самосприйняття їх населенням, тобто в певній мірі, можна говорити про те, що показники соціального благополуччя є одним із критеріїв результативності державної політики та розвитку держави. [216, с. 14].

У той же час К. В. Левшунова вважає, що здоров'я є базовим феноменом благополуччя людини, адже здоров'я особистості – це не лише відсутність хвороб, а й сформоване відчуття благополуччя. Здорова людина – це активна людина у всіх особистісних проявах (тілесне, соціальне, емоційне, когнітивне

та ін.), а благополуччя є додатковою якістю, основне призначення якої – забезпечення гармонізації у зазначених напрямках розвитку, тобто «здоров'я» більш вузьке, а «благополуччя» ширше за поясненням визначення [172, с. 153].

Є. В. Кульгінський подібно до К. В. Левшунової, розглядає здоров'я як один з найважливіших компонентів благополуччя, що є основним елементом міри успіху. Зміна зміщує акцент в економіці від виробництва товарів до ширшого вимірювання загального благополуччя, що включає в себе переваги охорони здоров'я, освіти і безпеки, наслідки нерівності доходів і нові способи вимірювання економічного впливу стійкості майбутніх поколінь. Прагнення до благополуччя просуває здоров'я від галузевої мети до загальної соціальної мети, що вимагає зобов'язань не тільки на найвищому урядовому рівні, але й від усього суспільства [166, с. 70].

У сучасній філософії лібералізму І. І. Маслікова розглядає суспільне благополуччя як наявність в громадському просторі різних видів свобод, що дозволяють громадянам не тільки досягати особистого благополуччя і добробуту, але й приймати рішення у встановленні законів, що визначають права і обов'язки співгромадян в демократичній державі. Така свобода актуалізується в процесі спільного міркування про норми спільного життя і в процесі обґрунтування таких формальних законів і правил, які давали б можливість реалізувати різні концепції особистого благополуччя [183, с. 296].

С. В. Слухай та Т. І. Борщенко вважають підтвердженням існування додатного взаємозв'язку між суспільним добробутом і якістю інститутів країни, який проявляється втому, що більш розвинена система інститутів гарантує вищий рівень суспільного добробуту, тобто одним з основних чинників у забезпеченні суспільного добробуту є якість інститутів, тому для забезпечення позитивної динаміки суспільного добробуту першочерговим завданням держави та суспільства є побудова стабільної інституційної системи, направленої на удосконалення системи захисту прав власності; жорсткий контроль за використанням бюджетних коштів; налагодження зв'язків та пошук форм співпраці між політиками та суспільством; активну

боротьбу з корупцією та хабарництвом; реформування судової системи в аспекті захисту права власності та удосконалення правової системи; підвищення якості та обмеження впливу бюрократичного апарату на процеси суспільного вирішування [290, с. 8].

І. І. Маслікова стверджує, що добробут не скільки приписує принципи політики, а скоріше сама концепція благополуччя створюється під впливом певного соціально-політичного порядку, який формує бажання та прагнення [183, с. 294]. С. А. Дразниця підкреслює, що збільшення рівня добробуту є ознакою ефективності функціонування економічного механізму держави, його головною метою, що само по собі є бажаним для суспільства [99, с. 303].

Суспільний добробут є благом для всіх [127, с. 135]; це фінансова забезпеченість населення необхідними матеріальними та духовними благами, що задовольняють певні потреби людей [99, с. 308]. А сприяти цьому, на думку Н. В. Захарченко, може посилення фінансової інклюзії, оскільки це, поряд із підвищенням фінансової грамотності та фінансової культури, сприятиме збільшенню можливостей і доходів населення [125, с. 115].

Вперше багатство і добробут з позицій суспільства і з позицій окремого індивіда став розглядати англійський економіст Генрі Сіджвік. Він вказує, що потреби особи можуть відрізнитись від інтересів суспільства і навіть вступати з ними у конфлікт, а ринкова саморегуляція не завжди ефективно здійснює розподіл доходів, тому в багатьох випадках, зокрема і для поліпшення добробуту населення країни потрібне втручання держави. Більш рівномірний розподіл доходів між людьми, перерозподіл їх на користь бідних верств населення підвищує рівень суспільного добробуту [246, с. 5]. Аналізуючи теорії добробуту, Т. П. Яхно та Л. М. Шимановська-Діанич вказують на те, що ринковий механізм формування добробуту може привести до нерівності в розподілі доходів, тому держава, проводячи соціально-економічну політику, має компенсувати подібні прояви, оскільки державне регулювання цілеспрямовано формує добробут людини і прямо впливає на різні умови її життєдіяльності [378, с. 144].

Е. Молчанова, К. Ковтонюк та О. Савич стверджують, що ідея стратегічної рівноваги не може бути забезпечена регуляторними механізмами та інструментами. Хоч існує прямий взаємозв'язок між економічним зростанням та благополуччям населення країни, проте рейтинг соціального розвитку показує, що це правило працює не завжди. За умов однакового рівня ВВП деякі країни досягають набагато вищого рівня соціального розвитку ніж інші. Майкл Грін, виконавчий директор The Social Progress Imperative, підкреслив, що економічне зростання не завжди веде до прогресу в соціальній сфері, а рейтинг соціального розвитку показує, що якщо ми хочемо боротися з такими проблемами як бідність та нерівність, то лише одного економічного зростання недостатньо [206, с. 52].

На думку А. В. Кожина, економічного зростання недостатньо для поліпшення добробуту населення. Останні десятиліття все більше акценти почали зміщуватися в бік нематеріальних вимірів якості життя. Поступово викарбовується підхід, за якого потреби та виклики сучасного розвитку визначають і формують соціальні, економічні, політичні та екологічні чинники в конкретному контексті країни і місцевостей [143, с. 240].

Досліджуючи еволюцію наукових поглядів на зміст теорії добробуту та її специфіку на сучасному етапі соціально-економічних відносин, Л. Я. Глубіш говорить про суб'єктивні та об'єктивні чинники впливу на добробут. До суб'єктивних чинників належать психологічні особливості, виховання, освіта, оточення, світогляд. Тоді як об'єктивними слід уважати нагальні проблеми часу, домінуючу ідеологію, тип економічної системи, економічні очікування, поступ науково-технічного прогресу [63, с. 62]. До специфічних рис становлення суспільства майбутнього Дж. Гелбрейт відніс забезпеченість робочими місцями, стабільність зростання економіки, освіти, спокій та лад у суспільстві, систему гарантій для найменш забезпечених верств населення, співробітництво у міжнародному вимірі [60, с. 42].

О. Гаєвая, Л. Перевалова та А. Гаряєва вважають, що найважливішим напрямом соціально-економічної політики держави повинно бути досягнення

стійкої позитивної динаміки добробуту населення на основі збільшення платоспроможності [56, с. 151]. Для побудувати успішної країни щасливих людей, на думку О. О. Нікогосян, пріоритетом має бути соціально-економічну політику, зокрема: зниження тарифів на комунальні послуги за рахунок виключення з них корупційної складової і надприбутків постачальників; перегляд принципів надання субсидій на оплату комунальних послуг; боротьба з тіньовою економікою, з приховуванням доходів від оподаткування; реформування системи заробітної плати та пенсійного забезпечення; створення робочих місць з гідною оплатою праці; налагодження взаємодії держави з приватним бізнесом з метою підвищення соціальної відповідальності останнього [212, с. 190].

Кращий добробут має не тільки населення цієї країни, у якій розподіл доходів між її членами більш рівномірний порівняно з іншими країнами, але й якщо в ній кращі характер і умови праці, безпека і житлові умови, більш якісні та доступніші освіта, медичне обслуговування і відпочинок, менш забруднене навколишнє середовище [246, с. 5]. При цьому системний підхід до оцінки добробуту окремої людини, населення та країни ґрунтується на багатовимірному визначенні, що є суттю цієї концепції, оскільки відображає стан та цінності сучасного динамічного суспільства. У цьому контексті матеріальна складова добробуту, яка по праву становить його базовий рівень і залишається історично надзвичайно важливою, сьогодні має бути доповнена нематеріальною, духовною складовою, яка окреслює середній та вищий рівні добробуту людини, реалізація та оцінка яких на практиці все ще значною мірою залежать від успіхів на базовому рівні [465, с. 240].

С. Шумська, А. Гайдай та В. Ближнюк стверджують, що сучасні оцінки рівня добробуту залежать від внутрішніх макроекономічних факторів, зокрема інфляції, безробіття, боргу; рівня соціального розвитку, а також зовнішніх, глобальних факторів, кризових явищ. Розуміння їх взаємозв'язку підкреслює важливу роль державного регулювання макроекономічних процесів та впровадження в країні підходу до управління якістю соціальної діяльності, що

безпосередньо впливає на зростання добробуту населення шляхом визначення та реалізації завдань щодо подолання циклічних або непередбачуваних економічних потрясінь, а також досягнення стратегічних цілей на шляху до сталого інклюзивного розвитку [465, с. 240].

О. М. Головня акцентує на тому, що нашій державі потрібна модель ефективної економіки з модернізованою справедливою соціальною системою і сприйняття стійкому інклюзивному росту, що забезпечить добробут для всіх категорій населення країни. Інклюзивний економічний ріст має забезпечити прискорений ріст валового внутрішнього продукту та стабільне і довготривале покращення життя всіх прошарків населення [66, с. 72]. Забезпечення прав громадян у різних напрямках гуманітарної політики є невід'ємною складовою частиною демократичного процесу, що ґрунтується на засадах інклюзивності та сприяє загальному суспільному розвитку [77, с. 128].

Доктор наук з державного управління О. М. Чечель зауважує, що гуманітарна політика держави спрямовується на регулювання тих аспектів людського буття, в яких відбувається розвиток її людського потенціалу, залежного переважно від особистості та від її внутрішнього світу. У той же час наявність гуманітарної політики як окремої галузі або напрямку реалізації державою своїх функцій та забезпечення гарантій всебічного розвитку прав і свобод людини і громадянина не означає повну і однозначну детермінацію її меж, обсягів і напрямів. У гуманітарній сфері справді здійснюються суспільні відносини невиробничого характеру, і саме ця сукупність відносин і є предметом регулювання з боку органів державної влади [362, с. 138, 140].

Ґрунтуючись на фундаментальних принципах забезпечення основних прав і свобод людини та громадянина, гуманітарна політика актуалізує ідею гармонізації духовних цінностей у контексті об'єднання суспільства, тому визначальна роль у системі сучасної гуманітарної політики має належати механізмам забезпечення культурного, духовного розвитку як основи формування соціально відповідальної особистості, зростання добробуту та розвитку конкурентоспроможного суспільства [68, с. 86].

1.2. Державна політика суспільного благополуччя в умовах соціально-економічних трансформацій: виклики та перспективи

Упродовж останніх десятиліть питання щастя дедалі активніше виходить за межі філософських чи психологічних дискурсів, набуваючи вагомого значення й у сфері соціально-економічної науки. Саме це стало підґрунтям формування нового наукового напрямку - економіки щастя, яка досліджує зв'язок між добробутом суспільства, суб'єктивним відчуттям щастя індивіда та показниками соціально-економічного розвитку.

Парадоксально, але поштовхом до активізації досліджень у цій сфері стало зафіксоване зниження рівня задоволеності життям у країнах із високим рівнем доходів. Дослідження, зокрема таких вчених, як Річард Істерлін, вказують на те, що після досягнення певного рівня матеріального забезпечення подальше зростання доходів не гарантує зростання суб'єктивного благополуччя. Це явище отримало назву «парадокс Істерліна» й стало ключовою точкою переосмислення критеріїв соціального прогресу.

На цьому тлі особливої актуальності набуває проблема гармонізації індивідуального емоційного стану з рівнем суспільного добробуту. Сучасна економіка більше не може ігнорувати потреби людини у психологічному комфорті, соціальній справедливості, довірі до інституцій та усвідомленні власної значущості у суспільстві. Розв'язання цієї проблеми потребує міждисциплінарного підходу та нових стратегічних рішень на рівні державної політики.

Окремої уваги заслуговує філософське підґрунтя взаємозв'язку між суспільним і приватним благом. Ще з античних часів мислителі намагалися знайти відповідь на питання: що є щастям, і як співвідносяться інтереси окремої людини з добробутом громади чи держави? Сьогодні ці пошуки отримують нове звучання в умовах глобальних трансформацій, зокрема з огляду на виклики війни, відбудови України та формування нових підходів до суспільного розвитку.

Проблема щастя як результату морального зростання, соціальної гармонії та особистої реалізації залишається ключовою у філософських пошуках донині. З часів Античності до Нового часу спостерігається поступова еволюція розуміння щастя - від внутрішньої чесноти та служіння спільному благу до утвердження особистісної свободи й самореалізації. Цей перехід відображає зміни в уявленнях про взаємозв'язок особистого й суспільного, що безпосередньо впливає на сучасну економіку щастя.

У ХХ столітті зростає інтерес до етичних вимірів соціального розвитку. Зокрема, у працях Еріха Фромма, Карла Роджерса та Амартії Сена простежується думка про те, що справжнє щастя неможливе без соціальної залученості, відповідальності перед іншими та відчуття сенсу в житті. Згідно з підходом Сена, якого активно цитують у сучасній гуманістичній економіці, розвиток особистості є водночас і умовою, і наслідком соціального прогресу. Така логіка тісно пов'язує суб'єктивне відчуття щастя з наявністю соціального капіталу, рівнем довіри в суспільстві та можливістю самореалізації.

Для України в умовах повномасштабної війни проблема щастя набула нового змісту. Суспільне щастя більше не сприймається як абстрактна категорія, а пов'язується з дуже конкретними речами: безпекою, свободою, гідністю, підтримкою одне одного. Рівень індивідуального благополуччя дедалі більше залежить від почуття спільності, солідарності й наявності перспективи. Війна змусила українське суспільство переосмислити цінність людського життя, а також важливість моральних та емоційних ресурсів у подоланні криз.

У цьому контексті постає питання про роль держави як чинника, що має не лише забезпечувати базові умови для життя, але й сприяти створенню простору для щастя - через соціальну політику, підтримку освіти, культури, охорони психічного здоров'я, розвиток громадянського суспільства. Державна політика, зосереджена виключно на економічному зростанні, не враховує потреби людини в гідності, свободі та взаємній підтримці, без яких неможливе справжнє щастя.

Отже, розуміння щастя як філософської та соціально-економічної категорії потребує поєднання індивідуального й суспільного вимірів. Історичний досвід та сучасні реалії підтверджують, що лише через діалог між особистим і колективним, через розвиток доброчесності, соціальної відповідальності та залученості можна досягти гармонійного та стійкого добробуту - як на рівні окремої людини, так і всього суспільства.

Упродовж філософського осмислення природи щастя чітко простежується думка про те, що особисте щастя невіддільне від добробуту інших. Ідея морального обмеження егоїзму, потреба у співчутті, взаємній підтримці та розумінні - це не лише етична норма, а й умова гармонійного суспільного співіснування. Людина почувається по-справжньому щасливою тоді, коли вона здатна брати участь у радості інших та проявляти солідарність у часи страждання. Взаємна емоційна включеність є тим соціальним «клеєм», що цементує єдність суспільства.

Істотним є також розуміння необхідності гармонії між матеріальними та духовними аспектами життя. Надмірне зосередження на збагаченні без морального вдосконалення та розвитку внутрішнього світу веде до психологічного виснаження і втрати сенсу. Навпаки, поєднання етичних чеснот, саморефлексії та трудової активності на благо спільноти формує основу для стійкого і змістовного щастя. У сучасних умовах ця гармонія стає орієнтиром як для особистісного розвитку, так і для формування справедливої соціальної політики.

Таким чином, філософські підходи до осмислення щастя підтверджують необхідність об'єднання суспільного й індивідуального благополуччя. Лише через усвідомлення своєї ролі в колективному житті, через готовність брати відповідальність за інших і діяти в ім'я загального добра людина здатна досягти повноцінного особистого щастя. Це положення є фундаментальним для сучасної економіки щастя, яка інтегрує морально-філософські основи у соціально-економічні механізми розвитку.

У концепції щастя як результату споглядального життя простежується

уявлення про вищий рівень самореалізації, що пов'язаний не лише з дією, а й з розумінням, осмисленням, внутрішнім спокоєм і злагодою з універсальними принципами. Така форма щастя - не масова і не доступна кожному, але вона вказує на ідеал, до якого може прагнути особистість, якщо її життя наповнене сенсом, розумінням своєї ролі у світі та відповідальністю перед суспільством.

У той же час, трудова діяльність, навіть якщо вона не пов'язана з вищими формами розумового або морального життя, є важливим шляхом до щастя, оскільки забезпечує людині можливість реалізувати свої природні здібності, взаємодіяти з іншими, бути корисною та відчувати власну значущість. Праця стає не лише джерелом матеріального добробуту, а й формою особистого розвитку та соціальної участі. У цьому полягає практичне втілення ідеї гармонії між особистим та суспільним благом.

Таким чином, суспільна модель, що прагне до високого рівня загального щастя, не може бути збудована лише на індивідуальному збагаченні чи вузьких уявленнях про комфорт. Вона передбачає створення умов, за яких особисте щастя кожного громадянина досягається через творчу, соціально значущу діяльність, моральне зростання та усвідомлення своєї участі в спільному добробуті. Тільки така синергія дає змогу побудувати суспільство, де щастя - не привілей, а реальна перспектива для кожного.

У контексті публічного управління, реалізація концепції економіки щастя передбачає зміну підходів до формування державної політики. Основна мета полягає не лише у забезпеченні економічного зростання, а в створенні умов, що сприяють психологічному добробуту, соціальній довірі та справедливості. Такий підхід потребує використання нових індикаторів ефективності публічної політики, серед яких - індекси суб'єктивного щастя, довіри до інституцій, соціальної згуртованості, а не лише ВВП чи бюджетного балансу. Національна економічна стратегія України до 2030 року вже містить елементи підходу, зорієнтованого на людський капітал, інклюзивність та якість життя, що свідчить про зрушення у цьому напрямі.

Одним із ключових механізмів досягнення синергії між особистим і

суспільним щастям є розвиток інституцій громадянського суспільства та інклюзивне врядування. Принципи відкритості, прозорості, залучення громад до ухвалення рішень дозволяють підвищити довіру до органів влади, стимулювати відчуття причетності та значущості кожного громадянина. Це безпосередньо впливає на емоційний добробут людей. Наприклад, успішна реалізація програм бюджету участі у містах України (Київ, Львів, Вінниця, Тернопіль) створює платформу для громадянської активності, що підсилює відчуття самореалізації та відповідальності за спільне благо.

Окреме місце в цьому процесі посідає система освіти як базовий інститут формування світоглядних орієнтирів. Саме освіта має потенціал формувати громадян з високим рівнем етичної свідомості, здатних мислити категоріями суспільного інтересу. У публічному адмініструванні освітніх процесів важливо не лише забезпечити якісні знання, а й виховати здатність до співпраці, емпатії, розуміння взаємозв'язку між особистим добробутом і суспільним середовищем. Актуальні освітні ініціативи, як-от «Нова українська школа», вже мають у своєму фокусі компетентнісний підхід, який передбачає не лише інтелектуальний розвиток, а й формування ціннісних орієнтирів.

У сучасному суспільстві роль держави у досягненні загального щастя полягає не лише у виконанні традиційних функцій - захисту, правосуддя та забезпечення порядку, - а й у створенні умов для реалізації людського потенціалу. Це включає гарантування доступу до якісної освіти, охорони здоров'я, культурного розвитку, а також формування середовища, в якому цінується гідність, взаємоповага та солідарність. Держава, що ставить за мету всебічне благо громадян, повинна не лише мінімізувати страждання, а й активно сприяти зростанню добробуту та емоційного благополуччя через цілісну соціальну політику.

Особливе значення це питання набуває для України в період трансформації та післявоєнної відбудови. Держава має відігравати роль гаранта людяності, яка проявляється не тільки у відновленні інфраструктури,

а й у зміцненні морального клімату, розширенні соціальних можливостей, зменшенні нерівності та формуванні суспільного довір'я. Від рівня ефективності публічного управління, прозорості інституцій, справедливості рішень та участі громадян у виробленні політики безпосередньо залежить, чи буде держава справжнім інструментом реалізації загального щастя - не як абстрактної ідеї, а як реальної якості повсякденного життя.

У сучасному державному управлінні ідея «нового патерналізму» все частіше розглядається як відповідь на виклики, пов'язані з обмеженою раціональністю громадян. Люди, через когнітивні викривлення чи відсутність інформації, не завжди здатні самостійно ухвалювати рішення, що відповідають їхнім довгостроковим інтересам. Тому держава має не лише інформувати, а й формувати безпечне середовище вибору - створювати політики, які «підштовхують» (nudge) до соціально корисної поведінки без прямого примусу. У такому контексті вона не порушує свободу вибору, але організовує простір так, щоб оптимальні рішення ставали простішими для прийняття.

Цей підхід уже частково реалізується в Україні в рамках реформ охорони здоров'я (наприклад, у кампаніях з вакцинації), сфері екологічної політики (впровадження сортування сміття та енергоефективності), а також у сфері публічних фінансів (оптимізація субсидій і соціальної підтримки через цифрові платформи). Подібні заходи, які належать до «легкого патерналізму», не примушують, але спонукають до відповідальної поведінки - заохочуючи вибір, що позитивно впливає як на особисте, так і на суспільне благо.

У довгостроковій перспективі «лібертаріанський патерналізм» може стати дієвим інструментом публічної політики в Україні - особливо в умовах, коли підвищується роль соціального капіталу та необхідність колективної дії у відновленні країни. Прикладом можуть бути програми з просування здорового способу життя, підтримки ментального здоров'я або фінансової грамотності, де держава не диктує рішення, але активно формує орієнтири. Водночас така модель вимагає високого рівня інституційної довіри - без

прозорості, підзвітності та діалогу з громадянами «підштовхування» ризикують стати маніпуляціями. Тому ключовим викликом є баланс між свободою та відповідальністю, а також уникнення зловживань владою під прикриттям турботи про добробут.

Результати Європейського соціального дослідження демонструють чіткий взаємозв'язок між орієнтацією на альтруїстичні цінності - турботу про інших людей і природу - та рівнем суб'єктивного благополуччя. Згідно з даними, мешканці країн, у яких надають перевагу суспільним орієнтирам над індивідуалістичними, демонструють вищі показники як задоволеності життям, так і відчуття щастя. Це підтверджує філософське положення про нерозривний зв'язок між щастям особистості та інтересами інших людей: справжнє задоволення досягається не через егоїстичне споживання, а через участь у спільному добрі.

Соціологічні дані вказують і на важливу роль державних інституцій у формуванні системи цінностей, спрямованої на суспільну згуртованість. Саме через інструменти публічного управління - систему освіти, медіа, культурну політику, економічні стимули - можливо підтримати розвиток альтруїстичних установок у громадян. Так, державна політика, що враховує концепти поведінкової економіки, здатна впливати на структуру соціальних переваг, підсилюючи ті, що сприяють довгостроковому добробуту як окремої людини, так і всього суспільства.

В умовах зростання глобальних ризиків і соціальних трансформацій, як-от війна, кліматична криза чи демографічні виклики, економіка щастя стає ключовим орієнтиром для нової державної стратегії. Її завдання - не лише підтримувати стабільність, а й активно будувати «середовище щастя»: простір, де індивіди мають реальні можливості для самореалізації, відчуття безпеки, ціннісної співучасті. Саме це середовище, як показують і соціологічні, і філософські дослідження, є основою тривалого суспільного добробуту та стабільного розвитку.

Прагнення до щастя неминуче призводить людину до взаємодії з

інтересами інших осіб, і в результаті виникає невіддільність особистого блага від загального. Обидва ці аспекти – матеріальні та духовні – знаходять своє вираження в трудовій діяльності, під час якої розкриваються здібності людини та досягається щастя. Філософські ідеї про необхідність праці та дотримання моральних принципів є важливими в контексті економіки щастя, зокрема в працях таких мислителів, як А. Сміт, який наголошував на значенні соціальних інститутів для формування установки на добробут як особистий, так і суспільний.

Ідеї французьких просвітителів, зокрема Т. Гоббса, знайшли своє відображення у патерналістській концепції держави, яка, ставлячи за мету досягнення щастя, має враховувати не тільки інтереси окремої особи, а й суспільні потреби та обставини. Патерналізм, в свою чергу, має як позитивний, так і негативний потенціал, залежно від рівня втручання в індивідуальні вибори.

Філософські засади економіки щастя відображають необхідність забезпечення взаємозв'язку між індивідуальним та суспільним благополуччям. Сучасні соціологічні дослідження, зокрема Європейське соціальне дослідження, підтверджують кореляцію між щастям, задоволеністю життям і цінностями, такими як турбота про інших. Це доводить, що добробут особистості значною мірою залежить від соціальної згуртованості та моральних установок, що підтримуються державними та культурними інститутами.

Державна роль у досягненні щастя громадян є багатогранною: від формулювання моральних норм до забезпечення економічних і соціальних умов для самореалізації індивідів. Патерналістська роль держави вимагає пошуку балансу між свободою індивідуального вибору та необхідністю державного втручання для підтримки загального добробуту.

Ідеї про нерозривність особистих інтересів та суспільного блага, а також про роль моральних цінностей у формуванні соціальних структур є важливими орієнтирами для подальших досліджень у галузі економіки щастя. Це

відкриває нові горизонти для вивчення взаємодії економічних і соціальних факторів у забезпеченні добробуту як для індивідів, так і для суспільства загалом.

Сучасний етап соціально-економічного розвитку характеризується динамічними змінами, які ставлять перед системою публічного управління нові виклики. Забезпечення суспільного благополуччя в умовах постійних трансформацій стає одним із ключових завдань державної політики. Це вимагає від органів влади розробки та впровадження інноваційних підходів, які здатні враховувати як об'єктивні економічні показники, так і суб'єктивні чинники, що визначають якість життя громадян.

Рис. 1.1. Формування та реалізація державної політики суспільного благополуччя в Україні. Джерело: розроблено автором

Одним із перспективних напрямів є інтеграція сучасних технологій у процеси публічного управління. Зокрема, цифровізація, електронне урядування та використання великих даних створюють умови для оптимізації

державних послуг і підвищення їх доступності. Такі ініціативи дозволяють не лише покращити якість управлінських рішень, але й забезпечити прозорість і ефективність взаємодії між державою та громадянами.

Водночас реалізація інноваційних підходів стикається з низкою викликів. Це стосується не лише технічних і фінансових обмежень, але й потреби у зміні управлінської культури, підвищенні цифрової грамотності серед населення та розвитку інституційної спроможності. У таких умовах аналіз досвіду впровадження інновацій у сфері публічного управління є важливим елементом розробки стратегій, спрямованих на підвищення рівня суспільного благополуччя.

Розвиток державної політики суспільного благополуччя в умовах соціально-економічних трансформацій залежить від здатності органів публічного управління адаптуватися до сучасних викликів. Одним із ключових напрямів є формування системи управління, яка орієнтована на комплексний підхід до забезпечення благополуччя громадян. Це включає розробку інтегрованих стратегій, які враховують як економічні, так і соціальні аспекти розвитку суспільства. Дослідження вказують на необхідність впровадження моделей управління, заснованих на принципах сталого розвитку, де акцент робиться на довгострокові перспективи.

Соціально-економічні трансформації представляють собою складний і багатогранний процес змін у структурі суспільства, який охоплює економічні, соціальні, культурні та політичні аспекти. Ці зміни виникають під впливом глобалізації, технологічного прогресу, змін демографічних тенденцій та політичних рішень.

Вони спрямовані на модернізацію економіки, адаптацію до нових викликів, таких як цифровізація, кліматичні зміни та зміни у структурі праці. Водночас трансформації часто супроводжуються соціальними напруженнями, оскільки не всі верстви населення отримують рівні можливості скористатися перевагами цих змін. Це вимагає стратегічного підходу до державного управління, спрямованого на підтримку рівноваги між економічним

зростанням та соціальною справедливістю, забезпечення інклюзивності та підвищення стійкості до криз.

Особливу роль відіграє формування інституційної спроможності держави. Це стосується не лише розширення можливостей державних інституцій, але й зміцнення їхньої легітимності через підвищення довіри громадян. Для цього необхідно забезпечити прозорість управлінських процесів, використання механізмів громадської участі та ефективну комунікацію між владою і суспільством. Практика багатьох країн демонструє, що залучення громадян до прийняття рішень дозволяє врахувати їхні реальні потреби та очікування, що позитивно впливає на рівень суспільного благополуччя.

Не менш важливим є врахування специфіки регіонального розвитку. У контексті України значні відмінності між регіонами потребують розробки диференційованих підходів до забезпечення суспільного благополуччя. Зокрема, необхідно враховувати рівень економічного розвитку, демографічні тенденції, екологічну ситуацію та інші фактори, які впливають на якість життя населення. У цьому контексті децентралізація стає важливим інструментом, який дозволяє передати частину повноважень на місцевий рівень, сприяючи більш ефективному використанню ресурсів.

Використання сучасних технологій, таких як штучний інтелект, аналітика великих даних та блокчейн, дозволяє вдосконалити процеси управління та підвищити ефективність використання державних ресурсів. Наприклад, запровадження електронного документообігу та цифрових платформ для надання адміністративних послуг створює умови для зниження бюрократії та забезпечення доступності послуг для широкого кола громадян. Однак, для реалізації таких ініціатив необхідна не лише технічна, але й нормативно-правова база, що забезпечить їхню легітимність.

Державна політика суспільного благополуччя в умовах соціально-економічних трансформацій має базуватися на багаторівневому підході, який враховує глобальні, національні та локальні виклики. Глобалізація та

інтернаціоналізація суспільних процесів висувають нові вимоги до урядів, зокрема щодо інтеграції принципів сталого розвитку, боротьби з нерівністю та забезпечення соціальної згуртованості. У цьому контексті надзвичайно важливим є впровадження механізмів співпраці між різними рівнями управління та зацікавленими сторонами, включаючи громадянське суспільство, бізнес та міжнародні організації.

Національний рівень політики має бути орієнтованим на створення умов для економічного зростання та соціального прогресу. Це передбачає зміцнення соціального захисту, розвиток системи охорони здоров'я, освіти та інших суспільно важливих сфер. Дослідження демонструють, що ефективне впровадження таких заходів значною мірою залежить від політичної волі та компетентності управлінців. Важливим аспектом є забезпечення інституційної стійкості, що дозволяє державі реагувати на виклики навіть у кризових умовах, зокрема у періоди економічних спадів чи соціальних потрясінь.

Локальний рівень реалізації політики суспільного благополуччя є не менш значущим, адже саме на цьому етапі громадяни найчастіше взаємодіють з органами влади. Роль місцевих органів самоврядування полягає у забезпеченні доступності базових послуг, стимулюванні економічного розвитку регіонів та врахуванні потреб конкретних громад. Наприклад, розвиток інфраструктури, створення нових робочих місць, вирішення екологічних проблем є ключовими завданнями, які можуть значно покращити якість життя населення.

Інтеграція гендерних та інклюзивних підходів у державну політику також є важливим аспектом суспільного благополуччя. Урахування прав та потреб різних соціальних груп сприяє створенню більш рівноправного суспільства, де кожен має можливість реалізувати свій потенціал. Особливу увагу слід приділяти забезпеченню рівних можливостей для жінок, молоді, людей з інвалідністю та інших вразливих категорій населення. Такий підхід дозволяє зменшити соціальні ризики та сприяє формуванню згуртованого та гармонійного суспільства.

Одним із ключових аспектів державної політики суспільного благополуччя є створення ефективної системи управління соціально-економічними процесами. Для цього необхідно забезпечити комплексний підхід до планування та впровадження політик, які включають фінансові, адміністративні та інформаційні ресурси. Важливу роль у цьому відіграє розвиток аналітичних центрів та інститутів громадянського суспільства, що можуть надати рекомендації щодо вдосконалення механізмів прийняття рішень. У рамках державної політики слід виокремити такі пріоритети:

- розвиток системи соціального захисту, яка враховує потреби найуразливіших верств населення;
- інвестиції в охорону здоров'я та профілактичні програми, спрямовані на покращення фізичного та психічного стану громадян;
- реформування освітньої системи для забезпечення конкурентоспроможності населення на ринку праці;
- підтримка малого та середнього бізнесу як ключового елементу економічної стабільності;
- розвиток екологічно відповідальної інфраструктури для забезпечення сталого розвитку.

Особливого значення набуває цифровізація процесів державного управління. Впровадження сучасних технологій, таких як електронне урядування, дозволяє не лише підвищити ефективність роботи органів влади, а й забезпечити більшу прозорість та підзвітність. Наприклад, доступ до інформаційних ресурсів та можливість онлайн-спілкування з державними установами значно покращують комунікацію між громадянами та урядом.

Ще одним важливим напрямом є інтеграція міжнародного досвіду. Вивчення найкращих практик інших країн дозволяє адаптувати перевірені моделі та методики до національного контексту. Наприклад, країни Скандинавії демонструють високий рівень соціального благополуччя завдяки ефективній політиці перерозподілу ресурсів та забезпеченню соціальних гарантій. Україна може використовувати такі приклади для розробки власних

підходів до вирішення актуальних соціальних викликів.

Формування ефективної державної політики суспільного благополуччя під час соціально-економічних трансформацій вимагає активного залучення громадянського суспільства. Організації та ініціативи, що представляють інтереси різних соціальних груп, стають важливими партнерами у визначенні пріоритетів, розробці стратегій та їх реалізації. Це забезпечує більшу відповідність політик реальним потребам населення, сприяючи зміцненню довіри між суспільством та владою.

Економічна нестабільність та соціальні виклики, спричинені трансформаційними процесами, підкреслюють необхідність адаптивних моделей управління. У цих умовах уряди повинні бути готові до швидких змін і здатні оперативно реагувати на нові виклики. Це можливо через створення гнучких механізмів координації між різними рівнями влади та впровадження практики стратегічного прогнозування.

Роль освіти та просвітництва у досягненні суспільного благополуччя не може бути недооцінена. У сучасному світі знання є ключовим ресурсом, що сприяє підвищенню якості життя, професійної мобільності та соціальної активності громадян. Інвестиції в освіту, особливо в галузі цифрових технологій та інновацій, відкривають нові можливості для населення в умовах трансформацій.

Соціально-економічні трансформації також викликають необхідність переосмислення інститутів соціального захисту. Традиційні моделі, орієнтовані лише на фінансову допомогу, повинні еволюціонувати в напрямку створення умов для самореалізації громадян. Програми, що підтримують підприємництво, розвиток навичок та професійне навчання, допомагають людям стати активними учасниками економіки, сприяючи не лише їхньому добробуту, але й загальному розвитку країни.

Соціально-економічні трансформації ставлять нові виклики перед системою державного управління, вимагаючи адаптації політик суспільного благополуччя до умов динамічних змін. Успішна реалізація таких політик

залежить від узгодження стратегічних пріоритетів із реальними потребами населення, що можливо завдяки широкому залученню громадянського суспільства до процесу прийняття рішень.

Ефективна політика суспільного благополуччя базується на інтеграції соціальних, економічних та освітніх аспектів. Інвестиції у розвиток людського капіталу, модернізацію системи освіти та інституцій соціального захисту сприяють підвищенню якості життя, розширенню можливостей для самореалізації та створенню умов для соціальної стабільності.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що адаптація управлінських підходів до викликів сучасності є ключем до забезпечення суспільного благополуччя. Інноваційність, гнучкість та стратегічне прогнозування повинні стати основою для формування політик, здатних сприяти стійкому розвитку суспільства навіть у контексті глибоких соціально-економічних трансформацій.

Тема соціального благополуччя стала все більш актуальною у сучасному суспільстві, зокрема в контексті соціально-економічних викликів та їх впливу на розвиток державної політики. Актуальність цієї проблеми полягає у розумінні благополуччя не тільки як індивідуального досягнення, а й як ресурсу розвитку соціальних систем, які мають сприяти стабільному розвитку суспільства в умовах постійних змін. Благополуччя визначається через економічні, психологічні та соціальні аспекти, що є основою для формування ефективних політик соціального забезпечення.

На основі наукових підходів, що зібрані в численних працях вітчизняних і зарубіжних дослідників, можна сказати, що проблема соціального благополуччя тісно пов'язана з рівнем розвитку економічних та соціальних інститутів. Вивчення цього феномену допомагає не лише оцінити поточний стан соціальних груп, а й прогнозувати наслідки змін на соціальний клімат в країні. Особливе значення має роль державної політики в забезпеченні рівних можливостей для всіх громадян, особливо для вразливих категорій, таких як люди з обмеженими можливостями здоров'я.

Сьогодні питання соціального благополуччя займає важливе місце в контексті розвитку державної політики в Україні. Це є необхідним кроком для адаптації до соціально-економічних викликів та для забезпечення гідного рівня життя громадян. В умовах трансформаційних змін в країні важливо створювати ефективні механізми підтримки всіх соціальних груп, зокрема осіб із обмеженими можливостями здоров'я. Ці заходи мають на меті не тільки покращити економічний добробут, але й сприяти соціальній інтеграції та збереженню загального благополуччя населення.

Дозвілля є важливим елементом соціального, культурного та економічного розвитку, яке має безпосередній вплив на соціальне благополуччя громадян. Стаття 24 Загальної Декларації прав людини Організації Об'єднаних Націй підкреслює, що кожна людина має право на відпочинок та дозвілля, що включає право на розумне обмеження робочого дня та оплачувану періодичну відпустку. Це право є основою для формування збалансованого життя та підтримки загального благополуччя, забезпечуючи час для відновлення сил, що в свою чергу сприяє підвищенню якості життя та розвитку суспільства в цілому.

Вивчення феномена соціального благополуччя в контексті дозвілля дозволяє виділити кілька ключових підходів, що визначають рівень добробуту людини. Перший підхід полягає в орієнтації на задоволення потреб особистості: чим вищий рівень задоволення потреб, тим вищий рівень благополуччя. Важливим також є оцінка рівня доходів індивідуума, адже чим вищий рівень доходу, тим більше можливостей для задоволення потреб та покращення якості ресурсів, які сприяють підвищенню рівня благополуччя.

Іншим важливим підходом є суб'єктивна оцінка благополуччя індивідуумом у своєму житті, що залежить від його психологічних, культурних та ментальних характеристик. Це відображається у великих розривах в оцінках суб'єктивного благополуччя серед різних людей. Гедоністичний підхід ототожнює благополуччя з щастям, в той час як епідемонічний підхід зосереджується на можливостях, які відкриваються

перед особистістю, що також є важливим для її благополуччя.

Різноманітність підходів до вивчення феномена соціального благополуччя можна побачити через кілька аспектів. З економічної точки зору, соціально-економічні чинники, характерні для певного регіону чи групи людей, відіграють важливу роль у визначенні рівня благополуччя. Економічне благополуччя часто вимірюється через матеріальні блага, такі як рівень споживання на душу населення, накопичення виробничих ресурсів, розподіл доходів і економічну безпеку.

Дослідження показують, що рівень економічного благополуччя значно впливає на загальну задоволеність життям, а також на інші фактори, такі як вік, рівень освіти, сімейний стан та зайнятість. Проте, підходи, що ґрунтуються лише на економічних показниках, не дають повної картини благополуччя, оскільки важливо враховувати і суб'єктивні параметри, такі як задоволеність життям, емоційний стан і рівень стресу.

З психологічної точки зору, благополуччя визначається через кілька ключових аспектів, таких як позитивні емоції, сенс життя, залученість до діяльності, добрі відносини з іншими людьми і досягнення. Також важливою є оцінка таких характеристик, як автономія, особистісне зростання, самоприйняття та наявність цілі в житті.

До того ж, концепція благополуччя включає фактори, пов'язані з ціннісно-смысловими характеристиками особистості, що мають важливе значення для її душевного добробуту, особливо у складні життєві моменти, коли людина шукає сенс і мету у своєму житті.

Дослідження Рольфа фон Екартсберга має велике значення, оскільки воно показує, що навіть якщо людина має забезпечене та зовні щасливе життя, це не гарантує її задоволення та благополуччя. Втрата сенсу життя і відсутність задоволеності можуть бути присутніми навіть у тих, хто на перший погляд живе щасливо. Вчені дедалі більше приходять до висновку, що важливо звертати увагу не лише на економічне виробництво, а й на благополуччя людей як основну мету розвитку суспільства.

Благополуччя є важливим показником розвитку різних сфер життя, воно значною мірою впливає на життя суспільства, груп і окремих осіб. У наукових дослідженнях соціального благополуччя виділяються різні підходи, включаючи соціальне, демографічне, психологічне та економічне благополуччя. Однак до теперішнього часу не існує єдиної типології благополуччя, і кожен дослідник трактує це поняття через призму своїх наукових інтересів. У рамках даного дослідження особливу увагу приділено соціальному благополуччю як стилю життя та споживчим перевагам.

Соціальний добробут визначається як поєднання високого рівня розвитку життєвих сил, індивідуальної та соціальної суб'єктивності, що сприяє ефективному здійсненню соціальних відносин в усіх сферах життєдіяльності. Це також включає оптимальну організацію життєвого простору. У сучасній літературі виділяються дві основні категорії добробуту: об'єктивне та суб'єктивне. Об'єктивне благополуччя включає умови, які не залежать від індивіда, але значно впливають на його життя, такі як рівень освіти, зайнятість та дохід.

Досягнення об'єктивного благополуччя вимагає орієнтації на принцип сталого розвитку, оскільки цей тип благополуччя можливий тільки за умови раціонального використання природних ресурсів, обґрунтованого впливу на навколишнє середовище та сталого соціально-економічного розвитку регіонів. Такий розвиток має ґрунтуватися на науково-технічних досягненнях, які сприяють зміцненню та розвитку глобальних ресурсів, таких як природні, технологічні, фінансові, матеріальні, енергетичні та інформаційні ресурси.

Питання сталого розвитку винесені на національний та міжнародний рівень. На міжнародному рівні основними організаціями, що інтегрують дослідження і розробку підходів для покращення рівня благополуччя, є Організація Об'єднаних Націй (ООН), ЮНЕСКО та Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Стійкий розвиток, згідно з офіційними документами ООН, є концепцією, що об'єднує різні види діяльності, які стосуються соціального, політичного, економічного та екологічного прогресу.

Об'єктивне благополуччя в умовах глобалізації є важливим напрямом для досліджень, оскільки цей параметр має матеріальне, кількісно вимірюване значення і може суттєво відрізнятись у різних країнах, що відображає їх різний рівень соціально-економічного розвитку. Це також свідчить про різні успіхи в реалізації національних стратегій розвитку. Вивчення та впровадження позитивного досвіду в сфері об'єктивного благополуччя можуть допомогти підвищити рівень благополуччя глобального суспільства загалом.

Соціально-філософський аналіз об'єктивного благополуччя ґрунтується на інтеграції результатів досліджень багатьох наук, і має глибокі історичні корені. Об'єктивне благополуччя безпосередньо пов'язане з потенціалом об'єктивних умов життя, що визначаються соціально-економічними параметрами. Рівень соціально-економічного розвитку країни, зокрема через аналіз показників економіки, промисловості, зайнятості населення, рівня освіти, охорони здоров'я, культури споживання, інфраструктури, і природних ресурсів, є основним фактором, що визначає об'єктивне благополуччя національного масштабу.

Залежно від соціально-економічного стану різних верств населення, рівень об'єктивного благополуччя може суттєво варіюватися. Більш високий рівень розвитку економіки і соціальних інститутів забезпечує кращі умови життя для більшої частини населення, тоді як менш розвинені регіони та соціальні групи можуть зіткнутися з нижчим рівнем благополуччя. Розподіл благополуччя в межах країни відображає нерівномірність доступу до ресурсів та послуг.

У контексті економічних наук важливим внеском є дослідження А. Сміта, який у своїй праці «Дослідження про природу та причину багатства народів» розглядав економічне благополуччя як результат ефективного використання життєво необхідних ресурсів. Сміт стверджував, що кількість життєвих ресурсів та їх розподіл серед населення залежить від організації праці та від того, яка частка населення зайнята у трудовій діяльності. Тобто, рівень благополуччя визначається не лише наявністю ресурсів, але й

способами їх організації та ефективного використання.

М. Портер, у свою чергу, зазначав, що благополуччя країни створюється не тільки на основі наявних ресурсів, але й завдяки стратегічним і інноваційним підходам до економічного розвитку. Тобто благополуччя країни залежить не лише від природних або економічних ресурсів, але й від здатності держави використовувати ці ресурси для розвитку нових можливостей і підвищення якості життя громадян.

Суб'єктивні чинники благополуччя є важливою частиною соціально-філософського аналізу, оскільки вони визначаються індивідуальними відчуттями і оцінками кожної людини. Зрозуміло, що економічні показники, такі як ВВП, рівень заробітної плати чи зайнятість населення, не можуть повною мірою оцінити рівень соціального благополуччя. Адже потреби суспільства набагато ширші і включають в себе не лише матеріальні, але й психологічні, соціальні та емоційні аспекти.

Суб'єктивне благополуччя залежить від багатьох чинників, які включають індивідуальні психологічні особливості, міжособистісні відносини, соціальні норми, а також рівень задоволення життям та самореалізацією. Наприклад, важливим є відчуття людиною свого місця в суспільстві, її зв'язки з родиною, друзями, а також здатність брати участь у політичному та соціальному житті, що дозволяє їй відчувати себе важливою частиною глобального суспільства.

У свою чергу, суб'єктивне благополуччя тісно пов'язане з об'єктивними умовами життя, адже високий рівень розвитку суспільства, доступність освіти, наявність інститутів захисту прав громадян та загальний рівень добробуту дозволяють людині досягати особистісного зростання і почуватися щасливою. Суб'єктивне благополуччя є показником психологічного добробуту, і глибина емоційної природи людини розкривається лише за умов високого рівня об'єктивного благополуччя суспільства.

З точки зору психології, дослідження суб'єктивного благополуччя має особливу важливість, оскільки зосереджується на взаємозв'язку між

об'єктивними та суб'єктивними аспектами. Змішування цих двох факторів дозволяє отримати більш точне уявлення про рівень благополуччя індивідумів і суспільства загалом.

У сучасному суспільстві, яке орієнтується на високий рівень комфорту, соціальне благополуччя набуває особливої ваги. Це зумовлено тим, що зростають запити на щастя і благополуччя, що, у свою чергу, спонукає до пошуку нових шляхів задоволення цих запитів. На думку автора, одним із таких шляхів є розвиток сучасного туризму, який відіграє важливу роль у соціальному благополуччі, адже є невід'ємною частиною життя суспільства і відповідає за задоволення різноманітних потреб людей, включаючи психологічні, культурні та емоційні аспекти.

Об'єктивне благополуччя є багатогранним і вимірюється через різні соціально-економічні показники, такі як рівень розвитку економіки, доступність ресурсів, якість освіти та охорони здоров'я, а також соціальні та культурні умови. Для забезпечення високого рівня об'єктивного благополуччя необхідно впроваджувати стратегії сталого розвитку, які включають ефективне використання природних і фінансових ресурсів, технологічні інновації та підтримку рівноваги між економічними, соціальними та екологічними факторами.

Суб'єктивне благополуччя, яке базується на індивідуальних відчуттях і сприйнятті особистості, є невід'ємною частиною соціального благополуччя. Воно визначається внутрішнім станом особистості, її емоційним станом, соціальними зв'язками та здатністю до самореалізації. Суб'єктивні чинники благополуччя, такі як задоволеність життям, щастя та психоемоційний комфорт, мають великий вплив на загальний рівень добробуту, оскільки без внутрішнього гармонійного стану навіть високий рівень матеріального достатку не забезпечить стійкого благополуччя.

Об'єктивне і суб'єктивне благополуччя нерозривно пов'язані і взаємно впливають одне на одного. Високий рівень об'єктивного благополуччя, що включає соціально-економічний розвиток і доступ до ресурсів, сприяє

формуванню позитивного суб'єктивного сприйняття життя. Водночас, суб'єктивне благополуччя, яке включає в себе відчуття щастя та задоволення, може бути важливим чинником, що стимулює подальший розвиток і стабільність у суспільстві. Тому досягнення соціального благополуччя потребує комплексного підходу, що враховує як об'єктивні, так і суб'єктивні аспекти життя.

1.3. Збереження та відтворення людського капіталу на сучасному етапі системного впливу державної політики суспільного благополуччя

У сучасному світі соціально-економічні трансформації стали невід'ємною частиною розвитку суспільства, впливаючи на всі сфери життя громадян. Ці зміни охоплюють структурні перетворення в економіці, соціальній сфері, політичних інститутах та культурних цінностях. Вони зумовлені глобалізацією, технологічним прогресом, демографічними зрушеннями та іншими факторами, що формують нові виклики для державного управління.

Державна політика суспільного благополуччя в умовах таких трансформацій набуває особливої актуальності. Зокрема, вона повинна забезпечувати адаптацію соціальних систем до нових реалій, гарантувати рівний доступ до основних соціальних послуг, підтримувати вразливі верстви населення та сприяти загальному підвищенню якості життя. Це вимагає від держави не лише реагування на поточні зміни, а й стратегічного планування та впровадження інноваційних підходів у сфері публічного управління.

У цьому контексті важливим є аналіз існуючих наукових досліджень, які висвітлюють різні аспекти впливу соціально-економічних трансформацій на державну політику суспільного благополуччя. Такий аналіз дозволяє виявити ключові тенденції, проблеми та перспективи розвитку, що є необхідними для формування ефективної та стійкої соціальної політики в умовах постійних змін.

Соціально-економічні трансформації, що відбуваються в Україні, мають безпосередній вплив на державну політику суспільного благополуччя. У процесі цих змін важливо враховувати не тільки макроекономічні фактори, такі як зміни у структурі економіки, зростання або зниження рівня безробіття, але й соціальні аспекти, які безпосередньо відображаються на якості життя населення. Одним із ключових завдань є забезпечення доступу до основних соціальних послуг та підвищення рівня життя громадян, особливо в умовах економічної нестабільності.

Однією з основних проблем, яку ставить перед собою державна політика в умовах соціально-економічних трансформацій, є підвищення рівня соціального забезпечення та зменшення соціальної нерівності. Сучасні економічні реформи вимагають перегляду традиційних підходів до системи охорони здоров'я, освіти, соціального страхування та пенсійної політики. Водночас уряд повинен впроваджувати нові механізми підтримки для тих, хто потрапляє у групу ризику через економічні зміни.

Не менш важливим є вплив технологічних інновацій на сферу публічного управління та соціальних послуг. З розвитком цифрових технологій та автоматизації багато державних функцій можуть бути перенесені на цифрові платформи, що значно спростить доступ громадян до важливих послуг. Однак цей процес також вимагає від держави значних інвестицій у розвиток цифрової інфраструктури, підготовку кадрів та забезпечення інформаційної безпеки.

Сучасна державна політика в умовах соціально-економічних трансформацій повинна бути гнучкою та здатною швидко реагувати на зміни в зовнішньому та внутрішньому середовищі. Однак, поряд із позитивними аспектами, такі трансформації можуть створювати нові виклики для соціального благополуччя, особливо для вразливих груп населення. Це ставить перед державними органами завдання щодо розробки та реалізації адаптивних стратегій соціальної підтримки.

Одним із основних напрямків, якими повинна опікуватися державна

політика, є забезпечення рівних можливостей для всіх верств населення у доступі до ресурсів і послуг. Рівність у можливостях – це не тільки соціальна справедливість, але й ефективний шлях до стабільного розвитку суспільства, де кожен має шанс на самореалізацію, а економічні можливості сприяють підвищенню загального благополуччя. Для цього необхідно впроваджувати інклюзивні політики, спрямовані на підтримку соціально незахищених категорій громадян, а також на покращення умов для економічного зростання та розвитку на місцевому рівні.

Однією з основних складових успішної реалізації державної політики суспільного благополуччя є законодавчі ініціативи, які повинні підтримувати соціально-економічні трансформації. В Україні важливими етапами в цьому процесі стали прийняття і імплементація ряду законів, спрямованих на поліпшення умов життя населення та на підтримку соціально незахищених верств. Зокрема, одним із таких документів є Закон України «Про соціальні послуги», який встановлює принципи надання соціальної допомоги населенню, забезпечуючи доступ до базових соціальних послуг для різних категорій громадян, включаючи людей з інвалідністю, пенсіонерів та малозабезпечені сім'ї.

Значну роль у забезпеченні соціального благополуччя відіграє й пенсійна реформа, яка була ініційована на основі Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Останні зміни в пенсійному законодавстві передбачають поступове підвищення пенсійного віку та удосконалення системи пенсійних виплат для збереження сталості пенсійної системи в умовах демографічних змін та економічних викликів. Ці реформи спрямовані на те, щоб не лише покращити фінансовий стан пенсіонерів, але й забезпечити більш ефективну інтеграцію людей похилого віку в суспільство, зокрема через створення нових можливостей для їх працевлаштування та розвитку соціальних послуг.

Одним із важливих напрямків у законодавчому забезпеченні соціального благополуччя є регулювання ринку праці. Законодавство України,

зокрема Закон «Про зайнятість населення», охоплює питання безробіття та організації системи підтримки безробітних осіб. Стратегія активного залучення громадян до трудової діяльності, включаючи програму перекваліфікації та професійного навчання, є важливою складовою стратегії державної політики щодо підвищення рівня благополуччя населення, забезпечення рівних можливостей для працевлаштування та підтримки економічної стабільності в країні.

Не менш важливим є також Закон України «Про охорону здоров'я», який закладає основи державної політики в сфері медичного обслуговування. З прийняттям медичної реформи в Україні, втіленої в Законі, було передбачено принципи універсального доступу до медичних послуг для всіх громадян незалежно від їхнього соціального статусу. Це дозволяє зменшити соціальні дисбаланси в доступі до якісної медичної допомоги та забезпечує рівність для всіх верств населення в отриманні медичних послуг.

Крім того, державна політика соціального благополуччя вимагає особливого підходу до розвитку інфраструктури на місцевому рівні. В цьому контексті важливим є Закон України «Про розвиток місцевого самоврядування», який надає місцевим органам влади більшу автономію для реалізації політики, спрямованої на покращення життя громадян. Це включає створення умов для розвитку соціальної інфраструктури, вдосконалення системи освіти, охорони здоров'я та культурних послуг на місцях. Місцеві органи влади мають важливу роль у реалізації стратегії щодо покращення якості життя через покращення доступу до важливих соціальних послуг, забезпечення ефективної роботи соціальних установ та сприяння розвитку місцевої економіки.

Таким чином, законодавчі ініціативи в Україні стали важливим інструментом для забезпечення суспільного благополуччя в період соціально-економічних трансформацій. Використання ефективних інструментів на законодавчому рівні, спрямованих на підтримку соціальної сфери, дозволяє не тільки забезпечити базові потреби громадян, але й стимулювати розвиток

країни, сприяючи соціальній стабільності та економічному зростанню.

Одним із ключових аспектів законодавчих змін є реформа системи освіти, що має безпосередній вплив на рівень соціального благополуччя в Україні. Важливим кроком у цьому напрямку стала імплементація Закону України «Про освіту», який забезпечує рівний доступ до освіти для всіх громадян, незалежно від їхнього соціального статусу чи місця проживання. Особливу увагу приділено впровадженню інклюзивного навчання, що дозволяє створити умови для розвитку потенціалу кожної особистості, а також знижує рівень соціальної нерівності. Освіта стала одним із найбільш ефективних інструментів для забезпечення рівних можливостей і підвищення загального рівня добробуту громадян.

Також не можна ігнорувати роль соціальних ініціатив, спрямованих на підтримку вразливих верств населення. В Україні реалізуються державні програми підтримки багатодітних сімей, людей з інвалідністю, пенсіонерів та інших груп, що опинилися в складних соціальних умовах. Зокрема, втілення таких ініціатив, як державні виплати на дітей, субсидії на оплату комунальних послуг, програми доступного житла, відіграють важливу роль у пом'якшенні соціальних проблем та покращенні матеріального становища малозабезпечених сімей. Системи соціальної підтримки сприяють стабільності та безпеці, забезпечуючи тим самим підвищення загального рівня благополуччя.

Однією з проблем, що потребують законодавчого врегулювання, є питання здоров'я населення, адже доступ до якісної медичної допомоги безпосередньо пов'язаний із соціальним благополуччям. У цьому контексті важливим є подальший розвиток і вдосконалення медичної реформи, що передбачає створення фінансово сталих механізмів для забезпечення громадян медичними послугами. Зокрема, Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» є основою для реформи системи охорони здоров'я, що має на меті покращення доступу до медичних послуг та забезпечення рівних можливостей для всіх громадян щодо

отримання необхідної допомоги.

На фоні законодавчих змін також спостерігається розширення повноважень місцевих органів влади в управлінні соціальною інфраструктурою. Відповідно до вимог сучасних умов, у Законі України «Про місцеве самоврядування» закріплено принципи децентралізації, що дозволяють місцевим громадам безпосередньо брати участь у визначенні пріоритетів розвитку соціальної сфери. Це дозволяє не тільки ефективно реагувати на місцеві потреби, а й забезпечує кращу організацію роботи соціальних установ, полегшує доступ громадян до необхідних послуг, що сприяє покращенню їхнього благополуччя.

Загалом, можна зазначити, що законодавчі ініціативи в Україні є важливим чинником, який визначає напрямки розвитку державної політики в сфері суспільного благополуччя. Вони спрямовані на підтримку соціально незахищених верств населення, поліпшення якості життя громадян і забезпечення рівних можливостей для всіх. Водночас необхідно продовжувати вдосконалювати правові механізми в умовах соціально-економічних трансформацій, що дозволить досягти стійкого і всебічного розвитку суспільства.

Таким чином, зміни в законодавстві та розвиток відповідних політик на всіх рівнях управління сприяють забезпеченню високого рівня соціального благополуччя в Україні. Вони відкривають нові можливості для громадян, особливо у галузях освіти, медицини та соціальної підтримки. У результаті таких змін Україна має потенціал для створення більш справедливого та стабільного суспільства, де кожен громадянин матиме рівні умови для розвитку та реалізації своїх потреб.

Загалом, соціально-економічні трансформації в Україні є важливим рушієм змін у сфері державної політики суспільного благополуччя. Вони вимагають комплексного підходу, який включає як вдосконалення законодавства, так і зміни в організації соціальних інститутів. Реформи, спрямовані на забезпечення рівного доступу до освіти, охорони здоров'я та

соціальних послуг, мають значний вплив на покращення життєвих умов громадян та сприяють підвищенню рівня соціальної справедливості в країні.

У процесі реформування важливо акцентувати увагу на ефективності впровадження існуючих законодавчих ініціатив та вдосконаленні механізмів їх реалізації. Закони, які стосуються освіти, медичного обслуговування, соціальної допомоги, необхідно адаптувати до нових економічних та соціальних реалій, забезпечуючи при цьому максимальну доступність і ефективність для всіх верств населення. Відповідно, підвищення якості соціальних послуг є основою для стабільного розвитку суспільного благополуччя в Україні.

Завершуючи, можна стверджувати, що подальше вдосконалення державної політики в контексті соціально-економічних трансформацій є ключовим фактором для забезпечення сталого та всеосяжного розвитку країни. Продовження розробки та реалізації правових механізмів, спрямованих на підтримку соціального благополуччя, дозволить Україні досягти високого рівня добробуту громадян і забезпечити економічну стабільність, сприяючи одночасно розвитку демократичних та правових інститутів.

При очевидному зв'язку із добробутом суспільне благополуччя знаходить новий зміст, що логічно безпосередньо не співвідноситься зі загальним благополуччям. Зазначена кореляція опосередкована і виражена через складну взаємозалежність індивіда, соціальних груп та соціуму, які своєю чергою по-різному уособлюють рефлексію феномена соціального благополуччя. Цей феномен має значний інтерес для соціально-гуманітарного знання, що продиктовано тенденціями в сучасному суспільстві, що глобалізується: ускладнення соціально-культурних зв'язків, поява нових взаємодій і потреб, штучний інтелект.

Соціальний зміст феномена був присутній і в ранніх суспільствах, проте як самостійний об'єкт вивчення виник лише з появою теоретичної основи економічної системи соціальної держави. Аналіз наукових концепцій дає

змогу виділити коло ідей, понять і проблем, що разом складають концептуальне ядро поняття соціального благополуччя [139; 293]. Зазначений підхід і є основою для вироблення визначення, використовуючи практику державної гуманітарної політики. В сучасному світі поняття соціального благополуччя виступає як один із ключових факторів оцінки якості життя нації та гармонійного розвитку суспільства. Проте в контексті української дійсності, розуміння та досягнення цього поняття виявляється далеко не таким очевидним, як є в реаліях.

Особливості соціального благополуччя розкриваються через поняття соціальної безпеки, соціальної згуртованості, соціального здоров'я і формуються у тому числі на основі проблеми інклюзії, що є важливим поняттям для теоретичної та практичної соціальної роботи, означає широку адаптацію осіб з обмеженими можливостями здоров'я в суспільне середовище [28; 183]. Сучасний етап розвитку громадянського суспільства характеризується переходом до нових соціальних практик, інформаційної епохи, віртуально-цифрової реальності.

У межах об'єктивістського підходу суспільне благополуччя розглядається як результат ефективної державної гуманітарної політики, заснованої на узгодженому функціонуванні всіх управлінських підсистем, консенсусі, солідарності, загальної реалізації суспільних норм і цінностей, рівності. У такому контексті сформульовано визначення, що суспільне благополуччя – це об'єктивне суспільне явище, детерміноване повсякденними умовами життєдіяльності людей, у яких вони задовольняють свої потреби, реалізують життєві плани та соціальні очікування [155, с. 295]. Проте суб'єктивістський підхід дає інше трактування соціального благополуччя, об'єктивістської психології, соціальний добробут сприймається як об'єктивне явище.

Україна залишається державою зі складною соціально-економічною ситуацією, де багато громадян зустрічаються з різноманітними викликами та обмеженнями, що перешкоджають досягненню відчутного соціального

благополуччя для громадян [75]. Зазначене вимагає серйозного аналізу та уваги з боку як суспільства, так і владних структур, після аналізу розвитку феномену соціальної держави в силу боротьби політичних сил можна зробити висновок про зниження благополуччя громадян після окупації територій. Це виводить нове розуміння соціального благополуччя не з необхідності ринкових реформ, а внаслідок військово-політичних дій.

Ефективність людських ресурсів у всіх сферах суспільної діяльності відображається у системі організації праці, дотримання санітарних норм і підтримання відповідного рівня організації робочих місць. Чим вищі якості життя та рівень соціального благополуччя, тим більш високі особисті запити й орієнтири значної частини населення [119; 151]. Особливий період робить найчастіше згубний вплив на щоденне життя, підтриманням мінімального рівня благополуччя, тому якісний склад людського капіталу сьогодні відчуває значну нестачу трудових ресурсів із високими професійними показниками.

Результати управлінської діяльності можуть бути кількісно оцінені відповідними показниками, цінність цього виду діяльності полягає в особливих якостях публічних службовців, наявності професійних навичок та умінь, здатних підвищити ефективність державної соціально-економічної політики, знизити втрати та підвищити мотиваційні стимули до ефективної праці [279]. Для процесів відтворення людського капіталу необхідний розвиток та удосконалення всіх компонентів, оскільки дисбаланс умов для відтворення призводить до поглиблення системного соціально-економічного негативу в особливий період. Людський капітал є сукупністю позитивних ефектів від вкладених інвестиційних коштів на усіх стадіях формування та використання.

Інвестиції у громадське здоров'я в особливий період вирішують проблеми виявлення хронічних захворювань на ранній стадії розвитку. Формування інформаційно-комунікаційної інфраструктури допомагає мешканцям в особливий період зі специфічними професійними навичками отримувати можливість удосконалювати свої навички в умовах надзвичайного

стану, а також мати доступ до глобальних ринків [55, с. 46-47]. Ефективна віддача від вкладених інвестицій у відтворення людського капіталу, умов функціонування та реалізації трудової діяльності відображається на всіх сферах соціально-економічного розвитку.

Трудова діяльність громадян, спрямована на задоволення первинних потреб без створення нових продуктів та інноваційного розвитку не буде мати стратегічного успіху. У час особливого періоду інвестиційні вкладення здійснюються з боку держави у вигляді реалізації соціальних програм, економічного стимулювання виробників, проте соціально-економічна віддача від зазначених інвестицій буде короткотривалою і не відображатиметься на якісних та кількісних параметрах відтворення людського капіталу в стратегічному вимірі [56, с. 14-15]. Особливий період найчастіше формує негативні обставини, які руйнівним чином діють на державну соціально-економічну політику.

Сьогодні суспільне благополуччя розглядається як позитивний стан індивідуума, при якому характерний високий рівень реалізації потреб та особистих можливостей, задоволеність життям, соціальним статусом та умовами буття, відчуття впевненості у своїх силах, позитивний настрій та гарне психологічне самопочуття [146, с. 153]. Однак цей підхід швидше близький до того явища, де фокусується стан індивіда та його самовідчуття, не приділяючи належної уваги соціальній частині феномену. Феномен соціального благополуччя знаходить втілення в різних соціальних практиках з огляду на об'єктивні причини та необхідність осмислити процес задоволення багатогранних потреб індивіда в різних суспільних умовах. Суспільне благополуччя – це насамперед задоволеність особистості своїм соціальним статусом та актуальним станом суспільства, до якого вона належить, а також задоволеність між особистісними зв'язками та статусом у мікросоціальному оточенні, почуття спільності у громадян [287].

Характерною рисою людського капіталу є особистість, а інвестуючи в конкретну особу, необхідно враховувати її особисті якості. Особливістю

відтворення людського капіталу в особливий період є існування характерних ознак, що актуалізуються в умовах соціально-економічного та соціокультурного середовища. Специфічний характер соціально-економічних процесів у особливий період своєю чергою формує відповідні умови для процесів відтворення, тому логічно, що людський капітал також матиме свої відмінності залежно від обставин. Головна відмінність відтворення людського капіталу в особливий період полягає у його статичності, незмінності стосовно повільної оновлюваності, що формує структуру зайнятості, обмежує сферу професійних інтересів та галузеву орієнтацію.

Помітна динамічність відзначається в кількісних ознаках трудових ресурсів, також суттєво відрізняється людський потенціал, який може бути реалізований в умовах особливого періоду. Своєю чергою, можна акцентувати, що компонентний склад людського капіталу не відрізняється і не змінюється залежно від безпекових факторів. Він охоплює базові компоненти, які у сукупності формують збалансовані чинники у формуванні та реалізації державної соціально-економічної політики [151, с. 37-38]. Сьогодні існує потреба розглянути процеси відтворення людського капіталу, які не є універсальними для особливого періоду сьогодення.

Систематизація фундаментальних та прикладних досліджень із дослідження феномену соціального благополуччя у сучасній науковій літературі дала можливість з'ясувати, що науково-теоретичні, методологічні, структурно-функціональні, організаційно-змістові, нормативно-правові та концептуальні засади функціонування і вдосконалення системи державного управління в Україні розкрито в наукових працях провідних учених: В. Бакуменка, С. Домбровської, О. Крюкова, С. Майстро, В. Малиновського, Н. Нижник, В. Олуйка. Упродовж останніх десятиліть проблема вдосконалення системи державного управління у сфері соціально-гуманітарної політики стала об'єктом уваги багатьох вітчизняних дослідників, у працях яких (М. Зубалій, Т. Круцевич, А. Куц, Р. Раєвський, С. Сінгаєвський, Б. Шиян) висвітлено теоретичні й практичні аспекти цієї

актуальної суспільно-значущої проблематики.

Вивченням категорії «людський капітал» наука займається відносно нещодавно, водночас нею акумульований значний науковий масив теоретико-методологічного характеру, який безпосередньо чи опосередковано стосується цього питання. Його розгляд дає змогу «генетично» простежити еволюційні процеси зародження та розвитку категоріального апарату, поглядів та концепцій, а також визначити сучасні «білі плями», що виникають унаслідок запізнення науково-методологічних реакцій на появу нових факторів та умов, що впливають на сутність і специфіку розвитку цього напрямку державної політики.

Дослідження процесів, що стосуються відтворення людського капіталу в різних умовах є актуальним завданням для наукової спільноти. Усталена категорія «людський капітал» привертає особливий інтерес у межах концепції розвитку окремих галузей в особливий період. Відтворення людського капіталу в особливий період допоможе виявити причини негативних соціально-економічних явищ та позначити перспективи їх розвитку. Відтворення людського капіталу є джерелом формування трудових ресурсів у низці характерних обставин для державної соціально-економічної політики в особливий період [40; 151].

Суспільне благополуччя громадянина не має чіткої кореляції із соціальним благополуччям суспільства, причини цього лежать у сфері внутрішньої саморефлексії, що дозволяє задовольняти потреби навіть у ситуації кризи в суспільстві. Життєдіяльність за умов динамічних змін також дає приклади нетотожності соціального добробуту суспільства і громадянина. Помічаючи, що суспільне благополуччя може бути різним для різних інститутів, особистості, груп, суспільства, вважаємо, що маємо справу з одним і тим же феноменом, який трансформується в різні соціальні явища [287]. Це стосується умов окремого індивіда, і групи індивідів, і складно-ієрархічного суспільства. При цьому в кожному випадку по-різному виявлятимуться суб'єктно-об'єктні відносини, динаміка особистісно-групових цілей.

Комплексний підхід на основі міждисциплінарного аналізу феномену, тобто із залученням характерних для окремих галузей знань методів пізнання та категоріального апарату дає змогу розглянути ключові виміри та проблеми соціального благополуччя. Зосередимося на основних теоретичних концепціях різних галузей знань з урахуванням специфічних методів тих чи інших галузей науки, які мають безпосереднє відношення до проблематизації феномену соціального благополуччя. У вузькому соціологічному сенсі це явище наближається за змістом до соціальної захищеності чи соціальної турботи, водночас саме методологія допомагає розкрити показники задоволеності суспільства поведінкою особистості [57, с. 82-83].

Суспільне благополуччя у цьому випадку стає ширшим показником, ніж визначення соціального здоров'я, яке розуміється як відображення ставлення суспільства до людини, це ставлення формується через прагнення вступати або виходити з різних соціальних структур [146, с. 152]. У цьому ж напрямі дається визначення соціального благополуччя громадянина, як сума суб'єктивної оцінки людиною себе та власного життя, ефективного та позитивного функціонування особистості і налагоджена система державної гуманітарної політики, що гарантує людині соціальну захищеність та особисту безпеку.

З погляду економічних концепцій соціальний добробут у цих рамках розглядається як стан суспільного буття, заснований на узгодженості моральних принципів, ідеалів, цінностей, цілей і смислів окремих індивідів для досягнення певних матеріальних благ [35]. Важлива роль у межах цього напряму відводиться таким принципам спільного життя людей, як солідарність, альтруїзм, соціальна відповідальність. Проте інструментарій науки державного управління пов'язує перехід від масштабу соціальних практик – з особистості в суспільство й уособлюється як суспільне благополуччя громадянина та значною мірою як суспільне благополуччя суспільства, але не зводиться до нього.

Велику значущість для цього має суб'єктивна оцінка людиною свого добробуту та задоволеності життям, але задоволеність життям не завжди

безпосередньо пов'язана зі заможним становищем. У цій об'єктно-суб'єктній зміні проявляється важлива трансформація феномену, роблячи висновок можна сказати про те, що суспільне благополуччя людини ієрархічно і логічно пов'язане зі соціальним благополуччям суспільства та вибудовується на базі соціальної практики державної гуманітарної політики сьогодення та в історичній перспективі.

Трансформація феномену соціального благополуччя помітна в цілях і цінностях, які не можуть бути повністю тотожні у суспільства та громадянина. Завдання державного управління суспільством уособлюють правила та обмеження. Історична динаміка, конфлікти, війни, змушують їх змінювати, часто знижуючи рівень благополуччя громадян, але досягається інша мета – прийнятний рівень соціального благополуччя суспільства, а саме: безконфліктне співіснування індивідів та їх груп за умови задоволення необхідних для суспільства та його потреб [103, с. 130-131].

Отже, трактування соціального благополуччя як об'єктивного суспільного явища детерміноване повсякденними умовами життєдіяльності людей, в яких вони задовольняють свої потреби, реалізують життєві плани та соціальні очікування, швидше відповідає такому явищу, як суспільне благополуччя громадянського суспільства. Усвідомлення соціального благополуччя людини як суми суб'єктивної оцінки людиною себе та власного життя, ефективне й позитивне функціонування особистості та налагоджена система державної гуманітарної політики гарантують громадянам соціальну захищеність та за своєю суттю підсумовують визначення двох явищ – соціального благополуччя громадян і соціального благополуччя суспільства. Як і загалом у роботах гуманістичного спрямування дається деталізація визначення явища соціального благополуччя індивіда.

У підходах, які дають представники суб'єктивістської психології також простежується прагнення виміряти фактори соціального благополуччя, що своєю чергою значно впливає на процес розуміння феномена, якщо не можна виміряти, то не можна і позначити, тобто дати визначення. У міру проведення

досліджень та іншої роботи найкориснішими з наукового погляду будуть концепції, які можна виміряти та показати у межах теоретичної основи [232, с. 111-112]. Однак прагнення знайти визначення тільки на основі кількісних підходів обмежує дослідника в інструментах пізнання.

Сьогодні логічно створити управлінський інструментарій виміру, у результаті якого буде зроблено та запропоновано підхід на основі розрахунку за показником задоволеності життя, з метою розроблення методики на основі позитивних та негативних реакцій суспільства на усі різновиди чинників. Виділення розрахункового елемента в соціальному благополуччі зводить до певного спрощення вивчення самого феномену, у всіх визначеннях соціального добробуту індивіда проглядається суб'єктивний характер явища. У трактуваннях соціального благополуччя громадян і суспільства виділяється його об'єктивний базис. Громадянин осмислює себе самого у суспільстві крізь призму існуючих правил та параметрів, тобто у конкретному соціальному часі.

Однак у будь-якій момент розвитку громадянського суспільства та у будь-який момент буття людини у соціальному часі існує залежність індивіда від власної оцінки себе та ролі суспільства у своєму житті. Самооцінка – це елемент феномена соціального благополуччя, який виражає суб'єктивну частину явища соціального благополуччя. Однак вона впливає на людину в комплексі зі соціальним очікуванням, яке посилюється з розвитком самого суспільства та ускладненням суспільних відносин [176].

Суспільно-владні відносини формують нові інституції та поглиблюють відмінності між соціальними ролями, які притаманні у той чи інший історичний момент, динамічно розвиваються форми буття та стають факторами формування соціокультурних цінностей індивіда, його моральних орієнтирів.

Сутність соціального благополуччя неможливо повністю інтерпретувати, а головне – не можна говорити про феномен соціального благополуччя, що сприймається рівно і одноз'ясовано у різних системах. Це призводить до висновку про те, що феномен соціального благополуччя

знаходитиме різний національний прояв, залежно від того чи іншого суспільства та індивіда.

З урахуванням зазначених обмежень та специфічних особливостей суспільне благополуччя як феномен можна сформулювати і в інший спосіб. Це стан суспільного буття індивіда, заснований на суб'єктивній самооцінці та оцінці навколишнього світу та на узгодженості моральних принципів, ідеалів, цінностей, цілей індивіда, що дозволяє громадянину оцінити прийнятність для нього його власного рівня життя та здатність реалізувати власний потенціал і громадянську позицію [195].

Однак і ця сформульована дефініція не відображає всієї повноти осмислення феномену соціального благополуччя, оскільки недостатньо розкриває протиріччя, які криються в сутності суспільно-владних відносин, взаємовпливу суспільства та людини. Також це визначення не враховує екзистенційну рефлексію, виконану суспільством та індивідом у кризові етапи існування соціуму та індивіда, а також феномен усвідомленості. Феномен соціального благополуччя пов'язаний зі самооцінкою, соціальним очікуванням, динамічною дихотомією суб'єктно-об'єктних відносин суспільства та індивіда. У площині цих понять феномен соціального благополуччя виражає акт пізнання індивідом світу і самого себе, іншими словами, активне буття зі знанням.

Культура, історична спадщина та побутове сприйняття формують межі феномена для індивіда, силу яких закладає процес пізнання феномена собі самого. Часто це відбувається несвідомо і людина не розрізняє тонкощів між такими феноменами, як щастя, благо та суспільне благополуччя, але процес пізнання відбувається безперервно, й індивід постійно бере участь у створенні свого власного уявлення про блага, яке можна назвати осмисленням феномена соціального благополуччя [113, с. 20]. Важливою є активна дія, у процесі якої людина надає свій сенс тому, що відбувається в зовнішньому і у внутрішньому світі, цей сенс може бути продиктований цінностями та переконаннями громадянина, його знаннями, або відсутністю знань. Суспільне благополуччя

відображає рівень усвідомленості громадянином самого себе в його соціальному розвитку та осмислення його власного буття на основі взаємодії зі суспільством.

У період сучасних суспільних викликів та загроз і проблематизації соціального благополуччя громадян можна звернути увагу органів державної влади на необхідність розвитку ефективних програм та стратегій, спрямованих на покращення якості життя громадян та забезпечення їхніх соціальних потреб. Вирішення цих проблем вимагає комплексного підходу в реалізації державної гуманітарної політики, активної участі громадян та взаємодії всіх зацікавлених сторін [109; 156]. Отже, особливість феномена соціального благополуччя є першим кроком у напрямку розуміння та вирішення складних викликів, що стоять перед українським суспільством у сфері соціально-економічного розвитку. Лише шляхом консолідованих дій та належної уваги до цієї проблеми можна досягти позитивних змін та покращення якості життя громадян України.

Людський капітал вимагає додаткових джерел інвестицій у розвиток, оскільки є пасивним типом капіталу, неспроможним до активного функціонування [7, с. 115]. Повільна швидкість трансформації людського капіталу з одного типу в інший не дозволяє вживати короткострокових заходів, а головними джерелами підвищення якості капіталу в особливий період є ефективна праця, високий рівень професійних знань та комфортні умови для реалізації трудової діяльності. Проте варто зазначити, що особливий період є «постачальником» трудових ресурсів із високими мотиваційними характеристиками та внутрішніми стимулами, що допомагають досягати значних успіхів у трудовій діяльності.

Можна представити перелік факторів у розрізі ендогенного та екзогенного походження, а також позначити форму їх впливу на людський капітал. До групи екзогенних факторів увійшла низка ключових позицій, що надають прямий та опосередкований вплив на людський капітал в особливий період. Інституційне середовище формується за системно-уніфікованим типом

на загальнодержавному рівні, охоплює сукупність основних правил суспільної поведінки та організації трудової, виробничої та іншої супутньої діяльності.

Економічний фактор має мігруючу природу та надає комплексний вплив на людський капітал в особливий період, впливаючи як усередині, так і зовні. У випадку зі зовнішніми йдеться про макроекономічні процеси, які глобальним чином позначаються на кон'юктурі та всіх вхідних умовах для формування та використання людського капіталу. Циклічність життєвих подій в особливий період визначає баланс та безпеку для щоденної життєдіяльності, а зміна соціокультурних засад варіюється від абсолютного прийняття до повного ігнорування [279].

Комфортне місце існування є важливим фактором для формування продуктивного людського капіталу, отже, рівень реальних доходів, житлове благополуччя, інфраструктурне забезпечення все це в межах мікросередовища формує якість життя населення та визначає життєздатність в особливий період. Наявність або відсутність базових благ прямо впливає на чисельність населення, а значить і на якісні характеристики людського капіталу.

Ініціативність та креативність мислення допомагають реалізовувати соціально-економічні проєкти, підвищувати стабільність, продукувати інвестиційні потоки та зрештою збагачувати людський капітал. Пасивність та безініціативність не дозволяє в особливий період розвиватися та акумулювати позитивні імпульси в майбутньому. Розглянуті фактори, впливають на людський капітал в особливий період одночасно і здатні змінювати свою силу та інтенсивність, актуалізувати різні комбінації свого впливу. Ці параметри актуалізації становлять унікальну комбінаторику економічного, соціального, адміністративного середовища.

Зрештою саме поєднання «чинники умов» визначає характер впливу на процеси формування та використання людського капіталу в особливий період. Історична парадигма розвитку в особливий період охоплює певне «нашарування» різнопланових та багатоаспектних умов для розвитку соціально-економічної сфери, яка у своєму статичному стані і є результатом

дії умов [272]. У цьому контексті виділимо агреговані групи територіальних, економічних, соціальних, адміністративних умов розвитку державної соціально-економічної політики, частиною якої є людський капітал. Соціально-економічні умови в ретроспективному плані можна вважати найбільш значущими для людського капіталу, оскільки вони визначають характер і специфіку виробничо-обмінних процесів, циклічність господарської діяльності.

В особливий період обмеження механізмів господарювання при однаковому поєднанні факторів для людського капіталу дасть різний результат його розвитку. З цією групою умов тісно детермінована соціальна група, яка поєднує параметри рівня соціально-інфраструктурної облаштованості території. В особливий період це статево-віковий склад населення, характеристики його здоров'я та освіти, рівень соціального благополуччя, розвиненість соціальної інфраструктури. Характерологія адміністративних територіальних умов визначає статусно-типологічні детермінанти розвитку людського капіталу, а саме тип особливого поселення, структуру системи управління, силу та впливовість формальних та неформальних органів державної влади та місцевого самоврядування, політичну конкуренцію й адміністративні підходи [260, с. 82-83].

Структура соціального капіталу визначає наявність, або відсутність конфліктів, які руйнівно деструктивним чином впливають на процеси формування та використання людського капіталу. Також рівень соціального капіталу детермінує характер механізмів господарювання, що використовуються в державній соціально-економічній політиці. Для докладного аналізу стану людського капіталу в особливий період є потреба використовувати положення онтологічного підходу, що дозволяє поетапно простежити трансформацію людського капіталу.

Відтворення людського капіталу особливих територій у сучасних умовах потребує формування цільових адаптивних механізмів соціально-економічного розвитку. Людський капітал у ці періоди не зазнає серйозних

змін, щодо стабільних темпів та джерел відтворення населення, території використовують внутрішні та частково зовнішні джерела зростання та розвитку, здійснюється реалізація соціальних програм та проєктів. Також відзначається деяке уповільнення всіх процесів відтворення та соціально-економічного розвитку, що стає відчутним на рівні ініціювання і вирішення завдань стратегічного характеру, практично не торкаючись щоденної діяльності всіх суб'єктів соціально-економічної системи.

Соціально-економічна сфера в особливий період, зазнаючи негативних трансформацій, адаптується під ці нові умови та виробляє позитивні властивості та нові функції, що можна віднести до позитивних ефектів. Більш стійкі в соціально-економічному контексті регіони компенсують негативні наслідки кризових ситуацій відтворюваними позитивними ефектами. Регіони з низьким рівнем соціально-економічної стійкості та адаптивності схильні до комплексного негативного впливу та погіршення загального стану, тому що їх внутрішніх ресурсів не вистачає для продукування «перекриваючих» ефектів позитивного характеру [8; 258; 284].

У цьому контексті людський капітал є практично необмеженим ресурсом для виведення із кризового стану внаслідок активного перепрофілювання напрямів трудової діяльності, розвитку додаткових професійних компетенцій та набуття бізнес-орієнтованих навичок соціально-економічної діяльності. За відсутності пікових тимчасових етапів соціально-економічна криза в період зниження своєї активності продовжує продукувати ті ж ефекти, тільки з меншою інтенсивністю.

У цій фазі процес відтворення людського капіталу характеризується низькими темпами, проте мотиваційна фаза проходить стадію відродження та трансформації відповідно до викликів нової соціально-економічної реальності. Загалом цей період є сприятливим для відтворення людського капіталу з причин відновлення соціально-економічних систем, супроводжується появою нових інститутів, інфраструктурних об'єктів та фінансових потоків [279]. Регіони з конкурентним рівнем соціально-

економічного розвитку залучають фінансові ресурси, швидше реагують на зміни ринкової кон'юнктури та здатні адаптуватися до складних умов в особливий період.

Людський капітал наповнюється новими властивостями за рахунок припливу населення, різнопланового розвитку, відсутності інституційних дефіцитів, комфортних умов креативного підприємництва та якісної праці. В умовах особливого періоду людський капітал має проблеми з інвестиційною складовою, проте достатній мотиваційний рівень це компенсує. Внаслідок накопичених резервів знань, досвіду та професійних здібностей трудових ресурсів особливий період проходить менш агресивно та сприяє виникненню нових бізнес-ідей, становленню елементів нової державної соціально-економічної політики, а основною проблемою, є нестача кваліфікованої робочої сили.

Внесок відтворення людського капіталу в особливий період робить усе населення рівним незалежно від рівня освіти, здоров'я та професійної кваліфікації. Концептуальне обґрунтування стратегічно значущих перспективних напрямів діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування в особливий період інтенсифікує відтворення людського капіталу в реалізації державної соціально-економічної політики [279]. В особливий період відбувається вплив глобальних перетворень, пов'язаних із переходом на постіндустріальну парадигму соціально-економічної динаміки, цифровізацію господарства та принципи економіки знань.

На сучасному етапі економіко-фінансової кризи в особливий період удосконалення системи відтворення людського капіталу має плануватися з урахуванням тенденцій соціально-економічного розвитку, а також прийняттям до уваги бюджетних можливостей. Аргументуючи логічний зміст запропонованих підходів, відзначимо, що ця концепція ґрунтується на результатах системної діагностики особливостей і специфіки діалектичної єдності людського капіталу та соціально-економічної сфери.

Наслідки тривалого періоду економічної нестабільності є суттєвою

підставою для перегляду та коригування реалізованої державної політики щодо відтворення людського капіталу. Це пояснює необхідність і доцільність системної діагностики соціально-економічних умов формування людського капіталу, також подальше відтворення допоможе знизити ступінь напруженості в особливий період, заповнити дефіцит його базового рівня [120, с. 118-119]. Актуальність питань перманентного відтворення людського капіталу в особливий період – величина непостійна та залежить від безлічі факторів, які самі регулярно оновлюються та змінюють свій склад та інтенсивність впливу.

З метою розвитку людського капіталу існують незмінні базові фактори, які детермінують його зростання та розвиток у кількісному та атрибутивному аспектах. Конкретні фактори змінюють свій характер впливу та інтенсивність у різних умовах своєї «роботи», отже, змінюючи умови прояву факторів розвитку та зростання людського капіталу в особливий період, ми можемо проводити цілеспрямовану державну політику щодо його регулятивної підтримки та стимулювання. Великий перелік стратегічних програмних документів територіального визначення мети розроблено для вирішення проблем житлово-інфраструктурного характеру, підвищення доступності соціальних благ для населення, зниження розривів соціально-побутової облаштованості територій.

Проте сучасні управлінські механізми, умови та обсяг фінансування, як правило, не дозволяють повною мірою вирішити весь комплекс проблем розвитку місцевих утворень, що накопичилися. Першочерговим завданням органів публічної влади, що водночас не втрачає своєї актуальності в часі, є оснащення комунальними мережами, зв'язком, оновлення соціальної інфраструктури. Вирішення цих проблем необхідне для збереження життєздатності постраждалих територій, скорочення їх демографічного опустошення. Помилково вважати, що наявність базових необхідних умов життя робить значний вплив на розвиток людського капіталу, це лише мінімально необхідні умови для його відтворення.

Отже, покращення, пов'язані з умовами проживання та життєзабезпечення громадян в особливий період, мають обов'язковий характер для збереження та відтворення їх людського капіталу. Початковою ланкою якісної медичної допомоги є діагностична здатність медичних установ. Низка населених пунктів позбавлені розвиненої лабораторної бази та задовольняються послугами медичних закладів у прилеглих населених пунктах або платними послугами у територіально доступних мережевих лабораторіях [106, с. 63-64]. З цієї причини слабо розвинена практика попередження та профілактики захворювань, пацієнти звертаються до лікувальних закладів на гострій стадії хвороб.

Суспільство, в особливий період, ізольоване від кваліфікованої медичної діагностики та подальшої допомоги, і не може регулярно відвідувати лікаря. Раннє старіння та високий відсоток смертності передпенсійної групи населення пов'язаний саме з пасивною діагностикою та особистим ігноруванням проблем здоров'я. У таких умовах – умовах рівномірного розподілу соціально-економічних благ в особливий період виникає потреба у працевлаштуванні та веденні бізнесу не тільки з метою задоволення щоденних потреб, а й з метою саморозвитку, самореалізації та підвищення особистісних якостей.

Сприятливе комфортне середовище продукує позитивні імпульси для розвитку економічної сфери, а стабільний ринок формує підвищені вимоги до якості та структурного складу людського капіталу. Чим сучасніший і технологічно складніший виробничий процес, тим більше кваліфікований персонал необхідний для підтримки його життєвого циклу. В особливий період не має достатнього обсягу високоефективного людського капіталу креативного типу, на основі якого можна проводити проривні соціально-економічні перетворення. Важливим аспектом підготовки до реалізації нових заходів щодо покращення умов формування людського капіталу є оцінка матеріально-технічних, інституційних, трудових ресурсів.

При цьому особливе значення відіграє фінансове забезпечення, яке

формується за рахунок коштів місцевого бюджету у вигляді бюджетних асигнувань на територіальну частину місцевих програм та проєктів, коштів місцевих бюджетів, а також позабюджетних джерел фінансування. Останні можуть виступати як відрахування зацікавлених роботодавців до фонду розвитку людського капіталу, який матиме строго цільові напрями витрачання та раціональний розподіл коштів [1, с. 95]. Практика формування позабюджетних фондів має тривалу історію та позитивні результати при реалізації вузько спрямованих ініціатив на місцевому рівні, що дає змогу наочно оцінити результати інвестування приватних коштів в особливий період.

Механізм реалізації державної політики запропонованих заходів щодо покращення умов формування людського капіталу в особливий період підлягає фактичному налагодженню та доопрацюванню залежно від специфіки конкретних місцевих утворень, проте загальні положення є універсальними. Рекомендований у зв'язку з цим перелік заходів щодо поліпшення умов формування та розвитку людського капіталу в особливий період складено з урахуванням виявлених у результаті комплексної діагностики особливостей реалізації державної політики у зазначеній сфері.

Запропоновані заходи, будучи універсальними, мають різну міру інтенсивності реалізації залежно від діагностованого типу територій, що дає змогу адаптовано підійти до регуляції процесів формування людського капіталу у вигляді раціонального розподілу пріоритетів та напрямів державної політики. Ефективна реалізація комплексного проєкту розвитку підприємницького середовища в особливий період з метою використання людського капіталу неможлива без раціонального розподілу ролей між суб'єктами управління та компонентами соціально-економічного середовища. У зв'язку з цим розкрито правообов'язки кожного з ключових елементів управлінського механізму, а саме, носіїв людського капіталу, органів місцевого самоврядування та суб'єктів підприємницької сфери.

Отже, системні перетворення у державній політиці в особливий період з

метою забезпечення розширеного відтворення людського капіталу доцільно проводити відповідно до спеціального організаційно-нормативного регламенту. Його зміст має охоплювати наукове, інституційне, адміністративно-організаційне, фінансове та інформаційне забезпечення, що допомагає надати проєктам розвитку та використання людського капіталу системного характеру, органічно імплементувати його в програми соціально-економічного розвитку, що вже реалізуються, скоротити тимчасові фінансово-економічні витрати.

Управління здоров'ям і благополуччям населення є одним із пріоритетних напрямів державної політики, оскільки безпосередньо впливає на якість життя громадян та економічну стабільність країни. Забезпечення доступу до якісної медичної допомоги, профілактика захворювань та формування здорового способу життя є основними складовими ефективної системи охорони здоров'я. В Україні реалізуються численні державні ініціативи, спрямовані на покращення здоров'я населення, однак їх ефективність потребує детального аналізу та вдосконалення.

Однією з таких ініціатив є програма EU4Health, яка має на меті зміцнення системи охорони здоров'я через підтримку профілактичних заходів, підвищення доступності медичних послуг та захист від транскордонних загроз для здоров'я. Також важливим кроком є реалізація концепції "Здоров'я 2020: український вимір", яка передбачає комплексний підхід до збереження та зміцнення здоров'я населення, зокрема через оптимізацію медичних послуг та впровадження профілактичних програм. Однак для досягнення значущих результатів необхідна інтеграція цих ініціатив у єдину стратегію, що враховує соціальні, економічні та культурні особливості різних регіонів країни.

Державні ініціативи, спрямовані на покращення здоров'я та благополуччя населення, охоплюють широкий спектр заходів, серед яких:

1. Профілактика захворювань: реалізація програм вакцинації, скринінгу та раннього виявлення хвороб, спрямованих на зменшення захворюваності та смертності.

2. Покращення доступу до медичних послуг: розвиток інфраструктури охорони здоров'я, забезпечення рівного доступу до медичних послуг у віддалених та сільських районах.

3. Формування здорового способу життя: проведення інформаційних кампаній, спрямованих на популяризацію здорового харчування, фізичної активності та відмови від шкідливих звичок.

Проте, незважаючи на наявність цих ініціатив, існують проблеми з їх ефективністю, зокрема через недостатнє фінансування, низький рівень обізнаності населення та відсутність міжсекторальної координації. Для покращення результатів необхідно забезпечити інтеграцію цих заходів у єдину стратегію, що враховує специфіку кожного регіону та потреби різних соціальних груп населення.

Державна політика у сфері охорони здоров'я не може бути ефективною без цілеспрямованих програм, що базуються на достовірних даних, міжвідомчій співпраці та стійкому фінансуванні. Україна останніми роками впроваджує важливі трансформації у медичній галузі, серед яких - медична реформа, спрямована на підвищення якості послуг та ефективніше використання бюджетних коштів. Впровадження системи «гроші йдуть за пацієнтом» дозволяє забезпечити фінансування там, де послуги реально надаються, що сприяє оптимізації ресурсів і стимулює конкуренцію серед надавачів медичної допомоги.

Окреме місце в державних ініціативах займає Національна стратегія охорони здоров'я на період до 2030 року. Вона орієнтована не лише на лікування захворювань, а й на зміцнення здоров'я впродовж усього життя людини. Стратегія передбачає інтеграцію охорони здоров'я з іншими секторами - освітою, соціальним забезпеченням, екологією, що є ключовим для формування благополуччя громадян. Це означає, що турбота про здоров'я населення не обмежується лікарнями чи аптеками, а включає забезпечення чистої води, якісного харчування, безпечного довкілля та здорових умов праці.

Крім того, важливою складовою державної політики є цифровізація

охорони здоров'я. Сервіс «eHealth», електронні медичні картки та телемедицина - це сучасні інструменти, які підвищують доступність та прозорість медичних послуг, особливо в умовах війни та обмеженого фізичного доступу до медичних закладів. Вони також дозволяють формувати якісну аналітику щодо стану здоров'я населення, що вкрай необхідно для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Попри позитивні зрушення, проблема нерівного доступу до медичних послуг та соціального захисту залишається актуальною, особливо для жителів сільських територій, внутрішньо переміщених осіб та малозабезпечених верств населення. Відсутність достатньої кількості лікарів, належної інфраструктури та цифрової грамотності обмежує можливості цих груп скористатися перевагами реформ. Така ситуація загрожує поглибленням соціального розшарування та зниженням рівня загального благополуччя.

Для розв'язання цієї проблеми необхідно поєднувати політику охорони здоров'я з програмами соціального забезпечення. Наприклад, запровадження мобільних медичних бригад у сільській місцевості дозволяє забезпечити базові послуги там, де немає лікарень. Важливо також забезпечити державну підтримку родин з низьким доходом у вигляді медичних субсидій, безкоштовних профілактичних оглядів та доступу до ліків за програмою «Доступні ліки». Така інтеграція зменшує бар'єри в доступі до медичної допомоги та підтримує рівень добробуту.

Ще одним ефективним інструментом є розвиток партнерств між державними установами та громадськими організаціями, які добре знають місцеві потреби. Завдяки спільній роботі можливе створення освітніх кампаній, спрямованих на формування культури здоров'я, а також виявлення найбільш вразливих груп населення, які потребують термінового втручання. Такий підхід дозволяє не лише вирішувати проблеми точково, а й закладати підвалини для довгострокових змін у суспільстві.

Держава має унікальні можливості для формування політики, що прямо впливає на рівень здоров'я і благополуччя громадян. Насамперед, вона може

створювати умови для всебічного розвитку системи профілактики захворювань, забезпечення медичними послугами на місцях, а також формування відповідального ставлення до власного здоров'я через просвітницьку роботу. Поряд із цим важливо розробити ефективні механізми моніторингу й оцінювання результативності ініціатив у сфері громадського здоров'я. Перелік ключових державних ініціатив:

- запровадження електронної системи охорони здоров'я (ehealth), яка дозволяє краще відслідковувати потреби пацієнтів;
- програма «доступні ліки», яка забезпечує безоплатний або частково компенсований доступ до основних медикаментів;
- розширення мережі амбулаторій та телемедицини для сільської місцевості;
- національна стратегія профілактики неінфекційних захворювань;
- програми з вакцинації, особливо вразливих груп населення;
- інформаційні кампанії з ментального здоров'я, боротьби зі стресом та залежностями;
- співпраця з омс (органами місцевого самоврядування) для розбудови інфраструктури здорового способу життя - спортмайданчики, парки, велодоріжки тощо.

Державна політика у сфері здоров'я і благополуччя має бути стратегічно спрямованою, системною та орієнтованою на довгостроковий ефект. Ефективність ініціатив залежить не лише від їхньої якості, а й від здатності держави адаптувати підходи під різні групи населення та специфіку регіонів.

Комплексний підхід, що поєднує профілактику, лікування, соціальну підтримку та освітні програми, дозволяє досягати кращих результатів у формуванні здорового суспільства. Надалі доцільно інвестувати в інституційний розвиток системи громадського здоров'я, зосереджуючи увагу не лише на лікуванні, але й на збереженні якості життя кожного громадянина.

Здоров'я та добробут населення - не лише мета, а й індикатор ефективності державної політики. Успішна реалізація державних ініціатив у

цій сфері стає фундаментом для підвищення продуктивності, економічної стабільності та гармонійного розвитку країни.

Висновки до розділу 1

За всю історію сучасного людства понад два десятки разів траплялися глобальні соціально-економічні кризи як негативні явища в політичній, фінансовій, банківській, соціальній сферах, що призводять до дисбалансу між споживчим попитом та наявними залишками на підприємстві, скорочення обсягів випуску продукції, змін у ціновій політиці, системі взаєморозрахунків, безробіття та бідності, краху найбільших підприємств, банків та банкрутства фізичних осіб. Кризи суспільного благополуччя мають стихійний характер, їх практично неможливо передбачити і запобігти, за всієї своєї хворобливості для економіки криза виконує корисні функції.

Зниження рівня суспільного благополуччя неминуче, до дестабілізуючих факторів можна віднести розшарування населення на класи незаможних та забезпечених у фінансовому плані громадян. Збільшення кількості безробітних та бідних громадян спричинило падіння попиту на різні товари та послуги, звідси зниження зростання виробництва та зменшення обсягів, що надходять до бюджету податків. Не менш важливо, що вони здатні звести нанівець успіхи, досягнуті в досягненні цілей сталого розвитку, і здатність держав підтримувати багатосторонні режими, що лежали в основі цих досягнень. Нинішня ситуація пов'язана з нерівністю, що зростає, про що свідчить як зниження частки праці в національному доході, так і поляризація доходів і майнова поляризація.

Швидке поширення цифрових технологій може бути найважливішим із цих зрушень, у тому числі у світлі того, що надання цифрових послуг отримало потужний імпульс у результаті епідеміологічних впливів. Але визнання того, що відновлення суспільної підтримки глобалізації та багатосторонності вимагає цілеспрямованих зусиль стосовно подолання ліній розлому у світовій економіці явно також відіграло свою роль. Наслідки соціально-економічних трансформацій здатні ще більше поставити під сумнів фактори глобалізації, неадекватна міжнародна реакція може призвести до подальшого зменшення у

момент, коли глобальна співпраця має першорядне значення.

Хоча посилення соціальної нерівності має кілька причин, деякі з яких можуть бути специфічними для країни, тут важливу роль відіграла й обрана державна політика, сучасна цифрова революція загострила ці тенденції. Посилення нерівності серед іншого пояснюють глобалізацією, можливо тому, що блага глобалізації у вигляді здешевлення товарів розподіляються серед населення, у той час як несприятливі наслідки, пов'язані з втратою традиційних робочих місць середнього класу в обробній промисловості регіонів з високою концентрацією галузей, що конкурують з імпортом, виявляються в географічно обмежених районах і тому дуже наочні.

Суспільне благополуччя у концепції державної політики загального добробуту охоплює широкий спектр аспектів, включаючи економічну стабільність, соціальну справедливість, доступ до якісної освіти та охорони здоров'я. Важливим елементом є також забезпечення гідних умов праці та соціального захисту для всіх громадян. У сучасних умовах суспільство зустрілося з необхідністю впровадження інноваційних підходів для підтримки цих цілей, враховуючи швидкі зміни в глобальній економіці та технологічні зрушення, що впливають на ринок праці та соціальні структури.

У найзагальніших рисах державна політика добробуту може бути визначена як форма соціальної організації нації, в якій суспільне благополуччя розуміється переважно як добробут громадян, а держава відіграє ключову роль у захисті соціально-економічного рівня як важливого права громадянина та усього суспільства. Зазначене засноване на принципах рівності громадян у праві на гідне життя, справедливому соціальному розподілі багатства та суспільної відповідальності за тих, хто не може на сучасному етапі забезпечити собі гідне життя без допомоги держави. Сьогодні особливої актуальності набуває завдання виявлення проблем та оцінки перспектив розвитку соціально-економічних процесів як в умовах правового режиму воєнного стану в Україні, що триває, як і в перспективі, після закінчення її гострого періоду.

Протягом останніх років Україна стикалася з різними економічними викликами, включаючи політичні та соціальні нестабільності, війна з РФ, зміни у світових цінах на сировину та енергоресурси, а також епідеміологічних впливів. Зазначені фактори можуть мати значний вплив на виробництво в Україні, змінюючи попит на товари та послуги, умови виробництва, інвестиційні можливості та інші аспекти економічної діяльності на сучасному етапі соціально-економічного розвитку. Державна політика суспільного благополуччя ґрунтується на ідеї соціальної комунікації між органами державної влади, представниками бізнесу та громадянами.

У трактуваннях суспільного благополуччя провідну роль відіграє думка про справедливий розподіл, соціальні гарантії, подолання бідності. Важливе значення набуває концепт соціальної справедливості, що розуміється як розподіл суспільних благ, який здатен підтримувати стабільність, відтворення та сталий розвиток як суспільства в цілому, так і людини, її гідність та суспільне благополуччя. Однією з ключових проблем на сучасному етапі є подолання соціальної нерівності, яка загострюється внаслідок повномасштабної війни з РФ і особливостей правового режиму воєнного стану в Україні.

Сутність суспільного благополуччя як центральна гуманістична теза нерозривно пов'язана з реалізацією державної соціально-економічної політики і забезпеченням умов, за яких кожна людина може реалізувати свій потенціал. Дохід громадян, безумовно є важливим компонентом суспільного благополуччя, оскільки фінансова стабільність дозволяє людям задовольняти основні потреби та планувати своє майбутнє. Однак, суспільне благополуччя охоплює значно більше аспектів, воно поєднує доступ до усіх соціально-економічних благ, які відкривають нові можливості та дозволяють брати активну участь у житті країни.

РОЗДІЛ 2

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНО- ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ СУСПІЛЬНОЇ СОЛІДАРНОСТІ ТА СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ

2.1. Трансформація управлінських підходів у державній політиці соціальної відповідальності та суспільної солідарності

Розвиток моделей суспільного благополуччя став можливим завдяки співіснуванню кількох причин, це результат змін, що відбуваються в суспільстві на початку ХХІ століття, як у підприємницькому, так і в соціальному та економічному вимірах. Розвиток нових інтернет-технологій, таких як однорангові платформи, геолокація, сучасні платіжні системи, доступ до даних у режимі реального часу, мобільні інтернет-додатки значно знизили транзакційні витрати, пов'язані з укладанням контрактів на децентралізованих ринках.

Все більше людей також мають смартфон та доступ до Інтернету, а транзакційні витрати варто широко тлумачити як витрати не лише на укладення та моніторинг транзакцій, а й витрати на пошук, збір та обробку інформації й виконання зобов'язань. Інтернет-технології знижують витрати у всіх цих сферах, у такий спосіб розширюючи наші знання про можливість укладення вигідних угод, отже, бізнес-модель суспільного благополуччя дозволяє нам повніше використовувати децентралізовані знання в суспільстві.

Зменшення транзакційних витрат надзвичайно важливо, оскільки ідея моделі суспільного благополуччя не нова, люди завжди ділилися товарами, позичали чи орендували активи, а не купували їх. Новітні технології розширюють можливості укладання угод, немає більше обмежень лише посередниками чи кількома спеціалізованими компаніями, які надають надані послуги. Також не варто забувати про зниження витрат, що виникають через невизначеність, пов'язану з укладанням угод на децентралізованих ринках.

Розвиток соціальних медіа також відіграв значну роль, оскільки дав змогу компаніям, які працюють у межах формату суспільного благополуччя, перевіряти профілі користувачів своїх програм у соціальних мережах. Можливість саморегулювання та виключення безвідповідальних суб'єктів з ринку за допомогою сучасних механізмів зворотного зв'язку, оглядів та рекомендацій є надзвичайно важливою особливістю бізнес-моделей суспільного благополуччя, яка зменшує асиметрію інформації між сторонами угоди, підвищує безпеку та довіру і дає змогу досягти більшого доходу [160, с. 37-38].

У високорозвинених суспільствах відбуваються значні соціально-економічні зміни, які полягають у відході від традиційного споживання та пасивного споживання товарів і послуг, що надаються корпораціями, з метою побудови соціальної довіри, значущих стосунків та більш інформованих споживачів у децентралізованому співтоваристві [338]. Зазначені трансформації супроводжуються зміною способу життя, що проявляється у відході від матеріальних благ на користь гнучкого доступу до них у разі потреби.

Сьогодні спостерігається урбанізація та зростання турботи про природне середовище, що зміцнює віру в те, що краще використовувати наявні ресурси ефективніше, ніж купувати та виробляти нові товари. Хоча соціальні фактори, безсумнівно, відіграють важливішу роль у розвитку суспільного благополуччя, вважається, що їх значення переоцінено, а головною передумовою моделі суспільного благополуччя є економія грошей і зручність цієї форми транзакцій [178, с. 116].

Сутності соціальної держави можна побачити не тільки теоретичні визначення у вигляді традиційних юридичних кліше, що транслиують принцип соціальної відповідальності, а й яскраво виражену конкретику як нормативно-правового масиву, який закріплює правничий та обов'язки суб'єктів конкретних правовідносин. Державні інституції не тільки можуть, а й мають здійснювати турботу про своїх громадян, тому що тільки це і виправдовує

факт існування держави як юридичний феномен. Держава існує не для того, щоб забезпечувати свої інтереси, її головна мета зробити життя своїх громадян комфортнішим та безпечнішим.

Органи державної влади повинні мати підтримку інститутів громадянського суспільства та стимулювати великий бізнес до більш масштабної участі у програмах соціальної підтримки населення. Отже, відстань між ідеалом соціальної держави та реалізацією його втілення виявляється значною, і для подолання цієї дистанції потрібні радикальніші кроки у перебудові суспільства та подоланні соціально-економічної нерівності. Сучасна Україна також стикається з викликом соціальної нерівності, що потребує системних рішень.

Сутність соціальної держави полягає в зобов'язанні підтримувати абсолютну рівність у правах та сприяти економічному та суспільному прогресу всіх громадян. Розвиток кожної особистості стає умовою розвитку суспільства в цілому, і саме в цьому контексті важливо реалізувати концепцію соціальної держави, що забезпечить гідне життя для всіх громадян [176; 245]. У зазначеному контексті усвідомлюється дефініція соціальності, сполучаючи зазначену категорію з об'єктивною реальністю правового регулювання та значущістю державних інститутів у житті простих громадян.

Соціальність, соціальна відповідальність і держава є тим ключем до концептуального з'ясування ідеї соціальної держави крізь призму суспільної солідарності. Еволюція поглядів на проблематику ідеї соціальної держави транслиувала диспозитивний підхід у плані відмови від благодійності та тих, вкрай суб'єктивних, поглядів на соціальну державу, яка здійснює турботу про своїх громадян. Проте держава, що проголосила себе соціальною, виступає явищем визначеним, що детермінується в системі функціонування державних інститутів.

Відмінною рисою бізнес-моделей суспільного благополуччя є більш ефективне використання активів, вона представляє нову модель, або навіть новий спосіб організації ринків товарів і послуг. У межах цього споживачі

можуть орендувати активи один у одного, що послаблює позиції окремих корпорацій. Розвиток бізнес-моделі суспільного благополуччя створив нові корпорації, але варто пам'ятати, що такі професійні компанії, як і компанії, що керують фондовою біржею, забезпечують платформами, які оптимізують контакти між користувачами.

Створення децентралізованих ринків відкрило нові торгові можливості в контексті суспільного благополуччя для фізичних осіб, які тепер можуть перетворити свої недостатньо використані активи в потік доходу. Інтернет суттєво продовжує впливати на глобальне суспільство, сучасні технології сприяли появі ефективних бізнес-моделей, заснованих на суспільному благополуччі. Вони становлять зростаючий ринок послуг, які змінюють світову економіку, засновану на децентралізованих горизонтальних мережах, що змінюють спосіб виробництва, споживання, фінансування [175, с. 30]. Беручи до уваги особливості суспільного благополуччя, можна побачити, що існують різні рівні економіки суспільного благополуччя.

Сучасна соціальна держава виступає реальною альтернативою ліберальній моделі, що породила кризові явища, відмінності від класичної ліберальної моделі полягають у тому, що соціальна держава акцентується на принципах соціальної справедливості та забезпеченні рівних можливостей для всіх громадян. Це призвело до необхідності переходу держави в новий якісний стан та виконання нових функцій, спрямованих на забезпечення економічного і соціального прогресу. У цьому контексті ідея соціальної держави набуває особливого значення, оскільки вона створює систему, що відповідає на потреби громадян та забезпечує їхнє благополуччя. Соціальна відповідальність крізь призму ідеї соціальної держави передбачає не лише дії владних структур, але й активну участь громадян у формуванні соціальної політики, спрямованої на підвищення якості життя всіх членів суспільства [154; 185].

Економіка суспільного благополуччя та рішення на її основі кидають виклик одному з основних положень неокласичної економіки, відомому з

моменту публікації А. Смітом трактату під назвою «Дослідження природи та причин багатства народів, а саме припущення *homo oeconomicus*». Рішення, засновані на ідеї обміну, не можуть бути успішними без таких особливостей соціального капіталу, як довіра та відкритість, міжособистісні відносини, засновані на них, є основою трансакцій між учасниками та є основою успіху рішень, заснованих на цій формі управління [313].

Рис. 2.1. Структура політики суспільного благополуччя. Джерело: розроблено автором.

Існує багато прихильників ідеї, що економіка суспільного благополуччя, по суті, не є чимось новим, вони посилаються на те, що люди завжди розділялися, і що зростання популярності цієї концепції є лише результатом маркетингової діяльності великих корпорацій. Варто зазначити, що суспільне благополуччя, хоча це може здатися революційним процесом, насправді є

частиною соціально-економічної еволюції, ініційованої створенням Інтернету, який сам по собі є свого роду універсальною платформою. Своєю чергою економіка з використанням нових технологій дозволяє ділитися реальними товарами та послугами.

Проблематика соціальної держави все частіше привертає увагу соціологів, політологів, економістів, культурологів, етнологів, а особливо органів публічної влади. Головними стають питання, пов'язані з осмисленням цивілізаційної природи соціальної держави. Вектори його розвитку в сучасній Україні, що розглядаються в контексті політичних та соціально-економічних реалій, які характеризують відносини державних інституцій та людини в системі конституційно-правового їх регулювання опиняються у фокусі дослідницької уваги. На цьому фоні набула високої актуальності проблема соціалізації держави і здійснюваної нею економічної політики. Ключовими стали поняття соціальна держава та загальний добробут населення, введені в контекст соціального знання з урахуванням трансформацій, що відбулися в країні.

Саме час і соціальні фактори мають ключове значення для колективного споживання, наявність індивідуальних потреб змушує прагнути створити обставини, за яких збільшується ймовірність спільного споживання. Існує потреба акцентувати на соціальному значенні суспільного благополуччя, яке дуже недооцінюється, будучи елементом організації виробництва, тісно пов'язаним із новими технологіями. Сучасне суспільне благополуччя є базою діяльності, заснованої на локальних рішеннях, що полягають у суспільному благополуччі, отриманні та спільному доступі до товарів і послуг, координується онлайн-платформами спільноти користувачів.

Сьогодні бізнес-платформи є дуже важливим елементом, що використовується для збору комісій, оплати товарів і послуг, а також для створення простору інтернет-спільноти. Зростання популярності цього типу сайтів пояснюється зростанням імпорту дешевих споживчих товарів, а отже – поширенням небажаних товарів і пошуком місць їх продажу. Ви можете

повідомити про необхідність виконати завдання, а зареєстровані користувачі платформи повідомляють про його виконання за пропонований платіж.

Однак більшість послуг, що пропонуються бізнес-платформами, не відповідають критеріям суспільного благополуччя через їх комерційний характер [32]. Однією з ключових особливостей ефективної моделі суспільного благополуччя є своєрідний компроміс і підвищена залученість сторін угоди. Користувачі безкорисливо діляться надлишком своїх ресурсів і таким способом задовольняють частину ринкового попиту. Своєю чергою не всі послуги, що пропонуються корпораціями, є реальними, компанії хочуть бути пов'язаними з моделлю суспільного благополуччя завдяки своєму позитивному іміджу, додатково зміцненому інноваційністю та привабливістю нових технологій.

Пропагуючи бізнес-модель суспільного благополуччя як спосіб кращого та ефективнішого використання ресурсів, корпорації дуже часто лише отримують додатковий канал збуту своїх послуг, який для кінцевих споживачів не відрізняється від традиційного споживання. Спільне використання бізнес-моделей дає відчутні економічні вигоди, перевага формату суспільного благополуччя полягає в тому, що вона дає змогу монетизувати недостатньо використані активи. Завдяки цьому фізичні особи можуть заробляти гроші на рідко використовуваних товарах тривалого користування, або безкоштовному житловому просторі, вільних надлишках готівки. Нові інтернет-технології та бізнес-моделі значно знижують бар'єри для входу на багато ринків через смартфон із відповідним інтернет-додатком.

Варто додати зручність укладання угод за допомогою мобільних інтернет-додатків, тому розвиток спільного використання не повинен бути дивним, беручи до уваги пов'язані з цим економічні вигоди для обох сторін угоди. Причин для використання бізнес-моделі суспільного благополуччя може бути багато, велику кількість користувачів приваблює технологічна привабливість платформ. Важливе значення мають також економічні та соціальні фактори, при цьому споживачі все менше цікавляться лише

продуктом, а частіше перевагами, які він пропонує, тому вони відмовляються від нього, задовольняючи основні потреби та уникаючи додаткових тягарів.

Сьогодні з'являються нові платформи, що пропонують послуги в бізнес-моделі суспільного благополуччя, це є результатом збігу різних економічних і соціальних факторів. Отже, коли йдеться про чинники, що впливають на зростання популярності моделей суспільного благополуччя, особливої уваги заслуговують розвиток нових технологій і цифрова революція та більша довіра суспільства та більша обізнаність щодо сталого розвитку та виснаження ресурсів [160; 247]. Глибокі технологічні перетворення сприяють розвитку бізнес-моделей, завдяки новим рішенням, яким ми завдячуємо останній ІТ-революції, обмін інформацією став простіше, ніж будь-коли.

Технології дозволяють людям отримувати те, що їм потрібно один від одного, технологічно просунуті програмні засоби значно знизили колись високі трансакційні витрати вторинних ринків. Ці транзакції також стали значно простішими завдяки наявності багатьох ресурсів у мережі, тобто появою програмного забезпечення з відкритим кодом та ініціатив. Крім того, багато стартап-рішень засновані на одноранговій технології, яка має великий потенціал, завдяки ним стимулюється нова форма споживання, підвищується продуктивність і ефективність, а також акцент на інноваційності підприємств. Трансформації спричинені цифровою революцією, унеможливлюють прогнозування темпів і напрямів її розвитку, в епоху виснаження ресурсів рішення, які можна застосувати завдяки цифровим технологіям, створюють нову якість, яка дає шанс на сталий розвиток [260, с. 188-189].

Соціально-економічна криза, як одна з найважливіших суспільних подій нинішнього століття спровокувала своєрідний злам і сприяла появі альтернативного підходу до споживання. У соціальному дискурсі набули значення не лише постулати щодо необхідності відновлення широко зрозумілих правил існуючої системи, а й концепції, пов'язані зі суспільним благополуччям та економікою розподілу. Соціально-економічна криза, яка торкнулася значної частини західного суспільства, похитнула впевненість у

добробуті середнього класу, для багатьох стабільна зайнятість перетворилася на контрактну роботу, що змусило шукати альтернативні форми споживання.

Цей складний період, яким стало XXI століття, збігся з динамічним розвитком нових технологій, завдяки чому на ринку з'явилося багато компаній, що пропонують свої послуги на основі форм обміну. Коли йдеться про соціальні зміни, з'являється певна нова якість міжособистісних стосунків, у минулому обмін був зарезервований для невеликої групи людей, отже, це аргумент проти думки, що модель суспільного благополуччя не є чимось новим і люди завжди були розділені [57, с. 89]. Спостерігаючи за зростанням довіри та ускладненням стосунків між незнайомими людьми, доцільно констатувати, що бізнес-модель суспільного благополуччя сьогодні – це новаторський підхід.

Міста через свою високу щільність населення та обмеженість певних ресурсів становлять природне середовище для розвитку альтернативної моделі суспільного благополуччя. Соціальні зміни від підвищення обізнаності є основою моделей суспільного благополуччя, без яких його потенціал був би значно обмежений. Сьогодні зростає потреба у розробці нового шляху розвитку національних економік, при аналізі питання розвитку все частіше використовуються інші показники, ніж ВВП, які б відображали рівень суспільного благополуччя, і перш за все його якість.

Концепція спільного доступу, яка закладена в прагнення до стійких і соціально справедливіших рішень, працює в усьому світі, а центрами рішень бізнес-моделі суспільного благополуччя є не лише столиці. Трансформація ґрунтується на інноваціях, науці та технологіях, призводить до радикальних змін у способі виробництва та споживання, які ми спостерігаємо сьогодні. Такі перетворення змусять державу перейти від фази залежності від обмежених ресурсів до фази необмежених ресурсів, таких як наука і техніка. Багато прихильників концепції суспільного благополуччя бачили в ній можливості більш стійкої та свідомої моделі споживання.

Однак найбільш суперечливими є платформи для отримання прибутку,

які інколи відверто й помітно експлуатують шляхи, пов'язані з трудовим законодавством та податками. Часто компанії вводять в оману користувачів, які, переконавшись, що вони роблять більш інформований і кращий вибір, насправді допомагають великим корпораціям накопичувати прибутки. Однак варто пам'ятати, що складність явища моделей суспільного благополуччя та його поява в багатьох секторах не дозволяє однозначно оцінити. Більш оптимістичні висновки можна зробити, якщо аналізувати рішення суспільного благополуччя лише з погляду споживання, використання таких рішень також підвищує соціальну відповідальність.

Щоб концепція суспільного благополуччя не втратила свого сприятливого впливу на зміну моделі споживання, безсумнівно, важливо та невідкладно врегулювати питання трудового права та податків, які є найбільш дискусійними, нові технології є лише інструментом, який, якщо він не регулюється, може стати причиною зловживань з боку учасників угоди. Розвиток бізнес-моделі суспільного благополуччя має низку значних соціально-економічних наслідків, це покращує економічну ефективність, роблячи можливим більш ефективно використовувати наявні ресурси.

Економіка суспільного благополуччя перетворює «мертві» споживчі товари у виробничий капітал, доступний суспільству, що прискорює соціально-економічне зростання та збільшує реальний дохід людей, які беруть участь у спільному використанні. Вивільнення недостатньо використаних активів шляхом виходу на ринок праці чи створення трансакційних сайтів для електронної комерції мало позитивний вплив на економічне зростання та доходи суспільства. Модель суспільного благополуччя перетворює безробітних або тих, хто отримує низьку заробітну плату, в мікропідприємців або капіталістів, які можуть отримати фінансовий прибуток від своїх активів.

Бізнес-модель суспільного благополуччя пропонує гнучкі можливості заробітку, що є надзвичайно цінним для багатьох людей. Знижуючи бар'єри для вступу до багатьох професій, економіка обміну покращує становище працівників і підвищує зайнятість, реальні доходи людей та підприємницькі

настрої в суспільстві, це надзвичайно важливо, оскільки підприємництво є двигуном економічного зростання. У майбутньому можна очікувати розмивання кордону між споживачами та виробниками й очікувати подальших змін на ринку праці в бік більш самозайнятості та гнучких форм зайнятості.

Економіка суспільного благополуччя створює нові ринки та руйнує старі бізнес-моделі, зазначена трансформація матиме значний вплив на діяльність багатьох компаній, змушує їх вводити інновації для зниження витрат і підвищення якості пропонованих послуг [194, с. 47-48]. Бізнес-моделі суспільного благополуччя посилюють конкуренцію на ринку, що вигідно споживачам через зниження цін, покращуючи якість та гнучкість, а також розширюючи пропозицію. Тому з розвитком бізнес-моделей суспільного благополуччя можна очікувати значних змін у структурі ринку, великі корпорації повинні втратити своє значення порівняно з мережею децентралізованих контрагентів.

Більш ефективне використання існуючих активів також може знизити попит на нові товари, хоча заощаджені кошти будуть витрачені в інших секторах економіки. Оскільки креативне руйнування негативно впливає на деякі традиційні компанії, які неохоче дивляться на нову конкуренцію, можна очікувати подальших протестів і постанов, які забороняють або обмежують функціонування окремих компаній. Бізнес-моделі, на яких базується концепція суспільного благополуччя, підвищують рівень довіри між людьми, що сприяє побудові міжособистісних стосунків та соціального капіталу, підвищення довіри збільшує інвестиції та соціально-економічне зростання.

Можливість використання належних активів завдяки розвитку концепції суспільного благополуччя має підвищити відносний попит на більш довговічні та якісніші товари, оскільки споживачі будуть рідше купувати нові товари, а купуючи їх, вони також будуть орієнтуватися очікуваним доходом від подальшої оренди, спільного використання, перепродажу або обміну. Економіка суспільного благополуччя – це нова бізнес-модель, але в межах вільної ринкової економіки, для неї це не альтернатива, оскільки ґрунтується

на добровільних операціях у приватній власності.

Модель суспільного благополуччя дозволяє створювати додану вартість і багатство за рахунок більш повного використання товарів тривалого користування, якими володіють окремі особи. Завдяки новим технологіям та бізнес-моделям кожен тепер має цінні засоби виробництва, за допомогою яких можна надавати виробничі послуги безпосередньо іншим членам суспільства. Тепер має бути очевидним, що концепція суспільного благополуччя зменшує владу багатьох корпорацій і передає її до децентралізованого суспільства.

Перед початком війни українське суспільство демонструвало певний рівень соціально-економічного благополуччя, проте існували серйозні проблеми, такі як низький рівень доходів, безробіття та корупція. Незважаючи на це, існували певні позитивні тенденції в розвитку економіки та соціальних сфер, але з початком війни в Україні, суспільне благополуччя населення значно постраждало. Військові дії, економічна нестабільність та збільшення безробіття спричинили загострення соціальних проблем, зростання бідності та зниження рівня життя багатьох українців [199]. Українське суспільство під час війни продемонструвало велику стійкість та солідарність, незважаючи на складні обставини, багато людей виявили активність у допомозі військовим, добровольцям та потерпілим. Зазначене свідчить про високий рівень соціальної відповідальності та готовності сприяти спільному благу навіть у найважчі часи. Водночас одним із концептуальних витоків соціальної держави виступає ідея гуманізму, сутність якої розташована в площині руху до гідного життя та благополуччя громадян, ефективних механізмів соціального захисту, концепції мінімізації соціальних ризиків, повного розкриття людського потенціалу.

Сучасне українське суспільство переживає складні виклики, пов'язані зі соціальною справедливістю та рівноправ'ям доступу до ресурсів. Ідея соціальної держави відіграє ключову роль у формуванні стратегій соціальної відповідальності та побудові справедливого суспільства. Важливо розуміти, що поняття соціальної відповідальності в Україні тісно пов'язане з ідеєю

соціальної держави, де держава бере на себе забезпечення благополуччя своїх громадян та розвиток людського потенціалу [176; 179]. На шляху до побудови справедливого та гуманного суспільства в Україні ключове значення має ідея соціальної держави, що передбачає активну роль держави у забезпеченні соціального захисту та розвитку людського капіталу.

Піддаючи аналізу коло соціальних зобов'язань держави, необхідно виокремити ті аспекти, які оптимально впливають на оцінку її ефективності. Основним ідейним стрижнем соціальної держави виступає втілений у життя принцип соціального партнерства, який має власним механізмом дії, що прямо корелюються з нормативним, суб'єктивним і поведінковим аспектом. Важливо наголосити, що нормативна складова ідеологічної основи соціальної держави розташована у площині правотворчої діяльності органів держави. У зв'язку з цим важливу роль у реалізації ідей соціальної держави відіграє основний закон країни як фундамент всього нормативно-правового масиву держави. Концепція соціальної держави транслюється саме у конституції, і в цьому аспекті не тільки вітчизняна конституційна доктрина відстоює вказану позицію, а й доктрини багатьох передових демократичних держав у цій ідеологічній площині.

Ключова роль конституційного нормування не розташована в площині одягнених у правову форму декларацій, що стосуються взаємних прав та обов'язків суб'єктів конституційних правовідносин, але їх значущість функціонально віднесена до того, що конституція прямо впливає на всю нормативно-правову базу держави. Регулювання сфери соціально-економічного забезпечення ускладнюється ще й тим, що юридично суверенна держава має право вести незалежну внутрішню політику в економічному кластері та сфері перерозподілу ресурсів, а принципи, зафіксовані у міжнародних угодах, виступають не більше ніж орієнтирами, не маючи властивості прямої дії [30; 46]. Сам факт існування вільного ринку несе в собі детермінанту нерівномірності економічного розвитку у сфері споживання, а норми міжнародного права так чи інакше орієнтовані на досить високі

стандарти у сфері соціального забезпечення.

Торкнувшись проблеми соціальних стандартів, не можна залишити без уваги категорію соціальної солідарності, яка виступає найдієвішим інструментом, здатним вирішити проблему соціальної нерівності у площині споживання, і може бути імпліцитно вираженим у закріпленні мінімального розміру оплати праці та прожиткового мінімуму для різних вікових категорій громадян. Стосовно України проблема соціального забезпечення населення та соціально-економічної стандартизації перебуває в руслі недостатності фінансування [199; 248; 249]. У зв'язку з нестачею ресурсів рівень життя українських громадян, порівняно з країнами Західної і навіть Східної Європи залишається на незадовільному рівні.

У зв'язку з цим сам аспект правотворчості потрапляє в поле зору залежно від бюджетної складової, а наростаючий негативний вплив війни з РФ та її геополітична напруженість дедалі більше погіршують купівельну спроможність громадян [199]. Основний правотворчий наголос, вважаємо, потрібно здійснювати в регулюванні та фінансуванні певних кластерів соціальних відносин, які відповідають за зростання національної економіки та підтримку економічних ініціатив громадян у сфері малого бізнесу та самозайнятості. Це особливо актуальний період епідеміологічних впливів коронавірусу, коли багато підприємств сфери обслуговування зазнали істотних збитків через самоізоляцію громадян і тепер під час загострення війни.

Сутність соціальної відповідальності досить амбівалентна і торкається не лише зобов'язань держави у сфері соціально-економічного забезпечення, а й спектру обов'язків простих громадян, які повинні відійти від патерналістських позицій, усвідомивши, що нерідко в тому, що ти бідний, винен лише ти сам. У зв'язку з уразливістю вітчизняної економіки часто цілі економічні кластери опиняються в регресі, а сама освітня модель не передбачає стабільне існування компетентного освітнього середовища, яке дало б змогу зберігати стабільні економічні знання без постійного

перенавчання. У зв'язку з цим реформа системи освіти та цифровізація національної економіки, яка неможлива без впровадження актуальних знань у широкі верстви населення, мають бути первинні на порядку правотворчих органів держави.

Важливим тут має бути те, що допустимі будь-які програми, які могли б підвищити добробут населення за допомогою точкової адресної допомоги та реорганізації сфери соціального забезпечення в руслі самопомоги, та партнерських відносин між особистістю та державою. Неприпустимими виступають лише ті програми, які лише імітують прагнення держави підвищити добробут та благополуччя населення, тому що це прямий шлях до масштабної корупційності не тільки в економіці, а й у суспільстві загалом. Нині соціальна та економічна відповідальність громадян виявляється у прагненні своїми силами вийти з бідності та злиднів, при тому, що державне зобов'язання тут бачиться у здійсненні чіткої політики економічної допомоги населенню за допомогою партнерських відносин із громадянами.

Ресурси, які виділяє держава у сфері соціального забезпечення, повинні не просто піднімати благо громадян, вони повинні розвивати саму особистість, щоб вона підвищувала свою економічну цінність. У зв'язку з цим механізм народовладдя спрямований не лише на вироблення програм захисту малого та середнього бізнесу та підтримку малозабезпечених громадян, але й на забезпечення суспільного, колективного інтересу, що виражається не стільки в суб'єктивних правах, скільки в обов'язках громадян щодо суспільства та держави через застосування ефективної політики соціально-економічного підтримки населення в особливий період для підвищення рівня благополуччя всієї країни.

Державна політика соціально-економічної підтримки населення в Україні є критичною для забезпечення стабільності та підвищення рівня життя громадян. Ця політика сприяє зменшенню відчутної соціальної нерівності, забезпечує доступ до освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг для всіх прошарків населення. Її ефективне впровадження сприяє розвитку людського

капіталу та стимулює економічне зростання країни. Політика соціально-економічної підтримки населення в Україні сприяє зменшенню бідності та безробіття, що є ключовими факторами для забезпечення стабільності та економічного зростання країни. Посилення соціальних програм, які спрямовані на підтримку вразливих груп населення, сприяє підвищенню рівня їхнього благополуччя та інтеграції у суспільство. Зазначене сприяє формуванню позитивного іміджу країни на міжнародній арені та залученню інвестицій для подальшого розвитку.

Отже, успішна реалізація ідей соціальної держави потребує розвитку програм боротьби з бідністю та створення сприятливих умов для позитивних зрушень у розвитку економіки. Ведучи мову про соціальну відповідальність держави, необхідними позиціями, які б сприяли реалізації зазначеного принципу виступає якісний та кількісний критерії. До якісних характеристик принципу соціальної відповідальності держави належать зростання добробуту населення та створення передумов гармонійного розвитку особистості. Матеріальне благополуччя не є єдиним критерієм соціальності держави, оскільки навіть у економічно розвинених країнах спостерігаються високі рівні самогубств та насильницької злочинності [112; 130].

Україна потребує посилення соціальної відповідальності крізь призму ідеї соціальної держави. Однією з ключових складових успішного розвитку суспільства є забезпечення соціальної справедливості та підтримка вразливих груп населення. Посилення соціальних програм, вдосконалення системи медичного та соціального забезпечення, а також сприяння доступу до освіти та культурних ресурсів є необхідними кроками для побудови справедливого та рівноправного суспільства в Україні. Соціальна відповідальність в Україні вимагає не лише державної підтримки, але й активної участі громадян та бізнесу. Ідея соціальної держави повинна бути основою для розвитку громадянського суспільства, де кожен має рівні можливості для всебічного розвитку та самореалізації.

Спільні зусилля держави, громадян та підприємств є важливим

елементом будівництва справедливого та гуманного суспільства в Україні. Публічна влада повинна удосконалювати свою соціальну політику та розробляти платформи соціально-економічного благополуччя населення з метою забезпечення соціальної справедливості та зменшення соціальних нерівностей. Ідея соціальної держави має стати орієнтиром для діяльності уряду та всього суспільства. Забезпечення гідних умов життя, доступу до освіти та медичного обслуговування для кожного громадянина є важливим завданням, яке вимагає комплексних рішень та постійної уваги з боку уряду та суспільства загалом.

Одним із ключових аспектів, які варто розглядати, є рівень безробіття та доходів населення. Зниження рівня доходів у сім'ях може призвести до соціальних труднощів, обмеження можливостей у вихованні дітей та забезпеченні їхніх потреб. Державна сімейна політика повинна враховувати цей фактор та спрямовувати зусилля на підтримку сімей у складних економічних умовах. Крім того, важливо враховувати роль державного регулювання у формуванні структури сімей та їх функціонування. Ефективна державна сімейна політика має сприяти збереженню та підтримці сімейних цінностей, забезпечувати доступ до соціальних послуг та підтримку для різних типів сімей, незалежно від їхнього соціально-економічного статусу.

У зв'язку з важкою обстановкою у світі та в Україні, зокрема, а також у зв'язку з великими втратами серед чоловічого населення через війну з РФ, держава особливу увагу повинна зосереджувати на сімейній політиці благополуччя свого населення. Нинішній 2024 рік відзначений роком сім'ї, важливість забезпечення сталого розвитку та фортеці інституту сім'ї об'єктивна, без нього неможлива побудова соціуму та проведення конструктивної державної політики соціально-економічного розвитку країни. Якщо інтереси громадян не реалізовуватимуться оптимістичним сценарієм із підтримкою з боку публічних інституцій, то у них не буде достатньої мотивації брати участь у втіленні у практику тієї чи іншої стратегії сімейної поведінки та не буде зміцнення соціально-економічного благополуччя. Незацікавленість

людей у реалізації стратегії державної політики у багатьох випадках призводить до її повільної реалізації, а можливо навіть до ігнорування та погіршення уже існуючого стану [110]. Керуючись цим, доцільно заздалегідь знаходити найбільш сприятливі стратегічно орієнтовані соціально-економічні заходи підтримки населення. За стратегічної мотивації, спрямованої на довгострокову перспективу, важливо, щоб майбутня винагорода перевершувала сьогодення.

Сім'я є однією з основних клітин суспільства, що не лише формує економічний, культурний та ціннісний внесок в Україну, але й є фундаментом національного благополуччя та стабільності. Вона сприяє не лише розвитку економіки шляхом створення умов для підтримки та виховання майбутніх громадян, але і забезпечує демографічну стійкість та суспільну єдність, що є ключовими складовими розвитку країни. На сучасному етапі розвитку України спостерігається низка викликів та загроз зі зовнішнього середовища, серед яких особливим є намагання систематично дискредитувати та знецінювати інститут сім'ї, розглядаючи його як застарілий або навіть залишковий, не відповідний сучасним тенденціям у світовій економіці, культурі та суспільстві. Такий підхід є неправильним і навіть небезпечним, оскільки він може вплинути на усвідомлення та ціннісні установки громадян, особливо молоді.

Держава приділяє особливу увагу реагуванню на зростаючі загрози у сфері інформаційної та культурної безпеки, шляхом впровадження гармонійної та узгодженої сімейної політики. Зазначена політика ґрунтується на традиційних цінностях та спрямована на духовний та культурний розвиток як окремих особистостей, так і суспільства в цілому. В Україні на сьогодні державна політика благополуччя розвивається відповідно до положень Концепції державної сімейної політики, яка визначає найважливіші орієнтири у забезпеченні всебічної (матеріальної, соціальної, культурної) підтримки сімей та укріпленні цінностей сімейного життя. Вона також спрямована на створення сприятливих умов для демографічного та якісного розвитку

сімейного інституту та захисту прав його членів у суспільному розвитку [129]. Соціально-економічне зростання безпосередньо впливає на функціонування сімей в Україні. Низький рівень доходів, безробіття, недостатня доступність якісної медичної та освітньої допомоги створюють складнощі для сімей у забезпеченні базових потреб, а також можуть сприяти виникненню стресів та конфліктів у сімейному середовищі.

Політика соціального благополуччя має на меті полегшити та покращити життя сімей, забезпечуючи їм не лише економічну підтримку, але й доступ до якісних соціальних послуг та можливостей для самореалізації. Ефективна політика у цьому напрямі передбачає збалансований підхід до розвитку економіки та соціальної сфери. Крім економічних аспектів, важливо враховувати і культурні особливості сімейного життя в Україні [169]. Підтримка сімей повинна ґрунтуватися на унікальних цінностях та традиціях українського суспільства, сприяючи зміцненню родинних зв'язків та формуванню позитивного сімейного середовища для дітей.

Для досягнення успішних результатів у політиці соціального благополуччя та підтримки сімей необхідна координація зусиль усіх рівнів влади, громадських організацій та громадянського суспільства. Спільна праця і взаємодія допоможуть ефективно вирішувати проблеми, з якими стикаються українські сім'ї через подолання стереотипів про гендерні ролі чоловіків і жінок та маніпулювання цим фактом при вибудовуванні внутрішньосімейних відносин. У нову редакцію державної політики, починаючи з 2025 року, планується включити ідею про гендерну рівноправність та недопущення дискримінації одного з партнерів.

У такій ситуації важливо внести до стратегії політики благополуччя заходи щодо надання консультативної та психологічної допомоги ігromанам. Також необхідно розвивати практику обмежень батьківських прав та громадського осуду таких осіб, блокування акаунтів та підписок за заявним принципом сторони подружжя. Не менш важливо розвивати шведську модель батьківства та поширювати її в сімейному середовищі, у контексті прагнення

до гендерної рівності необхідно зміцнити роль батька у вихованні дитини, внесенням відповідних поправок до трудового законодавства та розробленням механізмів соціальних гарантій та забезпечення. Розвиток так званих «тато-шкіл» сприятиме трансформації уявлення про чоловіка як не лише здобувача, але й повноцінну ланку виховного процесу.

Крім того, варто розглянути розвиток механізмів соціального казначейства для підвищення ефективності адресних виплат та посібників. Формування нової редакції сімейної політики має враховувати досягнення цифрової економіки у створенні безшовного інформаційного середовища та забезпеченні активної взаємодії сімей і державних органів, наприклад, територіальних органів Фонду пенсійного та соціального страхування. Це сприятиме покращенню політики благополуччя в усій державі.

Нарешті важливим чинником сімейного та суспільного благополуччя є розвиток практик інклюзивного бізнесу та соціального підприємництва. Впевненість партнерів у сімейній стабільності відчутна, коли вони мають роботу та можливості кар'єрного зростання. З урахуванням зростання популярності жіночого бізнесу в Україні та для досягнення соціально-економічного благополуччя, в нову версію політики рекомендується внести розвиток інституту інклюзивного бізнесу, зокрема створення можливостей для найму співробітників з особливостями психофізичного розвитку. Також важливо розвивати суспільне підприємництво, зокрема гендерно-нейтрального або виключно жіночого, що допоможе сформувати ефективний механізм адаптації та соціалізації жінок, які переживають кризу шлюбу, чи стали жертвами насильства.

Зазначені заходи сприятимуть створенню сприятливого середовища для розвитку підприємництва серед жінок та забезпечать їм можливість виходу зі складних життєвих ситуацій. Ефективна політика соціального благополуччя та підтримки сімей є важливою складовою будівництва сильної та стабільної держави. Шлях до успішного розвитку країни великою мірою пролягає через забезпечення гідних умов для життя кожної сім'ї, забезпечуючи їм безпеку,

здоров'я та можливості для розвитку. В контексті впливу соціально-економічного положення на політику соціального благополуччя та сім'ю в Україні, важливо визначити, що ці два аспекти взаємопов'язані і взаємозалежні.

Стабільність економіки, рівень доходів населення, доступ до роботи та освіти безпосередньо впливають на рівень благополуччя в сім'ях, а також на їхні соціальні та культурні практики. Для ефективної політики соціального благополуччя та підтримки сімей в Україні необхідно розробляти комплексні заходи, які враховуватимуть економічні, соціальні та культурні потреби населення. Це може охоплювати розвиток соціальної інфраструктури, забезпечення доступу до якісних освітніх та медичних послуг, а також створення програм підтримки сімей, особливо тих, що опинилися у складних життєвих обставинах. Успішна реалізація політики соціального благополуччя та підтримки сімей потребує поєднання зусиль уряду, громадських організацій та громадянського суспільства. Тільки через спільну працю і взаємодію всіх зацікавлених сторін можна досягти значного покращення умов життя сімей та загального благополуччя суспільства.

Концепція суспільного благополуччя є новою бізнес-моделлю, яка могла б розвинутися в результаті соціально-економічних та технологічних змін і скорочення трансакційних витрат, які широко розуміються, це еволюційний етап змін, ініційованих появою Інтернету. Хоча деякі погляди, здається, переоцінюють актуальність бізнес-моделей суспільного благополуччя, не можна заперечувати, що вона має глибоко значний вплив і може серйозно змінити спосіб функціонування економіки та суспільства в XXI столітті, якщо офіційні норми не гальмують її розвиток.

Однак не варто забувати, що з економікою суспільного благополуччя також існують певні ризики, або обмеження, це бізнес-модель, заснована на довірі. Вона може функціонувати лише доти, доки люди довіряють тим, хто бере участь в обміні, однією з основних передумов, які спонукають суспільство до суспільного благополуччя, є зростаюча віра в перевагу доступу

над правом власності. Варто пам'ятати, що хоча володіння справді може призвести до значних витрат, воно пов'язане зі значними вигодами, включаючи загалом негайний і безперешкодний доступ до певної речі.

У площині соціальної відповідальності політика державного патерналізму буває не така ефективна як реалізація принципу соціального партнерства, який передбачає імплементацію політики соціальної відповідальності приватного бізнесу та громадян щодо колективного інтересу. Усі аспекти соціальної відповідальності зводяться до ідеї суспільної солідарності та взаємних обов'язків особистості, суспільства та держави. Тенденція масштабного економічного регулювання з боку держави може спровокувати зниження економічного зростання та зростання соціальної напруженості, у зв'язку з неможливістю економічно активних громадян реалізувати свій потенціал. Матеріальний аспект соціальної держави не є основним показником її розвитку, тому що сфера культури та моральності не менш важлива у визначенні якості його розвитку. Концепція соціальної держави виражається у багатоплановості моделей та корелюється з культурною, правовою, економічною складовою країни та громадянського суспільства.

2.2. Дотримання прав людини та соціальне партнерство щодо збереження гуманітарних цінностей і піклування над особами похилого віку

Протягом останніх десятиліть суспільне благополуччя населення набуло сутнісного політичного значення, державні або приватні організації, за допомогою політичних і соціальних заходів всіляко намагаються знайти ефективні важелі впливу на суспільне забезпечення з метою поліпшення його стану. Епідеміологічні впливи та інфекційні захворювання становлять загрозу для країн і все частіше вимагають негайної реакції національних систем соціального забезпечення. Своєю чергою соціальна робота покликана долучити населення до здорового способу життя, допомагаючи сформувати

правильне уявлення про соціальні ролі та відносини в суспільстві.

Однак впровадження міжнародних зобов'язань, стандартів, програм значною мірою залежить не від доцільності соціально-медичних напрямів, а від локального контексту, соціокультурних традицій, ідеологічних уподобань. Адже питання соціального забезпечення, умов життя стосуються інтересів широких груп населення, формують електоральні настрої, стають предметом політичних дискусій. Розглядаючи базові принципи соціальної політики, необхідно зупинитися на основних напрямках.

Сучасні інновації спонукають до більш глибокого осмислення процесів взаємовідносин між національними та наднаціональними інститутами в сфері соціальної політики, соціології, сучасних тенденцій управління. Спільнота змінюється настільки швидко, що реформаторські зусилля за цими змінами просто не встигають. Необхідно змінювати спосіб мислення в підході до вирішення різних проблем, тому що він повинен виходити з потреб сучасного суспільства. Ефективна державна політика є відносно самостійною сферою суспільних відносин, пов'язаною з реалізацією національних і глобальних цілей, соціально-економічним реформуванням суспільства [148].

Система соціального забезпечення не може функціонувати як єдине ціле, вона діє тільки завдяки зусиллям відповідних працівників, а в складових частинах відбуваються неузгоджені процеси, в результаті чого саме існування галузей перебуває під загрозою. Важливу роль відіграють такі засоби масової інформації, як інтернет видання, газетні, журнальні статті, кіно і телебачення, які допомагають особистості зрозуміти і засвоїти процес різноманітної соціальної практики [115, с. 45-46].

Ці засоби створюють спеціальний інструментарій з донесення до розуму і почуттів кожної людини цінностей, таких як життя і суспільне здоров'я людини. Суспільне благополуччя будується на взаєминах із соціумом і визначається тими моральними принципами, які є основою соціального життя людини в суспільстві. Програма і заходи такого характеру повинні передбачати механізми впровадження системного підходу в управлінську

діяльність, впровадження сталого споживання та виробництва, підвищення рівня обізнаності суспільства про значення та переваги його застосування з метою соціального благополуччя громадян країн з перехідними спільнотами [73, с. 30].

Серед проблем соціальної державної політики залишається відсутність цільової компоненти, яка орієнтується на створення сприятливих умов для виховання, розвитку особистості в повсякденному і суспільному житті. Істотним недоліком у політиці громадського здоров'я та соціального благополуччя є відсутність розуміння у людини всіх рівнів цінності власного здоров'я і соціального благополуччя, відсутність умов для формування позитивного мислення на збереження таких цінностей [285]. Сформована система охорони здоров'я і соціального забезпечення потребує перетворень для забезпечення її належного функціонування. Вбачається прийняття і введення національних програм, в основі яких буде покладено принцип благополуччя у соціально успішної людини, а також принцип профілактики і попередження захворювань і соціальних потрясінь.

Запропоновані зміни за рішенням проблем державної соціальної політики, значною мірою можуть вплинути на свідомість громадян і на їх спосіб життя, а потім на підняття рівня життя населення. Політика соціального благополуччя складний феномен, детермінований різними й одночасно складними факторами. Функцію формування і реалізації соціальної політики бере на себе держава, до того ж її роль у цьому процесі все зростає [176]. З цією метою уряд повинен гарантувати постійну можливість доступу до інформації щодо основних показників соціального стану, окрім того, органи центральної і місцевої влади мають систематично звітувати перед суспільством або його представниками за результати діяльності. Така система повинна забезпечувати відповідну допомогу людині відчувати свою цінність, а також значущість його особистих проблем і поліпшення якості життя.

Ніхто не повинен зазнавати дискримінації, право на суспільне благополуччя не може обмежуватися, до всіх варто ставитися з однаковою

повагою. Якщо держава досягає успіху в створенні системи, орієнтованої на людей, результат і втілення, то можна очікувати досягнення зростання показників здоров'я населення, тривалості життя, зниження захворюваності, смертності, збільшення фінансової захищеності, забезпечення готовності і здатності системи ефективно реагувати на кризові ситуації, які несуть загрози для окремої людини, суспільства або всього населення.

Для досягнення цих кінцевих цілей сформульовані проміжні завдання, на які повинні бути спрямовані створення умов для солідарної відповідальності за благополуччя громадян; забезпечення вільного вибору постачальників послуг, створення прозорих умов роботи і більшої підзвітності у сфері соціального забезпечення. Система повинна базуватися на розумінні відповідальності за всі сторони життя, в тому числі здоров'я і загальне благополуччя населення, відповідальність, повинна бути результатом спільних зусиль кожної людини і суспільства в цілому.

Хоча доступ до медичної допомоги завжди набирає найбільшої вагомості при обговоренні соціальної відповідальності за суспільне здоров'я населення, не можна забувати про важливість захисту довкілля, підтримку здорового способу життя та профілактичну роботу. Втілення такої стратегії має значну економічну ефективність і може сприяти підвищенню особистої відповідальності за умови створення соціального та фізичного середовища, що допоможе людям підтримувати суспільне благополуччя [44; 132].

Державна політика у сфері послуг охорони здоров'я має значний потенціал для забезпечення здоров'я громадян країни. Розвиток сфери охорони здоров'я створює умови для збереження довіри громадян і підвищення якості їх життя. Державна політика у сфері охорони здоров'я є системою заходів законодавчого, виконавчого і контролюючого характеру, їх надають державні установи охорони здоров'я з метою стабілізації і пристосування існуючої системи охорони здоров'я до умов, що можуть змінюватися.

Соціально-гуманістична спрямованість діяльності органів виконавчої

влади та суб'єктів формування соціального забезпечення, в сучасних умовах, повинна знаходити своє відображення в модернізованих функціях управління. Це є обґрунтована система мотивації, яка дає змогу цілеспрямовано впливати на поведінку людей відповідно до потреб, що є однією з основних функцій держави і органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Повноваження органів державної влади стосовно збереження і підвищення рівня здоров'я населення та його соціального захисту в Україні. Встановлено, що для забезпечення досягнення достатнього рівня суспільної опіки необхідно сприяти впровадженню соціально-економічних рішень обґрунтованої державної політики. Досліджено проблематику формування та реалізації державної соціальної політики на сучасному етапі щодо її змісту і напрямів діяльності в сенсі піклування за хворими на деменцію. Обґрунтовано основні принципи державної політики із вдосконалення системи покращення здоров'я осіб похилого віку та їх соціального захисту в Україні.

Зростання частки осіб похилого віку у загальній структурі населення і збереження такої тенденції змушує уряди періодично переглядати підходи до формування власних національних стратегій з урахуванням особливостей демографічного процесу. Хоча природне старіння населення спостерігається майже в усіх країнах світу, але воно має певні причинно-наслідкові зв'язки: у розвинутих країнах населення старіє через збільшення тривалості життя, а тому й зростання кількості осіб похилого віку; натомість в Україні це відбувається за рахунок зменшення народжуваності та збільшення смертності осіб працездатного віку [9; 257].

Зміни у демографічній ситуації пояснюються ще одним чинником, властивим для України, – міграційним скороченням чисельності молодих людей [166]. Основним негативним наслідком зовнішньої трудової міграції працездатного населення є постаріння населення, що супроводжується зростанням чисельності осіб похилого віку в загальній кількості населення. Українське суспільство внаслідок цього суттєво втрачає свій потенціал розвитку, значно збільшується ризик самотності осіб похилого віку,

спостерігається зміщення соціальних видатків до пасивної підтримки людей старших вікових груп та відповідна переорієнтація соціальної політики.

Державна монополія у соціальній сфері обмежує сьогодні використання альтернативних можливостей у фінансуванні, розширенні спектра послуг, підвищенні їх якості. Нині більшість вітчизняних інтернатних установ не співпрацюють або неефективно залучають ресурси недержавного сектора на місцях. І річ у тому, що органи державної влади не сприймають повністю громадянське суспільство як рівного партнера в системі організації та надання соціальних послуг і не готові передавати фінансові ресурси й частину повноважень у цій сфері недержавним громадським організаціям.

Міжнародні дослідники обґрунтували потребу в обмеженому використанні спеціальних закладів закритого типу для осіб похилого віку, які мають когнітивні порушення, та можливості їхньої інтеграції в первинну ланку медико-санітарної допомоги і соціального захисту [71, с. 38-39]. Окрім того, необхідно розвивати альтернативні форми медико-соціальної допомоги, наближеної до місця проживання людей похилого віку. Складний період політичних і соціальних трансформацій, економічна нестабільність, яких зазнає сьогодні Україна, позначилися на розвитку нових форм участі громади у розв'язанні соціальних проблем.

За сучасних економічних та політичних умов Українська держава часто уникає розгляду широкого кола питань про життя вразливих верств населення, в тому числі осіб похилого віку, і, будучи фактично монополістом у соціальному обслуговуванні цієї групи, вона залишає за собою функції замовника, надавача послуг і контролю за їх виконанням. Незадовільний стан надання медичної та соціальної допомоги людям, хворим на деменцію, та їхнім сім'ям зумовлений не лише соціально-економічними чинниками, а й передовсім неготовністю закладів до роботи з цими пацієнтами [270]. Знаючи про майбутні демографічні зміни, що стосуються зростання кількості населення похилого віку, органи місцевого самоврядування, які найбільше наближені до людей і повинні вивчати й аналізувати їхні потреби, планувати

свої майбутні дії, аби сприяти проживанню людей, хворих на деменцію у громаді та разом з рідними.

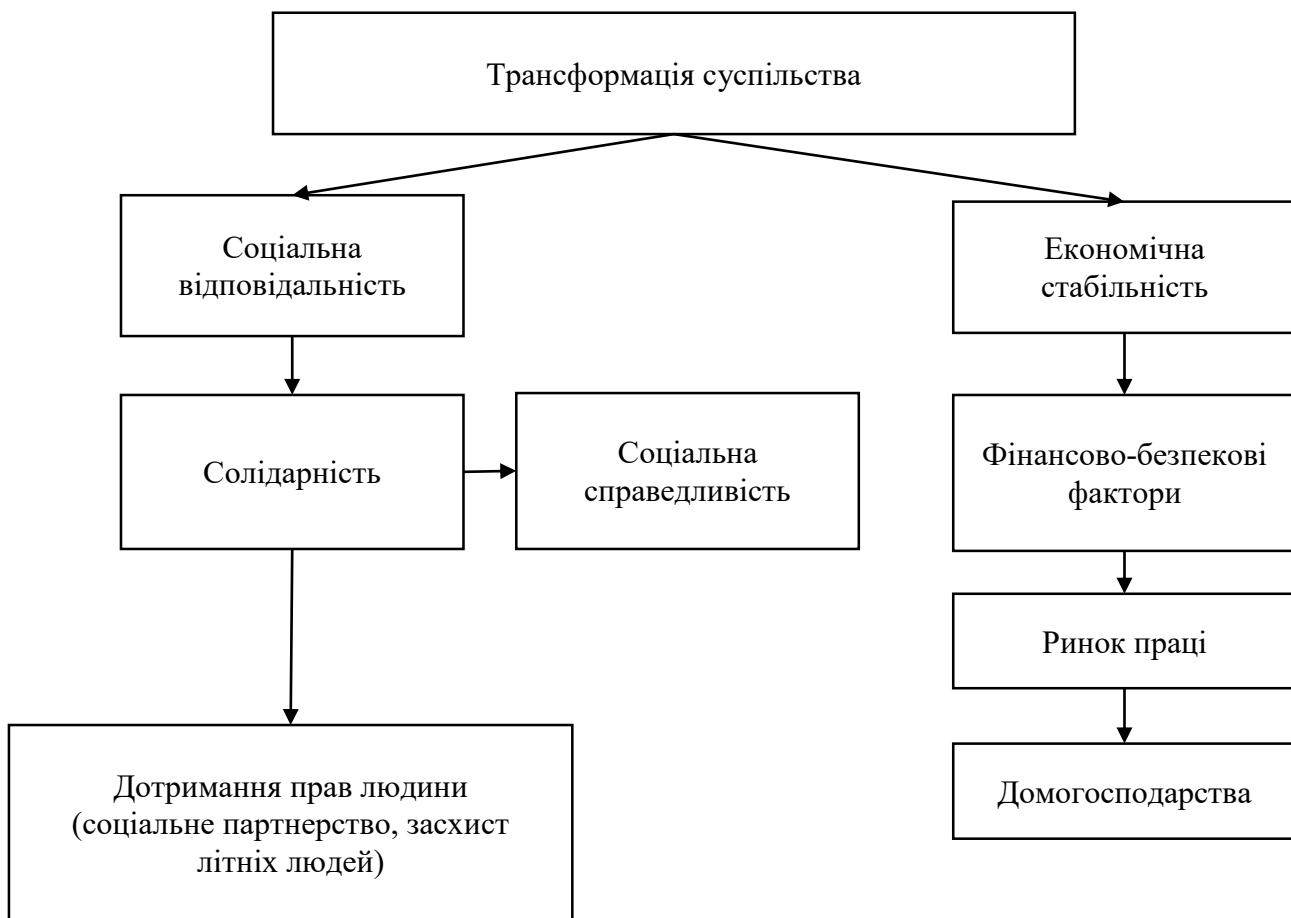

Рис. 2.2. Формування державної соціально-гуманітарної політики суспільного благополуччя ЄС. Джерело: складено автором

Відсутність альтернативних механізмів надання спеціалізованої комплексної допомоги хворим на деменцію збільшує навантаження на медичні й соціальні установи і навантаження на сім'ї та тих, хто доглядає за цими хворими. Прогнозоване зростання чисельності та відсоткової частки осіб похилого віку, формування політики зі створення відповідних умов їх проживання і забезпечення належної якості життя становлять серйозну міжгалузеву комплексну проблему для політиків та управлінців усіх рівнів. Рішення, що приймають і на національному, і на регіональному рівні з метою адаптації національних заходів до місцевих потреб осіб похилого віку, стають усе складнішими.

Уже сьогодні необхідно враховувати зростаючу кількість молодих людей з обмеженими можливостями, що є потенційними кандидатами на отримання довготривалої геріатричної допомоги. Загальні видатки, які спрямовуються на підтримку осіб похилого віку, становлять в Україні близько 65 % загальних видатків на соціальний захист населення [69]. Наголосимо також, що у зв'язку з наявними демографічними тенденціями ці видатки зростатимуть надалі, створюючи значний тиск на суспільство. Соціальні послуги для геріатричної групи населення тісно пов'язані з наданням медичних послуг, обсягом і доступністю профілактичних та реабілітаційних програм, іншими видами підтримки, спрямованими на покращення умов проживання, харчування, збільшення витрат на стаціонарний догляд і пов'язану з ним діяльність [20, с. 36].

Громадянам похилого віку державою надаються додаткові можливості, щоб скористатися правом на соціальну допомогу й соціальний захист. Передбачено також допомогу особам, що доглядають за хворим, і відповідальність членів сім'ї за хворого, який потребує сторонньої допомоги. Для забезпечення надання соціальних послуг особам похилого віку створена інституційно-організаційна система, яка представлена державним і комунальним секторами [20]. До державного сектора входять суб'єкти, що перебувають у державній власності, управління якими здійснюють центральні та місцеві органи виконавчої влади.

Центральні й місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування під час організації надання соціальних послуг співпрацюють між собою, а також зі суб'єктами, котрі надають соціальні послуги, іншими юридичними та фізичними особами. Органи місцевої влади, установи й організації, до компетенції яких входять питання соціального захисту окремих груп населення, відповідно до законодавства мають змогу змінювати місцеву політику. В цьому контексті місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування можуть встановлювати за рахунок власних коштів і благодійних надходжень додаткові гарантії зі соціального захисту громадян

похилого віку.

Регіони, як одиниці регіонального рівня управління, відповідно до чинного законодавства повинні максимально враховувати потреби місцевих жителів під час прийняття рішень, перебравши на себе частину повноважень органів центральної влади [111, с. 65]. Оптимальний розподіл повноважень між органами місцевого самоврядування й органами виконавчої влади за принципами передання владних повноважень на найнижчий рівень управління для найефективнішої реалізації дає змогу вирішувати усі місцеві питання, у тому числі доступність і якість медико-соціальних послуг для осіб пенсійного віку, та нести за це відповідальність.

Місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування можуть змінювати стратегію надання соціальних послуг, ґрунтуючись на визначенні потреб у соціальних послугах, їх видах і обсягах, що відбувається через збирання, узагальнення й аналіз інформації про становище та життєві обставини особи або соціальної групи, оцінки впливу послуг на процес подолання складних життєвих обставин. Не менш важливий етап – упровадження і фінансово-ресурсне забезпечення надання цих послуг, зокрема через суспільне замовлення.

З метою прийняття управлінських рішень стосовно розвитку системи надання соціальних послуг, визначення пріоритетів з організації їх надання, планування й перерозподілу бюджетних коштів між напрямками діяльності на адміністративно-територіальній одиниці визначаються потреби у соціальних послугах. Порядок визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці у соціальних послугах затверджений профільним Міністерством і зареєстрований у Міністерстві юстиції, а тому повинен застосовуватися місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування і соціальними службами для організації та планування надання соціальних послуг [170; 186].

Для фінансування необхідних соціальних послуг передбачений механізм соціального замовлення соціальних послуг, що надаються недержавними

суб'єктами, за рахунок бюджетних коштів. У випадку залучення бюджетних коштів до фінансування соціальних послуг, які надаються в установленому порядку недержавними суб'єктами чи фізичними особами, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування на конкурсній основі укладають із суб'єктами, що надають соціальні послуги, договір за умов фінансування та вимог до обсягу, порядку і якості надання соціальних послуг [273].

Територіальні громади сіл, селищ, міст, районів у містах безпосередньо або через органи місцевого самоврядування можуть об'єднувати на договірних засадах на праві спільної власності об'єкти права комунальної власності, а також кошти місцевих бюджетів з метою виконання спільних проєктів чи для спільного фінансування комунальних підприємств, установ та організацій і створювати для цього відповідні органи й служби. Районні та обласні ради від імені територіальних громад сіл, селищ, міст здійснюють управління об'єктами їхньої спільної власності, що задовольняють спільні потреби територіальних громад.

Місцеві органи виконавчої влади здійснюють загальнодержавні цільові програми соціального розвитку. Ці програми охоплюють усю територію держави або значну кількість її регіонів і мають довгостроковий період виконання. Ініціаторами розроблення державної цільової програми можуть бути обласні державні адміністрації. У такому випадку вони розробляють, організовують громадське обговорення концепції програми і подають Кабінету Міністрів України погоджений із центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сфері соціального захисту населення, а за необхідності – також з іншими міністерствами, центральними та місцевими органами виконавчої влади проєкт концепції програми [243].

Узагальнюючи норми чинного законодавства зі соціального обслуговування населення і беручи до уваги той факт, що існує висока ймовірність зростання потреб у довгостроковому догляді за людьми похилого

віку, зокрема з когнітивними порушеннями/деменцією, також ураховуючи необхідність розвитку стаціонарних видів догляду, є підстави стверджувати: повноваження місцевої адміністрації та органів місцевого самоврядування в цьому контексті «розмиті», дублюються, інколи суперечать одні одним і не підкріплені уточнювальними підзаконними нормативно-правовими актами (додаток 11).

Серед делегованих повноважень, тобто повноважень органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад, не враховано повноважень щодо розвитку соціальних послуг для осіб похилого віку. Організація для малозабезпечених громадян похилого віку, осіб з інвалідністю будинків-інтернатів належить до власних повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад. Стратегії розвитку медико-соціальної допомоги для осіб з когнітивними розладами містять особливі умови догляду за цими громадянами [253]. Аби хворі на деменцію могли щонайдовше залишатися вдома, необхідно гарантувати забезпечення їхніх особливих потреб у плані безпеки і соціальної підтримки.

Під час зниження функціональної здатності до рівня, за якого людина не може без сторонньої допомоги виконувати основні завдання, необхідні для щоденного життя, виникає залежність від сторонньої допомоги. Надання такої допомоги підвищує функціональну здатність особи, хворої на деменцію, до рівня, коли зберігається можливість виконувати основні життєво необхідні завдання. До речі, самостійність може зберігатися навіть у випадку залежності від сторонньої допомоги, але за умови, що людина зберігає здатність приймати рішення з питань, які активно та безпосередньо впливають на якість життя, і може контролювати виконання обраного ним рішення [351]. Хоча така самостійність не зберігається в осіб, хворих на деменцію.

Тому, щоби допомогти людям похилого віку зі значною втратою життєздатності, особи, які їх доглядають, повинні володіти відповідними знаннями, підготовкою і підтримкою. Люди, хворі на деменцію, потребують

довгострокової допомоги. Більшість оцінок кількості й потреби таких людей суттєво занижені, оскільки передбачається, що ця потреба виникає лише за суттєвої втрати життєздатності, коли люди починають зазнавати труднощів у процесі виконання основних завдань, наприклад, можливість встати з ліжка [106; 142]. Тому такі оцінки не охоплюють людей похилого віку з менш суттєвою втратою життєздатності, зокрема з когнітивними розладами, але таким людям, особливо їхнім сім'ям, потрібна допомога і підтримка.

Суб'єктами громадського контролю можуть бути громадські об'єднання та політичні партії, професійні спілки, органи самоорганізації населення, трудові колективи, збори громадян за місцем проживання й окремі громадяни. З управлінських позицій громадський контроль, як і кожен інший контроль, належить до функцій управління. Він здійснюється через зіставлення діяльності підконтрольних об'єктів із певними соціальними нормами, що обрали за еталонні, на підставі чого робиться висновок про відповідність цієї діяльності встановленим вимогам. Проте завдання громадського контролю не зводиться лише до виявлення розходжень між заданими та фактичними результатами. Основна його мета – усунути та попередити причини, що зумовлюють таку невідповідність, забезпечити дотримання об'єктами контролю відповідних норм.

Громадський контроль як один із видів соціального контролю і засіб забезпечення законності в діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування суттєво відрізняється від інших видів контролю. Ця відмінність полягає насамперед у тому, що всі суб'єкти громадського контролю діють як представники громадськості, а не держави; їх контрольні повноваження зазвичай не мають юридично владного змісту і рішення за результатами перевірок становлять рекомендаційний характер. Вагомою ознакою громадського контролю є запобігання порушенням у сфері державного управління за допомогою засобів суспільного впливу.

Акцентуємо, що важливу складову діяльності установ, організацій, підприємств державного сектора зі створення суспільних благ становлять

закупівлі. Саме громадяни – кінцеві споживачі державних послуг, вони насправді платять за такі товари через податки. Тому забезпечення роботи державних установ, які здійснюють закупівлі, вважають значущим об'єктом громадського контролю. Однак необхідно мати інструменти, що дають змогу громадянам визначати, скільки коштів й на які цілі витрачає заклад.

У контексті деменції, найбільша увага громадськості може бути зосереджена на закладах системи соціального захисту населення, зокрема геріатричних пансіонатах і психоневрологічних інтернатах, де переважно зосереджуються хворі на деменцію для постійного проживання. З метою аналізу діяльності цих закладів, ефективності використання бюджетних коштів чи лобіювання розвитку медико-соціальних послуг у цих закладах, цінним інструментом для громадськості (і не тільки), з нашого погляду, може бути використання системи державних закупівель, за котрою пильно стежать експерти, журналісти й громадські активісти.

До закладів соціального захисту осіб похилого віку належать, як уже згадувалося, будинки-інтернати для громадян похилого віку й інвалідів, геріатричні пансіонати, пансіонати для ветеранів війни і праці, психоневрологічні інтернати, територіальні центри соціального обслуговування пенсіонерів та одиноких непрацездатних громадян [20]. Ці спеціальні заклади надають соціальні послуги зазначеній групі населення, що потребує стороннього догляду. Крім побутового обслуговування, заклади системи соціального захисту мають повноваження забезпечувати підопічних медичним обслуговуванням.

На відміну від медичних послуг, що надаються безкоштовно у державних закладах охорони здоров'я, в закладах соціального захисту ці ж послуги можуть надаватися і за плату, і безоплатно. Адже відповідно до законодавства про соціальні послуги їх трактують як соціально-медичні послуги. Безоплатно соціальні послуги надають державні та комунальні суб'єкти лише громадянам, що не здатні до самообслуговування у зв'язку з похилим віком, хворобою, інвалідністю і не мають рідних, які повинні

забезпечити їм догляд і допомогу [211; 253]. Отже, придбання лікарських засобів державним закладом у такий спосіб частково покривається за рахунок пенсії.

Заклади соціального захисту – місце для постійного проживання підопічних, тому їх можна зарахувати до закладів охорони здоров'я первинного рівня. Положення про геріатричні пансіонати підопічним таких закладів гарантує цілодобове медичне обслуговуванням та консультативну допомогу. Крім цього, стаціонарне лікування передбачене на базі закріплених лікувально-профілактичних закладів охорони здоров'я. Однак за умов такого штатного розпису й відсутності ліцензії, цим закладам практично неможливо стати учасниками медичної реформи й отримати фінансування від Національної служби здоров'я для впровадження інновацій, що значно зменшує ймовірність покращення якості надання медичних послуг, покращення фінансового забезпечення медичного персоналу та порушує право мешканців пансіонатів на вільний вибір лікаря.

Перелік й обсяг гарантованого рівня медичної допомоги громадянам у державних та комунальних закладах охорони здоров'я, нормативи й показники якості надання медичної допомоги, нормативи пільгового забезпечення окремих категорій населення лікарськими засобами й іншими спеціальними засобами, нормативи забезпечення медикаментами визначаються державними стандартами, й адміністрація соціальних закладів повинна задовільнити якісне надання цих послуг своїм підопічним (додаток 15). Однак стандартизація процесів надання медичної допомоги і система медикаментозного забезпечення, тобто створення переліку лікарських засобів є проблемним і також неврегульованим питанням для соціальних закладів [106].

Сьогодні відчувається нестача в самостійності й зацікавленості установ у ефективному використанні коштів. Загалом кошти розподіляють органи влади між стаціонарними установами без належного аналізу чинників, які визначають потреби цих установ у коштах [213]. Тому доступні методи

громадського контролю можна застосовувати не лише для аналізу ефективності використання бюджетних коштів, а й із метою з'ясувати, куди саме могли би бути спрямовані позабюджетні кошти чи інші види допомоги. Багато недержавних організацій мають досвід залучення додаткової фінансової та технічної допомоги від міжнародних донорів та організацій, приватного бізнесу, послуговуються адаптованими новітніми технологіями соціальної роботи і підготованими людськими ресурсами.

На жаль, інтернати також не мають стимулів до ефективного використання державних коштів, унаслідок чого спостерігається значна відмінність в обсязі послуг, які отримують на одиницю державних коштів підопічні окремих закладів, а також відмінність у забезпеченні базових потреб підопічних. Звідси доходимо висновку, що за нинішніх умов існує недостатня ефективність у використанні державного фінансування, низька мотивація керівників установ залучати позабюджетні кошти і звітуватися за їх використання. Для постійного покращення якості соціальних послуг доцільно запровадити чергування внутрішньої та зовнішньої оцінки і зіставлення їх результатів, що допоможе забезпечити процес поступового впровадження змін у діяльність суб'єктів, які надають соціальні послуги.

У нашій державі, на жаль, у стаціонарних установах системи соціального захисту не повною мірою використовується механізм управління якістю соціальних послуг, практично не проводиться оцінка ефективності й не досліджується вплив таких послуг на підвищення рівня життя підопічних, які є отримувачами послуг [26; 295]. Хоча функцію контролю за діяльністю суб'єктів, що надають соціальні послуги, і контролю за цільовим використанням бюджетних коштів покладено на центральні й місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, але не прописані механізми моніторингу, оцінки ефективності діяльності соціальних служб та їхніх працівників, механізми контролю за якістю обслуговування та дієві санкції за порушення якості надання послуг. Тому єдиним механізмом для громадськості, на наш погляд, з метою контролю та аналізу за діяльністю

закладів, що надають соціальні послуги, залишається система державних закупівель, яка до того ж відкриває великі можливості для цих закладів.

Держава є одним з інститутів історично сформованих постійних форм організації спільної життєдіяльності осіб, соціальна держава сприяє соціально-економічній стабільності в суспільстві. Виключення соціально-економічного фактору, нехтування його ролі у становленні гуманітарної політики, не відповідає сучасним запитам. Однак не треба і перебільшувати його значення у поширенні цієї політики в доволі тривалій історичній перспективі. Він має стримуючу силу, котра прискорює, обмежує чи збільшує обсяг і структуру системи соціального забезпечення, однак він не може виступити рішучим фактором гуманітарної політики.

Гуманітарна політика дотична до процесів розвитку та удосконалення індивідуальних здібностей, до різних видів суспільної діяльності в обсягу відповідної спільноти та створення умов реалізації цих здібностей. Провідна роль держави у формуванні гуманітарної політики можлива тільки за однієї умови – упорядкування гуманітарних пошуків країни ґрунтується на чіткому баченні загальнонаціональних цінностей і пріоритетів [58; 59]. Лише за цієї умови держава може координувати діяльність як державних, так і недержавних організацій та інших суб'єктів гуманітарної сфери.

Сучасний розвиток суспільства характеризується переорієнтацією на ринкову економіку, змінами в системі публічного управління, які базуються на відмові від пріоритету одної ідеології, проголошенням переваг демократичних прав і свобод навіть під час надзвичайних ситуацій. Держава не може тільки собі приписати заслуги у поширенні гуманітарної політики, видима роль держави у формуванні гуманітарної політики зростає, але не визначає її. Чим менше розглянутий час функціонування соціальної та гуманітарної політики, тим більше значення держави, як фактора в її діяльності [208].

Взаємозв'язок рівня соціально-економічного розвитку і суспільного устрою був доволі чітко і засадничо обґрунтований, йдеться про твердження,

відповідно до якого при досягненні країною певного соціально-економічного рівня в ній формуються основи демократизації суспільно владних відносин [157, с. 82-83]. Це означає неоднозначність майбутнього, існування моментів нестійкості, пов'язаних із вибором шляхів подальшого розвитку, а також особливу роль особи в ситуаціях вибору бажаного розвитку. Органи публічного управління не мають можливості вирішувати в короткий термін гострі соціальні проблеми, унаслідок чого гублять довіру громадян. Нерозуміння задоволення соціальних потреб населення є результатом ірраціональних поглядів владних структур стосовно пріоритетів у системі державних функцій, що здатне привести до послаблення й руйнування самої держави.

Під час проведених демократичних змін суспільство поступово закономірно усвідомлює абсолютну необхідність у всеосяжній пріоритетній соціальній політиці, без котрої неможливе створення нормальних умов життєдіяльності особи і повне задіяння її інтелектуального та професійного потенціалу для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Велика частина соціальних програм задумана якраз з такою метою, але питання про те, наскільки подібні заходи ефективні та як далеко може заходити перерозподіл, часто викликають гарячі суперечки [243; 245]. Але, навіть значна кількість тих, хто не поділяє такі думки, згодні з тим, що вони мають гарантувати всім громадянам, хоча б мінімальний рівень життя – свого роду суспільного підстрахування.

Визнаючи, що гуманітарна політика є найважливішою складовою частиною діяльності суспільства і держави, необхідно зазначити, що одним із принципів функціонування або хоча б декларацій більшості сучасних держав є принцип соціальної справедливості. Але, задовольняючи основні потреби індивідів на однаковому рівні, зменшується мотивація до діяльності, яка обумовлена нестачею і незадоволеними потребами, що послаблює тягу до творчості, успіху. Вибір стратегії гуманітарної політики залежить від соціокультурного типу суспільства, традицій і звичаїв країни чи групи країн,

ступеня їхнього соціально-економічного і морально-психологічного розвитку [16; с. 190; 6, с. 37-38].

У реальних умовах принцип соціальної справедливості має втілювати в собі питання щодо суб'єктів соціальної політики, розподілу їхніх ролей і чинників контактів, тому конкретне рішення цього питання буде в прямій залежності від соціальної ситуації в країні, зрілості громадянського суспільства та рівня добробуту громадян. Найбільш значною проблемою, від вирішення котрої залежить успішність входження держави у світове та європейське співтовариство, є недостатня ефективна роль держави у зменшенні соціальних труднощів, котрі дуже болісно відбиваються на значній кількості громадян.

Маємо зазначити, що цільові настанови і можливості гуманітарної політики не можуть існувати в суспільстві самі по собі, оскільки вони є одним із функціональних проявів існуючої соціально-економічної системи, реалізації її можливостей розвитку, але цієї констатації недостатньо [51]. Вихід із ситуації може бути у продовженні процесів реформування суспільства, не виключаючи його соціальну сферу. Важливо прискіпливо аналізувати досвід реформування, що накопичується, щоб, з одного боку, вносити необхідні корективи, а з іншого – не ігнорувати, а пропагувати позитивні зміни.

Суспільне партнерство є специфічною формою суспільно-владних відносин, воно цікавить нас, тому що уособлює співпрацю суб'єктів соціальної політики зі збереження, зміни соціального стану людей, з вирішення проблем у соціальній сфері, котрі впливають на соціальний стан населення в цілому, а також його окремих груп [81]. Головною ціллю соціального партнерства є залучення до процесу соціального розвитку якнайбільше різних організацій. Можна говорити, що не тільки держава здійснює відповідну політику в гуманітарній сфері, але й гуманітарна сфера є в результаті джерелом цінностей, котрі визначають стратегію розвитку держави, адже на їх засадах формується образ бажаного і потрібного майбутнього суспільства.

У сфері гуманітарних відносин держава бере на себе відповідальність за

підтримання відповідних стандартів освіти, науки та охорони здоров'я своїх людей, за дотримання свободи думки та совісті. Така мета реалізується як прямими діями держави, так і непрямыми діями, котрі спрямовані у двох напрямках: регламентація діяльності непрофільних, стосовно гуманітарної сфери, організацій з погляду охорони гуманітарних цінностей, а окрім цього, також підтримка рівних умов для функціонування недержавних закладів у гуманітарній сфері. Система соціальної допомоги вимагає в подальшому покращення і розвитку не лише в керунку збільшення потенціалу органів праці й соціального захисту населення всіх рівнів, але і налагодження дослідження соціальних процесів та ефективності державних програм у системі публічного управління, моніторингу суспільної думки. Процес прийняття рішень у демократичній системі, з питань, за якими у суспільстві відсутнє погодження, ускладнюється довгими процедурами торгу, різного роду погоджень і пошуку компромісів.

Сучасна держава не може функціонувати без ефективного дотримання прав людини як суспільної інтеграції, кожен індивід вільний і має право вибирати свою форму поведінки. Обов'язок держави взаємодіяти з усіма громадянами, незалежно від їх вибору і згуртувати суспільство на підставі спільних цінностей, сприяючи цьому процесу демократичними засобами. Завданням держави є сприяння розвитку громадянського суспільства, пропонуючи мотивуючі засоби і можливості освоєння загальних основ громадської участі в згуртованому суспільстві.

Активне громадянське суспільство сприяє загальному розвитку держави і згуртуванню нації, участь у ньому збільшує соціальний капітал кожного свідомого громадянина. Вплив глобалізації підвищує роль неполітичних суб'єктів політичного процесу: корпоративного бізнесу, наднаціональних та регіональних структур, суб'єктів глобального громадянського суспільства, рухів за соціальну справедливість [277]. Мобілізація процесу дотримання прав людини і формування стійкої національної самосвідомості є складовою розвитку громадянського суспільства.

Існує необхідність інституціоналізації відносин, їх суб'єктів органів державної влади та органів місцевого самоврядування в цій сфері. Для дотримання прав громадян потрібно розглядати систему державного управління як взаємопов'язаних правових, економічних, організаційно-господарських заходів держави. Адже це пов'язано зі встановленням і практичною реалізацією принципів і правил, що забезпечують правовий, економічний, екологічний та соціальний режим життєдіяльності.

Важливу роль у реалізації управління цими процесами має система обліку, яка охоплює сукупність взаємопов'язаних економічних і організаційно-правових заходів, спрямованих на організацію дотримання прав громадян. Спрямована діяльність на ефективний результат цієї системи управління неможлива без сучасного, виваженого, нормативно-правового забезпечення дотримання прав у громадянському суспільстві. Це зобов'язує державу до сталого розвитку дотримання прав громадян на найвищому сучасному рівні, із застосуванням досягнень світового досвіду.

Нові умови в епоху глобалізації сформували відповідну систему управління, основними характеристиками якої є різкий перехід від адміністративно-планової до ринкової моделі, розмежування функцій і суб'єктів державного та недержавного управління. Сучасна система державного управління уособлює сукупність взаємопов'язаних економічних, правових, організаційних, політичних та інших заходів для повноцінного дотримання прав громадян.

Сьогодні важливо зрозуміти, чим обумовлений такий високий статус факторів при прийнятті управлінських рішень щодо розвитку та становлення громадянського суспільства. Організаційно-методичне забезпечення діяльності організації цих процесів, інституціоналізація структурних підрозділів та функціональних служб має здійснюватися з огляду на дотримання прав громадян. Реалізація управлінських рішень у сучасній системі державного управління повинна відбуватися за допомогою комплексу механізмів, прийнятих за основу в державній соціально-гуманітарній політиці.

2.3. Трансформація фінансово-безпекових факторів функціонування домогосподарств як вплив державної політики на ринок зайнятості

Фінансова безпека діяльності домогосподарств крізь призму економічної безпеки в цілому є однією з основоположних цілей державної політики, місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання. З огляду на загальний ризик і невизначеність, які супроводжують усі соціально-економічні процеси в державі, особливо у період епідеміологічних загроз забезпечення економічної безпеки є базисом функціонування та подальшого розвитку суб'єктів господарювання та основою суверенного існування та стабільного розвитку кожної країни.

Економічну безпеку можна визначити як відповідний стан національної економіки, за якого забезпечується задоволення основних потреб та соціально-економічний розвиток під час епідеміологічних загроз. Також обґрунтовується економічна безпека держави, як системне функціонування економіки, підтримання основних показників розвитку та забезпечення порівняльного балансу з економіками інших країн [188, с. 170]. Економічна безпека є бажаним станом, досягнення якого не гарантує успіху на ринку, а забезпечує завдяки органам публічної влади можливість виживання в мінливому ринковому середовищі.

Економічну безпеку найчастіше ототожнюють з фінансовою безпекою, оскільки її також визначають як рівень державної соціально-економічної політики, що здатні стабільно покривати витрати на основні потреби та об'єктивні витрати, враховуючи фізіологічні потреби, навколишнє середовище та триваючі епідеміологічні загрози. Безперечно, господарський фактор, який ми також можемо визначити як фінансовий стан чи фінансову стійкість домогосподарства, є найважливішим, але не єдиним елементом його економічної безпеки.

Фінансово-безпековими факторами життєдіяльності домогосподарств є розмір і стабільність доходів та рівень витрат, у тому числі на обслуговування

зобов'язань, а також заощадження, фінансові інвестиції та капітал домогосподарства, тобто елементи, що визначають його фінансову безпеку. Важливу роль у формуванні економічної безпеки відіграють також ступінь диверсифікації джерел доходу, захист від втрати доходів або майна, рівень людського капіталу, особливості соціально-економічного росту [102, с. 215]. Звичайно, нефінансові фактори прямо чи опосередковано впливають на економічне та фінансове становище домогосподарства у період епідеміологічних загроз, а отже, і на його фінансову безпеку.

На цей час необхідність розробки заходів щодо запобігання соціально-економічним наслідкам епідеміологічних впливів є первинною для більшості країн світу. Визначення шляхів можливого впливу на соціальну та інформаційну форму поширення нової інфекції є особливо актуальним в умовах проблеми світового масштабу. Отже, необхідно провести аналіз поведінки соціуму за допомогою вивчення динаміки пошукових запитів, а також ідентифікацію можливих шляхів мінімізації негативних соціально-економічних ефектів, спричинених епідеміологічними впливами.

Епідемії змушують людей до соціального дистанціювання та самоізоляції, які спровокували багатьох працівників залишити свої звичні місця зайнятості та набути нового для себе статусу «безробітних», у соціальних мережах зі стрімкою швидкістю почали розростатися панічні настрої. Безумовно, говорити про те, що на цей час кризова ситуація пройдена, ще рано, проте, на цьому етапі суспільство має певну інформацію про епідемії, у зв'язку з чим може здійснювати заходи щодо усунення наслідків епідемій.

Багато в чому вимушене запровадження обмежень взаємодії, викликаних специфікою поширення епідемій призвело до значної трансформації процесів виробництва та споживання товарів, роботи, послуг, наслідком чого стало порушення господарських зв'язків [274]. Вирішення проблеми є актуальною у контексті її глобального світового характеру, тому необхідно дослідити епідеміологічні впливи на ринок праці та дійти послідовних висновків про те, які кроки треба зробити для мінімізації

негативних соціально-економічних наслідків (додаток 3). У часи широкого розвитку технологій не можна не враховувати інформатизацію суспільства, а вплив цифрового середовища значно недооцінюється.

Протягом усієї історії епідеміологічні спалахи не лише негативно впливали на функціонування суспільства, а навіть навпаки, парадоксальним способом «розчищали шлях» для інновацій та досягнень у науці, економіці та політичних системах. Епідеміологічні впливи сприяють прискоренню поширення інтернет-технологій для проведення конференцій, семінарів, нарад, онлайн-навчання, для соціальних контактів, економічної торгівлі та фінансових операцій. Можна погодитися з тим, що епідеміологічні впливи призводять до розвитку технологій, збільшення вкладень у людський потенціал.

Епідеміологічні впливи призводять до значного зростання кількості бідного населення, що негативно позначилася на суспільному благополуччі, проте всупереч прогнозам, системного впливу на зміну доходів відзначено не було, що епідеміологічні впливи справді збільшили чисельність безробітних, але не мають прямого впливу на рівень заробітної плати [12; 45]. Отже, підтверджується гіпотеза про те, що епідеміологічні впливи можуть сприяти зростанню безробіття, проте повинен мати місце глибинний аналіз зміни доходів працівників у період епідеміологічних впливів для встановлення існування або відсутності зв'язку між зміною рівня заробітних плат та динамікою епідеміологічних впливів.

Поняття економічної безпеки держави охоплює безпеку державної фінансової системи, державні фінанси, енергетичну, продовольчу, соціальну, сировинну системи, запаси та державні резерви. На фоні категорії економічної безпеки держави чи підприємств, визначень у цій сфері, поняття економічної безпеки домогосподарств у період епідеміологічних загроз належить до відносно нових і недосконало вивчених напрямів [16; 79]. Прийняття рішень домогосподарством супроводжується загальними цілями, що стосуються всіх членів домогосподарства, та індивідуальними, що випливають з

індивідуальних потреб його членів. Обсяг і структура потреб домогосподарств формується, з одного боку, зовнішніми факторами, які залежать насамперед від діяльності органів публічної влади та темпів соціально-економічного розвитку регіону, а також внутрішніми факторами, що впливають зі структури фінансово-господарського стану домогосподарств.

Багато визначень економічної безпеки сприймають цю категорію як запобігання та захист від негативного впливу зовнішніх факторів і загроз, у тому числі й епідеміологічних. В інших наголошується на питанні ефективного використання ресурсів та наявності конкурентної переваги, а також на здатності постійно функціонувати, розвиватися та досягати передбачуваних цілей [188]. Економічна безпека є динамічною категорією, а не статичною, тому варто констатувати, що цей стан може бути результатом лише ефективної державної соціально-економічної політики. Під час епідеміологічних загроз на економічну безпеку впливають фінансові, технічні та технологічні процеси, людські та інформаційні ресурси, а також відносини компанії з навколишнім середовищем у сфері всіх зазначених процесів.

Основна частина суспільства, котра зацікавлена у переході на віддалену роботу в період поширення епідеміологічних впливів, загалом була задоволена тією сферою професійної діяльності, якою займалася до їхнього виникнення. У період поширення епідеміологічних впливів та введення обмежувальних заходів у суспільстві утвердилася думка про те, що віддалена робота – це нова форма зайнятості, і вона цілком еквівалентна звичному способу роботи, а отже, може забезпечити прийнятний рівень заробітку. Інформаційний контент надає трансформаційний вплив на середовище, отже, форми поширення епідеміологічних впливів пов'язані один з одним, саме тому наявний системний характер управління цими факторами з метою мінімізації негативного впливу епідеміологічних впливів на ринок праці.

Саме якість інформації, що стосується епідеміологічних впливів, може стати визначальним чинником у мінімізації негативних впливів на ринок праці, а також психоемоційного стану громадян. Розгубленість суспільства,

спричинена суперечливою та недостатньою інформацією, сприяла зростанню соціальної напруженості, що своєю чергою вплинуло на реально існуючі економічні та соціальні процеси. Адекватне інформування і прозорість у комунікаціях можуть стати ключовими для зниження стресу та підтримки стабільності в таких кризових ситуаціях. Підвищення якості інформації та зниження кількості дублюючих один одного інформаційних меседжів може сприяти очищенню інформаційного середовища від даних, що підвищують рівень соціальної тривожності [281, с. 107-108]. Це своєю чергою знизить ризик неконтрольованих дій з боку соціуму та мінімізує негативний вплив на ринок праці.

За свідченнями сучасних дослідників, епідеміологічні впливи позначилися на багатьох сферах життя суспільства, спричинили економічний спад, який стане поштовхом до вдосконалення та розвитку технологій, появи інноваційних проєктів та систем. Відбувається зростання ролі інтернет-середовища в суспільстві, що сприятиме зростанню виконання віддалених робіт, освітніх послуг онлайн, а також збільшенню впливу на психологічний стан людей [310; 321; 331].

Аналіз динаміки пошукових інтернет-запитів, аналіз середнього рівня заробітних плат за видами економічної діяльності, потреби роботодавців у працівниках та кількості вакансій зможуть дати більш ясну картину стану економіки в період спалаху епідеміологічних впливів (додаток 9). Це відобразить загальний стан суспільства та логіки поведінки громадян, що згодом допоможе сформувати відповідь на питання, як мінімізувати вплив негативних наслідків епідеміологічних впливів на ринок праці на сучасному етапі соціально-економічного розвитку.

У науковій літературі питання економічної безпеки переважно обговорюється насамперед у контексті державної соціально-економічної політики і підприємств різної форм власності. Питання теорії формування суспільно-владних відносин у контексті публічного управління під час соціально-економічних трансформацій були предметом наукових досліджень

українських учених: Л. Антонової, В. Беляєва, Ю. Вороненка, Б. Герасимчука, В. Ємельянова, Л. Жаліло, В. Загородного, Д. Карамишева, Б. Криштопи, В. Лехан, В. М. Лобаса, В. Москаленка, З. Надюка, Н. Нижник, В. Пономаренка, Я. Радиша, Г. Слабкого [42; 66; 95; 231].

Теоретики нової інституційної економіки звернули увагу на широко зрозумілий культурний, соціальний та історичний контекст та силу його впливу на особистість. Вплив інституційних факторів визначає розвиток суспільств та їх громадян як на приватному рівні, так і на рівні органів публічної влади. Інституційні чинники створюють середовище, своєрідний каркас, у якому функціонує домогосподарство, усі вони впливають на прийняті рішення та ставлення членів домогосподарства в контексті задоволення їхніх потреб у період епідеміологічних загроз [273].

У дослідженнях, присвячених питанням фінансів домогосподарств, дедалі більше розширюється перелік детермінантів, які можуть вплинути на фінансовий вибір їхніх членів. Це пов'язано з тим, що дослідження, засновані лише на економічних та демографічних детермінантах, таких як дохід, вік, освіта, структура домогосподарства, місце проживання, недостатньо пояснюють фінансовий вибір домогосподарств [273]. З цієї причини зростає роль досліджень, присвячених «новим» детермінантам фінансового вибору, в тому числі фінансові знання та навички, активність на фінансових ринках, стійкість до фінансових потрясінь під час епідеміологічних загроз, фінансовий потенціал.

Важливим елементом фінансової безпеки у період епідеміологічних загроз є не лише рівень отриманого доходу, а й його стабільність та диверсифікація, довговічність доходів і більша диверсифікація їх джерел, особливо заробітків, пов'язаних із господарською діяльністю членів господарства, безсумнівно сприяють фінансовій безпеці та ефективній державній соціально-економічній політиці [102, с. 213]. Крім природно-побутового трудового потенціалу, домогосподарства можуть мати у своєму розпорядженні й інші види ресурсів, які походять не від їхньої праці, а,

наприклад, від праці попередніх поколінь.

Ресурси домогосподарства, отримані таким способом, а також створені в результаті накопичення доходу, служать для задоволення поточних потреб та становлять своєрідну подушку фінансового забезпечення, в тому числі й під час епідеміологічних загроз. Розмір і якість цього людського капіталу є прямим або опосередкованим джерелом доходу домогосподарства, а останні перетворюються на споживчі товари, що обслуговують потреби членів домогосподарства. Кожне домогосподарство прагне досягти якомога більшої задоволеності придбаними товарами та послугами та при прийнятті рішень керується як традиціями, уподобаннями, так і рівнем оплати праці. Під час епідеміологічних загроз ризик прийняття неправильних рішень провокує домогосподарство на збитки та спонукає до обережності при виборі [273].

Для характеристики домогосподарства в бюджетному аспекті ключове значення має спільне утримання в тому сенсі, що члени домогосподарства мають загальний фонд фінансових ресурсів, тобто спільний бюджет домогосподарства. Залежно від типу домогосподарства, етапу його розвитку, матеріально-життєвого становища, сучасного рівня задоволення потреб сім'ї, ці детермінанти будуть взаємодіяти з різною силою і в різних напрямках, особливо під час епідеміологічних загроз. У цьому сенсі економічна безпека впливає з факту наявності різних видів активів, як фінансових, так і нефінансових, як засобів захисту від несприятливого розвитку подій у майбутньому, а мірою економічної незахищеності може бути страх майбутніх втрат і страх недостатнього захисту від наслідків епідеміологічних загроз. Кожен, хто робить будь-який вибір на ринку, повинен пройти обмежений у часі процес порівняння своїх цілей, а економічна раціональність вимагає виконання важливих умов та ці вимоги часто важко виконати на практиці.

Тому існує ідея обмеженої раціональності, яка діє через неможливість відповідати вимогам, тобто неповне знання проблеми, що передбачає прийняття неоптимального вибору, який, однак, не варто ототожнювати з ірраціональним вибором [32; 79]. Поведінкові та інституційні соціальні та

культурні аспекти можуть спричинити, що принципи державної соціально-економічної політики відходять на задній план і поступаються місцем цілям соціологічного чи психологічного характеру, наприклад, індивідуальним смакам, настроям, освітнім пріоритетам. Питання економічної безпеки домогосподарств набуло актуальності у період епідеміологічних загроз, уповільнення соціально-економічного росту викликане проблемами на ринках нових технологій, а епідеміологічні загрози та фінансова криза привернули увагу до проблеми економічної безпеки.

Швидке зростання та подальше падіння біржової вартості інтернет-компаній на початку XXI століття та подібні зміни на ринку нерухомості наприкінці цього десятиліття значною мірою вплинули на середній клас. Внаслідок коливань цін на активи, а часто і значного зниження їх вартості, домогосподарства, що належать до цієї групи, не стільки збідніли, скільки постраждали від зростаючої проблеми страху за майбутнє існування сім'ї. Безпосередньою причиною цього занепокоєння стало дуже помітне зростання нестабільності доходів і підвищений ризик, пов'язаний зі зниженням вартості активів. У період епідеміологічних загроз у контексті економічної безпеки також почали розглядати нестабільність ринку праці, проблеми з доступом до медичного страхування та невизначений рівень соціального забезпечення [12; 14; 78].

Важливою є також освіта, яка дає змогу знайти хорошу роботу, дохід, що гарантує достатній рівень життя та медичне страхування, яке охоплює всіх членів сім'ї. Варто наголосити, що аналіз економічної безпеки під час епідеміологічних загроз має враховувати не лише її поточний рівень, а й передбачувані зміни. Якщо наявний дохід або активи стабілізують економічне становище домогосподарства, умова щодо суми не є необхідною, у цьому сенсі економічна безпека, яку розуміють як стабільність економічної ситуації не призначена виключно для заможних домогосподарств.

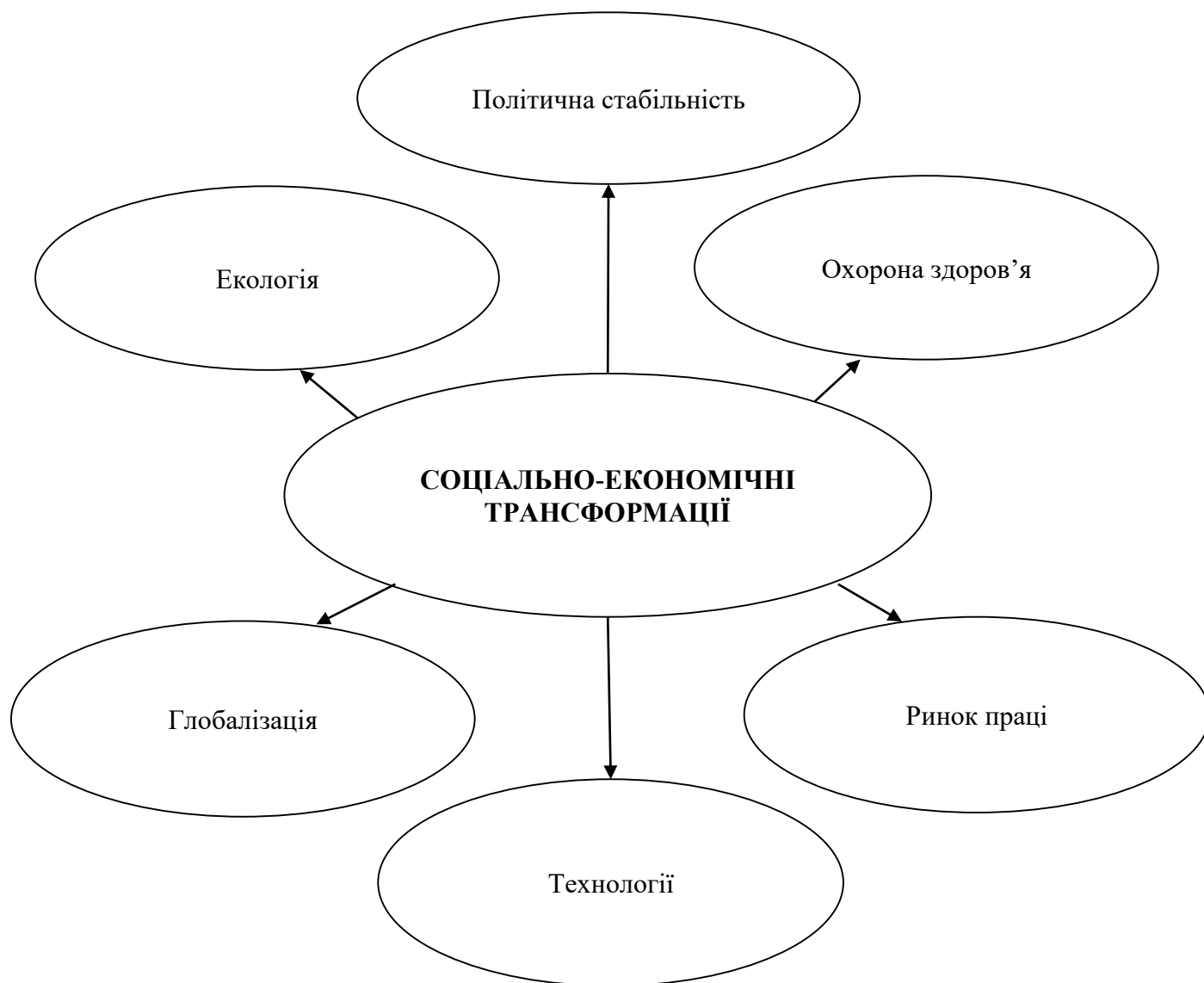

Рис. 2.3. фактори що впливають на політику суспільного благополуччя.

Джерело: розроблено автором

Економічна безпека особливо підкреслює фактори підвищення рівня фінансової безпеки, які гарантують добробут особистості, а також робить особливий акцент на факторах ризику, посиляючись безпосередньо на можливість економічних втрат [102; 188]. Важливим аспектом аналізу під час епідеміологічних загроз є суб'єктивна оцінка економічної безпеки з погляду членів домогосподарства. У цьому контексті враховуються такі поведінкові фактори, як страхи та тривоги щодо майбутньої фінансової ситуації та ставлення до ризику. Існує потреба звернути увагу на важливість часового

горизонту в аналізі економічної безпеки домогосподарства, оскільки певні витрати в короткостроковій перспективі можуть бути фактором ризику.

Зазначені фактори знижують економічну стабільність, але в довгостроковій перспективі вони можуть сприяти зміцненню економічної безпеки, економічна незахищеність, зокрема нестабільність доходів, роботи, місця проживання або страх втратити стабільність у зв'язку з цим, можуть становити значну загрозу для функціонування домогосподарств [273]. Очікуваний більший економічний ризик безпосередньо відображається в рішеннях, пов'язаних із роботою, а тому економічна безпека домогосподарства у період епідеміологічних загроз є результатом багатьох чинників.

На нього впливають ендогенні для домогосподарства особливості, тобто матеріальні та фінансові активи, а також соціально-особистісні та поведінкові особливості окремих осіб, які належать до сім'ї, а також відносини та інші активи. З іншого боку, на фінансову безпеку впливає багато екзогенних для домогосподарства особливостей, тобто тих, які не підконтрольні його членам, вони можуть лише краще чи гірше адаптуватися до цих факторів, приймаючи різноманітні рішення та дії, що впливають на економічну безпеку. До цих екзогенних факторів належать загальний стан національної економіки, динаміка ВВП, ситуація на ринку праці, економічна ситуація на фінансовому ринку, рівень інфляції, стан державних фінансів, дефіцит бюджету та державний борг.

Деякі з факторів, що визначають економічну безпеку, впливають на її рівень практично відразу, тоді як основи поточного економічного та фінансового стану господарства, як правило, визначаються постійними умовами та рішеннями, які приймаються в довгостроковій перспективі. Варто також наголосити, що в той час як, економічна безпека державної соціально-економічної політики є прикладом неконкурентного суспільного блага, від споживання якого жоден член певної громади не може бути виключений, безпека домогосподарства є приватним благом [79, с. 45].

Однак, це не означає, що органи публічної влади не повинні брати участь у забезпеченні такої безпеки якнайширшої групи домогосподарств. У період епідеміологічних загроз держава може підтримувати економічну безпеку домогосподарств за допомогою різних інструментів соціальної політики, економічної політики, фіскальної політики, а також монетарної політики. Ці механізми мають різну природу, тобто правові норми, бюджетні видатки, включаючи бюджетні трансфери на підтримку доходів домогосподарств, податкові механізми, оскільки складовою економічної безпеки домогосподарства є його фінансова безпека, особливо під час епідеміологічних загроз.

Ступінь задоволення множинних потреб пов'язаний із поточним фінансовим становищем домогосподарства, а також із перспективою зміни поточної ситуації та знаннями, що допомагають ефективно управляти фінансами житла. Фінансова безпека домогосподарств може означати здатність отримувати дохід, необхідний для задоволення потреб на належному рівні та створювати фінансові резерви для використання у разі несприятливих наслідків, беручи до уваги епідеміологічні загрози [273]. Фінансова безпека близька до категорії фінансової стійкості, що зустрічається в літературі у контексті державної соціально-економічної політики, під нею розуміють заявлену, ймовірну здатність домогосподарств пережити фінансові потрясіння та можливість отримати кошти на непередбачені витрати [158, с. 59].

Однак можна говорити про фінансову стійкість у контексті епідеміологічних загроз, які породжують фінансові потреби в короткостроковій перспективі. З іншого боку, фінансове забезпечення домогосподарства варто розглядати в контексті здатності вирішувати фінансові проблеми середньо- та довгострокового характеру [305]. Фінансова стійкість, а потім і фінансова безпека, тобто стабільність у довгостроковій перспективі є доказом здатності спротиву ризикам як фінансового, так і нефінансового характеру, внаслідок чого реалізація нефінансового ризику рано чи пізно безпосередньо впливає на фінансовий стан домогосподарства.

Тому реалізація щоденного ризику може призвести до серйозних проблем із бюджетом домогосподарств, а іноді й до надмірної заборгованості або навіть до фінансового відчуження. Фінансову відчуженість та фінансову вразливість можна розглядати як ситуацію, що протилежна фінансовій безпеці домогосподарства. Фінансове відчуження визначається як ситуація, в якій певні особи або домогосподарства стикаються з труднощами, особливо під час епідеміологічних загроз, у доступі до фінансової системи та отриманні фінансових послуг, які їм необхідні [41, с. 95-96]. Такі послуги охоплюють наявність банківського рахунку, доступ до кредиту з «розумним» рівнем відсотків і комісій, або отримання навіть невеликих сум заощаджень з урахуванням нестабільної професійної ситуації.

Часто домашні господарства, які постраждали від епідеміологічних впливів, можуть отримати фінансування лише від «тіньових» банківських установ, наприклад, кредитних компаній на дуже несприятливих умовах, що ще більше погіршує їхнє важке фінансове становище. З підвищенням фінансової стійкості збільшується здатність подолати не лише незначні епідеміологічні загрози, а й ті, що приносять великі збитки та дестабілізують фінансове становище домогосподарства в довгостроковій перспективі [135, с. 400]. Фінансова безпека пов'язана із задоволенням фінансових потреб домогосподарства, а ці своєю чергою використовуються для максимізації корисності господарства, тобто задоволення життєвих потреб, зокрема у період епідеміологічних загроз.

У формуванні та реалізації сучасної державної соціально-економічної політики фінансові потреби мають базовий характер. Існує потреба в доступі до готівки з найвищим ступенем ліквідності та здійснення розрахунків, безготівкових розрахунків і переказу коштів між суб'єктами та необхідність доступу до банківських кредитів і позик для забезпечення поточної ліквідності домогосподарства, придбання споживчих товарів і послуг, фінансування інвестицій у різні види активів. Можна більш точно класифікувати фінансові потреби, виокремивши: доступ до фінансових ресурсів, фінансування

покупок, інвестування вільних коштів, страхування, отримання доходу, а також необхідність захисту від ризику та оптимізація оподаткування.

Заснована ієрархічна модель мотивів заощадження передбачає певну раціональність у поведінці та фінансових рішеннях домогосподарства. Передбачається, що після задоволення потреб, які виникають унаслідок фінансування повсякденних витрат і поточних зобов'язань, також за рахунок споживчих кредитів, домогосподарство створить буферні заощадження для фінансування несподіваних витрат, а в разі наявності більшого надлишку коштів господарство заощадить на заплановані витрати [290]. Однак під час епідеміологічних загроз у деяких домогосподарствах, особливо з низькими доходами, не вистачає створених заощаджень, як буферних, так і для певної мети. Це пов'язано не лише з відсутністю належних доходів, а й із недостатньою фінансовою обачністю, а у разі фінансових проблем – з розрахунком на допомогу сім'ї, чи соціальних інституцій.

Теорія життєвого циклу є відправною точкою в аналізі фінансової поведінки індивідів і домогосподарств, в основі теорії життєвого циклу лежить припущення, що люди поведуться раціонально і планують своє споживання з погляду всього життя. Отже, продуктивність, яку суб'єкти господарювання отримують не лише від активів, якими вони володіють, і поточного споживання, а й від майбутнього. Функція корисності підпадає під бюджетне обмеження, яке є сумою дисконтованих доходів і активів протягом усього життя [41, с. 54]. У зв'язку з нестабільністю доходів у період епідеміологічних загроз важливим елементом гіпотези життєвого циклу є сучасна ощадно-кредитна поведінка домогосподарств.

У державній соціально-економічній політиці це припущення не обов'язково виконується, і лише для деяких домогосподарств гіпотеза життєвого циклу повністю пояснює їхню фінансову поведінку. Зменшення доходу домогосподарства у період епідеміологічних загроз призведе до тиску на збереження соціального статусу, який був у минулому, коли воно отримувало вищі доходи. З огляду на дефіцит поточних доходів, підтримання

споживання зазвичай фінансується заощадженнями, однак їх виснаження часто призводить до «життя в кредит», тобто фінансування поточного рівня споживання за рахунок боргів, а результатом може стати боргова спіраль і серйозні фінансові проблеми, чи навіть банкрутство.

В умовах зниження доходів, які часто мають характер соціально-психологічного шоку, більшість домогосподарств намагаються підтримувати поточний рівень споживання, це явище називали гіпотезою незворотності споживання, або ефектом блокування споживання [338]. У випадку домогосподарств, керованих економічною раціональністю, постійне зниження доходу призведе до відповідних модифікацій споживання. Однак господарства, які будуть стимулюватися демонстраційним ефектом, можуть не зробити таку корекцію, або зробити її занадто пізно, що негативно вплине на їхню фінансову безпеку. Реалізація домогосподарством моделі споживання, що ілюструється гіпотезою відносного доходу, також може мати негативні наслідки для фінансової стійкості домогосподарства у разі зростання доходів.

Цей розвиток подій трапляється, коли в результаті покращення ситуації з доходами господарство бажає швидко підвищити свій соціальний статус і збільшує споживання, але темпами, що перевищують приріст доходу. Тенденція підтримувати стабільний рівень споживання під час епідеміологічних загроз, незважаючи на зниження доходів, може відбуватися антициклічно в короткостроковій перспективі у масштабах всієї економіки, тобто пом'якшувати наслідки економічного уповільнення або рецесії. Однак у довгостроковій перспективі це несе негативні наслідки, оскільки може бути причиною надмірної заборгованості суспільства та фінансових проблем великої групи домогосподарств у період епідеміологічних загроз [273].

В умовах масової комунікації в суспільстві варто приділяти особливу увагу інформаційному середовищу, сьогодні необхідний системний вплив органів державної влади з метою мінімізації негативних наслідків епідеміологічних впливів на ринок праці. У межах цієї теорії має місце перевірка гіпотези про те, що у зв'язку з прискореним поширенням інтернет-

технологій збільшиться зацікавленість людей у віддаленій роботі, а також отримання додаткової освіти на основі інтернет-платформ.

Заглиблюючись у тему інтернет-середовища, можна зробити аналіз динаміки інформаційного середовища за умов епідеміологічних впливів. З введенням обмежувальних заходів для боротьби з поширенням епідеміологічних загроз соціальні мережі та онлайн-платформи стали найпопулярнішим інструментом для соціальних дискусій, що своєю чергою вплинуло на психологічний стан суспільства в період ізоляції. Негативний вплив епідеміологічних загроз на психологічний стан суспільства, а також його взаємозв'язок з економічним сектором знайшли відображення у висновку про те, що фондові ринки по всьому світу зазнали падіння не стільки через самі епідеміологічні впливи, що накрили весь світ, скільки через страх людей перед ними [275, с. 124].

Варто звернути увагу на реальні процеси, що відбуваються в економіці, та перевірити, як інформація про епідеміологічні впливи позначилася на попиті та пропозиції на ринку праці. Соціально-економічне відновлення від епідеміологічних криз буде повільним, оскільки в сучасному світі існує високий рівень взаємозалежності між галузями. Для прискорення відновлення економіки після епідеміологічних впливів потрібно зробити програми вищої освіти більш доступними для широких верств населення, оскільки вища освіта відіграє ключову роль у сприянні соціально-економічній мобільності та інноваціям.

Оперативні заходи щодо регулювання епідеміологічної ситуації є необхідними для мінімізації наслідків епідемії у світовому масштабі, оскільки інфекційні захворювання збільшують чисельність бідних верств населення та уповільнюють економічний розвиток, тоді як збільшення витрат на охорону здоров'я сприяє розвитку економіки [197, с. 44-45]. Економіка може швидко відновитися, враховуючи, що жоден виробничий потенціал країни не був повністю зруйнований. Своєю чергою, періоди ізоляції можуть тривати систематично протягом тривалого часу, що в середньостроковій перспективі

створить ймовірний надлишок пропозицій на деяких ринках, які мають закритися, або продовжувати діяльність з низьким прибутком, або збитками.

В абсолютній більшості випадків на зміну середніх заробітних плат впливають обидві форми поширення епідеміологічних впливів. У низці випадків виявлено різноспрямований вплив інформаційної складової щодо епідеміологічних впливів на середній рівень заробітних плат за видами економічної діяльності [194, с. 78-79]. Існують блоки професійних галузей, які більш чутливі до імпульсів з інформаційного світу, частково підтверджено припущення про те, що працівники математичних та комп'ютерних професійних галузей менш схильні до негативного впливу таких криз [189; 198].

Не можна однозначно стверджувати, що епідеміологічні впливи призвели до великого перерозподілу працівників на ринку праці. Більшість громадян швидко адаптувалася до змінених умов праці, навіть у складній ситуації, та продовжила працювати за своєю спеціальністю. Це дає змогу робити висновки про готовність суспільства до змін і здатність громадян змінювати свої моделі поведінки в умовах криз.

Після завершення епідеміологічної кризи більшість людей, які виявили інтерес до роботи з дому, ймовірно, будуть змушені припинити свою підприємницьку діяльність. Отже, вони можуть перейти від моделі роботи «на себе» до моделі роботи «на когось», чий підприємства не зазнали значних втрат від кризових явищ і послідовно введених обмежень. Першочергово це оновлення бази медичних препаратів при частковому переході медичних організацій на відповідне фінансування, що передбачає надання грошових коштів, які вимагаються медичною організацією, з державного або місцевого бюджетів, без проведення експертизи заявки і поза рамками. Необхідне надання лише змістовної та перевіреної інформації щодо тематики епідеміологічних впливів, виключення можливості маніпулювання громадськістю для політико-економічних інтересів, а також налагодження стабільного постачання медичних препаратів. Важливо також забезпечити

контроль за повним та якісним наданням медичних послуг, що сприятиме зниженню рівня паніки, підвищенню довіри до державних інституцій і покращенню загального стану здоров'я громадян.

Трансформація ринку праці передбачає кардинальні зміни щодо посилення соціальної компоненти, розвитку нестандартних форм трудових відносин, розмивання кордонів між роботою та дозвіллям, відмінності у ціннісних перевагах поколінь, орієнтація освіти ринку праці. Ринок праці, перебуваючи у певному соціально-економічному та політичному просторі, постійно піддається впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Під внутрішніми чинниками варто розуміти вплив чинників політичного, економічного, соціокультурного та історичного характеру. Як основні зовнішні фактори виділяють соціальну політику, глобалізацію економіки, інформатизацію суспільства та економіки, правове середовище, рівень розвитку суспільної праці та виробництва [24; 194].

Нові форми зайнятості мають значний вплив на зміну інститутів ринку праці. Також трансформуються інститути трудової мобільності у напрямі розвитку сфери зайнятості та використання альтернативної робочої сили. Працівники, які виконують роботи за договором цивільно-правового характеру, втрачають можливість профспілкового членства та можливість захисту профспілками в межах соціального партнерства, є соціально вразливими на ринку праці. Подальший розвиток нових форм зайнятості має йти у напрямі залучення нових категорій, зайнятих у системі фундаментальних прав у сфері праці, соціального захисту та ефективного соціального діалогу [105, с. 81-82].

Сьогодні цифровізація може сприяти зростанню продуктивності, що своєю чергою веде до зростання заробітної плати, підвищення рівня життя та подальшої трансформації. Згодом «розриви» у впровадженні цифрових технологій можуть сприяти посиленню нерівності між підприємствами, людьми та регіонами, цю динаміку посилює комплементарність цифрових технологій. Відкриті дані свідчать про те, що більші та більш оцифровані

підприємства часто мають переважні можливості освоїти нове технологічне середовище. Через таку комплементарність цифрових технологій для певних цифрових ринків, з часом дрібніші та менш продуктивні підприємства можуть упускати численні можливості виходу на нові ринки, зниження витрат, нарощування клієнтської бази, збору цінних даних і, зрештою, успішної конкуренції на висококонкурентних ринках. Здатність цифрових технологій до підвищення продуктивності багато в чому залежить від комплементарних факторів усередині підприємства.

Розвиток управлінських та технічних навичок – важливий крок на шляху до отримання віддачі від інвестицій у цифрові технології, у той час як розбудова процесів з урахуванням нових наборів завдань та переосмислення організації роботи на основі нових ролей дозволяють відповідати можливостям, які пропонують цифрові інструменти [160, с. 37]. Може знадобитися переоцінка не тільки внутрішніх процесів, але також ланцюжків поставок та розподілу, що дасть змогу повною мірою використати переваги впровадження цифрових рішень. Соціально-економічна політика, спрямована на розвиток конкуренції, зниження бар'єрів для входу та скорочення витрат на перемикання як для підприємств, так і для споживачів, може стати більш переконливим стимулом випробувати інноваційні ідеї та цифрові бізнес-моделі.

Органи державної влади, які відповідають за розробку та реалізацію соціально-економічної політики, повинні реалізувати низку заходів, спрямованих на подолання існуючого цифрового розриву між менш продуктивними підприємствами та більш оцифрованими конкурентами. У той же час можливість доступу до якісної інфраструктури високошвидкісного підключення до Інтернету є ключовою передумовою успішного впровадження та функціонування широкого спектру цифрових рішень.

Секторами, які найбільше постраждали від епідеміологічних впливів, стали ті, що вимагають безпосереднього контакту між споживачами та постачальниками послуг, а також ті, що покладаються на довгі ланцюжки

постачання. Ефективна підтримка таких галузей повинна охоплювати не лише фінансові інструменти, а й активну цифровізацію процесів, що може зменшити їхню залежність від фізичних контактів і складних логістичних ланцюгів.

У малих підприємств часто менше клієнтів і постачальників, ніж у великих, і їм може бути важко відновити зв'язок зі своїми мережами, якщо ланцюжки поставок порушені, а колишні торгові партнери уклали нові ділові угоди з конкурентами. Вони також більш уразливі перед раптовим падінням попиту та доходів, оскільки дефіцит ліквідності здатний поставити їх на межу банкрутства. Це має змусити підприємства переглянути раціональність використання класичних операційних моделей та вивчити нові способи ведення бізнесу. Політика в галузі зайнятості повинна орієнтуватися на цінності, нестандартні та цифрові рішення, бути гнучкою, враховувати різноманітність можливостей, у тому числі і з погляду нових форм організації зайнятості.

Державна політика ефективної зайнятості сьогодні не тільки спрямована на зниження рівня безробіття та зростання зайнятості, а й охоплює безліч значущих і взаємопов'язаних напрямів, реалізація яких покликана забезпечити працівників гідною працею й ефективною зайнятістю. В умовах зростаючої нестабільності та мінливості, появи нових викликів, необхідне переосмислення політики у сфері зайнятості, розширення її напрямів та більш широке охоплення працівників, безробітних та економічно неактивного населення різноманітними заходами, у тому числі у розрізі поколінь.

Державна політика ефективної зайнятості сьогодні є комплексом взаємопов'язаних, взаємодоповнюваних заходів, спрямованих на забезпечення кращого функціонування ринку праці, його сталого розвитку в умовах нестабільності та зростаючої невизначеності, забезпечення працівників гідною працею й ефективною зайнятістю. Криза, викликана епідеміологічними впливами, акцентувала необхідність прискорення цифровізації бізнесу як для подолання збоїв у короткостроковій перспективі, так і для підвищення його стійкості у довгостроковій перспективі [184, с. 94].

Швидке впровадження цифрових технологій стало ключовим фактором адаптації до нових умов та забезпечення конкурентоспроможності підприємств у зміненому середовищі. Заходи стримування та соціального дистанціювання висвітлили обмеженість нецифрових бізнес-моделей і розрив у можливостях між підприємствами з просунутим цифровим профілем. Частка підприємств, що збільшили використання цифрових технологій, виявилася вищою у країнах із суворішими заходами стримування та соціального дистанціювання [39, с. 17]. Власні веб-сайти підприємств та онлайн-платформи електронної комерції дають змогу рекламувати та продавати продукцію цільовій аудиторії у будь-якому куточку планети безпосередньо. Крім того, цифровізація знижує витрати, пов'язані з транспортними та митними операціями, і виводить на ринок широкий спектр послуг.

Сучасні соціально-економічні умови характеризуються тим, що у світі з кожним роком зростає нестабільність і невизначеність, які зумовлюють прояв нових суспільних трансформацій, що безпосередньо негативно впливає на державу і вводить її у стадію стагнації, що спричиняє зростання значущості реалізації заходів щодо забезпечення умов подальшого існування та подальшого розвитку як єдиної та незалежної країни. Рівень соціально-економічної безпеки впливає на фактори та зумовлює аналіз, який необхідний для розробки заходів, спрямованих на зниження їх впливу на фінансово-економічну безпеку держави [8, с. 91]. Актуальним є оперативне реагування на мінливість факторів економічної безпеки поряд із формуванням гідного життя для громадян соціально-фінансової підтримки з боку країн партнерів.

В умовах високого ступеня відкритості державної економіки регіони схильні до значного впливу соціально-економічних процесів, що відбуваються не тільки в державі, а й у світовій економіці. Причому поруч із викликами, що мають пряме відношення до економічного розвитку, посилюються проблеми соціального та безпекового характеру, які надають опосередкований вплив на економіку України та кожного регіону зокрема. До таких викликів можна

віднести глобальну зміна клімату, епідеміологічні виклики, що виникли в 2020 році, а також війну з РФ, що триває з 2022 року [8; 34; 295]. Ці події спричинили серйозні економічні, соціальні та екологічні наслідки, змусивши країни по всьому світу адаптувати свої стратегії розвитку та реагувати на нові реалії, що виникли внаслідок цих глобальних криз. Період трансформації в сучасному світі супроводжується посиленням нестабільності як на світовому рівні, так і у всій ієрархічній структурі країни, регіонів, господарюючих суб'єктів та особистості. Найсильніший вплив ризиків та загроз, у тому числі соціально-економічної безпеки, поширюється на рівень особистості. Кардинальне посилення ринкової волатильності, низька достовірність прогнозних оцінок з огляду на швидкозмінні умови виводить соціально-економічну систему з відносної рівноваги, що склалася.

Виклики сьогодення, багато в чому пов'язані з діями в умовах невизначеності, не дозволяють заздалегідь запобігти багатьом загрозам соціально-економічній безпеці. Розповсюдження нової загрози стає викликом для економіки країни та її регіонів. Траєкторія розвитку економіки в короткостроковій та середньостроковій перспективі визначатиметься не лише економічними, а й безпековими факторами. Стратегічні рішення органів державної влади у сфері безпеки сьогодні орієнтовані переважно на зовнішню політику та захист власних кордонів, хоча безліч загроз виявляються безпосередньо на рівнях регіонів, країни, суб'єктів господарювання та особистості [40].

Основною проблемою соціально-економічної безпеки як і раніше залишається зниження якості та рівня життя населення, посилення диференціації населення за низкою соціально-економічних показників. Зміна клімату, як і екологічні проблеми в цілому, пов'язана з антропогенним фактором, тобто з господарською та споживчою діяльністю людини. Руйнування навколишнього середовища своєю чергою несе для суспільства величезні економічні та фінансові проблеми. Посилюються проблеми у взаєминах людини з природою, які не тільки призводять до великих

економічних втрат і зниження валового внутрішнього продукту, але підвищують страхові витрати компаній і населення, зумовлюють збільшення витрат на охорону здоров'я, призводять до зростання так званої кліматичної міграції людей, до посилення інфляції і створюють загрозу національній та світовій продовольчій безпеці (додаток 6). Здебільшого основними загрозами соціально-економічної безпеки держави були низькі темпи зростання ВВП, зростання кількості населення, доходи нижче прожиткового мінімуму, зростання інфляції, зростання безробіття, дефіцит державного бюджету, залежність доходів бюджету від світових цін на нафту, низькі витрати на охорону здоров'я та оновлення основного капіталу, зростання витрат на оборону, падіння експорту, залежність від імпортних товарів та низький рівень національного виробництва [199; 269; 295; 296].

Як основні причини нестабільної соціально-економічної безпеки можна виділити повільний розвиток внутрішньої економіки, епідеміологічних впливів та війну з РФ. Ці фактори сприяють загальному економічному спадові, посилюють соціальну напругу та ускладнюють реалізацію ефективної державної політики, що своєю чергою негативно впливає на стабільність і розвиток країни. Закриття кордонів та зниження обсягів експорту та імпорту призвело до припинення діяльності багатьох компаній та виходу багатьох іноземних компаній з українського ринку [135, с. 401]. Це призвело до розвитку товарного дефіциту в певних галузях продовольчої системи і, відповідно, до підвищення цін на різні категорії товарів, а вихід з ринку іноземних компаній збільшив кількість безробітних у країні. Варто відзначити наявність злагодженої роботи не тільки серед бізнес-структур, а й державних органів, які намагаються знайти шляхи, що сприяють налагодженню послаблення впливу наслідків економічного спаду, який склався в умовах світової економічної кризи, що допомогло виробити заходи щодо подолання ситуації, що складається.

За підтримки органів державної влади організації та індивідуальні підприємці змогли не закривати бізнес, що, природно, є позитивним аспектом

для регіону та країни загалом. До інших негативних факторів, які впливають на економічний стан, можна віднести екологічні проблеми, що виникли в результаті воєнних дій та встановлення обмежень і загроз для населення. Зростання споживання продуктів, замовлення додому готової їжі, доставка обідів спровокували збільшення кількості використаної тари та упаковок. Багатоаспектність впливу соціально-економічних загроз позначилася не тільки на економіці, а й екології та інших сферах діяльності. Сьогодні надзвичайно важливо розробити стратегічні програми розвитку та відбудови економіки в кожному регіоні, спрямовані на зміцнення фундаменту – сільськогосподарського виробництва та промисловості.

Важливо також в основу цього закласти нові технології, що відповідають найвищим екологічним вимогам. І тільки на цій основі регіони зможуть гідно відображати ті багатоаспектні виклики, які підривають їх сталий розвиток і створюють економічні проблеми та соціально-політичну напругу. В умовах кризових явищ серед загроз соціально-економічній безпеці можна виділити залежність від зарубіжних країн та надання гуманітарної допомоги внаслідок реальної проблеми виробництва, оскільки одна або кілька ланок всього виробничого ланцюжка втрачені або неможливі з безпекових причин. Пошук нових країн для співробітництва в межах політики супроводжуватиме складності. У періоди недостатності продукції на ринках створюється дефіцит, який зрештою призводить до помітного підвищення ціни для населення. Іншою загрозою економічній безпеці є нестійкість курсів валют, що призводить до безладу, постачальники притримують продукцію, оскільки здебільшого працюють у борг та, відповідно, чекають встановлення ціни продавцем, від якої залежатиме ціна подальшої реалізації.

Не виключено, що організації та індивідуальні підприємці, які працюють за державним замовленням, можуть працювати собі в збиток через нові ціни на матеріали та сировину, які потрібні для виконання робіт. Високі ризики, пов'язані з фінансовими заощадженнями, також належать до загрози особистої економічної та фінансової безпеки, яка в найкоротші терміни впливає на

купівельну спроможність і може в результаті призвести до гальмування в соціально-економічному розвитку певної території або цілого регіону. Попередження загроз економічної небезпеці закономірно ґрунтується на ухваленні супутніх рішень, безпосередньо пов'язаних із ключовими стратегічними документами. Головним завданням стає адресність подібних документів конкретної території, що передбачено законом про стратегічне планування.

Державна політика в сфері економіки є одним із головних інструментів забезпечення соціального та економічного благополуччя громадян. Одним з ключових аспектів цієї політики є управління доходами та зайнятістю, яке безпосередньо впливає на рівень життя людей. Від ефективності заходів, що стосуються створення робочих місць, регулювання заробітної плати, а також підтримки безробітних, залежить не лише економічна стабільність населення, але й соціальна згуртованість у суспільстві.

Успішна державна політика в цій сфері сприяє підвищенню рівня доходів, зменшенню бідності та нерівності, що, в свою чергу, впливає на загальне благополуччя громадян. Управління доходами та зайнятістю передбачає застосування різноманітних економічних інструментів, таких як мінімальні заробітні плати, податкова політика, системи соціальних виплат, субсидії на працевлаштування та інші програми підтримки.

Водночас важливою є роль держави у забезпеченні рівних можливостей на ринку праці, боротьбі з безробіттям і підвищенні кваліфікації працівників. Успішне втілення цих стратегій дозволяє не тільки забезпечити економічну стабільність, але й створити умови для сталого розвитку країни, де рівень життя громадян постійно підвищується завдяки належному управлінню державними ресурсами та соціальними програмами.

Державне управління доходами та зайнятістю є одними з основних інструментів, що визначають економічне благополуччя громадян. Задоволення базових економічних потреб людей, таких як забезпечення робочих місць, справедливий розподіл доходів і соціальний захист, визначає

соціально-економічну стабільність держави. Держава не лише впливає на створення робочих місць через державні програми та ініціативи, але й забезпечує законодавчі гарантії на ринку праці. Закони, які регулюють мінімальний рівень заробітної плати, податкові ставки, а також програми підтримки незайнятих громадян, сприяють зниженню рівня бідності та соціальної нерівності.

До основних законодавчих актів, що мають прямий вплив на економічне благополуччя громадян через управління доходами та зайнятістю, можна віднести Закони про мінімальну заробітну плату, закони щодо соціального страхування, а також різноманітні ініціативи щодо безробіття та державної підтримки зайнятості. Наприклад, Закон України «Про зайнятість населення» регулює питання працевлаштування, створення нових робочих місць і підтримку незайнятих осіб. У багатьох країнах існують програми, спрямовані на стимулювання створення робочих місць у найбільш уразливих секторах економіки, наприклад, в інфраструктурних або екологічних проектах. Закони, що забезпечують соціальну підтримку, також є важливим елементом державної політики у сфері доходів і зайнятості.

Законодавчі ініціативи в цій сфері часто залежать від економічної ситуації в країні та можуть бути адаптовані до потреб населення. Наприклад, в умовах кризи можуть бути введені тимчасові програми соціальної допомоги або збільшення субсидій для безробітних. Законодавство має враховувати потреби різних категорій населення, від безробітних до людей, які працюють у низькооплачуваних секторах. Тому ефективне управління доходами та зайнятістю є важливим елементом стабільності економічної системи і забезпечення рівних можливостей для всіх громадян.

Незважаючи на численні законодавчі ініціативи, що мають на меті покращити економічне благополуччя громадян через управління доходами та зайнятістю, існують численні проблеми, що потребують вирішення. Одна з основних труднощів полягає в недостатній інтеграції ринку праці з економічними реформами, що здійснюються в країні. На ринку праці все ще

спостерігаються високі рівні безробіття, особливо серед молоді та людей старшого віку. Це пов'язано з низьким рівнем кваліфікації робочої сили та відсутністю необхідних освітніх і професійних програм для працівників, що бажають перекваліфікуватися. Окрім того, незважаючи на різноманітні програми підтримки безробітних, існуючі системи соціальної допомоги та трудові ринки не завжди забезпечують громадян достатньою соціальною підтримкою.

Ще однією серйозною проблемою є розрив між доходами різних соціальних груп. В багатьох країнах спостерігається великий розрив між високими доходами для деяких категорій населення та низькими заробітними платами для інших. Це є результатом глобалізації та зміни характеру робочих місць, що спричинили зниження кількості робочих місць в традиційних галузях та збільшення нерівності в доходах. Відсутність ефективних механізмів для перерозподілу доходів серед різних соціальних груп та регіонів призводить до посилення соціальної нерівності, що має негативний вплив на економічне благополуччя всіх громадян.

Не менш важливим є й питання забезпечення належного рівня соціального захисту для тих, хто не має постійної роботи, зокрема для самозайнятих осіб або осіб, які працюють у неформальному секторі. Відсутність державних гарантій для таких працівників ускладнює їх адаптацію до мінливих умов ринку праці і може призводити до високого рівня бідності серед певних груп населення. Тому вкрай важливо забезпечити, щоб державна політика не лише створювала робочі місця, але й надавала соціальні гарантії всім категоріям громадян, включаючи вразливі групи населення, такі як пенсіонери та особи з інвалідністю.

Для подолання зазначених проблем, необхідно вдосконалити існуючі стратегії державного управління доходами та зайнятістю. Одним з ключових аспектів є перехід від пасивних до активних методів підтримки зайнятості. Це включає в себе розвиток державних програм, спрямованих на перепідготовку і підвищення кваліфікації працівників, а також стимулювання

підприємницької діяльності через податкові пільги та інші економічні інструменти. Враховуючи швидкий розвиток технологій та зміну характеру трудової діяльності, державна політика повинна зосереджуватись на забезпеченні можливостей для громадян адаптуватися до нових вимог ринку праці.

Ще одним важливим напрямком є реформування системи соціальних виплат і пенсійного забезпечення. У багатьох країнах система соціального забезпечення залишається застарілою і не відповідає сучасним вимогам. Проблеми з низькими пенсіями та недостатньою підтримкою безробітних громадян є одними з основних причин економічної нестабільності в країнах з розвинутою ринковою економікою. Тому необхідно забезпечити більш ефективний механізм перерозподілу ресурсів для зменшення соціальної нерівності. Це може бути досягнуто шляхом удосконалення податкової системи та введення прогресивних податків для заможних верств населення.

Крім того, важливим аспектом є інтеграція економічної політики на рівні держави з соціальними та екологічними цілями, оскільки економічне благополуччя громадян не можна відокремлювати від соціальної справедливості та сталого розвитку. Це включає в себе створення умов для рівних можливостей на ринку праці для всіх верств населення, боротьбу з дискримінацією та підтримку ініціатив з розвитку сталих бізнес-моделей. Враховуючи ці фактори, можна не лише покращити економічне становище громадян, але й забезпечити гармонійний розвиток суспільства в цілому.

Державна політика має визначальний вплив на економічне благополуччя громадян, оскільки саме через неї реалізуються основні механізми управління доходами та зайнятістю. Ефективне використання інструментів державного регулювання дозволяє мінімізувати соціальну нерівність, стимулювати економічне зростання та забезпечити гідний рівень життя громадян. Важливим є не лише забезпечення гідних умов праці, але й створення можливостей для постійного професійного розвитку та адаптації до змінюваних економічних умов.

Незважаючи на наявність численних законодавчих ініціатив, на практиці багато країн стикаються з низкою проблем у сфері доходів та зайнятості, зокрема з високими рівнями безробіття, зниженими соціальними виплатами та нестабільними умовами праці. Для подолання цих проблем необхідне реформування існуючих систем соціальної підтримки, удосконалення програм активної зайнятості, а також адаптація до змін на ринку праці, зокрема через цифровізацію та нові технології.

Державна політика повинна інтегрувати соціальні та економічні цілі, орієнтуючись на сталий розвиток та соціальну справедливість. Досягнення високого економічного благополуччя для громадян є неможливим без забезпечення рівних можливостей для всіх верств населення, підтримки малозабезпечених та боротьби з соціальною нерівністю. Перехід до більш справедливої та прозорої економічної політики, з урахуванням соціальних аспектів, дозволить створити умови для стабільного розвитку і процвітання всього суспільства.

Продовольча безпека є однією з ключових складових національного благополуччя, що визначає стабільність економіки, здоров'я населення та соціальний мир у країні. В умовах глобалізації та змін клімату, здатність держави забезпечити своїх громадян доступом до достатньої, здорової та безпечної їжі стає пріоритетним завданням урядів на всіх рівнях. Від ефективної політики продовольчої безпеки залежить не лише економічна стабільність, але й соціальний добробут, оскільки доступність та якість продуктів харчування безпосередньо впливають на здоров'я населення та рівень життя.

Роль держави в забезпеченні продовольчої безпеки включає як створення відповідних нормативно-правових актів, так і розробку програм підтримки сільського господарства, організацію ефективного управління ланцюгами постачання продуктів харчування та підвищення обізнаності громадян щодо важливості здорового харчування. Державна політика повинна не тільки знижувати ризики продовольчих криз, але й сприяти сталому

розвитку аграрного сектору, що забезпечить країну продовольством на довгострокову перспективу. Цей процес вимагає комплексного підходу, включаючи міжнародну співпрацю, інвестиції в агротехнології, а також підтримку соціально вразливих груп населення.

Держава відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки через створення та впровадження законодавчих ініціатив, що регулюють виробництво, зберігання, переробку та розподіл продуктів харчування. Одним із основних напрямів є розробка стандартів якості продуктів, що забезпечують безпечність споживання та попереджають поширення інфекційних хвороб. Важливим аспектом є також забезпечення стабільності продовольчих цін, що є запорукою доступності продуктів харчування для всіх верств населення. У країнах, де державна політика активно підтримує аграрний сектор, спостерігається більша стійкість до глобальних економічних криз та продовольчих проблем, оскільки ці країни мають можливість розвивати місцеве виробництво та зменшувати залежність від імпортованої продукції.

Крім того, держава повинна визначати стратегічні пріоритети в продовольчій політиці, що сприятимуть розвитку сільського господарства, зокрема через фінансову підтримку фермерів, надання субсидій на розвиток інфраструктури та доступ до новітніх агротехнологій. Відповідні законодавчі ініціативи можуть включати підтримку органічного землеробства, що має на меті зменшення використання хімічних добрив і пестицидів, а також розвиток сталого агровиробництва. Таким чином, держава через регулювання має змогу створити умови для довгострокового розвитку продовольчої безпеки, що є важливим як для внутрішнього ринку, так і для зовнішньої торгівлі.

Одним із важливих інструментів є створення резервів продовольчих товарів для подолання кризових ситуацій. Держава може здійснювати закупівлю стратегічних запасів, таких як зерно, олія, цукор, що можуть бути використані в разі продовольчих криз або природних катастроф. Такі резерви забезпечують національну безпеку і дозволяють стабілізувати ринок продовольства у разі коливань цін або дефіциту. Крім того, уряди можуть

укладати угоди з іншими країнами для забезпечення постійного імпорту основних продовольчих товарів, що може допомогти збалансувати внутрішнє споживання та покрити дефіцит у випадку несприятливих погодних умов або економічних криз.

Однією з ключових функцій держави у забезпеченні продовольчої безпеки є розвиток інфраструктури аграрного сектору. Це включає підтримку сільськогосподарських підприємств через інвестиції в модернізацію агротехніки, будівництво складських приміщень для зберігання врожаю, а також розвиток системи логістики для транспортування продуктів до кінцевих споживачів. Розвинена інфраструктура дозволяє не лише підвищити ефективність виробництва, але й знижує рівень втрат на всіх етапах - від збору врожаю до доставлення продуктів на ринки. Це в свою чергу допомагає забезпечити стабільне постачання продовольства в країну, а також знижує ризики продовольчих криз, пов'язаних з погіршенням умов зберігання та транспортування.

Державна підтримка в аграрному секторі повинна також включати програму розвитку сільських територій, що забезпечує зайнятість і соціальну стабільність. Створення стимулів для малих фермерських господарств, зокрема через доступ до мікрокредитів та програм підтримки стартапів у сільському господарстві, сприяє розвитку виробництва продуктів харчування на місцевому рівні. Крім того, державна політика повинна включати освітні програми для фермерів, які дозволяють освоювати нові технології та методи ведення господарства, знижуючи витрати та збільшуючи продуктивність. Така підтримка стає особливо важливою в умовах змін клімату, коли потреба в адаптації до нових агрономічних умов стає актуальною.

Важливим аспектом є також державне регулювання у сфері продовольчих субсидій, яке дозволяє підтримувати доступність продуктів харчування для малозабезпечених верств населення. За допомогою таких програм держава може зменшувати рівень бідності, оскільки ці програми направлені на компенсацію частини витрат на основні продукти харчування,

що особливо важливо під час економічних спадів або у країнах з високим рівнем соціальної нерівності. Продовольча безпека в цьому контексті не лише залежить від наявності достатньої кількості продовольства, але й від здатності населення забезпечити себе їжею в умовах змін економічної ситуації.

Одним із важливих аспектів забезпечення продовольчої безпеки є створення умов для підтримки сталого розвитку сільськогосподарських виробників. Уряди мають сприяти розвитку малих та середніх аграрних підприємств, які здатні адаптуватися до місцевих умов і забезпечувати населення необхідними продуктами харчування. Важливо, щоб державні органи реалізовували програми, які підтримують не лише великі агропідприємства, а й фермерські господарства, які можуть стати основою продовольчої безпеки на місцевому рівні. Такі програми включають фінансову допомогу, надання консультаційних послуг та підтримку інновацій у виробництві:

- роль держави в управлінні продовольчою безпекою: ключові політичні стратегії;
- взаємозв'язок між сільським господарством та економічною стабільністю держави;
- вплив кліматичних змін на продовольчу безпеку та заходи адаптації;
- регулювання ринку продовольства: державне втручання і підтримка місцевих виробників;
- регіональні аспекти продовольчої безпеки: проблеми і рішення для вразливих регіонів;
- інноваційні аграрні технології як складова національної продовольчої безпеки;
- державна підтримка здорового харчування та забезпечення доступу до якісних продуктів;
- роль соціальних інститутів у підвищенні рівня продовольчої безпеки населення;

- співпраця між державним та приватним секторами для забезпечення продовольчої безпеки;
- продовольча безпека в умовах глобалізації та її вплив на економіку країни.

Держава повинна впроваджувати політики сталого розвитку, що забезпечують не тільки економічну стабільність, але й екологічну безпеку. Продовольча безпека безпосередньо пов'язана з ресурсами, доступними для виробництва харчових продуктів, таких як вода, земля і біорізноманіття. Для того, щоб зберегти ці ресурси для майбутніх поколінь, необхідно розвивати агрономічні практики, що мінімізують шкоду навколишньому середовищу, зокрема шляхом впровадження енергозберігаючих технологій і обмеження використання пестицидів та добрив. Важливою частиною цієї політики є також розвиток органічного землеробства, що дозволяє не лише зберегти здоров'я ґрунтів, а й отримати високоякісні продукти, здатні покрити попит внутрішнього ринку.

Наразі одним з актуальних напрямків сталого розвитку є підтримка місцевих виробників, що знижує залежність країни від імпортованих продуктів. Однак це вимагає від держави не лише розробки програм підтримки, але й чіткої політики щодо зниження імпорту продуктів харчування та розвитку місцевого виробництва. Наприклад, уряди багатьох країн стимулюють розширення агровиробничих потужностей через податкові пільги для фермерів, субсидії на закупівлю сучасного обладнання або підтримку малих і середніх агропідприємств. Проте ці заходи повинні бути збалансованими і відповідати загальним цілям продовольчої безпеки, не створюючи при цьому залежності від державної допомоги або поширення неефективних виробничих практик.

Крім того, важливим компонентом сталого розвитку є інтеграція державних політик щодо продовольчої безпеки з іншими аспектами соціально-економічної політики, такими як боротьба зі зміною клімату, розвиток альтернативних джерел енергії та охорона природних ресурсів. Всі ці напрями

повинні взаємодіяти, створюючи умови для стабільного розвитку сільського господарства, яке здатне забезпечити не лише внутрішні потреби країни, а й підтримувати її продовольчу безпеку в глобальному контексті.

Продовольча безпека є ключовим елементом соціальної та економічної стабільності будь-якої держави. Вона безпосередньо впливає на добробут населення, рівень життя та загальний розвиток країни. В умовах глобалізації і зміни клімату роль держави в забезпеченні продовольчої безпеки стає все важливішою. Держава повинна активно розвивати стратегії для підтримки місцевих виробників, збереження ресурсів та створення інфраструктури для забезпечення стабільного доступу до продовольства для всіх громадян. Паралельно необхідно враховувати ризики, пов'язані з зміною клімату, що потребує розвитку адаптивних сільськогосподарських практик.

Для забезпечення сталого продовольчого забезпечення важливо, щоб державні політики мали комплексний підхід, включаючи соціальні, економічні та екологічні аспекти. Роль держави полягає не лише в забезпеченні рівного доступу до продуктів харчування, але й у розвитку інноваційних аграрних технологій, підтримці екологічно чистого виробництва та створенні ефективної продовольчої інфраструктури. У цьому контексті необхідно інвестувати в дослідження та розвиток, а також створювати умови для партнерства між державними, приватними та громадськими секторами.

Забезпечення продовольчої безпеки вимагає від держави розробки конкретних стратегій і заходів, спрямованих на запобігання дефіциту продовольства та підвищення доступу до нього. Важливо, щоб уряд не лише адаптував свої політики до сучасних викликів, таких як глобальні економічні кризи чи зміни клімату, але й активно працював над підвищенням рівня добробуту населення через економічне зростання, розвиток освіти та підвищення рівня здоров'я громадян. Власне, ефективна державна політика у сфері продовольчої безпеки може стати основою для сталого економічного розвитку країни та забезпечення гідного життя її громадян.

Висновки до розділу 2

Громадянське суспільство загалом та кожен індивід зокрема постійно переосмислюють питання блага та благополуччя. У сучасному суспільстві окремим важливим феноменом є суспільне благополуччя, близьке до феномену благополуччя, але сприймається як окрема самостійна соціальна категорія. Будучи рефлексією зрозумілих для кожного суспільного явища, феномен суспільного благополуччя виражається в умовах осмислення культурної специфіки кожного суспільства. Тому терміни, що описують суспільне благополуччя не можуть бути повністю перенесені з однієї соціальної конфігурації до іншої.

Концептуалізація феномена соціального добробуту виходить за межі окремих специфічних галузей знань і не може бути описана лише термінами та підходами у реалізації державної соціально-гуманітарної політики, де існує тенденція переважання категорій соціального захисту, соціального здоров'я, або суспільного благополуччя громадян. У суспільному житті можна виявити висловлювання цього феномену в різних проявах, суспільне благополуччя суспільства, групи чи індивіда. Феномен суспільного благополуччя є відображенням пізнання індивіда та суспільства на шляху до соціокультурного життя громадян. На цьому шляху необхідна постійна трансформація і зміни в усвідомленні феномену суспільного благополуччя громадян під час реалізації державної соціально-гуманітарної політики.

Сьогодні також необхідна реалізація цілеспрямованої державної соціально-економічної політики щодо формування сприятливих умов відтворення людського капіталу в особливий період як стимулювання реформування соціально-економічного середовища. Зазначена концепція визначає спектр завдань, на вирішення яких має бути спрямована державна політика відтворення людського капіталу в особливий період у сучасних умовах розвитку економіки. Важливим є збалансований розподіл людського капіталу за економічними галузями спеціалізації, оскільки рівномірний

розподіл капіталу та створення нових робочих місць сприятиме бізнес орієнтованому розвитку в особливий період. Державна соціально-економічна політика антикризового характеру щодо відтворення людського капіталу в особливий період у сучасних нестабільних умовах розвитку економіки потребує ефективного функціонування та діалектичної взаємодії.

До основних проблем сучасної вітчизняної системи соціального обслуговування належить її централізованість, фрагментарність надання соціальних послуг, обмежена їх доступність, орієнтованість на стаціонарні форми догляду, відсутність індивідуального підходу. Держава нині майже не запроваджує розширення спектра послуг з урахуванням адресності, специфіки регіону, соціально-демографічних характеристик споживачів послуг та їхніх потреб у різних видах послуг. Хворі на деменцію та їхні рідні часто не мають альтернативи стаціонарним інституціям. Відсутність альтернативних механізмів надання допомоги хворим збільшує навантаження на медичні й соціальні установи, сім'ї і тих, хто доглядає за такими особами.

Сьогодні в Україні на державному рівні не функціонують заклади, що надавали би амбулаторну допомогу пацієнтам, хворим на деменцію, наявні лише окремі будинки догляду за пацієнтами з такою нозологією. Значна кількість пацієнтів мешкає вдома, перебуває під опікою рідних й не отримує належного медичного супроводу. Відсутність соціальної та психологічної підтримки для рідних спричиняє зростання тягара опіки за хворим на деменцію. Зазвичай родичі не володіють навичками спілкування і догляду, тому важливим є вивчення й аналіз дистресу доглядача за хворим на деменцію з метою створення механізмів полегшення догляду, сприяння якнайдовшому проживанню пацієнта у домашніх умовах, серед рідних.

Дієвим механізмом вирішення проблеми може бути залучення представників недержавної сфери, які мають змогу і ресурси надати соціальні послуги вдома, а не в стаціонарному закладі, що розташований далеко від оселі, рідних і близьких отримувача соціальних послуг. Можемо стверджувати, що спостерігається недооцінка державою ролі громадських,

благодійних, релігійних організацій і місцевих ініціатив у наданні соціальних послуг у громаді, хоча від них значно залежить ефективність і якість надання послуг, а не лише від діяльності органів виконавчої влади.

Одним із методів оцінки ефектів фінансової поведінки під час епідеміологічних загроз є ступінь досягнення передбачуваної мети та рівень задоволення, отриманого від реалізованого діяння. У фінансовому аспекті ефективність державної соціально-економічної політики можна виміряти шляхом порівняння фінансових вигід і витрат, пов'язаних зі здійсненням цієї діяльності. У соціальному аспекті мірилом ефективності фінансової поведінки є досягнутий соціальний статус, що виражається, зокрема, через рівень споживання, умови життя, рівень задоволення потреб.

Заробіток, інвестування, заощадження, прийняття фінансових зобов'язань, страхування – це найпоширеніші способи фінансової поведінки домогосподарств. Існує багато ендогенних факторів, котрі визначають, які фінансові потреби задовольняє домогосподарство, яка ефективність задоволення цих потреб і який широкий спектр фінансових послуг використовує домогосподарство у період епідеміологічних загроз. Серед них важливим є рівень багатства, а також економічна обізнаність членів домогосподарства, особливо тих, хто виконує функції прийняття рішень у сфері фінансового менеджменту.

У сфері зайнятості впливають тренди, трансформація бізнес-моделей компаній, підвищення мобільності працівників, створення високотехнологічних робочих місць, поляризація доходів та зростання нерівності, зростання неформальної зайнятості, зниження частки зайнятого населення, зростання кількості нових форм зайнятості. Сьогодні важливим є покращення якості освіти, забезпечення кращого функціонування ринку праці, забезпечення рівних можливостей, забезпечення взаємозв'язку політики у сфері зайнятості з іншими напрямками, забезпечення свободи вибору зайнятості, забезпечення взаємодії зі зацікавленими сторонами, підвищення якості трудового життя, оцінка результатів політики у сфері зайнятості.

РОЗДІЛ 3

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ВПЛИВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ФАКТОРІВ НА ГУМАНІТАРНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

3.1. Світовий досвід формування та реалізації соціально-економічної політики у період глобальних впливів та суспільних загроз

Сьогодні існує потреба висвітлити ще один аспект епідеміологічних впливів, а саме управління ризиками та невизначеністю, оскільки такі події стали несподіваними та непередбачуваними викликами із важкими наслідками для всього світу. Вплив малоймовірних подій є колосальним. Одним із прикладів абсолютно несподіваних подій, які майже ніхто не передбачав на початку 2020 року, стали епідеміологічні впливи. Це не лише ризик, що усвідомлюється як вимірна невизначеність, але й ситуація, ймовірність якої неможливо оцінити за допомогою теорії ймовірності на основі історичних даних, тобто справжня область невизначеності у строгому сенсі.

Соціально-економічні ризики можна розрахувати на основі теорії ймовірності, можна використовувати весь арсенал методів та інструментів, що знижують цей ризик, доводячи його до рівня, прийнятного для суб'єкта управління ризиками. Своєю чергою немає сенсу створювати дуже детальні плани подолання соціально-економічної кризи, але припускати, що ми повинні жити в час, який не має впевненості та готовності до нових викликів, є мотиваційним невіглаством [288, с. 68]. Всесвітня організація охорони здоров'я відреагувала надто пізно, оскільки швидше необхідно було оголосити про загрозу епідеміологічних впливів та своєчасно обмежити контакти з Китаєм.

Парадоксально, але коли епідеміологічні впливи почали охоплювати Європу та США, виявилось, що екстрені поставки масок, захисних халатів для лікарів та іншого спорядження, необхідного для боротьби з кризою, також

мають бути виготовлені в Китаї. Ми живемо і будемо жити в час, коли відомі ризики співіснують із невизначеністю. Неможливо передбачити всі подібні події, однак існує розуміння того, як на них реагувати. Маючи конкретні ресурси для вирішення надзвичайних ситуацій і плани дій для країн, економік та підприємств, можна принаймні частково пом'якшити їх негативні наслідки.

Завжди варто мати фінансово-матеріальний резерв на абсолютно непередбачені події як у господарстві, так і в масштабах держави та органів місцевого самоврядування. Окрім стандартних методів управління ризиками, варто також подумати, що робити, коли відбуваються дуже малоймовірні події з глобальними наслідками. Епідеміологічні впливи, викликані дуже малоймовірними, несподіваними подіями з надзвичайними наслідками, показують, наскільки тісно пов'язане людство в епоху глобалізації. Національні держави все ще мають відігравати ключову роль у врегулюванні криз, але необхідно спільно шукати ефективні методи боротьби з епідеміологічними впливами, зокрема розробляти нові ланцюги постачання, створювати системи раннього попередження та формувати спільні ресурси, які можна оперативно активувати в надзвичайних ситуаціях.

Безсумнівно, що глобальні епідеміологічні впливи сприятимуть розвитку економіки знань, електронного бізнесу, віддаленого доступу до державних послуг та цифрового навчання. У багатьох країнах, з огляду на очікувану рецесію та зростання безробіття, планується враховувати доходи громадян, які не працюють. Досі це було забороненою темою, але, хто знає, чи стане таке рішення необхідністю, хоча б тимчасово. Людство поки що завжди виходило переможцем із кожної глобальної кризи, хоча тягар ніколи не розподілявся рівномірно. Однак там, де є втрати та загрози, завжди з'являються й нові перспективні можливості.

В умовах глобалізації останніх років, що безперервно наростала, епідеміологи прогнозували появу принципово нового захворювання та систематично попереджали про загрозу світових лідерів. Однак, це питання практично ніколи не стояло в центрі уваги національних політичних,

економічних та соціальних систем. Глобальні епідемії не є такими частими явищами порівняно зі спалахами хвороб у національному масштабі, всі вони докладно описані, на їх основі розроблені заходи міжнародного реагування на глобальні епідеміологічні впливи [351].

Однак, у цей час глобальна картина еволюції епідеміологічних впливів не піддається традиційному аналізу за допомогою індикаторів ВООЗ та Світового банку. Як правило, рівень захворюваності та швидкість поширення епідемій в окремій країні безпосередньо залежать від обсягу інвестицій у національну систему охорони здоров'я, які своєю чергою прямо корелюють із рівнем економічного розвитку. Чим багатша країна, тим ефективніше вона зберігає громадське здоров'я свого населення і тим краще протистоїть епідеміологічним загрозам [313; 363].

На сучасному етапі немає жодної загальноприйнятої методики або набору індикаторів, які могли б повноцінно описати еволюцію і масштаби спалаху різноманітних захворювань в окремо взятій країні. Крім того, боротьба з глобальними епідеміологічними викликами також залежить від обміну інформацією між країнами та заходів контролю. Державні витрати на основні фонди системи охорони громадського здоров'я охоплюють підтримку в цілому соціально-економічної політики, закладів охорони здоров'я, лабораторій, закупівель обладнання та інші супутні витрати.

Система охорони здоров'я, яка фінансується з держбюджету, не в змозі покрити всі реальні потреби населення. Тому населення змушене витратити на лікування та підтримання свого здоров'я кошти з особистого бюджету [264, с. 11-12]. Обсяг коштів, що покриває розрив між індивідуальними потребами у послугах охорони громадського здоров'я та тими послугами, що покриває держава, у міжнародній практиці називається «витратами з власної кишені». На цей час галузь охорони здоров'я зустрілася з новими викликами, які необхідно враховувати при формуванні державної соціально-економічної політики.

Кінець другого та початок третього десятиліття XXI століття увійде у

світову історію, зокрема й економічну, як період значних епідеміологічних впливів, включаючи епідеміологічні виклики. Ці події призвели не лише до значних людських втрат, але й до глибоких кризових явищ в економіці та соціально-економічних відносинах як на національному, так і на глобальному рівнях. Попри те, що сучасний соціально-економічний і політичний дискурс часто пов'язує більшість дисфункцій і хаосу саме з епідеміологічними загрозами, наявні численні докази більш комплексної природи цих явищ.

Дисфункції сучасного світу, які спричиняють цей хаос, здебільшого є результатом конкретних рішень у соціально-економічних системах окремих країн, насамперед західних. Це вимагає більш детального аналізу комплексності чинників, що формують сучасну соціально-економічну реальність, як на глобальному, так і на локальному рівнях. Одним із наслідків таких впливів стало викриття структурних дисбалансів і вразливостей сучасного світу [156, с. 32]. Попри значний негативний вплив епідеміологічних загроз, масштаби руйнувань могли б бути менш значними за умов надання більшого пріоритету системним питанням. Зокрема, це стосується оптимізації бездержавних ринкових відносин, гармонійного управління соціально-економічними процесами та забезпечення сталого розвитку, що могло б зменшити вразливість суспільств перед подібними кризами.

Епідеміологічні впливи стають своєрідним каталізатором системних змін, спрямованих на впорядкування національних та глобальних процесів. Відсутність доказів, що дисфункції, які породжують загальний безлад, є прямим наслідком конкретних рішень у соціально-економічних системах окремих країн, особливо західних або тих, які перебувають у стані ринкової трансформації, підкреслює складність проблеми. Монополістичні структури, які, хоча й є антитезою вільного ринку та його принципів, демонструють саморуйнівні риси. Вільний ринок за своєю природою винагороджує найсильніших гравців, зміцнюючи їхню ринкову владу і позиції, що поступово маргіналізує вільну конкуренцію та ускладнює реалізацію принципів ринкової

рівноваги.

Хоча теза про негативний вплив епідеміологічних впливів на соціально-економічну реальність є безсумнівною, існує чимало вказівок на те, що масштаби руйнувань могли б бути значно меншими, якби в соціально-економічних системах країн, постраждалих від епідеміологічних впливів, більше уваги приділялося оптимізації відносин між державою та вільним ринком, а також гармонійному та сталому розвитку. На жаль, багато країн опинилися в ситуації, де пріоритетом стало економічне зростання та максимізація прибутку будь-якою ціною, без належного врахування соціальних та екологічних наслідків.

Такий підхід призвів до фетишизації економічного зростання, яке часто розглядалося як кінцева мета, що ігнорує важливість соціальної справедливості та екологічної стійкості. У таких умовах епідеміологічні впливи стали своєрідним переломним моментом, що виявив вразливості в глобальних економічних системах і суспільствах, змушуючи до необхідних системних змін. Це стало нагадуванням про важливість балансування економічних інтересів із соціальними та екологічними вимогами, що своєю чергою повинно стати основою для сталого розвитку у майбутньому [260; 289].

Епідеміологічні впливи спричинили глибоку економічну кризу і кинули виклик урядам відновити економіку, яка впала в рецесійний стан, що означає необхідність побудови відповідної стратегії виходу з кризи. Невипадково в наш час у наукових, експертних і медійних колах, особливо в західних країнах, ведуться дебати про майбутнє, поступідемічні напрями змін соціально-економічних систем, посилюються зміни, що допомагають навести порядок у національному та світовому масштабах [366; 370]. Необхідно поставити, серед іншого, питання про напрями необхідних змін у соціально-економічних системах і питання про реальні можливості реалізації цих змін.

Нестабільність попиту на зовнішніх ринках, суперництво Китаю зі Сполученими Штатами можуть призвести до того, що Китай відключиться від

глобальної економіки та зосередиться на збільшенні частки споживання у ВВП. Економічна активність в окремих країнах зростає нерівномірно, згідно з показниками активності Bloomberg Economics, активність Італії, Іспанії та Франції зростає [251]. Епідеміологічні впливи значно вплинули на ринок дистанційної роботи та ринок освіти, а закінчення епідеміологічних впливів більше не призупинить цей процес.

З погляду географічної уніфікованості, це нове явище, оскільки стосується глобальних організацій, розташованих буквально в кожній країні світу. Глобальні організації володіють напрямками, які можна налаштувати так, щоб вони могли реагувати на дивовижні зміни в навколишньому середовищі. Звісно, ефективність цієї реакції на практиці може бути вищою чи нижчою, але на основі досвіду новітньої кризової ситуації, що виникла, вже можна спробувати зробити перші організаційні висновки. Як показала фінансова криза, викликана епідеміологічними впливами, багато корпорацій, не втрачаючи права власності на інфраструктуру, втратили можливість щоденно розпоряджатися нею, що повністю відірвало їх від повсякденного функціонування відомим і прийнятим способом [370]. У цьому плані міжнародні організації не можуть розраховувати на поповнення коштів з ринків, які не постраждали від кризи, оскільки таких ринків не існує.

Проблема ефективності в охороні громадського здоров'я є особливо актуальною, оскільки розвинені країни витрачають на неї значні кошти на рівні як держави, так і окремих громадян. Незважаючи на заходи, наростання захворюваності на фоні тенденцій розвитку охорони здоров'я до епідеміологічних впливів свідчить про наявність проблем з доступністю соціальної та медичної допомоги. У зв'язку з цим необхідне знаходження балансу між громадською охороною здоров'я та наданням індивідуальних медичних послуг, лікуванням хронічних та інфекційних захворювань.

Актуальною є розробка нової моделі охорони громадського здоров'я, у тому числі з урахуванням процесів цифрової охорони громадського здоров'я, що прискорилися в період епідемій. Стан здоров'я суспільства є важливою

характеристикою людського потенціалу, тому його охорона посідає важливе місце у державній політиці. Саме в цьому контексті ставиться питання про ефективну охорону громадського здоров'я, тобто створення соціально-економічної політики, яка забезпечить оптимальну віддачу щодо збереження та примноження здоров'я населення.

Епідеміологічні впливи, як і всі попередні кризи, є своєрідним відкриттям, і водночас «болючим уроком» для людства, який дає людям усвідомлення різновидів і масштабів помилок у формуванні сьогоденної реальності. Завдяки своїй інституціоналізації та вирішальній ролі політичної влади у формуванні правил, що застосовуються до економічних і соціальних суб'єктів сучасна економічна політика провідних країн світу дає надію зупинити небезпечні тенденції в економіці. Це важливо, тим більше, що сучасний науковий і ненауковий дискурс демонструє тенденцію приписувати епідеміологічним впливам майже всі дисфункції у суспільстві, але є достатньо доказів того, що їх підґрунтя більш складне [349].

Більшість концепцій соціально-економічної політики, реалізованих у минулому, є неефективними для нинішньої критичної ситуації у світі. Водночас, однак, все ще є чимало прихильників неоліберальних рішень, особливо серед різних груп інтересів, все більше публікується аналізів і досліджень, які вказують на сумнозвісну спадщину неолібералізму [359]. Проти поширеної тези про те, що політика в глобальному масштабі взагалі неможлива, стверджується, що остання велика ініціатива президента США Джо Байдена щодо введення єдиного податку в розмірі 15 % на прибуток великих транснаціональних компаній і корпорацій напрочуд швидко починає реалізовуватися [70].

Протягом тривалого часу існували численні наукові публікації, які містили попередження епідеміологів після попередньої епідемії ГРВІ у 2002–2003 роках про те, що функціонування ринків живих тварин у Китаї неминуче спричинить нову епідемію. Кілька років поспіль Білл Гейтс застерігав від загрози епідемії, також були опубліковані доповіді про основні фактори

ризиків та найбільші загрози у світі під заголовком «Звіт про глобальні ризики 2020 р.», ретельно підготовані за участю багатьох визнаних експертів на прохання Всесвітнього економічного форуму – швейцарської установи, відомої серед інших організацій Всесвітнього економічного форуму в Давосі, де взяли участь глави держав та бізнес-лідери [323].

У звіті визначено низку ризиків, які найімовірніше реалізуються у 2020 році, але епідеміологічні впливи не входили до десятки найбільш імовірних ризиків у 2020 році. Такої загрози не передбачали економісти, але професор Нуріель Рубіні, відомий американський економіст, який одним із перших спрогнозував обвал американського ринку нерухомості та фінансову кризу 2008 року зазначав про можливість такого розвитку. Жоден фінансовий аналітик не оголосив про крах на світових фондових ринках у січні 2020 року, який стався через два місяці у зв'язку з епідеміологічними впливами. Будь-який окремий фактор епідеміологічного впливу становитиме загрозу здоров'ю та життю людей зі 150 країн світу і матиме такий вплив на економіку та фінансові ринки за межами нормальних прогнозів [323].

Епідеміологічні впливи, крім глобальної епідеміологічної загрози, надають ширший вплив на суспільство та економіку. З погляду ефективності дослідники вже давно порушують питання, що екстрена мобілізація може коштувати для країн світу значно дорожче, ніж загальні витрати на охорону здоров'я. Варто зазначити, хоча засоби боротьби з епідеміологічними впливами охоплюють стандартний набір, дослідження показують, що, безумовно, країни, приймаючи їх, враховували особливості їх соціально-економічного розвитку.

Епідеміологічні впливи показали, що системи охорони здоров'я у світі виявилися не готовими до масштабної загрози громадському здоров'ю, причому незалежно від інших показників їх розвитку. Національна безпека у сфері охорони здоров'я практично не була забезпечена і жодна країна світу не була повністю готова до епідеміологічних впливів. Це свідчить про те, що, незважаючи на загальний рівень розвитку охорони здоров'я, потрібні

спеціальні дії, щоб забезпечити його успішне функціонування в період серйозних епідеміологічних загроз.

У книзі «Метаморфози світу», опубліковані посмертно в Кембриджі 2016 року, видатний німецький соціолог Ульріх Бек вказує на складність і, насамперед, великі невідомості, які характеризували світ перших десятиліть ХХІ століття. На закінчення автор констатував, що в глобальному вимірі відбувається радикальна соціально-економічна метаморфоза, вона веде світ до абсолютно нової якості, а насправді невідомо чому, куди і до чого. З цих та інших заяв світових наукових дослідників випливає, що розвиток світу все більше, якщо не повністю, вислизає з-під контролю урядів і політичних міжнародних організацій. Як опосередковано суттєве застереження можна навести твердження Джона Мейнарда Кейнеса в опублікованому в «Bulletin РТЕ» у 2020 році.

Зокрема, Д. Бернуллі вказував, що, коли люди приймають рішення в умовах невизначеності, вони не завжди керуються максимізацією прибутку, а скоріше максимізацією очікуваної корисності, таким способом вводячи останнє питання до економічного аналізу. Лаплас стверджував, що економічні події, які, на перший погляд, можуть здатися випадковими та непередбачуваними, насправді підпорядковані певним законам і тому є передбачуваними. Дж. Тінберген вивчав фізику в першій половині 20-х років минулого століття й отримав Нобелівську премію з економіки за внесок у розробку та застосування динамічних моделей в аналіз економічних процесів, що також дає підстави вважати його попередником цього напрямку економічної думки.

Сьогодні існує потреба акцентувати, що системи охорони здоров'я у світі виявилися не готовими до епідеміологічних впливів, причому незалежно від загальних показників охорони громадського здоров'я. Це ставить на порядок денний необхідність вживання спеціальних заходів, розробки на основі накопиченого досвіду планів боротьби з епідеміями, розвиток системи охорони громадського здоров'я з урахуванням потенціалу розширення в

умовах можливого різкого зростання інфекційної захворюваності.

Епідеміологічні впливи стали одним із найбільш серйозних викликів системі охорони громадського здоров'я в новому столітті, що підкреслює необхідність узагальнення підсумків та наслідків епідемій. Це охоплює розгляд її впливу на системи охорони громадського здоров'я та їх роль у боротьбі з її поширенням. Необхідно детально розглянути два аспекти, які набувають особливо важливого значення в період епідеміологічних впливів, а саме готовність системи охорони громадського здоров'я до глобальних епідеміологічних загроз та забезпечення доступності медичної допомоги.

Органи державної влади, які приймають рішення під час епідеміологічних впливів, спонукали глобальні організації щодо розрахунку на посилення позиції держави як в економічному, так і в організаційному плані. Проте наразі держави не в змозі приділяти достатньо уваги та ресурсів проблемам глобальної організації, концентруючи свої сили, дії та ресурси на боротьбі з епідеміологічними впливами [321]. Постулат адаптивності не є чимось новим у глобальній організації та все більше визнається як аспект функціонування, який має бути домінуючим поглядом при оцінці діяльності, яку здійснюють організації [346]. Таким проявом є концепція процесів, віртуальна концепція, концепція ресурсів, аутсорсинг та багато інших концепцій і методів управління.

Однак поточна ситуація, викликана епідеміологічними впливами, ставить цей постулат у дещо інший вимір, оскільки виявляється, що адаптивність лише частково дозволяє організаціям адаптуватися до наддинамічно мінливої ситуації. Сьогодні актуальною стає нова парадигма – «ультраорганізаційна гнучкість», відправною точкою для її розуміння є підривання реальності, яку ми знаємо в усіх можливих сферах функціонування організації. Така концепція дасть змогу поставити під сумнів прийнятий порядок, генерувати нові, часто ненадійні ситуації в цій реальності, планувати сценарії стратегії дій на випадок їх виникнення. Наступним кроком є підготовка ресурсного простору для реалізації цих стратегій та проведення

моделювання впровадження разом зі створенням відповідних висновків на основі отриманих відгуків.

Процедура надзвичайної гнучкості полягає у формуванні стратегії дій у разі виявлених труднощів, підготовки організаційних та управлінських ресурсів, необхідних для практичної реалізації прийнятих стратегій, проведенні організаційного моделювання в окремих сферах діяльності організації з метою практичного підтвердження доцільності запланованих стратегій. Важливим елементом концепції «ультрагнучкості» є зосередження на можливості абсолютно екстремальних ситуацій, часто навіть неймовірних у цих умовах експлуатації [330, с. 150-151]. Підхід у новій парадигмі організаційної адаптивності передбачає революційне і дуже критичне ставлення до функціонування організації з метою підірвати її усталені детермінанти функціонування. Також це необхідність організувати віддалену роботу для багатьох співробітників, тому багато глобальних організацій по всьому світу боролися з цією необхідністю.

Іншим викликом є необхідність раптово виключити можливість прямих контактів з кооператорами по всьому світу, пов'язаних із заборонаю пересування, багато партнерів не були готові до онлайн-контактів. Сферою, яка вимагає надзвичайно гнучкого підходу з боку глобальної організації, є спосіб управління, який повинен характеризуватися великою свободою прийняття рішень співробітниками та їх спроможністю і здатністю функціонувати самостійно протягом тривалого часу, а також ізольовано [276]. Віддалена робота виявила на практиці ці постулати, про які вже деякий час повідомляють сучасні ЗМІ, проте виявилось, що про цей вид, навчання у працівників не проводиться.

Нового значення набуває і навігаційна функція, настільки характерна для процесних організацій, у разі дистанційної роботи це домінуючий управлінський навик, який забезпечує ефективність та безперервність бізнесу. Ще одна сфера, пов'язана з розглянутою – це технічна інфраструктура, яка дає змогу організувати роботу віддалено, переважно це стосується можливості

безпечного використання мобільних пристроїв без постійного контролю ІТ-об'єктів організації. Наслідком наряду є ІТ-аспект організації, як у контексті захисту систем, що використовуються від ворожого вторгнення, так і з погляду безперервності роботи, викликані відсутністю пошкоджень систем.

Віддалений ІТ-догляд для домашніх офісів є величезним викликом, якщо до цього аспекту додати географічні відстані, мовні та часові відмінності, проблема стає ще складнішою, що ще більше підкреслює важливість цього аспекту. Крім того, важливим аспектом є взаємозамінність організаційних ролей у разі виключення провідних співробітників з функціонування організації навіть на більш тривалий період часу внаслідок карантину або хвороби [352]. Важливим аспектом організаційних кризових ситуацій є питання матеріального забезпечення організації на період потенційних простоїв у функціонуванні, викликаних новими видами загроз. Змінюється також підхід до сприйняття фінансової ліквідності, інвестиційних проблем та потенційного переінвестування, оскільки те, що щодня здається безпечним, у виняткові періоди може спричинити неплатоспроможність корпорації та її крах.

Останнім прикладом критичної сфери є контакт із замовниками та кооператорами, що в нинішніх кризових ситуаціях має вирішальне значення для підтримки безперервності співпраці. Поки що подібних постулатів в управлінні організаціями не повідомлялося, але нинішня криза, спричинена епідеміологічними впливами, означає, що їх варто серйозно розглянути та впровадити в поточне функціонування організацій. Концепція глобальної організації говорить про те, що ми повинні модифікувати поведінку організації на основі набутого досвіду, це важливий аспект, який свідчить про те, що з нинішньої кризи необхідно зробити висновки.

Глобальні організації повинні готуватися до того, що сьогодні неможливо передбачити, і це справжній виклик, з яким стикається сучасний організаційний менеджмент – як у теоретичному, так і в прикладному аспектах. Глобальні організації, що працюють в умовах мінливого

середовища, зустрічаються з викликами, пов'язаними з необхідністю раптово змінити відомі та застосовні методи ведення, ці виклики є результатом загального небажання відмовлятися від загальноприйнятих моделей функціонування організації. Існує типова напруженість, пов'язана з входженням у нові сфери бізнесу або використанням нових організаційних методів і прийомів.

Зазначені питання стають особливо актуальними, коли посилюється економічна турбулентність, це означає збільшення амплітуди змін, а також частоти їх виникнення. Крім того, збільшення турбулентності також збільшує непередбачуваність змін у середовищі організації, мінливість середовища, що призводить до необхідності гнучкої поведінки, стосується двох її вимірів. Управлінська адаптивність необхідна як в напрямі коригування сприйняття організаційної ситуації, так і в напрямі вживаних дій, часто таку процедуру прирівнюють до вирішення кризових ситуацій, тому в теорії управління вона розробляється в галузі антикризового управління [230; 350]. Однак варто зазначити, що поточна кризова ситуація, пов'язана з епідеміологічними впливами, має специфічний характер, що впливає зі специфіки явища, яке спричиняє цю кризу.

Важливим є питання, як глобальні організації адаптуються до цих нових умов діяльності, чи достатньо вони гнучкі, щоб застосовувати заходи у сфері антикризового управління, які види діяльності вони застосовують і як їх оцінюють. Крім уже очевидних наслідків таких явищ, як глобалізація чи бізнес-цикли, причинами зростання турбулентності в навколишньому середовищі є зміни у споживчих настроях, пов'язані з ринковими характеристиками. Це викликає динамічні та часто непередбачувані зміни для організацій, які часто опиняються в кризових ситуаціях, ця непередбачуваність так чи інакше притаманна характеру покоління, яке часто називають постмодерністським поколінням споживачів [338].

Ситуація, з якою зустрілися нинішні глобальні організації, унікальна тим, що вона має характеристики, яких ніколи раніше не було. Сучасна криза,

спричинена епідеміологічними впливами, має глобальний масштаб, як географічно, так і суб'єктивно. Отже, соціально-економічна криза, викликана епідеміологічними впливами, не залишила організаціям, навіть глобальним, можливості перенести свою діяльність на ринки, які не постраждали від кризи, оскільки таких ринків просто не існує. Іншою важливою ознакою є категоричність наслідків загрози, що виникає, тобто недотримання вимог безпеки та значних законодавчих і санітарних обмежень часто призводить до смерті працівників або членів їхніх сімей, що є кінцевим наслідком і найбільш серйозним наслідком.

Глобальні організації зустрічаються з низкою нових, незвичайних і часто ключових обставин для їх повноцінного функціонування. Необхідність вжиття такої поведінки, а також заборона багатьох організаційних практик, які використовувалися досі, означає, що організації опиняються в нових кризових ситуаціях. Тому важливе питання полягає в тому, чи може антикризове управління, як ми його знаємо сьогодні, достатньою мірою відповідати очікуванням організації в разі епідеміологічних впливів. У майбутньому епідеміологічні впливи можуть виникати частіше, викликаючи кризи подібного характеру, цікавим є питання про інші види криз, які можуть поставити глобальні організації в скрутне становище. Зазначене питання стосується ймовірних футуристичних бачень кризових ситуацій, які допомагають розробити стратегії та сценарії організаційних процесів.

Нові фінансово-організаційні ситуації, що породжують соціально-економічні кризи вимагають гнучкості поведінки, адаптивність є суттєвим елементом в умовах посилення економічної турбулентності, оскільки висока мінливість, що супроводжується труднощами в процесі прогнозування напрямів змін, вимагає ефективної адаптації організації та швидкого прийняття рішень. В умовах класичних кризових ситуацій, які організація передбачає у своїх сценаріях і стратегіях, зазвичай є достатньо часу для підготовки організації до можливих майбутніх подій.

Епідеміологічні виклики стали приводом для осмислення цілей та

завдань сучасних систем охорони здоров'я. Заходи, що вживаються державами в умовах сучасних епідеміологічних загроз, мають як короткостроковий характер, так і потенційно вплинуть на їх майбутнє [271, с. 81]. Державна соціально-економічна політика в період епідеміологічних викликів охоплювала адміністративні заходи, що встановлюються урядами для стримування поширення інфекцій, зокрема заборону в'їзду на територію країни, ізоляцію громадян на карантинному режимі, скасування масових заходів та введення додаткових противірусних вимог.

Важливими також є підтримка населення та бізнесу, щоб зберегти доходи населення та зайнятість, запобігти зростанню бідності та ліквідації бізнесу. Стосовно охорони громадського здоров'я це означає ступінь, у якому внесок у систему охорони громадського здоров'я у вигляді витрат та інших ресурсів використовується для досягнення максимального ефекту, забезпечення результатів та досягнення цілей системи охорони громадського здоров'я. Тому важливо, наскільки правильно витрачаються ресурси, що виділяються в плані забезпечення здоров'я населення.

Якщо ресурси, які суспільство виділяє на охорону громадського здоров'я обмежені, а потреби у медичній допомозі не знижуються, ставиться завдання отримати максимально можливий результат від вкладених коштів. Одна із серйозних методологічних проблем полягає у розробці конкретних показників оцінки ефективності системи охорони здоров'я [27]. Це з тим, що в охороні громадського здоров'я часто буває досить важко визначити прямий зв'язок між внеском і результатом. Водночас, система охорони здоров'я далеко не завжди має можливість впливати на багато з цих детермінантів, але й виділити окремо їх внесок у здоров'я громадян теж проблематично.

Тому будь-який показник ефективності оцінки системи охорони здоров'я має враховувати вплив соціальних детермінантів здоров'я на результати, що вимірюються. Новим викликом для охорони громадського здоров'я стали епідеміологічні виклики, які виявили слабкі місця систем охорони здоров'я та продемонстрували важливість комплексного підходу до

оцінки та підвищення ефективності заходів у сфері охорони здоров'я. Вона не лише загострила низку проблем, вирішення яких необхідне для забезпечення здоров'я населення, а й порушила нові питання, пов'язані з необхідністю швидкої мобілізації в умовах змін епідеміологічної ситуації [291, с. 90]. Системи охорони здоров'я опинилися на вістрі боротьби з епідеміологічними впливами, і стало очевидно, що після закінчення неминуче постає питання, як змінити охорону громадського здоров'я для того, щоб забезпечити готовність до екстрених ситуацій.

Постало питання і про роль міжнародного співробітництва та міжнародних організацій, насамперед Всесвітньої організації охорони здоров'я. Співробітництво ознаменувало певне зрушення у підходах – від визначення простого переліку хвороб до обліку всіх небезпек, від стримування на кордонах до стримування біля джерела хвороби, від заздалегідь певних заходів охорони громадського здоров'я до заходів у відповідь, адаптованих до конкретної події. Роль ВООЗ у ході епідеміологічних впливів неодноразово критикували як експертну спільноту, однак це не призвело до повного заперечення значення міжнародної координації та кооперації у питаннях, включаючи вироблення рекомендацій на основі аналізу досвіду країн.

Багато фахівців сходяться на думці, що ВООЗ необхідно надати більше ресурсів та стабільне фінансування, а також розширити її повноваження, щоб забезпечити посилення керівної та координуючої ролі. Було прийнято спеціальне рішення Європейського парламенту про серйозні транскордонні загрози здоров'ю, що передбачає облік та моніторинг біологічних, хімічних та екологічних ризиків для громадського здоров'я, планування готовності до надзвичайних ситуацій та реагування на них, забезпечення взаємодії між різними секторами систем охорони здоров'я [237].

Коли почалися епідеміологічні впливи, всередині європейських країн виникли складнощі у взаємодії та взаємодопомозі між країнами-членами Європейського Союзу. Це проявлялося у відсутності скоординованих дій, проблемах з розподілом медичних ресурсів та різних підходах до введення

обмежувальних заходів, що ускладнило ефективне реагування на кризу. Всі ці фактори ускладнили боротьбу з епідемією на загальноєвропейському рівні, що підкреслило необхідність створення більш ефективної та об'єднаної стратегії для протидії подібним загрозам у майбутньому. Країни мали різні підходи до обмежувальних заходів, що створювало проблеми для узгодження стратегії боротьби з епідеміологічними впливами [286].

Крім того, важливим викликом стало розподілення медичних ресурсів, таких як засоби захисту, апарати ШВЛ та вакцини, де країни зіштовхувалися з конкуренцією замість спільних зусиль. Ці фактори значно ускладнили боротьбу з епідемією на загальноєвропейському рівні. Це призвело до недоліків у стримуванні епідеміологічних впливів на загальноєвропейському рівні. Інститути ЄС недооцінили серйозність кризової ситуації, що проявилось у недостатній координації та затримці в прийнятті важливих рішень щодо спільних заходів боротьби з поширенням інфекції [237]. Це вказує на необхідність посилення єдності і швидкості реагування на кризові ситуації на рівні Європейського Союзу. Початкова реакція на загальноєвропейському політичному рівні показала ігнорування наявних доказів та відсутність загального плану дій та комунікаційної стратегії, регулювання таких питань, як спільне використання необхідного обладнання, включаючи засоби індивідуального захисту.

Міжнародний валютний фонд надає екстрену фінансову допомогу країнам, які постраждали від епідемії, забезпечуючи їх медичним обладнанням, масками та респіраторами [310]. На цей час порушується питання про вдосконалення системи державного санітарно-епідеміологічного нагляду з урахуванням досвіду боротьби з новою інфекцією для захисту громадян від загроз епідеміологічного характеру та мінімізації економічних втрат від поширення інфекційних захворювань. Для цього розробляються заходи щодо вдосконалення лабораторної та наукової бази, розвитку міжнародного співробітництва та кадрового потенціалу, створення цифрової інфраструктури.

Передбачається можливість створення спеціального аналітичного центру з моніторингу та розробки епідеміологічних прогнозів на основі нових моделей оцінки епідеміологічних ризиків. Окрім того, до підвищення готовності системи охорони здоров'я та надання медичної допомоги в умовах епідемій включають розробку мобілізаційних планів дій в умовах епідемії, створення резервів медичного персоналу, ліжкового фонду, матеріальних запасів, медичних виробів та медичного обладнання [291, с. 88]. Епідеміологічні виклики показали важливість розробки життєздатних планів боротьби з епідеміями, враховуючи досвід, здобутий під час кризи. Це поєднує необхідність розвитку системи охорони здоров'я з урахуванням потенціалу її розширення в умовах можливого різкого зростання інфекційної захворюваності. Зокрема, це передбачає вдосконалення інфраструктури, надання ресурсів для швидкої мобілізації, а також посилення міжурядової координації для ефективного реагування на кризові ситуації в майбутньому.

Необхідна працююча методика взаємодії різних державних та громадських структур для реагування на проблему, що виникає, в будь-якій точці країни максимально оперативно. Проте її практична реалізація неминуче зіткнеться з об'єктивними складнощами, а охорона громадського здоров'я уособлює систему, в якій є об'єктивні обмеження за пропозицією, зумовлені медичною інфраструктурою, що склалася, і складно передбачуваним рівнем потреби, особливо якщо йдеться про спалахи інфекційних захворювань.

Епідеміологічні впливи спричинили проблему забезпечення доступу населення до необхідної діагностичної та лікувальної допомоги [106, с. 61]. Органам публічної влади було виділено кошти на розробку засобів діагностики, закупівлю додаткових автомобілів швидкої допомоги, додаткові стимулюючі виплати медичним працівникам, які працюють із хворими, громадському руху волонтерів. У період епідеміологічних впливів прискорився процес впровадження в діяльність медичних установ цифрових рішень та даних для покращення надання медичної допомоги, забезпечення догляду та спостереження за пацієнтами.

Поки що недостатньо офіційних статистичних даних, щоб детально проаналізувати ситуацію, котра склалася в період епідеміологічних впливів з доступністю медичної допомоги, однак європейський досвід показує, що в період епідеміологічних впливів тенденції обмеження доступності швидше продовжилися. За даними ВООЗ, найпоширенішою причиною припинення або скорочення обсягу планової допомоги стало зниження можливостей для пересування та нестача медичного персоналу через його мобілізацію на боротьбу з епідеміологічними впливами, а також брак ліків і діагностичного обладнання [351].

Проблемою стала і нестача не тільки необхідного обладнання та лікарських засобів, але також засобів індивідуального захисту та дезінфекції. Інша тенденція пов'язана зі збільшенням особистих виплат населення за нерозвиненості механізмів передоплати, причому подібні виплати визнаються світовою спільнотою як найбільш регресивна форма фінансування охорони здоров'я, що обмежує її доступність. На цьому фоні відбувається збільшення частки платних медичних послуг у загальному обсязі платних послуг, що надаються населенню [167]. Серйозні наслідки епідеміологічні впливи мають на мікрорівні системи охорони здоров'я, тобто на фінансове становище медичних організацій та сектор надання платних послуг.

Фінансові проблеми в медичних інституціях накопичувалися до епідеміологічних впливів, неодноразово відзначався низький рівень медичних тарифів на фоні недофінансування з боку місцевої влади. В умовах обмежувальних заходів до цього додалися втрати від зниження обсягів планової допомоги, включаючи диспансеризацію, а також платних послуг за необхідності збільшення витрат на перепрофілювання роботи в умовах епідеміологічних впливів. Враховуючи тренд на зростання платності медичної допомоги до епідеміологічних впливів в умовах зниження доходів населення та обмеження сектора платних послуг, очікується збереження проблем доступності медичної допомоги і в період її розвитку.

Значна частина успіху в боротьбі з епідеміологічними впливами ставить

перед собою питання про те, наскільки звичайна економіка спроможна розробити програму економічного відновлення, а отже, чи є пропозиції більш привабливою основою для побудови ефективної політики. Щоб налаштувати інформацію, щоб покращити становище, безліч індивідуальних простих рішень перетворюється на дуже складну гетерогенну економічну реальність. Макроекономіка є результатом поведінки та взаємодії між суб'єктами на мікроекономічному рівні, які внаслідок виникаючих властивостей викликають більш складні явища.

Відмінність тенденцій у цьому аспекті полягає в тому, що індивіди відрізняються один від одного, не є колективом, не завжди виявляють раціональність чи егоїзм, тому їхні рішення різноманітні, їх не можна звести до моделі, заснованої на концепції раціональної індивідуальної поведінки [301, с. 29]. Економічні об'єкти, незалежно від рівня, є складними системами, як і епідеміологічні впливи у перспективі складності економічної та адаптивної, тому вони мають певну здатність до навчання та адаптації до мінливого середовища.

Найважливішими елементами складних моделей є цілісна поведінка, що виходить із взаємодії між індивідами і не може бути передбачена, розглядаючи індивіда окремо. Зазначені системи самоорганізуються, але ніколи не можуть утримуватися у рівновазі, оскільки вони постійно змінюються, всередині системи індивіди можуть поводитися досить просто, і тому їхні взаємодії формують складну цілісну поведінку [32]. Явище епідеміологічних впливів не відповідає ситуації, коли точне прогнозування та запобігання проблем стає неможливим через посилення нестабільності та хаосу. При цьому чинником порушення функціонування економічної системи стають епідеміологічні впливи.

Його ефект полягає у зміні поведінки суб'єктів ринку та формуванні нового порядку, отже, саме зміна ініціює процес руху економіки до нової точки рівноваги в результаті того, що реакція індивідів на зміни, що відбуваються, різноманітна. Ті, хто розглядає епідеміологічні впливи крізь

призму грипу, найменш схильні до зміни своєї поведінки, вони применшують загрозу, забуваючи, що коронавірус небезпечніший за звичайний грип, хоча б з тієї простої причини, що він новий, і у нас ще немає імунітету до нього, ця група людей не хоче бачити й саботує обмеження епідеміологічних впливів. Інша стратегія, порівнюючи вірус зі стихійними лихами, спонукає споживачів до паніки покупок. Ця група суб'єктів визнає суворість антиепідеміологічної політики.

Зазначене означає готовність до радикальної зміни економічних пріоритетів і готовність боротися з епідеміологічними впливами екологічних і соціальних проблем, звернувшись до сталого розвитку. При цьому деякі суб'єкти займають песимістичний настрій, частина суб'єктів господарювання припиняє вести підприємницьку діяльність, а споживачі обмежують своє споживання, намагаючись заощадити кошти на важкі часи. Звідси випливає, що цю різноманітність індивідуальних підходів треба було внести в стратегію боротьби з епідеміологічними впливами.

Варто припустити, що одні громадяни погодилися б на обмеження епідеміологічних впливів та вимагали б ґрунтовної зміни економіки, інші ж ігнорували б соціально-економічні обмеження. Деякі виробники відмовляться від економічної діяльності, але інші почнуть шукати більш креативні рішення, щоб пережити суворі обмеження епідеміологічних впливів, і навіть спробують використати ситуацію для розширення ринку. Епідеміологічні впливи також призвели до появи змінних економічних прогнозів, які ускладнюють або принаймні сильно обмежують їх точність, а можливо, навіть унеможливлюють їх [281, с. 103-104]. Складні зміни вимагають складної методології прогнозування з урахуванням різних установок, прогнозів, а отже, й окремих рішень, а також динамічної перспективи.

Достатньо було застосувати цю методологію до випадку з епідеміологічними впливами, і ймовірність прогнозування розвитку подій та їх наслідків для економіки зросла б. Це допомогло б проводити більш ефективну та прийнятну політику з урахуванням хаосу, що виникає внаслідок

реакції соціально-економічної системи на ці виклики, різного ставлення людей, а також давало б змогу точніше прогнозувати майбутні зміни в окремих секторах економіки та процесах споживання. Нові змінні охоплюють, окрім зміненого ставлення виробників і споживачів, також затримки в ланцюгах поставок, підвищений кредитний ризик, пов'язаний із загрозою невдачі в бізнесі або втратою роботи, зниження котирувань на фондовому ринку та збільшення інфляції.

Можна вважати, що ефективні дії можуть ґрунтуватися на виборі між необхідною структурованістю економічних процесів та набору творчих реакцій на епідеміологічні впливи, що призводять до змін у функціонуючій економіці. Важливим є створення синергії між окремими процесами та діяльністю, включаючи координацію заходів протидії наслідкам епідеміологічних впливів у політичному, організаційному та просторовому вимірах. Сьогодні існує вибір між суворими правилами боротьби з епідеміологічними впливами та його наслідками і визначення лише загальних принципів, які дають можливість поводитися відповідно, однією з можливостей може бути використання поведінкових економічних інструментів.

Соціально-економічна політика, замість того, щоб намагатися консолідувати поточний стан речей, має радше ґрунтуватися на припущенні, що економіка зміниться, і, як зазначалося, зосередитися на побудові найточніших моделей її розвитку в майбутньому, використовуючи дуже просунуті стохастичні методи. Це дасть більш достовірний прогноз розвитку економіки, а отже, сприятиме активній політиці, підтримці бажаних змін та пригніченню негативних наслідків кризи в окремих галузях [274, с. 49]. Однак економічні, соціальні та політичні реалії є надто складними, щоб така дисциплінована поведінка була ефективною та загалом позитивно сприймалася.

На практиці держави, індивідуальні підприємці та споживачі спостерігають один за одним, дублюють ті чи інші рішення, іноді шукають

інші альтернативи, намагаючись підлаштувати політику до внутрішніх умов та конкурентних пріоритетів, і таким способом поведуться відповідно до прогнозів. Сусідні країни застосовують різні стратегії дій, необмежений потік інформації збільшує ризик і невизначеність, додатково диференціюючи підхід підприємців і споживачів до проблеми, яка все більше стає ірраціональною, або зміщується в бік «тіньової економіки», що, однак, у політиці не передбачалося [325].

Реакції в макроекономічній сфері неадекватні змінам на мікрорівні і тому не можуть бути достатньо ефективними, безпорадне спостереження за послідовними процесами за допомогою хаотичних і неузгоджених рішень, які важко логічно пояснити, а тому неохоче приймаються. Отже, якщо епідеміологічні впливи переходять від «старого» до «нового» стану рівноваги, ідеї «заморожування» економіки у тому вигляді, в якому вона була до впливів, будуть досить критичними. Постепідемічна економіка вже буде модифікованою економічною системою, яка може призвести до того, що деякі «заморожені» сектори економіки не зможуть впоратися з новими умовами.

Однак реальна політика намагається увічнити стан, від якого гравці ринку вже відходять, оскільки їхні прогнози щодо майбутнього змінилися, що не віщує нічого доброго для майбутнього економіки. Глобальна економіка показує, що краще припустити зміну економіки та спробувати побудувати найточніші моделі її розвитку в майбутньому, використовуючи дуже просунуті стохастичні методи. Це дасть достовірний прогноз розвитку економіки, а отже, сприятиме активній політиці: підтримці бажаних змін та пригніченню негативних наслідків кризи в окремих галузях [346]. Застосування цієї стратегії з її історичними, довгостроковими підходами, які акцентують увагу на питанні адаптації до навколишнього середовища, дало б кращі результати, забезпечуючи більш ефективну політику.

Епідеміологічні впливи виявили фундаментальні недоліки основної економіки та пов'язаної з нею економічної парадигми. Математизована кількісна економіка розглядає економіку, суспільство та навколишнє

середовище як окремі сфери реальності. Вони не поширювалися б такими темпами, якби не глобальні економічні, логістичні та транспортні зв'язки. Парадигма вільного ринку зробила економіку наукою про ефективність, а не про стале управління. Ідея економіки як експансивної, постійно розширюваної системи відсунула концепції економіки як системи, що пристосовується до мінливих суспільних потреб і умов навколишнього середовища, в іншу сторону.

Прихильність до рішень вільного ринку призвела до того, що політика боротьби з епідеміологічними впливами зосереджена на адміністративно-командних рішеннях, які змушують людей поводитися раціонально, майже повністю ігноруючи рішення, засновані на розумінні людської діяльності, соціальних ініціатив та ідеї спільноти. Отже, необхідна радикальна зміна, зосереджена на структурах виробництва та відтворення в суспільстві, з їх історичними детермінантами та причинно-наслідковими механізмами, які не обмежуються ринковою сферою. Така перспектива може відкрити двері для плідного розуміння динаміки домогосподарств під час кризи та їхнього зв'язку як з виробництвом, так і з відтворенням.

Іншим наслідком цієї позиції є те, що не можна очікувати однакових поведінкових або соціальних результатів у різних спільнотах, враховуючи відмінності в історії, культурі та економічній організації [346]. Можна передбачити зміни в практиці та теорії управління, а саме, зростання популярності «гетеродоксальної» економіки та прийняття нормативного виміру економіки, підвищення ролі впливу ділової активності на їх зацікавлені сторони в оцінці її ефективності. Важливими є підходи оцінки конкурентоспроможності та управління ланцюгом поставок, поступове подолання обмежень моделі загальної рівноваги, поступовий відхід від ВВП як «гегемона» серед заходів економічного розвитку та підвищення значення економіки розвитку, що займається проблемами розвитку слаборозвинених країн.

У період епідеміологічних загроз глобальна організація може розвинути

свою адаптивність, що полегшить розгляд справи в майбутньому, з іншого боку, в ситуаціях з абсолютно новими функціями адаптивність неможливо розвиватися раніше. Важливими є дії тут і зараз, без можливості застосування раніше розроблених кризових стратегій, завдяки перерахованим механізмам від інституцій майбутнього знадобиться надзвичайна адаптивність глобальної організації, яка дозволить їм ефективно адаптуватися до нових обставин. Глобальні інституції майбутнього будуть характеризуватися «ультрагнучкістю», що дасть їм змогу скористатися можливостями, котрі виникають на сучасному етапі епідеміологічних загроз.

Якщо глобальні організації повинні бути готові до ситуацій, суть яких ми не можемо повністю передбачити сьогодні, адаптивність є основою ефективного реагування. Такий підхід може стати відправною точкою для вжиття майбутніх заходів з оптимізації в напрямі припущень і рекомендацій щодо майбутнього управління соціально-економічною кризою. У цьому випадку буде застосований діагностичний підхід, враховуючи ефективність існуючої системи та пошуку можливостей її вдосконалення [189, с. 118]. Можливо, вийде так, що сьогоднішнє антикризове управління не відповідає вимогам нових кризових ситуацій і тому необхідно буде застосовувати прогностичний підхід, створюючи припущення цього менеджменту «з нуля». Висновки, зроблені зі соціально-економічної кризи, спричиненої епідеміологічними впливами, можуть зробити вагомий внесок у діяльність, проведену для доповнення прикладних положень цієї сфери управління. Врахування цих уроків допоможе удосконалити механізми кризового управління, зокрема в контексті забезпечення доступності медичних послуг, стабільності економічних систем та адаптації до нових викликів глобальної нестабільності.

Епідеміологічні виклики поставили перед соціально-економічною політикою низку питань, які доведеться вирішувати задля створення ефективної системи охорони здоров'я. Європейські країни зробили низку заходів щодо підтримки охорони здоров'я, однак, зараз необхідне

переосмислення його ролі у підтримці здоров'я людського потенціалу. При цьому охорона громадського здоров'я може стати новим локомотивом зростання економіки, здатним прискорити її розвиток як галузь. На фоні активізації в умовах епідеміологічних впливів процесів цифровізації охорони громадського здоров'я постало питання про її реальні цілі та завдання, їх доступність і якість.

Очевидно, що необхідна розробка нової моделі системи охорони здоров'я, яка б ув'язала всі аспекти розвитку охорони громадського здоров'я з урахуванням повсюдного поширення цифрових технологій. Тим паче, що епідеміологічні виклики виявили складні протиріччя між необхідністю забезпечити як громадське здоров'я громадян, так і розвиток економіки [281, с. 105]. Крім того, ситуація, що склалася, показала важливість створення методологічно вивіреної системи статистичного обліку в охороні громадського здоров'я, яка стане надійною основою для прийняття ефективних управлінських рішень.

Прийняття перспективи економіки складності в описі явищ, що супроводжують епідеміологічні впливи, допомагає більш достовірно пояснити проблеми та обмеження поточної політики боротьби з коронавірусом, ніж у випадку з основними економіками. Такий підхід дає можливість краще розуміти взаємозалежність факторів і їх нестабільність у глобальному контексті, що дозволяє адаптувати політику і стратегії до змінних умов і швидко реагувати на нові виклики, підвищуючи ефективність заходів в умовах глобальної кризи. Підхід економіки складності може бути основою для формулювання стратегії розвитку після епідеміологічних впливів економіки, яка є більш ефективною. Йдеться про те, що перспектива епідеміологічних впливів є довгостроковою, враховує складність структури економіки та поведінки суб'єктів ринку, а також методично підготовлена до нелінійних викликів, які є результатом складних відносин між економікою і навколишнім середовищем.

Отже, це означало б, що використання методів прогнозування було б

особливо виправданим у процесах прийняття рішень, пов'язаних із ЄС та національними програмами відновлення економіки після епідеміологічних впливів, які зараз виконуються. Такий підхід дає можливість використати нинішню кризу для ініціювання процесів економічного розвитку, що зумовлюють не лише подолання поточних економічних проблем, а й більш адекватних сучасних економічних, екологічних та соціальних викликів. Тому вона може спрямовувати економічні процеси в бік сталого розвитку, це також непоганий внесок у перегляд дотеперішніх досягнень економічних наук у вигляді доповнення їх історичною, системною та динамічною перспективою.

3.2. Зарубіжний досвід державної міграційної політики і трансформації туристичної сфери в контексті дотримання безпекового фактору

Більшість держав світу зосередили свою увагу на вивченні загроз соціальній, економічній та екологічній безпеці, спричинених сучасними епідеміологічними впливами. Протидію виклику епідеміологічних впливів можна назвати формою боротьби з малодослідженим соціально-економічним явищем, доказом чого може бути тісна кореляція аспектів суспільної безпеки. Епідеміологічні впливи продемонстрували, як глобальні та локальні загрози, що виникають у сфері охорони здоров'я, безпосередньо впливають на економіку, соціальну стабільність та безпеку громадян. Такі взаємозв'язки ставлять під сумнів традиційні методи управління кризами і вимагають нових підходів до інтеграції аспектів безпеки в стратегії державного управління [281].

З погляду соціально-економічної безпеки важливо підвищити технологічне навантаження на екосистеми туристичних регіонів, а відсутність інвестицій у транспортну та енергетичну інфраструктуру призводить до низької якості послуг та невідповідності міжнародним стандартам. У зв'язку з тим, що у виробництво туристичних продуктів залучено багато галузей промисловості, транспорту та послуг, виникає питання про епідеміологічні

впливи, котрі обмежують туризм та позначаються на загальній соціально-економічній кризі чи на національній безпеці [280, с. 50].

Результатом глобального соціально-економічного розвитку є міжнародний поділ праці, а конкурентоспроможність країни ґрунтується на розвитку її технології, техніки та пов'язаних із ними інституційних змінах. Водночас дискусійним стає вплив міжнародної інтеграції та глобалізації на конкурентоспроможність представників малого та середнього бізнесу. Істотною загрозою для діяльності малих і середніх підприємств в умовах прискореного розвитку інформаційного суспільства є інвестиційний та інноваційний ризик. Аналіз загроз за масштабом наслідків та джерел їх виникнення, на сьогоднішній день, залишається чи не єдиним ефективним інструментом виявлення внутрішніх резервів протидії їм із використанням властивих загрозам можливостей зміцнення активів та промислово-технічного потенціалу підприємств [256, с. 24].

Епідеміологічні спалахи особливо сильно вплинули на туристичний сектор, спричинивши величезне зниження попиту на послуги в цій галузі. Туризм, як діяльність із соціальним впливом, ґрунтується на взаємодії людей, а більшість туристичних фірм – це малі та середні підприємства. Незважаючи на загрозу, яку створюють епідеміологічні впливи, існувала велика група туристів, які вирішили виїхати за кордон. Істотний вплив у цьому плані мали ціни на поїздки, які значно знизилися порівняно з попередніми роками, оскільки туристичні компанії та авіакомпанії були змушені адаптуватися до нових умов і пропонувати більш вигідні умови для залучення клієнтів у період зниження попиту через обмеження на подорожі [294]. Крім того, зріс попит на внутрішній туризм, ця зміна зумовила швидку та креативну реакцію з боку підприємців і менеджерів, пов'язаних із туристичною індустрією, які були зобов'язані знайти нові ринки, клієнтів та партнерів для майбутнього соціально-економічного розвитку.

Міграційні процеси, незалежно від їх причин, видаються одними із найбільших викликів сучасного світу, який уособлюють всі найважливіші

сфери людського життя і переважно стосуються соціально-економічних сфер. Безсумнівно, що міграція також дає позитивні результати, соціально-економічний розвиток західних країн не був би можливим у таких масштабах, якби не іммігранти та їхня наполеглива праця. У зв'язку з істотним розходженням економічних інтересів з іншими вимірами, зокрема безпекою, міграції стають соціально-економічною проблемою, яку необхідно вирішувати на державному рівні на основі нових управлінських підходів.

Міграційна політика у загальній атмосфері розчарування, викликаного високим рівнем безробіття та бідністю, є найімовірнішими «одержувачами» гніву та невдоволення суспільства. Це часто супроводжується зростанням злочинності, посиленням епідеміологічної загрози і навіть терористичними атаками, в яких відразу звинувачують мігрантів [23, с. 139]. Наплив біженців унаслідок війни, стихійних лих, економічних, екологічних проблем та проблем зі здоров'ям – усі ці проблеми є ще більш проблемними та небезпечними не тільки для країни перебування, але й для сусідніх країн, вони викликають більшу нестабільність і провокують конкретні соціально-економічні проблеми.

Туризм донедавна вважався стабільною галуззю економіки, тенденція до зростання в ній спостерігалася протягом останніх років, тому сьогодні необхідно розглянути низку кардинально нових ситуаційних умов функціонування компаній у зазначеній сфері. Також доцільно визначити можливості для пом'якшення негативних економічних наслідків, спричинених епідеміологічними впливами. У світових державах продажі екскурсій впали майже до нуля, а раціональне планування майбутніх стратегій туристичної діяльності вкрай ускладнилося. У світі бізнесу, особливо в туризмі, рівень ризику дуже високий, а зміни відбуваються настільки швидко, що протягом кількох місяців компанія може перейти від успіху до невдачі.

Держави повинні будуть прискорити свої інвестиції в межах структурних фондів, вони використовуватимуть ці асигнування для національного співфінансування, яке вони, як правило, повинні забезпечити

самі, щоб отримати наступний транш структурних фондів. Через катастрофічну загрозу епідемій, уряди запровадили «подушки» для суб'єктів підприємницької діяльності. Механізми управління ситуаційної ринкової кон'юнктури з метою пом'якшення кризового бізнес-середовища у туристичній сфері повинні відрізнятися від тих, що використовувалися в інших галузях.

Сучасні дослідники стверджують, що міграція все більше стає способом життя, а політизація цього процесу відображається у посиленні міжнародного співробітництва у сфері більш ефективного державного управління міграційним потоком [334]. Оскільки міграція, як правило, є результатом непропорційного розподілу населення з найвищим природним приростом, розвинені суспільства неохоче приймають таку кількість іммігрантів, навіть якщо вони можуть бути потрібні їхній економіці.

Мігранти становлять виклик соціальній цілісності країни перебування і можуть розглядатися як фактор, що заважає економічній, культурній, психологічній та політичній стабільності. Сьогодні існують різноманітні дослідження, які підтверджують, або суперечать твердженням про те, що західноєвропейські країни все частіше використовують метод дисперсії, щоб розбити діаспори мігрантів та запобігти їх великим скупченням. Невдоволення приймаючих держав напливом мігрантів переважно стосується соціальних проблем, оскільки найчастіше мігранти асоціюються з більш високим рівнем соціальної дестабілізації.

Дослідження впливу епідемій на туристичну сферу проводилось з погляду соціально-економічної політики як складної, багатофакторної категорії, що характеризує здатність економіки протистояти дестабілізуючим факторам, котрі загрожують розвитку та конкурентоспроможності держави. Механізми реалізації соціально-економічної політики повинні відповідати особливостям інноваційного розвитку туристичної сфери. Поширення цифрових інновацій викликає чітку тенденцію активізації суспільства в туризмі, також стає помітним поширення моделей державно-приватної

співпраці, що має значний вплив на інституційні перетворення макроекономічного розвитку.

Ідентифікація інвестиційних та інноваційних ризиків допомагає запровадити відповідні кроки для протидії виникаючій проблемі, а механізми виживання в туристичному бізнесі ґрунтуються не на стратегії, а на тактиці негайної адаптації. Соціально-економічні загрози є чинниками незадовільного розвитку сучасної туристичної інфраструктури та рекреаційних закладів і обмеженого кола пріоритетних державних наукових напрямів. В умовах глобалізації будь-яка економічна турбулентність має ефект доміно, при якому соціальні та економічні аспекти безпеки чітко співвідносяться один із одним, а сектор туризму надзвичайно вразливий, і різке зниження попиту на послуги спричиняє втрату робочих місць [294]. Суспільне дистанціювання призводить до трансформацій соціально-економічного розвитку в глобальному масштабі. Епідеміологічні впливи залишили глибокий слід у туристичній індустрії, спричинивши значні втрати для цього сектору. Окрім цього, змінилися уподобання людей у виборі відпочинку. Зростання популярності відпочинку на природі, внутрішнього туризму та індивідуальних подорожей замість масових турів стало новою тенденцією. Оскільки карантинні обмеження змусили туристів переглянути свої звички та пріоритети, багато хто обирає менш людні напрями, що забезпечували безпеку та дотримання соціального дистанціювання.

Соціальні заворушення в умовах міграційних процесів є закономірним явищем і можуть призвести до розпаду держави як такої або принаймні до виникнення внутрішньодержавних чи навіть міждержавних конфліктів та збільшення міграційних рухів. Концепції контролю приросту населення, які наявні переважно в найменш розвинутих країнах, є суперечливими, часто розглядаються як лицемірство та дискримінація і стикаються зі сильним опором зі сторони цих суспільств [9; 195]. За деяких обставин такі заходи можна навіть розглядати як етнічну чистку, оскільки вони найчастіше застосовуються проти найбільш вразливих верств населення.

Економічна безпека і національне багатство значною мірою залежать від різноманітних можливостей, які також пов'язані зі здатністю адаптуватися до динамічно мінливих глобальних умов у всіх сферах: економічній, політичній, соціальній, технологічній. Більшість європейських країн характеризується стагнацією демографічного зростання та старінням суспільств, значним просуванням процесів урбанізації, домінуванням економічного сектора, розвиненою технічною інфраструктурою, високим рівнем індустріалізації, у тому числі високотехнологічного сектору, зниженням споживання енергії на виробничі потреби, значною часткою зовнішньої торгівлі у ВВП, а також значним перевиробництвом та експортною орієнтацією, а також відкритістю для імпорту капіталу [369] (додаток 5).

Різкий наплив біженців може викликати гуманітарну кризу в країнах, особливо, коли це стосується слаборозвинених країн, урядам доводиться долати серйозні соціальні та економічні тягарі, які часто призводять з різних причин до насильницьких конфліктів [208]. Ці питання пов'язані з іншим, а саме з примусовим переміщенням населення, яке можна використовувати як політичний інструмент або інструмент політики іноземної країни для досягнення власних інтересів. В обох випадках населення є своєрідною жертвою, це стосується насамперед іммігрантів, особливо нелегальних чи «небажаних», але також може стосуватися місцевих мігрантів, зазвичай власних громадян, які мігрують із сільської місцевості в міські, яких часто сприймають як загрозу.

Зазначений тип масової міграції викликаний природними або екологічними катаклізмами, і, оскільки деградація навколишнього середовища продовжується, можна очікувати, що це явище також буде зростати щодо кількості мігрантів або біженців. Розвиток мегаполісів неминучий, що створить забруднення навколишнього середовища, бідність і проблеми зі здоров'ям, погіршення санітарних умов, зростання злочинності. Крім того, деякі країни страждають від великого дисбалансу в кількості чоловіків і жінок, що викликає певні соціальні проблеми та розчарування. Гендерна нерівність і

дискримінація є серйозними проблемами, які можна навіть поставити на політичний порядок денний, оскільки вони можуть перерости у внутрішній конфлікт [369].

Отже, здається, що соціальні проблеми, пов'язані з економікою та політикою, є одними з найважливіших і породжують конкретні виклики для європейської безпеки і, на жаль, створюють більше загроз, ніж можливостей. Парадоксально вони також дуже тісно пов'язані з реалістичним підходом до ролі держави в міжнародних відносинах та її прерогативах. Ці питання є свого роду останнім бастіоном суверенітету, і більшість країн не бажають відмовлятися від власної політики зростання чисельності населення, соціальної стабільності, міграції та потоків біженців на користь більш скоординованих зусиль, заснованих на посиленні міжнародного співробітництва.

Існує лише кілька контраргументів щодо соціально-економічних можливостей зростання чисельності населення, а саме розвиток нових технологій та креативних рішень. Однак це сумнівно, оскільки здається, що значне зростання населення, особливо в слаборозвинених країнах, де доступ до освіти, інновацій та технологій обмежений, мало пов'язаний із новими винаходами, тоді як інновації, які виникають у розвинених країнах, ймовірно, не залежать від зростання чисельності населення [160, с. 37-38]. Нині зростання чисельності населення також означає зростання рівня безробіття, що ще більше збіднює суспільство та загострює усі соціальні проблеми.

Як важливими зовнішніми умови безпеки варто визнати економічну діяльність, активну участь у процесах глобалізації та інтеграції, потоки іноземного капіталу. Для численних внутрішніх умов особливо сильним є вплив рівня економічного розвитку та його динаміка, економіко-фінансова рівновага та прояви їх відсутності, невиправдана диверсифікація доходів і багатства, корупція та характер соціально-економічної політики. Економічна безпека є одними з основних потреб кожної людини і суспільства, в ієрархії потреб вона розташована на другому, з погляду важливості місці, після

фізіологічних потреб.

Проте масштабні масові міграції через кліматичні та екологічні проблеми становлять серйозний виклик глобальній безпеці, який може стати загрозою у разі конфліктів за землю чи доступ до питної води та природних ресурсів. З іншого боку, міграція також розглядається як потенційна панацея від скорочення населення в старіючих суспільствах. У цьому випадку міграційна політика тимчасово пом'якшується, щоб бути більш гнучкою, щоб полегшити приплив бажаної групи іммігрантів. Зі соціально-економічного погляду цей підхід має багато переваг, але породжує стільки ж політичних і суспільних проблем.

Соціальні заворушення, викликані зіткненням двох протилежних ставлень до мігрантів і самих мігрантів, можуть стати джерелом серйозної політичної нестабільності. Але найчастіше імміграційну політику посилюють до дуже обмежувального рівня. Європейські країни прямують до недемократичних неоконсервативних практик, щоб уникнути небажаних мігрантів. Ці практики також призводять до відчуття маргіналізації та відчуження серед мігрантів, що своєю чергою може призвести до посилення радикалізації їхніх ідеологій, поглядів та поведінки, що може бути першим кроком до конфлікту.

Усі зазначені дії майже автоматично означають поляризацію між корінними народами та мігрантами, різке посилення конкуренції між ними, взаємну неприязнь та злочини на ґрунті расової чи етнічної ворожнечі. Міграція настільки ж небезпечна для найменш розвинених країн, як і для розвинених країн західної цивілізації. Масштаби цього явища величезні і продовжують зростати, його можна нарахувати десятками мільйонів людей, обмежуючись лише країнами Західної Європи [23; 152]. Це становить серйозний виклик економічній безпеці та спричиняє певні ризики, такі як нелегальне перебування та робота, злочинність, проституція, наркотики тощо.

Міграція також є джерелом величезних грошей для міжнародних організованих злочинних груп, вони породжують специфічні негативні

соціальні наслідки, що можна порівняти лише з наслідками наркоманії. Нелегальні іммігранти, переважно в результаті контрабанди, створюють додаткові проблеми – вони часто залишаються безробітними, тому вони займаються злочинною діяльністю або роботою нелегально, переважно в галузі будівництва. Сама контрабанда тісно пов'язана з іншими злочинами, такими як хабарництво, корупція, відмивання грошей, проституція, торгівля людськими органами і навіть тероризм [300].

Найбільша небезпека полягає в тому, що терористи можуть використовувати контрабандистів для переміщення певних людей з метою проникнення в певні райони чи країни. Можна помітити, що суттєвих гендерних відмінностей у сприйнятті іммігрантів немає, тоді як молоді люди більш позитивно ставляться до міграції загалом. Загалом краще освічені, старші та заможніші люди менше бояться іммігрантів, ніж менш освічені та бідніші люди. Нерівний розподіл ресурсів, доходів і споживання створює проблеми всередині суспільств і між ними, це трапляється як у бідних країнах, так і в багатих країнах, породжуючи різні соціальні проблеми [309, с. 339].

Економічна безпека держави визначається як стан, у якому забезпечуються економічні умови, необхідні для виживання та забезпечення процвітання і сталого розвитку суспільства, що живе в межах цієї країни, а також для її виживання та безперебійного функціонування державних установ. Економічний потенціал держави є однією із основоположних умов державної влади та її престижу на міжнародній арені. Своєю чергою стан загрози економічній безпеці дестабілізує належне функціонування економіки держави та її громадян, що виявляється у нездатності отримувати прибуток і заощадження на інвестиції, які становлять основу економічного розвитку держави. Економічна безпека стосується багатьох сфер економічного життя і враховує складну структуру економічної системи та її оточення.

Водночас слаборозвинені країни страждають від демографічного вибуху, низького ВВП на душу населення, низького внутрішнього попиту, поганої технічної інфраструктури, високого і зростаючого безробіття,

технічної відсталості в промисловому виробництві, сільському господарстві та сфері послуг, несприятливих умов торгівлі та невеликої частки зовнішньої торгівлі у ВВП, низького рівня освіти, а також неписьменності з домінуванням сільського господарства та слаборозвиненої промисловості [361]. Усі ці відмінності створюють величезний розрив між багатими та бідними країнами.

І в теоретичному, і в практичному плані можна вказати на багато факторів, що впливають на економічну безпеку. Рациональне їх використання, особливо для визначення цілей та інструментів і шляхів реалізації економічної політики та економічної безпеки, вимагає, щоб вони були відсортовані з погляду відповідних критеріїв. Сфера впливу економічної безпеки здається необмеженою, отже, аналізовані детермінанти можуть стосуватися діяльності однієї особи, домогосподарства, підприємств, а також процесів, що відбуваються в національному та регіональному вимірі.

Зазначена ситуація є результатом державоцентричного характеру міжнародних відносин, що є особливо важливим у цьому випадку, оскільки саме держави, а не інші суб'єкти, такі як міжнародні організації, неурядові чи транснаціональні організації, відповідають за контроль стосовно проблем, які безпосередньо пов'язані з населенням, включаючи правила проживання та громадянства. Проте будь-яка радикальна зміна структури та чисельності населення може зруйнувати державність у разі перенаселення та значного зменшення чисельності населення.

Неконтрольовані масові міграції можуть створити ще більш небезпечні ситуації, особливо якщо вони інспіровані зовнішніми силами для підтримки інтересів інших країн. Такі загрози тоді стосувалися б майже всіх функцій держави: у політичній сфері (з погляду ідентичності), економіці (загроза основним економічним показникам), соціальних питаннях (елементарні зобов'язання держави перед громадянами). Підхід, орієнтований на державу, також означає, що кожна людина у світі повинна мати принаймні одне громадянство, отже, бути приписана принаймні до однієї країни, чия влада зобов'язана захищати своїх громадян та забезпечувати базові умови життя.

Глобалізація також призвела до можливості подвійного чи навіть множинного громадянства чи нетрадиційного громадянства, що не пов'язане з жодною країною, а з наднаціональною організацією, як-от Європейський Союз. Ці питання становлять постмодерну дискусію про державність і класичний державоцентричний підхід до міжнародних відносин, який стає все менш корисним для аналізу сучасних явищ. Вирішальним для безперебійної діяльності є економічна безпека та її розвиток, її ефективне формування залежить від раціонального розпізнавання та використання багатьох змінних у часі та просторі.

Звідси ефективне функціонування економіки та її здатність до задоволення матеріальних потреб і послуг вимагає ідентифікації та аналізу важливих аспектів економічної безпеки. Ефективність та ефектність формування економічної безпеки багато в чому залежать від раціонального визнання та використання багатьох змінних у часі та просторі. Є потреба наголосити на важливості правильного визначення та використання своєчасних детермінант потужності економічної системи для ефективного використання економічного потенціалу та розвитку держави.

Можна виділити детермінанти економічної безпеки в окремих галузях і секторах економіки, наприклад, у сільському господарстві, гірничодобувній промисловості, промисловій переробці, будівництві, транспорті або у широко зрозумілій сфері послуг [330, с. 151]. Зазначені типи детермінантів можуть бути сприятливими, впізнаваними, високого рангу або становлять загрозу, коли неможливо сформувати їхні зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на економічну безпеку держави. Ключове питання формування економічної безпеки – це належне розпізнавання його детермінантів і концентрація ресурсів та інструментів щодо належно вибраних детермінант. Вони носять як якісний, так і кількісний характер.

Неможливо створити повну картину на наслідки кризи, з якою бореться світова туристична економіка, міжнародні подорожі були джерелом економічних вигід і сферою великого культурного обміну та водночас

численними негативними ефектами. Протилежні, неузгоджені рішення, відсутність уявлення про те, як має функціонувати економіка під час епідемії, позбавлені логіки та аналітичного підґрунтя рішення щодо закриття та відкриття індивідуальних форм діяльності, дії, що здійснюються на основі політичних, а не економічних чи соціальних передумов, що стосується не тільки окремих країн.

Глобальний карантин тимчасово блокує вищезгадані дисфункції туризму, але водночас позбавляє сотні тисяч підприємців можливостей заробітку. Про короткий, але динамічний розвиток туризму в період після Другої світової війни можна писати довго, але очевидно, що зі самого початку явище, яке називають «масовим туризмом», було пов'язане зі залученням міжнародного капіталу та розвитком глобальних корпорацій, впливом соціальних та економічних явищ у глобальному масштабі [262, с. 88-89]. Соціально-економічні наслідки туристичного руху проявляються не тільки у вигляді матеріальних і фінансових потоків, пов'язаних із закупівлею товарів і послуг, що надаються для туристів і використовуються іншими групами споживачів.

Водночас, окрім численних функцій, а саме відпочинкової, оздоровчої, освітньої, туризм характеризується соціально-економічним значенням для невеликих регіонів і національних господарств – завдяки широкому розподілу фінансових ресурсів він здатний не тільки створювати прибутки для підприємців та процвітання місцевих громад, але найбільше сприяти економічній активізації регіонів, позбавлених інших форм отримання економічних вигід. Для таких економік втрата доходів від туризму може означати економічну рецесію, з якою вони будуть боротися роками.

Також не варто забувати, що туристичні потреби стосуються подорожей як таких, а послуги, які визначаються як туризм, переважно зазвичай є супровідними. Ефекти мультиплікації перш за все стимулюють розвиток різноманітної та взаємодоповнюючої туристичної послуги, а потім створюють основу для розвитку інших форм економічної діяльності. У разі туристичного

посередництва, яке належить до діяльності з високим індексом «інформаційної інтенсивності», а отже є індустрією, що надзвичайно швидко оцифровується, також помітне зниження доходів.

Вважається, що як швидка короткострокова, так і довгострокова державна підтримка необхідні для забезпечення життєздатності та конкурентоспроможності секторів транспорту та туризму, а також для мінімізації додаткових втрат сектору та забезпечення його довгострокової стійкості. Необхідно наголосити, що нинішня криза також уособлює історичну можливість модернізувати туризм у світі, зробити його більш стійким та доступнішим для людей з обмеженими можливостями та почати розглядати його як промислову екосистему з власними інвестиційними цілями, людським капіталом, потребами в технологічних інноваціях та показниками ефективності.

В умовах епідеміологічної кризи, коли багато транспортних компаній борються за виживання, надзвичайно важливо продовжувати інвестувати в стратегічну транспортну інфраструктуру. Плани соціально-економічного зростання в транспортному секторі разом із підтримкою порятунку існуючих транспортних секторів мають зосередитися на інноваційних можливостях. Викликає глибоку стурбованість запровадження заходів, які можуть не тільки спотворити функціонування єдиного ринку та вплинути на життя мільйонів громадян, але й завдати шкоди туризму та довірі [280]. Необхідно наголосити необхідність підтримки та популяризації туристичних територій шляхом привабливих пропозицій для відвідувачів за умови панування там епідеміологічних та соціально-медичних умов.

Вважається, що підприємства та їхні клієнти повинні повністю поважати та виконувати всі вимоги щодо охорони здоров'я, гігієни та санітарії, включаючи принципи соціального дистанціювання, щоб гарантувати безпечні умови для відвідувачів і закликати до встановлення єдиних критеріїв оцінки в усьому для в'їзного та виїзного туризму. Підтримується необхідність встановлення та підтримки найвищого рівня безпеки, для яких можна було б

використовувати сумісні цифрові технології, щоб допомогти туристичній індустрії та самим туристам, при дотриманні права на захист персональних даних. Для цього варто розробити систему раннього попередження, яка б ефективно попереджала туристів про будь-які можливі загрози здоров'ю в країнах призначення, щоб протоколи евакуації були ефективними.

Існує необхідність підкреслити важливість транскордонних та сезонних працівників у секторі туристичних послуг як ключового елемента зусиль щодо економічного відновлення та виникає необхідність вжити заходів для сприяння їх мобільності і захисту їхніх прав, включаючи імплементацію чинного законодавства. Важливо домовитися про тимчасові, пропорційні та недискримінаційні заходи, засновані на наукових даних, для сприяння безпечному транзиту та переміщенню між країнами, на основі обґрунтованої оцінки ризику відповідно до міжнародних стандартів.

Необхідно системно оцінювати наявність тестів, які відповідають відповідним умовам, і, якщо це можливо, проводити скоординовану процедуру закупівлі, щоб отримати найкращі умови та найкращу ціну. Для цього держави мають використовувати всі доступні інструменти фінансування, щоб гарантувати безкоштовне тестування для громадян. Є необхідність встановлення стандартів і детальних протоколів для загальних гігієнічних заходів для різних видів транспорту, вважається, що кожен транспортний оператор повинен застосовувати уніфіковані заходи для забезпечення передбачуваності та чіткості, отже, технічні експлуатаційні протоколи мають бути передумовою безпечної подорожі.

Виникає потреба забезпечення гнучкості в правилах державної допомоги, однак вважається, що необхідні реалістичні програми, конкурентоспроможність, соціальні та екологічні стандарти й чіткі галузеві рекомендації щодо транспорту і туризму, щоб забезпечити ефективну координацію між усіма державами та забезпечити справедливе, своєчасне і пропорційне використання національних схем компенсації, щоб продовжити обмежений період часу для усунення втрат, спричинених епідеміологічними

впливами, без надмірного спотворення конкуренції.

Сьогодні необхідно розробити туристичну стратегію з більш конкретною та детальною дорожньою картою і довгостроковими цілями, включаючи цілі сталого розвитку, яка пропонуватиме державам чіткі, стратегічні та результативні орієнтовані цілі. Має бути прийнята відповідна стратегія сталого туризму із заходами, які повинні застосовуватися та дотримуватися всіма державами, економічними секторами і всіма туристами. Основою для подальших переговорів є пропозиція щодо плану відновлення, в тому числі визнання туризму одним із секторів економіки, які найбільше постраждали від епідеміологічних впливів, зокрема у цьому контексті важливі інвестиції.

Сьогодні вимагається розробка організаційної структури для працівників у всьому ланцюжку створення вартості туристичного сектору, у тісній консультації зі соціальними партнерами та для всіх категорій працівників. Є обов'язковим переглянути конкретні ініціативи та план дій, щоб допомогти їм відновитися після епідеміологічних впливів шляхом скорочення бюрократії та витрат, дофінансувати й підтримувати інвестиції в стратегічні ланцюги створення вартості [294, с. 82]. Усі держави повинні мати розвинену, сучасну, безпечну та стійку мережу інфраструктури, щоб полегшити подорожі та збільшити доступність міжнародного туризму.

Необхідно підтримати відновлення відсутнього регіонального транскордонного залізничного сполучення, провести перевірку придатності існуючої інфраструктурної мережі та запропонувати негайні додаткові заходи в найменш розвинутих і найбільш віддалених районах, які часто мають найменш розвинені мережі та потребують особливої уваги. Вважається, що для покращення управління туризмом на національному, регіональному та місцевому рівнях необхідно забезпечити підтримку та координацію шляхом запровадження сертифікації у сфері сталого розвитку туризму.

Існує потреба сприяти доступу до фінансування для операторів туристичної індустрії, зокрема для дрібних постачальників послуг гостинності

та громадського харчування у всіх сегментах ринку, яким треба приділяти особливу увагу та особливу підтримку, таке фінансування має підтримувати перехід до високоякісних, інноваційних, стійких туристичних продуктів і послуг та надалі сприяти сталому розвитку, подорожей у слабкий сезон і географічному розпорошенню туристичних потоків. Актуальною є доцільність та потенційні переваги механізму управління кризою для туристичного сектора, щоб не тільки адекватно та швидко реагувати на епідемії, а й підготуватися до майбутніх викликів подібного характеру і масштабів.

У всьому світі туристична сфера зазнала значних збитків (фінансово-матеріальних, політично-соціальних і т. д.) у результаті запровадження урядами держав різноманітних заходів, які спрямовані на протидію епідемії. Однак цю ситуацію можливо розглянути як унікальну можливість виведення туризму в Україні на новий, організаційно та нормативно захищений, рівень розвитку, при належному застосуванні низки державно-управлінських механізмів.

Основою національного законодавства та нормативно-правового забезпечення діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування щодо належного функціонування туристичної галузі є Конституція України, як основний закон, який має найвищу юридичну силу та норми якого є нормами прямої дії. Конституція України, Кодекси України, Закони України, Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України та інші нормативно-правові акти становлять систему норм права, що врегульовують коло суспільних відносин з належної реалізації громадянами закріплених прав.

Конституцією України закріплено права громадян на відпочинок, свободу пересування, охорону здоров'я, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав [128]. Однак при здійсненні туристичних подорожей, для належної реалізації закріплених Конституцією України прав, на законодавчому рівні визначено загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної

політики України в галузі туризму та встановлено засади раціонального використання туристичних ресурсів та регулювання відносин, пов'язаних з організацією і здійсненням туризму на території України [74, с. 45-46, 54].

Як показує практика, застосування лише нормативно-правового механізму як окремого, самостійного державно-управлінського механізму, не тільки не надає змогу покращити становище туристичної галузі, а призводить до різного роду негативних соціальних явищ в умовах епідемій. Організаційно-управлінський механізм є одним із центральних складових державного механізму регулювання туристичної галузі, оскільки саме через його важелі впливу реалізуються основні управлінські рішення, які визначають розвиток галузі як в окремих регіонах, так і в державі загалом.

Організаційно-управлінський механізм туристичної галузі повинні формувати державні та недержавні організаційно-правові структури, які утворюються на різних рівнях, та реалізують прийняті рішення через доступні їм важелі впливу, відповідно до наданих їм повноважень, тобто шляхом нормативно-правового регулювання, податкову та фінансову політику, інформаційне забезпечення тощо. Зазначені засоби впливу можуть бути ефективними та забезпечать досягнення основної мети організаційно-управлінського механізму лише за умови чіткого розмежування повноважень на різних рівнях управління та при належному контролі дотримання ними встановлених стратегічних цілей і дотримання норм чинного законодавства.

Ефективний організаційно-управлінський механізм повинен діяти на принципах прозорості, відкритості, ефективного залучення та розподілу фінансових ресурсів, економічності, оперативності та активної співпраці з іншими, у т. ч. недержавними органами та організаціями, які зацікавлені в розвитку будівельної галузі. Одним із основних завдань цього механізму повинно виступати створення сприятливих умов як для належного функціонування, так і для розвитку туризму.

Розвиток світової системи глобалізованої економіки в сучасних умовах вимагає особливих підходів щодо побудови та належного функціонування

організаційно-управлінського механізму, в якому повинні враховуватися регіональні, загальнодержавний, транскордонний, євроінтеграційний та світовий рівні [100]. Найбільш взаємопов'язаним та таким, що потребує чіткого розподілу повноважень, з метою забезпечення ефективної реалізації державної політики в туристичній галузі, є організаційно-управлінський механізм на загальнодержавному та регіональному рівнях.

Оптимальною структурою управління туристичною галуззю мають поєднуватися структури усіх зазначених рівнів, які б взаємодоповнювали одна одну та спрямовували спільні зусилля на визначення та досягнення стратегічних завдань, цілей та рішень. Важливою умовою забезпечення належного розвитку будівельної галузі в Україні є формування дієвих механізмів, які би поєднували механізми державного управління та ринкового саморегулювання.

Серед досі невирішених глобальних проблем в аспекті економічної безпеки глобалізація розуміється як процес зміцнення взаємних економічних зв'язків між державами та їх суб'єктами господарювання. Це об'єктивне явище, що є результатом поведінки всіх учасників міжнародних економічних відносин. Вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на економічну безпеку має позитивні ефекти, а також негативні та небажані наслідки. В економічній сфері до позитивних аспектів глобалізації можна віднести збільшення виробництва та послуг, вільний рух факторів виробництва, розвиток торгівлі, поширення інновацій та новітніх підходів управління, а також збагачення пропозицій, якими можуть скористатися споживачі.

При цьому акцентується увага і на негативних наслідках міграційних процесів, серед них практика поділу світу на регіони – багаті й бідні, недостатній прогрес у вирівнюванні рівня добробуту між громадами, що робить економіку слабших країн залежною від наддержав і багатонаціональних компаній. Окрім того, швидко поширюються соціально-економічні кризи, особливо фінансові, міграційне зростання та загострення суперечності між капіталом і працею. Економічна безпека є передумовою та

наслідком суверенних дій держав, а економічний суверенітет є основною умовою формування та функціонування держави, вільної від загроз, у тому числі неконтрольованих мігрантів.

Спалах епідеміологічних впливів показав необхідність інновацій та переосмислення концепції надання послуг, включаючи послуги, що передбачають розширення контактів між людьми. Вважається, що поява нових технологій та подальша цифровізація значно підвищать привабливість сектору подорожей та туризму, а зручні для користувачів платформи та нові бізнес-моделі сприятимуть зростанню конкурентоспроможності та процвітанню сектору. Систематичне навчання та перепідготовка нинішньої робочої сили в галузі є надзвичайно важливими, а особливу увагу варто приділяти навичкам ІТ та інноваційним технологіям.

Сьогодні необхідно надати можливість створення онлайн-системи подання заяв на отримання візи, щоб залучити більше іноземних туристів, зберігаючи при цьому надійний захист кордонів. Тому потрібно дослідити можливість отримання електронних віз, що забезпечують віддалений, дешевий та ефективний за часом доступ до європейських туристичних напрямів для мандрівників, які потребують візи та чиї біометричні дані збиратимуться щоразу, коли система в'їзду буде повністю ефективною. Важливим є заохочення сталого туризму, який сприяє створенню робочих місць, а також зростанню конкурентоспроможності, використовуючи переваги бізнес-моделей.

3.3. Реформування управлінських підходів у політиці продовольчої безпеки для соціально-економічної стабілізації країн ЄС

Трансформація управлінських підходів у соціально-економічній стабілізації країн Європейського Союзу є важливим аспектом у період глобальних кризових явищ, таких як епідеміологічні впливи. Зміни в управлінських стратегіях, що орієнтовані на ефективне реагування на нові

виклики, сприяють підвищенню стійкості економік, захисту соціального благополуччя та забезпечення стабільного розвитку. Важливою складовою цих трансформацій є впровадження інноваційних механізмів і гнучких політик, здатних адаптуватися до швидко змінюваного середовища, яке характеризується економічними та соціальними труднощами.

Соціальна нерівність та економічні труднощі стали серйозною проблемою для багатьох країн, включаючи багато європейських. Трансформація категорії середнього класу може мати значний вплив на соціально-політичну ситуацію, оскільки середній клас часто виступає як стабілізуючий фактор у суспільстві. Важливо пам'ятати, що велика частина державної політики і суспільства в цілому є результатом складної взаємодії різних факторів, включаючи політичні рішення, громадську думку, культурні та історичні тенденції. Вирішення проблем соціальної нерівності та економічних труднощів потребує комплексного підходу та спільних зусиль з боку органів державної влади, громадськості та бізнесу.

Україна переживає несприятливий та важкий період, який супроводжується складними економічними реформами, часто корупцією і політичною нестабільністю та величезною кількістю загроз для життя та свобод українців. Одним із ключових завдань на сучасному етапі є зміцнення правової держави та створення сприятливих умов для розвитку бізнесу та економічного зростання. Також важливою є підтримка соціального захисту населення, зокрема за допомогою розвитку системи медичного та освітнього забезпечення, підвищення рівня життя та рівних можливостей для всіх громадян. Успіх у вирішенні зазначених викликів потребує постійних зусиль, відповідальності та співпраці всіх суспільних секторів. Україна, як і інші країни, стикається з викликами, пов'язаними з кризою в системі демократії західного типу.

Ключовим завданням для України є зміцнення демократичних інститутів, суспільно-політична стабільність та забезпечення соціальної справедливості. Ця стратегія може вимагати впровадження реформ у судовій

та правоохоронній системах, підвищення прозорості в управлінні та залучення громадян до участі в прийнятті рішень. Сучасна політика, як і раніше, багато в чому страждає недостатністю, незбалансованістю та залишається недоторканою і в умовах розвитку мережевого суспільства та цифрових технологій.

Надмірний рівень соціально-економічної нерівності позбавляє суспільство такої необхідної йому динаміки розвитку та оновлення суспільного благополуччя населення. Найважливіша проблема пов'язана зі соціально незбалансованою державною соціально-економічною політикою в галузі розподілу доходів та багатства полягає в тому, що надмірність соціальної нерівності має негативний вплив на динаміку суспільно-політичного розвитку. Якщо нерівність перебуває поза межами соціальної ефективності, це стримує мобільність суспільства як важливого чинника його ефективної суспільно-політичної трансформації [2; 18].

Солідарність країн-членів Європейського Союзу є надзвичайно важливою в періоди кризи, зокрема для того, щоб найнеобхідніші товари споживання, потрібні для мінімізації наслідків епідемії могли потрапити до всіх, хто цього потребує. Також співпраця і партнерство є надзвичайно важливими для забезпечення виробництва, зберігання та раціонального використання медичного обладнання та медикаментозного забезпечення прозорим способом, щоб не вживати односторонніх заходів для обмеження вільного руху основних медичних товарів.

Епідемія епідеміологічних впливів спричиняє значну дію на логістичні системи через тісний взаємозв'язок європейських ланцюгів поставок, що забезпечуються розгалуженою мережею вантажних перевезень. Велике значення має гарантування співпраці з країнами-членами Європейського Союзу для забезпечення потоку основних товарів через внутрішні кордони. Від епідеміологічних впливів особливо страждає міжнародний та європейський приватний транспортний сектор. Для стабілізації економічного впливу спалаху епідемії було запропоноване спеціальне законодавство, яке

тимчасово пом'якшує негативний вплив карантинних обмежень [286].

Проводиться також співпраця між країнами-членами, міжнародними органами та основними професійними асоціаціями в Європейському Союзі з метою моніторингу впливу кризи на туристичну галузь та координацію заходів підтримки. Щоб мати можливість надавати негайну підтримку найбільш постраждалим від епідеміологічних впливів, Європейський Союз мобілізує наявні інструменти економічної підтримки ліквідності в межах свого бюджету для європейських компаній, доповнюючи у такий спосіб дії, що здійснюються на національному рівні. Відповідні кошти були перенаправленні з бюджету Європейського Союзу, як гарантія, Європейському інвестиційному фонду, щоб заохотити банки забезпечувати ліквідність власникам малих та середніх капіталів, а найбільш постраждали позичальники також можуть тимчасово призупинити виплату своїх позик [237]. Продовжується робота над законодавчою пропозицією щодо Європейської схеми перестрахування на випадок безробіття, спрямованої на підтримку країн-членів у політиці щодо збереження робочих місць та професійної компетенції робітників.

Високий рівень соціальної нерівності відображається на суспільному благополуччі, збільшуючи рівень бідності та послаблюючи соціальну згуртованість. Соціальна нерівність – феномен природний і невикорінний, боротьба з ним позбавлена сенсу, але державне регулювання можливе і необхідне. Органи державної влади зобов'язані тримати це питання під контролем і здійснювати необхідні дії, брати до уваги при формуванні та реалізації політики, бо, торкаючись становища та благополуччя людей, ця проблема фундаментальна.

Зазначене послаблює потенціал для розвитку, знижуючи інвестиції в людський капітал, що ставить під загрозу зростання продуктивності праці. Зростаюча нерівність надає додатковий тиск на державні соціальні бюджети у зв'язку з необхідністю посилення соціальної підтримки малозабезпеченим групам. У політичному контексті один із головних аспектів полягає у тому, що

високий рівень соціальної нерівності знижує рівень довіри до політичних інститутів з усіма такими, що випливають з цього наслідками для розвитку суспільства, а стратегічний аспект залишається слабкою ланкою державної соціально-економічної політики.

Епідеміологічні впливи спричинили абсолютну соціально-економічну нестабільність, людство переживає невпевненість щодо свого здоров'я та здоров'я близьких, роботи та майбутнього. Багатьом суспільствам довелося змінити повсякденне функціонування, реорганізувати свою роботу та освіту. Невідомо, коли станеться абсолютне повернення до повсякденного життя і чи повернеться те, що очікується, взагалі. Неможливо передбачити, як буде розвиватися ситуація, під час епідеміологічних впливів усі сектори економіки зазнають зривів, які можуть призвести до дефіциту товарів і, як наслідок, підвищення їх цін. Обмежена економічна діяльність також породжує нижчі податкові надходження, що призводить до збільшення дефіциту бюджету країн та державного боргу [283, с. 102].

Аналіз соціально-економічних і суспільно-політичних проблем, що визначає вибір пріоритетів, є найважливішим аспектом при формуванні державної політики в соціально-економічній сфері. Необхідно враховувати також, що державна політика не може бути соціально нейтральною, вона формується і проводиться в інтересах певної частини суспільства, більшої або меншої. Сучасна практика свідчить, що проблеми розвитку демократії та забезпечення безпеки суспільства та його благополуччя, так само як зростання економічної ефективності носять конфліктний характер.

Метою сучасної державної соціально-економічної політики європейських країн є знайти ефективний баланс у межах сукупності життєво важливих, але нерідко суперечливих цілей. Зазначене пов'язано з тим, що політична реальність зазвичай зводиться до того, щоб справлятися з поточними проблемами середньострокового характеру, які ставлять під питання, а часом й істотно трансформують продумані стратегії та плани [282, с. 96]. Крім того, громадянське суспільство постійно стикається з різними

соціально-економічними проблемами та диспропорціями в розподілі, маючи обмежені ресурси у період політичних трансформацій.

Численні аналітики стверджували, що коронавірус спричинить затяжну глобальну рецесію, інші зазначали, що світова економіка швидко відновиться [27; 31; 241; 291; 331]. Епідеміологічні впливи є насамперед соціально-гуманітарною кризою, але вони мають й значні соціально-економічні наслідки. Зросла ймовірність рецесії, соціально-економічне зростання повернеться, коли епідемія закінчиться, але не виключено, що відновлення не буде мати повноцінної форми. Епідемії є одними з найбільших потенційно негативних глобальних ризиків, особливо в сучасному глобалізованому світі. Епідемія, спричинена коронавірусом, охопила всі країни-учасниці Європейського Союзу. Вона є серйозною загрозою не лише для здоров'я та життя громадян Європейського Союзу, а й створює серйозний виклик для стабілізації соціально-економічної ситуації в Європі.

Ініціатива для боротьби з коронавірусом полягає у сприянні мобілізації коштів Європейського соціального фонду, спрямованого на підтримку робітників та медичних служб. Окрім цього, ведеться мобілізація Європейського фонду адаптації до глобалізації для підтримки звільнених працівників та самозайнятих за умовами чинного та майбутнього регулювання з цього питання. Злагоджена європейська реакція на соціально-економічний вплив епідеміологічних впливів повинна охоплювати гнучкість правил державної допомоги та європейської бюджетної системи, забезпечення солідарності в межах єдиного ринку, мобілізацію бюджету, пом'якшення зайнятості в країнах Європейського Союзу [355-358] (додаток 17). Дії у відповідь фінансуються переважно з бюджетів країн-членів Європейського Союзу, а правила державної допомоги ЄС мають дозволити країнам-членам вживати швидких та ефективних заходів для підтримки громадян і підприємств, зокрема малих та середніх підприємств в умовах соціально-економічних труднощів, спричинених епідемічними впливами.

Помірний рівень соціальної нерівності сприяє зростанню політичних

прав та політичної участі громадян, розширюючи простір демократії. І у зв'язку зі зниженням ефективності соціально-економічної трансформації політики, демократія в Європі, як і раніше, розглядається головно, з погляду виборного представництва, а не політичної участі. Крім того, представництво на європейському рівні непрозоре, а на національному рівні часто дискредитоване, це поєднується з падінням ефективності та кризою політичного управління, значна частина громадян в ЄС висловлює сумнів у спроможності влади проводити політику на основі справедливості та професійної відповідальності.

Ефективна державна соціально-економічна політика в умовах сучасного суспільства передбачає мистецтво соціального маневрування, коли виробляється сукупність заходів, побудованих на адекватній оцінці соціальної ситуації та соціальної оптимізації політичних рішень, з урахуванням динаміки та рівня доходів різних груп населення [312]. Одним із основних показників ефективності виявляє стан сфери зайнятості, бо вона в першу чергу визначає соціальний добробут громадян. У багатьох країнах відбувається глибока трансформація ринків праці, ці зміни тісно пов'язані з технологічним прогресом.

Проблема зайнятості ускладнюється тим, що змінилася і традиційна модель секторальної мобільності праці, і третинний сектор, який раніше приймав працівників, які витіснялися з продуктивних галузей, вже не в змозі виконувати цю роль [184, с. 96-97]. Традиційна модель зайнятості, що забезпечує високі гарантії соціальних прав, проходить тривалий період трансформації, коли акцент був зроблений на розвиток так званого гнучкого ринку праці. Мета полягала в тому, щоб сприяти зростанню конкурентоспроможності та зниженню факторних витрат.

Сьогодні підвищується значущість таких напрямів соціально-економічної політики, як освіта та охорона здоров'я, оскільки вони, насамперед, визначають зростання індивідуального та сукупного людського капіталу, який у сучасному світі відіграє ключову роль у забезпеченні

технологічної конкурентоспроможності, а отже, політичного суверенітету та людського благополуччя. І держава, націлена на загальний добробут, виступає як фундаментальний політичний інститут, без нього сучасне суспільство не може успішно розвиватися.

Одним із найглибших наслідків нового погляду на нерівність стала думка про те, що високий рівень нерівності обертається суспільству високими витратами, економічними, соціальними, політичними. Тому крайнощі соціальної нерівності необхідно подолати, щоб забезпечити ефективність та успішний розвиток. Ставка на те, що ринковий механізм сам собою забезпечить ефективність, у тому числі соціальну ефективність, та інтереси суспільства, виявилася, як і треба було очікувати, неспроможною. А в результаті це дискредитувало соціальну державу, оскільки вона перестала виконувати цю важливу функцію, тому що диференціація доходів має тенденцію до зростання, посилюючи соціальні диспропорції, напругу та потенціал конфліктності.

Чим більше громадян турбує нерівність, тим вищий їх попит на політику перерозподілу, при цьому попит на таку політику через прогресивне оподаткування нижчий там, де люди вважають, що бідність, викликана переважно відсутністю особистих зусиль [12, с. 46]. Окрім того, підтримка населенням конкретної політики залежить від того, чи сприймається ця політика як результативна і справедлива, а інформування суспільства про ефективність політики, перерозподіл у контексті боротьби з нерівністю допомагає посилити її підтримку.

Незважаючи на занепокоєння у світі з приводу зростання соціальної нерівності, не можна вважати само собою зрозумілою суспільну підтримку політики, націленої на його скорочення. Щоб громадяни та влада були на одній хвилі, коли йдеться про політику скорочення нерівності та стимулювання соціальної мобільності, необхідно враховувати переваги соціальних груп і громадян щодо розробки конкретних заходів, які могли б більшою мірою розширювати їхні можливості або приділяти більше уваги

вирівнюванню результатів.

Криза моделі соціального розвитку в європейських країнах актуалізує питання про необхідність нового зростання соціальної держави в Україні. В той же час значне зростання нерівності показує, що ринок сам собою, принаймні, у тому вигляді, в якому він існує, не може забезпечити нічого, що наближається до соціально-консенсусної моделі [96]. Соціальна діяльність держави в європейських країнах дедалі більше девальвується, підвищення добробуту для звичайних громадян, не кажучи про високі цілі створення справедливого суспільства, перетворюється у формальність.

Концепція владних ресурсів, згідно з якою політика держави визначається перевагами середнього класу, і вона повинна на них реагувати, не цілком відповідає характеру нинішньої трансформації суспільства. А розвиток країн ЄС в останній період свідчить, що державна соціально-економічна політика може розходитися зі здоровим глуздом та фактично вести до загострення внутрішніх протиріч та зростання соціальних конфліктів [116; 117]. Сьогодні через ускладнення суспільства, його відповідальність охоплює нові сфери. Це вже більше, ніж захист соціально-економічних прав та підтримка конкурентоспроможності, забезпечення економічної діяльності, враховуючи, що ці фактори багато в чому визначають зростання добробуту та соціальну атмосферу.

У контексті цього визнання необхідно переорієнтувати стратегії держави на забезпечення доступу до освіти, охорони здоров'я, житла та інших основних послуг для всіх верств суспільства. Це може охоплювати впровадження програм соціальної підтримки, розширення можливостей для отримання якісної освіти та медичної допомоги, а також зменшення соціально-економічних бар'єрів для людей з низьким доходом. Такий підхід сприятиме зменшенню нерівності та підвищенню загального рівня життя всього суспільства.

Йдеться про те, щоб держава зосередилася на цій фундаментальній проблемі, вирішення якої визначає образ більш справедливого суспільства. Це

означає, що потрібне посилення втручання держави у соціально-економічні процеси, що пов'язане з посиленням моніторингу та регулювання ринків. Однак на цьому шляху виникає традиційне протиріччя між соціальним та економічним аспектами, характерне для подібної політико-економічної моделі. Сутність полягає в тому, що державі необхідно активно зосередитися на цій фундаментальній проблемі, оскільки її вирішення не визначає образ більш справедливого суспільства.

У контексті цього протиріччя виникає необхідність збалансувати соціальні та економічні інтереси, забезпечити підтримку найбільш уразливих груп суспільства, а водночас стимулювати економічне зростання і розвиток. Зазначене може вимагати розробки комплексних стратегій, які поєднують соціальні програми з економічними реформами, а також залучення громадськості та експертного середовища до процесу прийняття рішень. Такий підхід може допомогти подолати традиційні протиріччя та досягти більш справедливого розподілу ресурсів у суспільстві.

Стратегія держави на вирішенні фундаментальної проблеми соціальної нерівності вимагає посиленого втручання у соціально-економічні процеси, включаючи моніторинг і регулювання ринків [265; 312]. Проте це може породжувати протиріччя між соціальними та економічними аспектами, що варто уважно збалансувати. Необхідно забезпечити розвиток економіки та створення нових робочих місць, щоб підтримати соціальний прогрес. Важливо зберегти соціальні програми та заходи, спрямовані на підтримку найбільш вразливих верств населення, які можуть постраждати внаслідок економічних реформ.

Окрім того, зовнішній тиск може виявитися через вплив міжнародних партнерів та організацій на внутрішні політичні та економічні реформи в Україні. Умови фінансової допомоги від міжнародних кредиторів часто охоплюють вимоги щодо проведення конкретних реформ, що можуть мати великий вплив на соціальну ситуацію та життя громадян України [97]. Такий зовнішній тиск підкреслює важливість збереження національного

суверенітету та ефективного врегулювання зовнішніх впливів на внутрішні справи країни. Зазначене вимагає серйозних заходів зі сторони державних органів для забезпечення соціальної справедливості та рівних можливостей для всіх громадян.

Необхідно активно працювати над вирішенням внутрішніх проблем, таких як боротьба з корупцією, підвищення рівня соціального захисту та забезпечення доступу до якісних освітніх і медичних послуг для всього населення. З іншого боку, РФ продовжує війну та здійснює агресивну політику щодо України, включаючи військову агресію на сході країни та підтримку окупаційних режимів в анексованому Криму й окупованих територіях Донбасу та інших територій України. Це створює серйозні виклики для безпеки та стабільності в Україні й підкреслює необхідність єднання міжнародної спільноти для відстоювання суверенітету України.

Війна України з РФ, яка триває вже роками, має серйозні наслідки для соціально-економічного стану країни та благополуччя українських громадян. Один із аспектів цієї війни полягає в агресивних діях РФ у сфері енергоресурсів, що впливає на економіку та соціальний розвиток України [295]. Агресивна політика у сфері енергетики сприяє економічній нестабільності, обмежує можливості розвитку європейських інвестицій в Україну та загострює соціальні проблеми. Міжнародна спільнота повинна активніше підтримувати Україну у відстоюванні її суверенітету та інтересів, щоб забезпечити стабільний соціально-економічний розвиток.

В умовах цієї епідемії Європейська Комісія оприлюднила негайний план дій щодо пом'якшення соціально-економічного впливу епідеміологічних впливів у формі скоординованої європейської реакції. Комісія запропонувала використовувати всі наявні інструменти для зменшення соціально-економічного впливу епідеміологічних впливів, забезпечення необхідних запасів для систем охорони здоров'я, підтримання громадян так, щоб уникнути непропорційного впливу на їхні доходи і робочі місця та наслідки кризи щодо самозбереження [237].

Було також акцентовано увагу на підтримання бізнесу та його забезпечення, щоб ліквідність фінансового сектору продовжувала підтримувати економіку, також було надано відповідного дозволу країнам-членам Європейського Союзу вживати рішучих та скоординованих дій шляхом повного використання гнучкості системи державної допомоги. Відповідно до існуючих положень про допомогу, країни-члени можуть розробляти широкі заходи підтримки, такі як субсидії на заробітну плату, зупинення сплати податку на прибуток та податку на додану вартість або внесків на соціальне страхування.

Правовою основою для здійснення заходів допомоги, спрямованих на підтримку підприємств, які стикаються з проблемами ліквідності та потребують негайної допомоги, є відповідні статті Договору про функціонування Європейського Союзу, що оголошує допомогу сумісною із загальним ринком для відшкодування шкоди, спричиненої стихійними лихами чи іншими винятковими подіями і дозволяє країнам-членам компенсувати компаніям збитки, безпосередньо спричинені нинішньою надзвичайною ситуацією, що дозволяє затверджувати національні інструменти підтримки для усунення серйозних порушень в економіці [237].

Було прийнято тимчасову правову базу, яка встановлює умови, за яких державна допомога, що надається для підтримки економіки в умовах епідеміологічних впливів, може бути визнана сумісною зі загальним ринком. Окрім цього, запропоновано застосування повної гнучкості, передбачені бюджетними рамками Європейського Союзу, щоб можна було вжити необхідних заходів для стримування епідемії та пом'якшення її негативного соціально-економічного впливу. Епідеміологічні впливи дають змогу передбачати надзвичайні витрати для стримування епідемії, такі як витрати на охорону здоров'я та цільові заходи допомоги для підприємств і робітників.

Рекомендовано коригування бюджетних заходів, що вимагаються країнами-членами у разі негативного зростання чи значного зниження активності. Відповідно до нової ініціативи виконавчих органів Європейського

Союзу виділяються відповідні кошти на боротьбу з епідеміологічною кризою, спричиненою коронавірусом. З цією метою пропонується відмовитися від зобов'язання країн-членів повертати невикористані авансові платежі в рамках Європейських структурних та інвестиційних фондів у найближчий час.

Ці фінансові ресурси з бюджету Європейського Союзу країни-члени зможуть використати як доповнення до структурного фінансування на території Європейського Союзу. На практиці це очікує збільшення обсягу інвестицій та сприятиме використанню нерозподілених коштів у межах фінансування політики згуртованості [167]. Окрім цього, розширена сфера дії Фонду солідарності, з якого Європейський Союз фінансово підтримує країни-члени, що постраждали внаслідок великої стихійної катастрофи, щоб Фонд можна було мобілізувати стосовно країн-членів Європейського Союзу, які найбільше постраждали від епідемій.

Нещодавно в Європейському співтоваристві відбувалася посилена боротьба з коронавірусною хворобою, яка, на жаль, вже набула статусу всесвітніх епідеміологічних впливів, це викликало серйозне занепокоєння щодо її впливу на світову економіку. Загалом економічний вплив епідемії подвійний, споживчі витрати знижуються, люди хворіють або намагаються уникнути захворювання. Вони самі перебувають на карантині та залишаються вдома, замість того, щоб їздити чи відвідувати торгові центри. Не менш важливим, якщо навіть не більш важливим, наслідком епідемії є негативний шок у галузі постачання, перш за все, епідемії зменшують пропозицію робочої сили.

За оцінками Світового банку, епідеміологічні впливи можуть значно зменшити світовий ВВП, а негативний економічний вплив буде значно більшим, ніж це можна було спрогнозувати. Часто низькі заробітки певних категорій громадян не дозволили їм сформувати значущу фінансову «подушку», яка могла б допомогти пережити багатомісячний карантин [368]. Частина працівників, зайнятих у системі охорони здоров'я, медичні сестри, фармацевти, працівники супермаркетів не потрапляють під карантинні

обмеження, продовжують працювати й отримувати зарплату, але при цьому вони частіше ризикують заразитися.

Для працівників сфери послуг, а це майже половина всіх зайнятих у країнах Європейського Союзу, страх від вірусу реальний так само, як і страх втратити роботу. Там, де прибуток менший і якість житла гірше, працівники частіше задіяні в сферах з частковою зайнятістю і з меншою ймовірністю можуть працювати віддалено, вплив пандемії для них виявляється більше у фінансовому становищі, ніж на стані здоров'я. Крім того, низькі доходи і менш висока якість проживання асоціюються з більш частими психічними розладами, депресією і підвищеним рівнем домашнього насильства.

З урахуванням високого фінансового стресу, викликаного епідеміологічними впливами та тривалим карантинном, цей аспект нерівності також може посилитися. Зростання кількості безробітних через вплив епідеміологічних впливів буде більшим, ніж під час глобальної фінансової кризи, прогнозує Міжнародна організація праці [328]. Якщо спад буде сильнішим у розвинених економіках країн-учасниць Європейського Союзу, то розрив у доходах між жителями цих країн і населенням іншої частини Європи буде скорочуватися. Глобальна нерівність скоротиться з огляду на негативні фактори, а не економічні успіхи, водночас нерівність всередині країн лише посилиться. Значно збільшиться кількість бідних серед тих, що мають роботу, оскільки зниження економічної активності особливо сильно вдарить по працівниках, які близькі до межі бідності.

У країнах з нижчим середнім доходом по країні недостатньо розвинена система охорони здоров'я, яка не в змозі успішно боротися з поширенням інфекції та зіткнеться з різким зростанням захворюваності, погіршиться стан у житлово-комунальних умовах, ця ситуація негативно позначиться на суспільному розвитку, правах людини і навіть продовольчій безпеці [332; 355-358]. Будь-яке ослаблення транскордонних обмежень відразу ж приводило до зростання пасажиропотоку, адже прагнення до свободи переміщень не змогла зламати криза епідеміологічних впливів. Міжнародні сертифікати щодо

вакцинації вимагають узгоджень між великою кількістю компаній і міжнародних організацій, але у спільноти Європейського Союзу є такий досвід. До того ж, для в'їзду в багато країн і до епідеміологічних впливів необхідно було надавати довідки про ті чи інші щеплення.

Через необхідність значних бюджетних витрат для антикризової допомоги Європейський Союз призупинив дію фіскальних правил, що обмежують дефіцит бюджету і рівень державного боргу. Заходи охоплюють антикризові виплати і компенсацію втрачених доходів, відстрочку сплати податків і обслуговування кредитів, відкриття державних кредитних ліній і гарантій. Деякі сектори економіки почали динамічно зростати – це компанії, які забезпечували роботу, освіту та в цілому повсякденне життя під час епідеміологічних впливів. Передусім, це технологічні компанії та постачальники програмного забезпечення. Їхні успіхи сприяли буму на фондових ринках і стануть одними з головних драйверів економічного зростання в післяепідемічний період.

Економічна та соціальна система в Україні за минуле століття зазнала безліч змін. Нова соціально-економічна система переступила на новий щабель розвитку, пройшовши через суперечливі зміни. Трансформаційні процеси закладені в основі розвитку сучасної економіки та характеризуються змінами у суспільстві, на рівні та ступені прогресу, пошуками шляхів рішень для майбутніх змін. Сучасна економіка знаходиться на шляху розвитку інформаційних та цифрових систем, проходячи новий етап трансформації, що обумовлюється актуальністю теоретичного дослідження визначення процесу трансформації. В цей час окресленій проблемі приділяється особлива увага як окремих країн, так і соціально-економічних систем світу, які викликані впровадженням сучасних технологій.

Стратегія економічної трансформації розробляється і реалізовується на державному рівні. Для ухвалення кардинальних рішень передусім необхідно вибудувати правильну мету, яка через різні умови може бути не досягнутою. На початку XXI століття для держави стояло стратегічно важливе завдання –

створення ринкової економіки та підвищення рівня життя населення. Цілі трансформації мали відповідати постіндустріальній епосі, однак у результаті трансформації економічної системи були виявлені такі негативні моменти, як зниження народжуваності та зростання смертності, деіндустріалізація суспільства [92]. Але при цьому стався перехід до ринкової економіки, оскільки з'явилися збалансований попит та пропозиція на товари та послуги, які здебільшого формувалися на імпортних поставаннях, пригнічуючи внутрішні промислові галузі.

Господарська діяльність регіону відбувається в ринкових умовах і в умовах технологічної трансформації, яка радикально змінює системи управління виробництвом та відносини між індивідуумами. Технічне переозброєння загострює конкуренцію між окремими підприємствами, а також може призвести до технологічної відсталості, що означає зниження конкурентоспроможності для продукції, яка виробляється. Для вирішення цієї проблеми можливе використання екосистемного підходу, заснованого на об'єднанні стейкхолдерів, з метою сталого розвитку регіону та забезпечення його економічної безпеки.

Господарська діяльність регіону ґрунтується на економічній та виробничій діяльності, яка неминуче використовує ресурси біосфери і в цей час перевищує асиміляційний потенціал території. Відповідно, значення має повернення до збалансованого розвитку, що уможливить зростання добробуту населення регіону та сформує основу для подолання глобальної екологічної кризи [44; 141]. Тому від технологічної трансформації господарської діяльності регіону вимагається формування замкнутих технологічних циклів, що відповідають біологічним сферним циклам, що дозволить повернутися до природного стану.

Глобальні тенденції видозмінюють економічні системи на національному рівні, при вирішенні завдань у кожній державі формується власна траєкторія шляху розв'язання. Різні взаємодії національних економік, випередження глобалізаційних процесів позначаються на формуванні вектора

зміни економічної трансформації. Зміна трансформації економічних систем зумовлена безліччю факторів, що залежать від різних обставин. Окрім внутрішніх причин, існують зовнішні причини, до яких відносять рушійні сили змін, конкурентна перевага розвинених країн та високий рівень життя населення. Негативні фактори всередині країни, як і розвиток країни, спонукали і мотивували суттєві зміни трансформації економічних систем. Головною метою процесу трансформації є адаптація країни до нових вимог науково-технічного процесу, розвинених та успішних економічних і соціальних відносин.

Трансформації торкаються також і соціальної сфери життя будь-якої людини, що тягне за собою зміну на ринку праці та можливі демографічні зміни. Розроблення та застосування екологічних продуктів, використання нових методів лікування сприятливо позначаються на тривалості та якості життя населення. Виникають нові форми зайнятості як віддалена, неповна, ненормований робочий день. Збільшується рівень освіти населення, з'являються нові професії та спеціальності. До співробітника пред'являються нові вимоги, а саме навички комунікабельності, креативність, унікальність, критичне мислення, гнучкість, уміння вирішувати складні завдання тощо.

Соціально-економічні перетворення – це процеси змін у суспільстві та економіці, які спричиняють перебудову відносин між людьми, виробництвом, ресурсами та управлінням. Ці перетворення можуть відбуватися під впливом різних факторів, таких як політика, технологічний прогрес, економічні кризи або зміни в культурі суспільства [34, с. 15-16]. Ключові аспекти сутності соціально-економічних перетворень охоплюють переходи до нових економічних моделей, що означає перетворення, котрі можуть включати перехід від традиційної економіки до ринкової, від планової до демократичної, або до нових моделей економічного управління. Зміни у робочій силі та організації праці, що поєднує такі аспекти, як зростання ролі послуг та інформаційної економіки, зміна структури зайнятості, використання нових технологій у виробництві в методах управління.

Важливим також є розширення соціального захисту та соціальної політики котрі можуть призводити до впровадження нових програм соціального захисту, підвищення рівня життя населення та покращення доступу до освіти та охорони здоров'я. Зміни у власності та управлінні охоплюють приватизацію державних підприємств, розвиток корпоративного управління, розвиток малих та середніх підприємств та інші форми організації власності та управління [32]. А також глобалізація та міжнародна інтеграція соціально-економічних перетворення, котрі можуть також включати відкриття ринків для міжнародної торгівлі, інвестицій та міграції, що призводить до зміни структури економіки та відносин між країнами. Загалом соціально-економічні перетворення становлять складний багатогранний процес, який може мати значний вплив на розвиток суспільства.

У цей час немає загальноприйнятих оцінок можливості розвитку альтернативних джерел енергетики у регіонах та зниження антропогенного впливу на біосферу під час здійснення переходу до них. Проте існують авторські підходи, що дозволяють здійснювати оцінку соціо-еколого-економічної збалансованості регіонів на основі співвідношення техногенних потоків з асиміляційним потенціалом екосистем, у тому числі з урахуванням збільшення в енергетичному балансі частки альтернативної енергії (додаток 7). У зазначеному підході збалансованість визначається на основі спеціального індикатора.

До таких проєктів можна віднести підтримку малого та середнього підприємництва, підвищення рівня освіти, демографії, безпеки, впровадження цифрової економіки у всі сфери життя та інші. Отже, трансформація соціально-економічної сфери призводить до прискореного впровадження нової бізнес-моделі, основними принципами якої є глобалізація та інформатизація. Збільшення швидкості та розширення інновацій призводять до нових можливостей для економічного, соціального та особистісного розвитку.

Висновки до розділу 3

Соціально-економічна проблематика є результатом розшарування не лише всередині одного суспільства, але, перш за все, між суспільствами. Розрив між високорозвинутими державами з помітною тенденцією зростання рівня життя і менше розвинутими країнами, де ця тенденція змінюється через високе безробіття, перенаселення, проблеми з житлом і здоров'ям, стає все більш і більш очевидним. Соціально-економічні міграції стали звичним явищем, і вони є джерелом подальших і більш складних політичних викликів, які, з одного боку, пропагують полікультурний підхід, але, з іншого боку, загострюють сучасні міжетнічні конфлікти.

Виклики соціально-економічного характеру є важливими і водночас небезпечними, оскільки вони безпосередньо стосуються якості життя, а іноді навіть самої можливості існування людини як соціальної одиниці. Зазначене своєю чергою породжує певні законодавчі та нормативні проблеми для органів державної влади. Світова спільнота на цей час характерна перенаселенням у слаборозвинених країнах та старіння суспільств у найбільш розвинених країнах, насамперед у Європі. Нерівномірний розподіл соціуму не лише означає нерівномірний розподіл будь-яких ресурсів, але також низку різноманітних викликів і навіть загроз, таких як суспільне розшарування та бідність.

Проблеми перенаселення пов'язані з переміщенням населення та часто призводять до внутрішньо- чи міждержавних конфліктів, відокремлення чи автономних рухів, які часто супроводжуються порушеннями прав людини, дискримінацією, репресіями та соціальною-економічними проблемами. Більшість високорозвинених країн мають справу з величезними проблемами через негативний рівень народжуваності, що також призводить до швидкого старіння західних суспільств. Багато державних соціальних програм спрямовані на збільшення народжуваності, але часто виявляються неефективними, тоді як у менш розвинених країнах проблема є протилежною.

Іншим парадоксом є спадок глобалізації та просування багатостороннього підходу, які створюють тиск з метою забезпечення вільного руху товарів, послуг і капіталу, але не людей, західна міграційна політика не дуже гнучка і має багато обмежень. Подвійні стандарти західної політики щодо мігрантів також є джерелом розчарування, гніву та конфлікту. Зазначене збільшує можливість виникнення інших типів проблем, а саме соціальних конфліктів, котрі виникають через розрив поколінь між старіючими західними суспільствами та мігрантами, а це призводить до збільшення кількості існуючих соціокультурних та етнічних відмінностей.

Важливо враховувати, що успіх соціально-економічних перетворень залежить від здатності суспільства адаптуватися до нових умов, вирішувати виклики та реалізовувати можливості, що виникають. Також необхідно враховувати різноманітні інтереси та потреби різних соціальних груп, а також забезпечувати соціальну справедливість та взаємодію між різними секторами суспільства.

У результаті соціально-економічні перетворення можуть сприяти підвищенню ефективності виробництва, розвитку інновацій, зменшенню бідності та нерівності, покращенню якості життя населення та створенню сприятливих умов для сталого розвитку. Однак для досягнення цих цілей необхідна активна діяльність на рівні державних органів, громадських організацій, бізнесу та кожного громадянина. Тільки взаємодія всіх сторін може забезпечити успішні та стійкі соціально-економічні перетворення.

Трансформація у соціально-економічній сфері дає великий прорив в інтенсивному та інноваційному шляху розвитку країни, враховуючи внутрішні потреби у забезпеченні господарювання суспільства. Тому під час реформування економічної системи базові потреби повинні залишатися основним критерієм і відповідати інтересам країни та спільноти людей. Критерії економічного розвитку визначаються і контролюються як суспільством, так і індивідами, які визначають умови стійкості та зміни рівня життя нації.

Трансформація соціально-економічного розвитку європейських держав у контексті війни в Україні відображає складні виклики, з якими стикаються ці країни в сучасному світі. Проблеми суспільно-політичних трансформацій, такі як збільшення соціальної нерівності, економічна нестабільність та політичні напруги, посилюються через вплив війни на Україну та її громадян. Одним із основних викликів є підвищення готовності та реагування соціально-економічних систем на зовнішні загрози.

Зазначене вимагає не лише стабільного лідерства та ефективної державної політики, але й спроможності забезпечити соціальну справедливість та захист прав громадян у контексті військового конфлікту. Загалом, успішне подолання цих викликів вимагатиме спільних зусиль та співпраці як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні, з метою забезпечення миру, стабільності та прогресу для всіх країн та їхніх громадян. У перспективі варто було б розширити постановку питання та розглядати його в контексті трансформації суспільно-політичного міжнародного порядку, що могло б забезпечити «прорив» у благополучне майбутнє, засноване на справедливості та повазі.

Епідеміологічні впливи надовго змінять не тільки те, як люди працюють і відпочивають, а й те, як вони спілкуються між собою, а ділове віддалене спілкування стане нормою, при цьому люди будуть активніше соціалізуватися з колегами. Дистанційна або гібридна робота може надовго замінити звичну офісну роботу, скорочуючи попит на комерційну нерухомість, і значна кількість офісних працівників хочуть частково залишатися поза офісами і після кризи. Поточна епідемія – це не тільки криза в галузі охорони здоров'я; без єдності підтримки європейського співтовариства існує ризик втратити всі останні досягнення, набуті за останні роки з погляду можливостей.

РОЗДІЛ 4

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СУСПІЛЬНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ВНАСЛІДОК ЕПІДЕМІОЛОГІЧНИХ ВПЛИВІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ В УКРАЇНІ

4.1. Реалізація державної політики суспільного благополуччя у контексті соціально-економічних загроз внаслідок епідеміологічних впливів

Унаслідок нерівномірної глобалізації численні шоки, спричинені епідеміологічними впливами, вдарили по світовій економіці, що характеризується повільним зростанням, низькою кон'юнктурою торгівлі та трансформацією підприємництва, посиленням нерівності. Ще до того, як епідеміологічні впливи призвели до спаду світової економіки, так і не були вирішені завдання динамічного розвитку після попередньої глобальної економічної та фінансової кризи. У 2020 році світова економіка продемонструвала найповільніше зростання за десятиліття, при цьому спад економічної активності в різних частинах світу був багато в чому синхронним, а ризики подальшого зниження були великі.

Уповільнення відновлення після глобальної економічної та фінансової кризи, спричиненої епідеміологічними впливами, може бути багато в чому обґрунтовано низькими інвестиціями в реальну економіку, що також продовжило значне зниження зростання світової продуктивності праці. Динаміка зростання в світі, що розвивається, дуже часто виявлялася тісно пов'язаною з нестійкими міжнародними потоками капіталу, і багато країн, що розвиваються, вже не скорочували розрив у рівні життя, а, навпаки, відставали. Вразливість більшості країн, що розвиваються, посилювалася дестабілізацією, викликаною швидким поширенням цифрових технологій.

Повільне піднесення після глобальної економічної та фінансової кризи, епідеміологічні впливи та політичні рішення, що зазнавали впливу сил глобалізації та соціально-економічного прогресу супроводжувалися

погіршенням структури доходів і багатства, коли майнова нерівність стала однією з найгостріших економічних, соціальних та політичних проблем нашого часу. Нерівність викликала соціально-економічну напруженість у розвинених країнах, де нерівність доходів і майнова нерівність різко зросла, спонукаючи до поляризації між заможними громадянами та іншим населенням.

Поляризація доходів та добробуту супроводжувалася напруженістю між поколіннями, коли надії молодших груп населення досягти вищого рівня життя, ніж їхні батьки, ставали дедалі більш ілюзорними. Поглиблення ліній розлому у світовій економіці та збільшена вразливість країн, що розвиваються, також стали результатом змін у міжнародному виробництві, які стають все більш очевидними. Повільне зростання торгівлі, зокрема на фоні уповільнення темпів зростання світової торгівлі при зростанні глобального доходу, викликало занепокоєння щодо можливого досягнення світовою економікою меж зростання в період епідеміологічних впливів.

У сучасному світі суспільство прагне постійного вдосконалення умов і рівня життя, що може забезпечити лише стійке соціально-економічне зростання, проте спостереження показують, що зазначене зростання постійно переривається періодами економічної нестабільності [12; 36; 39]. Кризи негативно впливають майже на всі сторони життєдіяльності суспільства, тому органи державної влади прагнуть нівелювати їх наслідки шляхом проведення антикризової політики.

Соціально-економічна криза у період епідеміологічних викликів характерна руйнацією фінансового ринку від збільшення масштабів проблем неправильного вирішення, а також морального ризику, втрати впливу фінансових ринків, фондів на можливість найпродуктивнішого капіталовкладення. Під впливом соціально-економічної нестабільності скорочуються витрати виробництва, зростає конкуренція, створюється стимул для позбавлення морально застарілих засобів виробництва та оновлення на новій технічній основі.

З метою нівелювати соціально-економічну кризу у період епідеміологічних викликів, державі варто проголосити своєю головною метою перехід на нормальний економічний режим, для цього треба погасити всі заборгованості, проаналізувати стан ресурсів та перспективи. Також соціально-економічна криза у період епідеміологічних викликів, котра супроводжується інфляцією, нестійкістю курсів цінних паперів, що виявляється в різкій невідповідності доходів бюджету їх видаткам, нестабільності та падінню валютного курсу національної грошової одиниці, взаємних неплатежах економічних суб'єктів, невідповідності грошовим масам.

Унаслідок того, що реальний сектор економіки тісно пов'язаний із фінансовим, соціально-економічні кризи відбиваються у всіх сферах економіки та призводять до спаду виробництва, зростання безробіття, зниження добробуту населення. З розвитком глобалізації масштаби соціально-економічних криз у період епідеміологічних викликів розширюються, охоплюють більшість країн світу [167]. Водночас, перерозподіл фінансових ресурсів йде через систему державних та муніципальних фінансів, і через систему фінансових ринків, а це означає, що соціально-економічні кризи у період епідеміологічних викликів можуть бути пов'язані з окремими елементами фінансової системи.

З погляду взаємозв'язку соціально-економічних криз у період епідеміологічних викликів є локальні або глобальні кризи, що охоплюють один сегмент або частину сегмента фінансового ринку. Соціально-економічна криза у період епідеміологічних викликів може бути викликана масовим вилученням депозитів унаслідок падіння довіри до банківських установ, або національної валюти, що призводить до закриття, поглинання чи націоналізації фінансових організацій. Вона також може бути викликана внутрішньобанківськими фінансовими проблемами, внаслідок яких відбувається відкликання ліцензії або позбавлення великомасштабної економічної підтримки.

На національному рівні на кожну державу покладається основна відповідальність за розробку стратегій розвитку та проведення ефективної політики, яка активно враховує можливості, створювані глобальною економікою та взаємозалежністю, що доповнюються та підтримуються сприятливими глобальними умовами відтворення [144, с. 15-16]. Держава, підтримувана через громадську діяльність та соціально-економічний прогрес у своїй країні, робить свій внесок у багатосторонні процеси, в межах яких держави домовляються обмежувати вплив на інші країни для досягнення глобальних спільних благ.

Трансформації, викликані швидким розповсюдженням цифрових технологій, і відповідні можливості повернення завдяки автоматизації раніше винесеного за кордон виробництва також сприяли переоцінці глобальної географії виробництва. У країнах з більш відкритими ринками капіталу, фінансовий приплив був вкрай нестабільним і значною мірою визначався достатком глобальної ліквідності та схильністю до ризику глобальних фінансових інвесторів. Циклічний характер такого припливу ускладнює макроекономічне регулювання і посилює фінансову заборгованість у сучасний період епідеміологічних впливів.

Соціально-економічна криза настає після порушення рівноваги, тобто збалансованості між споживчим попитом та виробництвом, у цьому випадку спостерігається передбачувана циклічність, коли період зростання змінюється спадом чи відсутністю розвитку. Кожна соціально-економічна криза у період епідеміологічних викликів починається з певної зміни на ринку, такою зміною може стати виникнення нової технології, зміна економічної політики, несподіване зниження ставок за кредитами [260, с. 115]. У будь-якому разі це глобальна зміна у певному секторі економіки, в результаті якої учасники ринку починають розцінювати його як вигідний для вкладень.

Причинами виникнення соціально-економічної кризи у період епідеміологічних викликів є неспроможна макроекономічна політика, слабка національна фінансова система, несприятливі зовнішні умови, політична

нестабільність. Перелічені причини кризових явищ визначаються наслідком розвитку, експерти впевнені, що там, де є стабільність, обов'язково з'являється і дисбаланс. Він виникає на фоні невмілого управління наявними ресурсами, бажанням отримати більше, не покращуючи та не коригуючи процес [144; 146; 156]. Держави прагнуть панування і не приділяють уваги завданням, що накопичилися, у цьому полягає основна проблема соціально-економічної кризи чи дисбалансу.

Досвід протидії економічним, фінансовим, структурним, виробничим та іншим кризам урядів розвинених країн і країн, що розвиваються, є важливим об'єктом дослідження, покликаною виділити та узагальнити ефективні механізми антикризової політики. Оскільки основна частка державного боргу представлена борговими цінними паперами, соціально-економічна криза у період епідеміологічних викликів у цій сфері одночасно належить до фінансової кризи ринку цінних паперів.

Соціально-економічна криза властива для ринкової економіки, що повторюється з певною періодичністю та залежно від масштабів, може стосуватися як певної держави, так і мати глобальне значення, що супроводжується різким спадом виробництва, а відтак банкрутством підприємств, падінням валового національного продукту, масштабним зростанням безробіття. Відбувається порушення рівноваги у господарській системі, що часто супроводжується втратами та розривом нормальних зв'язків у виробництві та ринкових відносинах.

Вивчення літературних джерел і практичного досвіду фінансових та інвестиційних режимів у поєднанні з державним регулюванням та досягненнями інформаційних і комунікаційних технологій актуалізувало проблематику міжнародних торгових та фінансових потоків, прямих іноземних інвестицій та міжнародних контактів. Глобальна інтеграція, котра підкріплювалася динамічним зростанням глобального кредиту, бумом сировинних цін і найчастіше більш активною внутрішньою політикою країн, що розвиваються, сприяла скороченню населення, що живе в крайніх злиднях

[167].

Глобалізація, котра постійно посилюється, все більш глибока економічна інтеграція принесли очікувані вигоди лише декільком країнам, що розвиваються, і які можливо, навіть не слідували політичним рецептам, а також обмеженій кількості людей, котрі мали необхідні знання та початкові умови, що дозволили їм скористатися можливостями, створеними глобалізацією. Наздоганяючий розвиток економіки, який продемонстрували багато інших країн, що розвиваються, протягом більш коротких періодів, загальмувався, тому що їхні інтеграційні процеси є пов'язаними з кризами та дефляційними тенденціями. Гальмування економіки в період епідеміологічних впливів цілком могло бути структурним явищем довгострокового порядку, вплив якого посилили циклічні фактори уповільнення зростання світового доходу.

Країни, що розвиваються, зустрілися з ризиком уповільнення на виробництвах з відносно низькою вітчизняною доданою вартістю, тоді як права власності на технології залишаються в розвинених країнах. Це залишає лише кілька каналів передачі технологій між іноземними та вітчизняними підприємствами й обмежує можливості просування вгору по ланцюжку створення вартості та використання нових економічних можливостей, котрі виходять за межі існуючих порівняльних переваг на основі залучення технологій та прямих іноземних інвестицій для створення трансформаційного виробничого потенціалу.

Глобальні ланцюжки створення вартості відкривають сприятливі можливості для торгівлі та розвитку, дозволяючи більшій кількості країн, фірм та працівників брати участь у торгівлі внаслідок вибудовування ними глобального виробництва у вузьких сегментах, які мають порівняльні переваги. Кількісна оцінка вигід глобальних ланцюжків створення вартості повинна враховувати широке коло питань, у тому числі їхню структуру управління та внесок в індустріалізацію завдяки міжгалузевим зв'язкам та збільшенню частки вітчизняної доданої вартості у загальному обсязі експорту,

а також більше поширення знань та позитивний вплив на конкуренцію.

У результаті зростання уваги у торговельній політиці стали більше зважати на нетарифні заходи та лібералізацію всередині країни, а також уніфікації норм регулювання і стандартів, часто кодифікованих у двосторонніх або регіональних торгових угодах [365]. Такі рішення є результатом переоцінки економічного ефекту винесення виробництв за кордон з огляду на зростання питомих витрат на робочу силу в деяких великих країнах, що розвиваються, і витрат, пов'язаних з управлінням глобальним ланцюгом поставок в умовах серйозних перебоїв у поставках, викликаних екстремальними явищами, які спостерігалися вже до епідеміологічних впливів. Глобальний фінансовий цикл уособлює приплив капіталу в країни, що розвиваються, як правило, більшою мірою обумовлений зовнішніми, а не внутрішніми факторами, здатними притягувати міжнародні потоки капіталу в їх економіку.

Трансформації, викликані швидким розповсюдженням цифрових технологій, і відповідні можливості повернення завдяки автоматизації раніше винесеного за кордон виробництва також сприяли переоцінці глобальної географії виробництва. У країнах з більш відкритими ринками капіталу, фінансовий приплив був вкрай нестабільним і значною мірою визначався достатком глобальної ліквідності та схильністю до ризику глобальних фінансових інвесторів. Циклічний характер такого припливу ускладнює макроекономічне регулювання і посилює фінансову заборгованість.

Більшість країн, що розвиваються, не має в своєму розпорядженні численних інструментів політики, використання яких не пов'язане з попередніми умовами, які були б потрібні для стримування цього тиску. Фінансова глобалізація набула подальшого розвитку, оскільки висока заборгованість стала ключовою особливістю світової економіки [241, с. 28-29]. Безпрецедентно великою є заборгованість країн із високим і середнім доходом, у якій переважає заборгованість приватного сектора. На початку епідеміологічних впливів заборгованість країн із низьким доходом була не

вищою, ніж до програм списання боргу бідних країн із високою заборгованістю, але в цих країнах також помітно зросла заборгованість приватного сектору.

На фоні уповільнення глобального зростання, посилення торгових негараздів і, у деяких випадках, підвищення політичної невизначеності, високий корпоративний борг у країнах, що розвиваються став головним джерелом фінансової вразливості, що відобразили епідеміологічні впливи. Після глобальної економічної та фінансової кризи серед джерел, залучених державами, позикових коштів, зросла питома вага приватних, іноземних та небанківських кредиторів, що ще більше посилює вразливість [167]. З викликаними податковими міркуваннями незаконних фінансових потоків тісно пов'язане те спостереження, що зростаюча частка доходів проходить через холдингові або інвестиційні компанії, які можуть бути просто порожніми корпоративними оболонками, а не інвестується у виробництво приймаючих країн.

Після спаду споживчих витрат закриття виробництв призвели до найглибшого і найбільш синхронного глобального економічного колапсу в історії. Епідеміологічні впливи створили значну невизначеність стосовно економічних перспектив, не в останню чергу в країнах, котрі розвиваються, що може викликати затримку або навіть скасування раніше передбачених проєктів. Отже, епідеміологічні впливи можуть стати переломним моментом, здатним докорінно змінити конфігурацію міжнародного виробництва в майбутньому десятилітті, при цьому очікується, що приплив доходів у країни, що розвиваються, залишиться позитивним, але буде значно нижчим за попередні.

Найбільший економічний і соціальний збиток завдається країнам, що розвиваються, у цих країнах високе значення найбільш постраждалих секторів економіки поєднується з великими масштабами неформальної зайнятості та слабким соціальним захистом [306]. Економічні наслідки епідеміологічних впливів непропорційно позначаються на молодих поколіннях, яким важче

закріпитися на порушеному ринку праці, а також на тих, хто змушений закінчити освіту, маючи можливості проходити навчання через Інтернет. Епідеміологічні впливи стали переломним моментом, здатним докорінно змінити конфігурацію міжнародного виробництва у майбутньому десятилітті.

Поглиблення існуючих проблем через нерівномірний прямий вплив самих епідеміологічних впливів, ймовірно, погіршуватиметься розбіжними шляхами економічного підйому. Крім успіху в стримуванні поширення інфекції і, зрештою, отримання доступного за ціною доступу до вакцин та ефективного лікування, темпи підйому в країні залежатимуть від масштабу та ефективності заходів у відповідь політики держав і від відмінностей у структурі економіки країн та їх готовності адаптуватися до структурних зрушень у міжнародному виробництві, що відбуваються, а розрив між масштабними заходами у відповідь на рівні країн і недостатніми міжнародними заходами викликає тривогу. Заходи реагування контрастують з неадекватною реакцією на міжнародному рівні, що дивує, оскільки глобальний характер епідеміологічних впливів у санітарному та економічному аспекті відображає глобальну взаємозалежність та величезну необхідність багатостороннього співробітництва для боротьби з епідеміологічними впливами.

Новий відтік капіталу, коли інвестори оцінюють свою вразливість у кризовій ситуації в реальній економіці, може призвести до фінансового хаосу в багатьох країнах. Епідеміологічні впливи висвітлили багато недоліків міжнародної грошово-кредитної та фінансової архітектури. Вона дає можливість прискорити давно назрілі реформи, які зроблять легшим доступ країн, що розвиваються, до міжнародної ліквідності та сприяють реструктуризації суверенного боргу [319]. Світова економічна криза вже змусила засумніватися у загальноекономічних та ширших соціальних перевагах вільної гри ринкових сил. Однак заходи реагування, вжиті в розвинених країнах під час епідеміологічних впливів, зруйнували багато того, що раніше вважалося табу, зокрема, стосовно державного втручання в

економіку, стимулювання попиту та посилення соціальних програм підтримки.

Щойно міркування економічного відновлення візьмуть гору над міркуваннями стримування кризи, цілком імовірно, що уряди багатьох розвинених країн і далі розвиватимуть промислову політику, якої давно уникали. Прийняття деяких із цих заходів може бути пов'язане з конкретними цілями в кризових ситуаціях, проте ця і подібна до неї новаторська політика цілком може стати частиною «нової нормальності», подібно до того як нетрадиційна грошово-кредитна політика, яку центральні банки розвинутих країн прийняли після глобальної економічної та фінансової кризи.

Однією з ознак цього може стати продовження розвиненими країнами взамін передчасного повернення до жорсткої бюджетної економії як відповіді на глобальну фінансово-економічну кризу бюджетної експансії, покликаної продовжити витрачання коштів з гуманітарних міркувань та запобігти низхідній економічній спіралі, а також повернути назад державні витрати. Загострення макроекономічної політики на забезпеченні адекватного попиту та економічної справедливості, яке рухається переважно політикою бюджетної експансії, цілком може стати однією з головних особливостей середовища після епідеміологічних впливів [269]. Роки жорсткої бюджетної економії сприяли виникненню хронічних вузьких місць в інфраструктурі та логістиці, що обмежували можливості держав у забезпеченні масштабної підтримки, здатної ефективно стримувати різке збільшення кількості інфекцій та смертей від епідеміологічних впливів. Ці недоліки виявилися критичними в умовах епідеміологічних впливів, коли оперативна реакція та потужності системи охорони здоров'я стали вирішальними факторами у боротьбі з поширенням вірусу.

Проте швидке та рішуче збільшення бюджетних видатків для подолання соціально-економічних наслідків епідеміологічних викликів стримує невдоволення населення. Це додало людям упевненість у тому, що було зроблено все можливе для забезпечення надійної та негайної відповіді на такі

виклики. Зростання участі держави в економіці через епідеміологічні впливи може означати відхід від парадигми обмеження ролі держави, яка переважала протягом десятиліть [324, с. 28]. Епідеміологічні впливи показали, що уряди повинні активно втручатися для забезпечення стабільності економічних систем, підтримки населення та бізнесу, а також для ефективного реагування на кризові ситуації. Це може призвести до переосмислення економічної політики та формування нових підходів до регулювання діяльності на національному та міжнародному рівнях. Ще один тривалий період повільного зростання затримає або скасує інвестиційні та інноваційні рішення, викликаючи подальше зниження зростання глобальної продуктивності праці.

Це означає, що передчасний поворот до жорсткої бюджетної економії призведе до скорочення створення робочих місць і завадить нарощуванню виробничого потенціалу та структурної трансформації, котрі вирішальною мірою визначають ступінь нерівності доходів до відрахування податків. Тому цей процес ускладнить відновлення після епідеміологічних впливів та створить ризик ще більшого поглиблення і без того глибокої нерівності, підвищуючи вразливість до майбутніх потрясінь. Це також може призвести до подальшого підриву суспільної підтримки демократичних урядів, оскільки зростаюча економічна та соціальна нерівність може послабити довіру громадян до урядових інституцій.

Ще однією ознакою можливості подальшого підвищення ролі держави може бути те, що масштабні макроекономічні заходи стимулювання в розвинених країнах були вжиті безпосередньо після більш активних та широких заходів офіційної промислової політики та заходів, спрямованих на стимулювання окремих промислових секторів. Такі заходи стали звичайним явищем, не в останню чергу через побоювання з приводу здатності підтримувати високий рівень життя та технологічну перевагу у світі після епідеміологічних впливів. Зміни державної політики показують, що, крім пошуку рішень щодо подолання епідеміологічних впливів, залученість держави і більш активні заходи політики, які вона вживає, стали реакцією на

зрушення в глобалізації.

Швидке поширення цифрових технологій може бути найважливішим із цих зрушень, у тому числі у світлі того, що надання цифрових послуг отримало потужний імпульс у результаті епідеміологічних впливів [331; 350]. Але визнання того, що відновлення суспільної підтримки глобалізації та багатосторонності вимагає цілеспрямованих зусиль стосовно подолання ліній розлому у світовій економіці, що виникли задовго до епідеміологічних впливів, явно також відіграло свою роль. Соціально-економічні наслідки епідеміологічних впливів здатні ще більше поставити під сумнів обіцянки глобалізації, неадекватна міжнародна реакція може призвести до подальшого зменшення у момент, коли глобальна співпраця має першорядне значення. Якщо їх не зупинити, то у разі виникнення нових епідеміологічних викликів або глобальних шоків, світ виявиться до них неготовим.

Не менш важливо, що вони здатні звести нанівець успіхи, досягнуті в досягненні цілей сталого розвитку, і здатність держав підтримувати багатосторонні режими, що лежали в основі цих досягнень. Нинішня ситуація пов'язана з нерівністю, що зростає, про що свідчить як зниження частки праці в національному доході, так і поляризація доходів і майнова поляризація [69]. Концентрація зростання добробуту та доходів, що супроводжується застоєм доходів тих, хто перебуває в основі піраміди, та нестабільністю або зниженням матеріального становища людей із середнім доходом стала визначальною рисою нашого часу практично у всіх країнах [167].

Хоча посилення нерівності має кілька причин, деякі з яких можуть бути специфічними для країни, тут важливу роль відіграла й обрана державна політика, цьогорічна цифрова революція загострила ці тенденції. Посилення нерівності серед іншого пояснюють глобалізацією, можливо тому, що блага глобалізації у вигляді здешевлення товарів розподіляються серед населення, у той час як несприятливі наслідки, пов'язані з втратою традиційних робочих місць середнього класу в обробній промисловості регіонів з високою концентрацією галузей, що конкурують з імпортом, виявляються в

географічно обмежених районах і тому дуже наочні [92]. Відчуття того, що блага глобалізації розподіляються нерівномірно і несправедливо, призвело до опору глобалізації, особливо в розвинених країнах.

За всю історію сучасного людства понад два десятки разів траплялися глобальні соціально-економічні кризи як негативні явища в політичній, фінансовій, банківській, соціальній сферах, що призводять до дисбалансу між споживчим попитом та наявними залишками на підприємстві, скорочення обсягів випуску продукції, змін у ціновій політиці, системі взаєморозрахунків, безробіття та бідності, краху найбільших підприємств, банків та банкрутства фізичних осіб. Соціально-економічні кризи у період епідеміологічних викликів мають стихійний характер, їх неможливо передбачити і запобігти, за всієї своєї хворобливості для економіки криза виконує корисні функції.

Соціально-економічні кризи неминучі, оскільки без них неможливий розвиток, кожна з криз виконує перетворення застарілих елементів системи, що вичерпала себе, випробування на міцність та розчищення шляху створення елементів нової системи. До дестабілізуючих факторів соціально-економічної кризи можна віднести розшарування населення на класи незаможних та забезпечених у фінансовому плані громадян. Збільшення кількості безробітних та бідних громадян спричинило падіння попиту на різні товари та послуги, звідси зниження зростання виробництва та зменшення обсягів, що надходять до бюджету податків [159, с. 55-56].

Фінансова система низки потужних країн часто, по суті, руйнується, це призводить до падіння національних валют, нестійкого курсу цінних паперів, невідповідності доходів бюджету з видатками, звідси хаос, безробіття, зростання злочинності та інші негативні соціальні наслідки. Глобальна соціально-економічна криза у період епідеміологічних викликів є явищем надзвичайно небезпечне для економічної системи не тільки розвинених країн, а й держав, які перебувають на етапі становлення, чи потребують постійної допомоги міжнародної спільноти. Криза зовнішнього боргу проявляється у відпливі капіталу з країни в очікуванні дефолту і веде до виснаження валютних

резервів, а криза внутрішнього боргу характеризується переведенням національної валюти на іноземну, тому що зростають інфляційні очікування.

Суспільство побоюється фінансування дефіциту бюджету з допомогою додаткової грошової емісії і як наслідок, інфляції. Крім того, соціально-економічна криза у період епідеміологічних викликів може посилюватися заморожуванням банківських депозитів та примусовою конверсією депозитів в іноземній валюті в національну. Кожен громадянин вірить у те, що його прибуток тільки збільшуватиметься, але поки що ейфорія залучає все більше нових учасників, постійні гравці ринку, які тривалий час вели бізнес у цій галузі, починають усвідомлювати ненадійність.

На зміну ейфорії завжди приходить паніка, настає усвідомлення неминучості банкрутства, спроби продати свою продукцію руйнуються, тому що покупців більше немає. Паніка наростає, ціни нестримно падають, потоки кредитних грошей висихають, триває підрахунок збитків. Парадокс полягає в тому, що, знаючи, наскільки небезпечно поєднання легкодоступних кредитів, завищення цін і ейфорії, люди знову і знову дозволяють залучити себе до подібних кредитів. Наслідками глобальної соціально-економічної кризи у період епідеміологічних викликів є падіння світових цін на нафту, скорочення обсягів кредитування, падіння іпотечного ринку, масове безробіття, крах фондового ринку, «криза недовіри» стосовно підприємств, які можуть виплатити борги, зниження ділової активності та багато іншого [368].

Соціально-економічне зростання реального сектора економіки держави є однією з найголовніших цілей державної політики, найбільш активні та результативні заходи необхідні органам державної влади, щоб перемістити реальний сектор з депресивного стану застою, «заглушити аварію» інфраструктури, запобігти старінню технологічних потужностей і розтрачання людського капіталу, що накопичився. Важливо зрозуміти та переосмислити її умови, як правило, люди сприймають ситуацію негативно, не бажають прийняти її та отримати з неї користь.

Умови глобальної соціально-економічної кризи у період

епідеміологічних викликів можна зводити не лише до краху виробництва, банківської системи, соціального дисбалансу, а ще й до позитивів. Зокрема, це перегляд цін на нафту, активи, золото та валюту, як наслідок уповільнення інфляції, зниження постачання імпортованих товарів, можливість підвищити конкурентоспроможність своєї продукції та підвищення продуктивності та бажання працівників працювати, щоб не втратити роботу [368]. Глобальна соціально-економічна криза є явищем, яке системно охоплює всі сфери фінансово-економічної діяльності, грошовий обіг, банківський сектор, саме тому підхід до вирішення таких глобальних питань має бути системним та ретельно продуманим.

Доцільним стане доповнення і навіть, можливо, посилення заходів, які вже були застосовані по низці напрямів для відновлення економіки. Щоб стабілізувати ситуацію в державі, необхідно вибрати короткострокові або довгострокові шляхи подолання глобальних соціально-економічних криз у період епідеміологічних викликів, до яких належать збільшення гуманітарної допомоги та коригування соціальної політики, вирішення проблеми продовольчих запасів, створення та збільшення золотовалютних резервів, перегляд цінової політики. Соціально-економічні кризи у період епідеміологічних викликів вимагають не лише втручання держави у фінансовий сектор, а й координації та злагодженості дій урядами різних країн.

В умовах глобалізації все більшого значення набувають міжнародні фінансові інститути, покликані забезпечити умови для сталого розвитку країн світової спільноти. Одним із найважливіших з них є Міжнародний валютний фонд, який відіграє значну стимулюючу та регулюючу роль, як у розвитку економік країн-учасників, так і, опосередковано, у розвитку світової економіки загалом [167]. У цей час основна діяльність МВФ спрямована на надання фінансової та інших видів підтримки, які потрібні державам, щоб упоратися з наслідками світової кризи.

В умовах поширення глобальної соціально-економічної кризи у період епідеміологічних викликів, що зародилася в країнах з розвиненою

економікою, на країни, що розвиваються, були зроблені безпрецедентні кроки з реформування своєї політики щодо країн з низькими доходами, кульмінаційною точкою яких стало оголошення про виділення значних обсягів нових ресурсів, ініціатива була здійснена у взаємодії з країнами з низькими доходами. Внаслідок цих реформ різко зросли обсяги коштів, доступних цим країнам, докорінно змінилася система кредитування.

Необхідно відразу зазначити, що негативні наслідки глобальних соціально-економічних криз у період епідеміологічних викликів стосуються буквально всіх країн, проте кожна держава може постраждати більшою чи меншою мірою. Включити внутрішні ресурси та прийняти низку важливих внутрішньополітичних рішень, кожна держава по-своєму вирішує ці проблеми. Для багатьох країн такі негативні події стають причиною до ладу, прагненням до соціально-економічного зростання, тому, аналізуючи шляхи виходу зі скрутної ситуації, потрібно усвідомлювати всі чинники та причини появи кризи, і лише після цього приступати до виважених, скоординованих, правильних, а найголовніше ефективних дій.

Боротьба проти інфляції лише з допомогою монетаристських методів призводить до недостатнього кредитування реального сектора економіки та промислового виробництва [368]. Результатом соціально-економічної політики може стати зникнення та скорочення виробництва, зростання імпорту та залежність фінансової системи від іноземних кредитів, місцеві товари будуть незатребуваними на ринку попиту, кожна кризова ситуація індивідуальна, і тому єдиного рішення щодо її подолання не існує.

Можна узагальнити кілька основних етапів, які будуть найефективнішими для подолання соціально-економічної кризи у період епідеміологічних викликів, а саме диверсифікація бюджетних коштів зі створенням максимальної кількості шляхів отримання доходу та створення робочих місць, необхідних для підвищення зайнятості населення. Для бюджету це ефективно тим, що надходитиме більше коштів у вигляді податків, і, до того ж, населення більше витрачатиме, стимулюючи виробництво. Щоб

створювати робочі місця, необхідно підтримувати сприятливу атмосферу ведення приватного бізнесу, вести інформування населення про поточну ситуацію, прогнози та перспективи, рекомендації щодо подолання проблем.

Важливим також є оновлення промислової сфери, обладнання і технологій та підтримка ключових галузей економіки, а за необхідності – корекція розподілу бюджету, зниження видатків у менш важливій галузі та збільшення витрат у більш важливій. Якщо створити систему стимулів для формування економіки з характерними ознаками, запропонований сценарій допоможе пережити соціально-економічну кризу з найменшими втратами та вийти з неї з більш продуктивною економікою. Складність побудови фінансової системи соціально-економічної стабільності у період епідеміологічних викликів визначена низкою проблем, таких як всілякі валютні обвали, банківські банкрутства, труднощі управління ліквідними активами [344, с. 15, 24].

Взаємозв'язок стратегічних дій та антикризових заходів органів державної влади залишаються важливим моментом так само, як і їхнє диференціювання. І лише своєчасно сформовані та реалізовані заходи дозволять подолати наслідки глобальної соціально-економічної кризи та знизити до мінімуму втрати в економічній та соціальній сферах у період епідеміологічних викликів. Кризи можливо не завжди впливають рівною мірою на економіку розвиненої країни, а також, що розвивається, в якийсь момент розвинені країни страждають значно сильніше ніж інші, буває і навпаки, країни з економікою, що розвивається, або перехідною вражає криза сильніше.

Протягом останнього десятиліття в контексті епідеміологічних загроз громадське здоров'я та суспільне благополуччя набули суспільно-політичного значення. Органи державної влади, громадські організації за допомогою політичних і соціальних механізмів намагаються знайти ефективні впливи на індивідуальне та суспільне здоров'я, соціально-економічне забезпечення. Епідеміологічні впливи представляють загрозу для суспільства і вимагають

негайної реакції національних систем охорони здоров'я [66, с. 75; 291].

До вирішення проблем охорони здоров'я все активніше долучають міжнародні громадські організації, які відіграють роль глобальних учасників політики громадського здоров'я. Соціальна активність повинна спонукати суспільство до здорового способу життя, допомагаючи сформувати правильне уявлення про соціальні ролі та відносини у громадянському суспільстві. Однак впровадження міжнародних зобов'язань, стандартів та програм у галузі охорони здоров'я в конкретних країнах часто значною мірою залежить не лише від практичної доцільності, але й від локального контексту епідеміологічних загроз.

Активізація участі уряду та зацікавлених груп у роботі з політичними та суспільними рішеннями стосовно охорони здоров'я ставить питання щодо наявності та доступності лікування, соціально-економічних умов життя широких груп населення. Розглядаючи базові принципи соціально-економічної політики та основні положення охорони здоров'я, необхідно зупинитися на найбільш застосовуваних управлінських підходах. У період епідеміологічних загроз найбільш поширеними є організаційний, правовий, медичний, соціальний та економічний підходи. Державні ресурси, спрямовані на охорону здоров'я та соціально-економічну політику, повинні використовуватися виключно крізь призму забезпечення суспільного благополуччя громадян [76].

Соціально-економічна політика та громадянське здоров'я в період епідеміологічних викликів стали об'єктом досліджень у сфері публічного управління та адміністрування. Нові вимоги до соціально-економічної політики та системи охорони здоров'я обумовлені також об'єктивними процесами реформування державної політики в цій галузі. Такі сучасні інновації стимулюють глибоке осмислення процесів взаємовідносин між національними інститутами у сфері охорони здоров'я, соціальної політики, сучасних тенденцій управління. У сучасному світі значною мірою актуалізуються проблеми взаємодії між національними та локальними

ініціативами для збереження громадського здоров'я.

Суспільно-владна взаємодія, як основа формування такого типу відносин уособлює суспільну реальність, засновану на системі колективних цінностей. У такий час ці цінності змінюються під впливом економічних, культурних та соціальних факторів. Серед цих перетворених значна доля трансформацій випала на соціальні інститути та інститути охорони здоров'я. У цей же час, коли зміни у зазначених інститутах працюватимуть на рівні суспільних взаємовідносин, досить цікаво спостерігати, як буде розвиватися цей новий досвід взаємовідносин через кілька років.

В умовах епідеміологічних викликів саме громадянське суспільство має постійно формувати суспільну думку щодо необхідності трансформацій. Водночас воно повинно здійснювати контроль над владою, щоб не допустити зведення нанівець самої ідеї модернізації. Сьогоднішня система охорони здоров'я може існувати досить довго, але тільки для вдосконалення системи і завдяки сприятливій кон'юнктурі, щоправда в середньому і в довгостроковому аспекті вона не має історичної перспективи.

Процес трансформації повинен бути сформований саме у внутрішніх структурних взаємовідносинах, його реалізація відбувається в умовах жорсткої конкуренції. Навряд чи потрібно шукати зовнішніх «партнерів» або «донорів» у цьому процесі, хоча це не означає відмову від активного використання можливостей, що впливають з міжнародного економічного, політичного та соціо-гуманітарного співробітництва у різних форматах [287, с. 97]. Трансформація в практичному плані передбачає у тому числі елементи шокового характеру та здійснення низки реформ у досить тривалих термінах. Тому, коли йдеться про трансформацію, розуміється, що це виключає еволюційний процес, який продовжується не одне десятиліття.

На цьому етапі негативна реакція на глобалізацію знижує політичну рішучість брати участь у глобальному співробітництві. Необхідно з'ясувати, чи сприяє глобалізація за своєю сутністю динаміці, яка зрештою призводить до негативної реакції, і якщо так, то чи неминуча ця динаміка чи її можна

уникнути, скоригувавши правила та норми, що регулюють глобалізацію, а потім змінивши спрямованість політики. Це передбачає визнання недооцінки труднощів, пов'язаних із тим, щоб глобалізація служила загальному благу, а також ризику того, що і поставить під загрозу глобальне співробітництво.

4.2. Управлінська стратегія суспільного благополуччя у сучасний період подолання соціально-економічних наслідків пандемічних впливів

Здоров'я населення, розвиток і вдосконалення системи охорони здоров'я стає одним із головних завдань, оскільки від цього залежить подальший соціально-економічний розвиток суспільства. Громадське здоров'я усвідомлюється як стан фізичного, соціального благополуччя, а не лише відсутності хвороб. Серед безлічі факторів, що формують громадське здоров'я основну роль мають санітарно-гігієнічні умови праці, побуту, стан навколишнього середовища, харчування, здоровий спосіб життя, а також організація ефективної лікувально-профілактичної допомоги населенню. Відомі негативні тенденції громадського здоров'я пов'язані з вкрай незадовільним станом санітарно-епідеміологічної безпеки і наслідком концентрованого розвитку промислового виробництва без здійснення необхідних природоохоронних заходів.

В останні роки зросла небезпека інфекційних захворювань, у тому числі з неякісними продуктами харчування, необхідні заходи щодо перегляду і розробки гігієнічних нормативів, санітарних вимог, розробка рекомендацій із захоронення, утилізації та знешкодження відходів [200]. Важливим є проведення контролю за інвентаризацією тих, що скупчилися в накопичувачах і сховищах відходів, підвищення вимогливості за дотриманням епідемічно-санітарного законодавства об'єктами промисловості соціально-побутової сфери.

Забезпечення санітарно-епідеміологічних норм населення продовжує мати місце серйозні недоліки, спостерігаються негативні тенденції до

погіршення стану здоров'я населення. У сфері основних завдань щодо зміцнення громадського здоров'я все більшої значущості набувають питання вдосконалення профілактики захворювань, які пов'язані з впливом на організм небезпечних та шкідливих чинників середовища проживання [54, с. 110].

Реалізація наукової концепції реорганізації санітарно-епідеміологічної служби створює основу вироблення і проведення тактики санепіднагляду в умовах трансформації економіки, розвитку приватного підприємництва, необхідності ліцензування та сертифікації діяльності підприємств і установ. Накопичений досвід і позитивні тенденції в санітарно-епідеміологічному забезпеченні дають підстави вважати, що діяльність санітарно-епідеміологічної служби є пріоритетною основою охорони громадського здоров'я, як найважливішого інструменту в проведенні державної соціально-економічної політики на сучасному етапі.

Сьогодні епідеміологічні впливи посилюють соціальну нерівність, суттєво впливаючи на основи сталого розвитку, орієнтовані на забезпечення суспільного благополуччя. Важливо усвідомити, як епідеміологічні виклики та їхні наслідки впливають на здоров'я, добробут громадян і рівень соціальної нерівності. Епідеміологічні впливи загрожують досягненням, зробленим за останні два десятиліття у скороченні бідності та соціально-економічному розвитку, а також призводять до швидкого зростання рівня безробіття по всьому світу [45; 296]. Проте після припинення соціальної допомоги, навіть у тих країнах, де вона надавалася, кількість безробітних продовжить зростати. Внаслідок кризи епідеміологічних впливів глобальний соціальний прогрес вперше за довгий час відчутно знизиться, що означає, що мільйони людей опиняться в крайній бідності, головню, через втрату роботи, що спричинить подальше зростання соціальної нерівності у світі.

Хоча епідеміологічні впливи позначаються на способі життя всіх народів і в усіх суспільствах, у державній соціально-економічній політиці також посилюється існуюча нерівність у можливостях, доходах, здоров'ї та соціальному забезпеченні. Бідні верстви населення стикаються з нерівним

доступом до високоякісної медичної допомоги та інших основних послуг [106, с. 63]. Вони мають вищий ризик захворіти через погані умови проживання, неадекватні умови праці, а також високий рівень забруднення повітря. Крім того, ці групи мають обмежений доступ до санітарії, водопостачання та високоякісної освіти, що ще більше погіршує їхню здатність боротися з епідеміологічними впливами та їх наслідками.

Поширенню інфекції сприяє все більш поширений «глобальний транспорт», що пов'язано з економічною системою, яка ґрунтується на розвитку та спрямована на скорочення соціального захисту й охорони здоров'я. Гендерна нерівність на ринку праці ставить мільйони жінок під загрозу інфікування, оскільки вони часто працюють у таких сферах, як торгівля, прибирання, догляд за дітьми та медичний персонал, часто за мінімальну заробітну плату [194, с. 85]. Ці професії зазвичай не забезпечують достатнього захисту та пільг. Водночас жінки одними з перших втрачають роботу внаслідок епідеміологічних впливів, таких як локдауни або скорочення виробничих потужностей, що погіршує їхнє економічне становище та підвищує рівень бідності в родинях. Органам державної влади сьогодні потрібно трансформувати соціально-економічну систему, щоб вона зосередилася на суспільному добробуті громадян, а також налагодити глобальне партнерство для сталого розвитку.

Пріоритетність державної соціально-економічної політики та програм, які зміцнюють довіру громадян, означатиме впровадження універсальних систем гарантування права на основні послуги, такі як доступ до медичної допомоги та соціального захисту, життя у благополучному суспільстві, щоб кожен міг користуватися цим правом протягом усього життя. Необхідно забезпечити трансформацію короткострокових заходів у багатьох країнах на стабільності та забезпечити, щоб вони усували слабкі сторони, спровоковані епідеміологічними впливами, особливо ті, що стосуються статі, віку, інвалідності, соціально-економічного статусу.

Процес соціально-економічного розвитку суспільства супроводжується

падінням морально-етичних засад, самодисципліни громадян під час епідеміологічних загроз. Такий стан справ значною мірою ускладнює санітарно-епідеміологічну ситуацію, тим паче, що пропаганда здорового способу життя ведеться вкрай неефективно. Розвиток економіки, формування нових відносин у суспільстві повинні йти в інтересах охорони здоров'я населення, збереження майбутніх поколінь і створення для них нормальних умов життя. Організаційну та координуючу роль у цьому напрямку мали б взяти на себе органи державної влади, які мають певний досвід із боротьби з епідеміями, у вирішенні профілактичних проблем і володіння контрольними функціями.

Епідеміологічні впливи є не лише надзвичайною ситуацією у системі охорони здоров'я, а й економічною, соціальною кризою та кризою прав людини, яка загрожує прогресу в напрямку інклюзивного та сталого розвитку. Нестабільна зайнятість, недостатня кількість медичних закладів, супутні захворювання є ключовими елементами соціальної нерівності [248; 249]. Збільшення кількості інфекцій показує, що високий ризик зараження залишається серйозною загрозою, епідеміологічних впливів також загрожує особам з «нерегульованим» робочим місцем [69]. Органи державної влади повинні допомагати структурам бізнесу та підтримувати безробітних, деталі програм соціальної підтримки відрізняються, натомість добре зарекомендували себе компанії та працівники, які мають офіційні контракти.

Сьогодні актуалізується розробка і впровадження системи епідеміологічного спостереження за генетичною різноманітністю лікарських засобів, удосконалення нормативно-правової бази в галузі профілактики, лікування, догляду та підтримки громадського здоров'я у зв'язку з поширенням епідемій. Поглиблені наукові дослідження свідчать, що на сьогодні можливості адаптації людського організму до епідеміологічних впливів часто практично вичерпані [335; 343]. У сфері державної соціально-економічної політики в галузі проведення профілактичних заходів важливим є попередження соціально небезпечних захворювань. З огляду на ситуацію, що

склалася, сьогодні мають бути визначені пріоритетні напрями, на вирішення яких необхідно забезпечити координацію діяльності органів державної влади.

Сучасними дослідниками у галузі публічного управління з'ясовано, що сьогодні потрібно акцентувати на нагальній необхідності подолання соціальної нерівності, щоб державна політика була зосереджена на забезпеченні соціального захисту, потужної системи охорони здоров'я та стабільної економіки [64; 107; 134]. Доктор Девід Набарро, спеціальний представник Генерального секретаря ООН з питань глобальної кризи, висловився: «Подобається це чи ні, але епідемії – це хвороба бідності, безсилля, нерівності та несправедливості. Так само, як рентгенологічне дослідження допомагає визначити хворобу, епідеміологічні виклики виявили наслідки існуючої соціально-економічної та громадянської нерівності в усіх регіонах світу» [364]. Вплив епідеміологічних факторів відображається в кількох аспектах: це безпосередній вплив захворювання на кількість осіб, інфікованих вірусом, соціально-економічні та громадянські права через обмежувальні заходи, а також довготривалі соціальні та економічні наслідки. По-перше, сама хвороба призводить до збільшення кількості осіб, інфікованих вірусом, що ставить систему охорони здоров'я під значний тиск. Водночас, введення карантинних заходів, таких як локдауни, обмеження пересування та закриття підприємств, може обмежити основні громадянські права, зокрема свободу пересування та можливість працювати. У довгостроковій перспективі економічні наслідки, зокрема підвищення рівня безробіття, зменшення доходів та економічна нестабільність, можуть погіршити суспільне благополуччя, загострюючи соціальну нерівність і створюючи додаткові труднощі для найбільш уразливих категорій населення.

Накопичений досвід науково-практичного аналізу санітарно-епідеміологічних проблемних ситуацій і реалізації цільових державних та місцевих програм дає підстави вважати, що максимальний соціально-гігієнічний ефект може бути досягнутий тільки при єдиному міжгалузевому підході до вирішення проблеми і створення необхідної правової бази для

державного фінансування [264]. Відповідно до формування засад вдосконалення соціально-гігієнічного моніторингу в контексті досягнення цілей сталого розвитку існує потреба удосконалення організаційної бази, що сприяє профілактиці захворювань і зміцненню здоров'я населення та формування і реалізації профілактичних проєктів та заходів з урахуванням диференційованого підходу та ситуації, що склалася [343].

При організації проведення санітарно-протиепідемічних заходів з метою забезпечення стабільної епідеміологічної ситуації, біологічної безпеки та попередження поширення інфекційних хвороб необхідне удосконалення системи епідеміологічного спостереження за інфекційними захворюваннями та забезпечення ефективного функціонування системи на всіх рівнях. Сьогодні актуалізується формування і реалізація оптимізованої системи епідеміологічного спостереження за небажаними реакціями, оптимізованої тактики вакцинопрофілактики окремих інфекційних захворювань, удосконалення системи інфекційного контролю в організаціях охорони здоров'я, в тому числі в умовах складної епідеміологічної ситуації.

Важливим є запобігання виникненню і поширенню «спалахової» інфекційної захворюваності шляхом проведення ефективних санітарно-протиепідемічних заходів на об'єктах державного санітарного нагляду та забезпечення реалізації комплексу санітарно-протиепідемічних заходів, спрямованих на своєчасне виявлення і попередження поширення інфекційної захворюваності [137; 200]. На цей час потрібно вживати заходів щодо забезпечення протиепідемічної готовності органів і установ, які здійснюють державний санітарний нагляд, до реагування на надзвичайні ситуації у сфері охорони здоров'я, що мають міжнародне значення, а також забезпечення виконання заходів плану забезпечення стійкості національних заходів і переходу на державне фінансування програм профілактики, лікування, догляду та підтримки від інфекційних хвороб.

Основними причинами ситуації, що склалася, є недосконалість промислових технологій, недостатні потужності очищення, скорочення

асигнувань на ремонтно-відновлювальні роботи, відсутність ефективних економічних механізмів, що стимулюють бізнес до активного впровадження прогресивних технологій виробництва. Наслідком незадовільних умов праці є професійна захворюваність, яка за останні роки зросла і завдає господарству соціальний і економічний збиток. Проблеми забруднення повітря не зменшуються не дивлячись на значний спад промислового виробництва, лише незначний процент громадян проживають на територіях з рівнем забруднення атмосфери в межах гігієнічних нормативів [240, с. 198].

Негативне несприятливе становище стосовно викидів шкідливих речовин в атмосферу відзначається в місцях розміщення підприємств чорної, кольорової металургії, целюлозно-паперової, мікробіологічної промисловості, хімічних комплексів. Значно зростає частка забруднення атмосферного повітря автотранспортом, який не відповідає гігієнічним вимогам, причому збільшення кількості автомашин з високим ступенем зношеності роблять цю проблему особливо гострою [301]. Багато людей проживають в умовах постійного перевищення гранично допустимих концентрацій шкідливих для здоров'я речовин в атмосферному повітрі.

В останні роки знижується рівень забруднення харчових продуктів антибіотиками, пестицидами і токсичними елементами, небезпечною для громадського здоров'я є безсистемна і безконтрольна утилізація токсичних промислових відходів. Щорічно в населених пунктах утворюється значна кількість твердих побутових відходів, що за відсутності індустріальних методів їх переробки є потужним фактором, який визначає забруднення навколишнього середовища. Необхідне створення і впровадження екологічно безпечних технологій і транспортних засобів, створення державної системи екологічного моніторингу, розширення наукових досліджень з цієї проблеми з розробкою жорстких гігієнічних вимог і рекомендацій.

Результати наукових досліджень дають підстави стверджувати, що робота в умовах забрудненого повітряного середовища, впливу шуму, вібрації несприятливо позначаються на здоров'ї працівників. Щорічно реєструється

велика кількість нових профзахворювань, з числа професійних хворих більшість стають інвалідами [147]. Найвищі рівні професійної захворюваності зареєстровані на підприємствах вугільної промисловості, легкої, автомобільного і сільськогосподарського машинобудування, енергетики. У зв'язку з нестабільною соціально-економічною ситуацією на більшості ще функціонуючих підприємств не проводяться реконструкція та капремонт, не впроваджуються нові технології, механізація і автоматизація виробничих процесів, немає засобів індивідуального захисту.

Необхідне посилення ролі державної санітарно-епідеміологічної служби щодо припинення експлуатації виробництв з недосконалою технологією, що створюють несприятливі умови праці та створення в регіонах професійно-патологічних центрів, орієнтованих на своєчасну діагностику професійної патології, проводити своєчасно комплекс профілактичних заходів. Важливо передбачити створення на базах науково-дослідних установ гігієнічних центрів з різних напрямів, оскільки за результатами вивчення структури фактичного харчування в різних регіонах, встановлено дефіцит повноцінних білків, дефіцит вітамінів.

Відзначається певне зниження кількості харчових продуктів, що не відповідають біологічним та гігієнічним нормативам, причинами такого становища є не тільки слабка матеріально-технічна база переробних підприємств, а й низький рівень санітарної культури, зниження виробничої дисципліни, порушення правил зберігання і торгівлі харчовими продуктами [69]. Іншим фактором, що погіршує санітарно-епідеміологічну ситуацію є зростаючий обсяг міграції населення, формування значного прошарку серед населення соціально незахищених осіб, які проживають у незадовільних санітарних умовах.

Велику роль відіграє відкритість кордонів, через які йдуть маси населення і велика кількість неякісних товарів, важливий вплив на громадське здоров'я надає триваючий соціально-економічний спад, що сприяє виникненню стресів, пристрасті до алкоголю, паління тютюну. Основні

пріоритети діяльності санітарно-епідеміологічної служби полягають у забезпеченні реалізації державної політики в галузі санітарно-епідеміологічного благополуччя населення, санітарно-гігієнічному нормуванні, вдосконаленні правового регулювання питань охорони здоров'я населення в зв'язку з впливом на людину несприятливих факторів середовища її проживання і умов життєдіяльності [137; 217].

Важливою є реалізація заходів з протидії споживання тютюнової продукції, в тому числі внесення змін до чинного законодавства, створення соціальної реклами з просування здорового способу життя і профілактики неінфекційних захворювань, підготовка і внесення на затвердження місцевих органів управління та самоврядування планів заходів щодо профілактики хвороб і формування здорового способу життя.

Першочерговим завданням є вдосконалення на науковій основі організації та управління санітарно-епідеміологічним наглядом, створення більш ефективних форм його діяльності. Є необхідність перегляду існуючої системи організаційно-структурної побудови санітарно-епідеміологічної служби, управління, правового, соціального і ресурсного забезпечення, створення раціональної моделі її функціонування. Організаційно-правовою основою вирішення проблеми громадського здоров'я є прийняття законів і реалізація державних і місцевих програм. Потребує розробки концепція перебудови, трансформацій державної санітарно-епідеміологічної служби України, наукову основу якої становить реалізація принципу системного підходу у становленні причинно-наслідкових зв'язків.

Боротьба зі соціальною нерівністю розглядається як пріоритет із перерозподілом багатства, базового доходу та вищими податками, зменшенням корпоративної влади, зміцненням прав працівників, націоналізацією стратегічних підприємств. Сьогодні органи державної влади починають розглядати більш агресивну регуляторну політику, таку як базовий дохід, призупинення боргу та орендної плати, умови виплати допомоги, податки на багатство [70; 241]. Наслідки та поширення епідеміологічних

впливів спонукали людей критично поглянути на свою роботу та звички в подорожах, відкрили можливості для цифрового включення.

Ця ситуація змусила замислитися про нашу залежність від товарів, що постачаються через складні ланцюги поставок, дедалі більше доказів того, що епідеміологічні впливи та її наслідки серйозно впливають на пріоритети людей щодо майбутнього і державна політика набуває все більшої суспільної підтримки. Багато інституцій акцентують на тому, що біженці та переміщені особи піддаються епідеміологічним впливам, що ставить під загрозу досягнення цілі стосовно сприяння впорядкованій, безпечній та відповідальній міграції та мобільності людей. Натомість трансфери на стаціонарні робочі місця збільшують ризик, трохи більше половини громадян змушені виїжджати до місця роботи, це співвідношення вдвічі перевищує загальний середній показник для класичного мегаполісу.

З початку епідеміологічних впливів стало зрозуміло, що громадяни, які найімовірніше були госпіталізовані та померли від епідеміологічних впливів у лікарнях, в першу чергу, це люди похилого віку, особи зі супутніми захворюваннями та громадяни з інвалідністю. Після інфікування, за віком від епідеміологічних впливів частіше помирають чоловіки, згідно з дослідженням Інституту Роберта Коха в Німеччині, смертність чоловіків значно зросла з початку епідемії і була на 50 % вищою, ніж серед жінок, інші країни мають подібні результати [360]. Карантин був значною мірою ефективним для уповільнення поширення вірусу, він запобіг мільйонам смертей, які б відбулися без будь-якого втручання.

Тим часом, заходи для стримування поширення вірусу охоплюють дотримання соціальної дистанції, постійні обмеження на поїздки та зібрання в приміщеннях, а також моніторинг інфікування. Їх важко реалізувати в країнах з низьким рівнем доходу, де багато людей мають справу з вибором між голодуванням і продовженням роботи, незважаючи на ризики для себе та інших. Ці фактори також стосуються країн зі середнім і високим рівнем доходу, де зазначені заходи створюють проблеми для працівників з

нестабільними умовами праці, саме з цих причин підвищений рівень смертності є більш точним показником впливу, ніж цифри смертей, пов'язаних з епідеміологічними впливами.

Надмірна смертність відображає різницю між рівнем летальних випадків від епідеміологічних впливів та середнім показником смертності за ті ж місяці минулих років. Це включає смертність, яка могла бути спричинена недолікованими захворюваннями через те, що послуги лікарень спрямовані безпосередньо на боротьбу з епідеміологічними впливами. Небажання звертатися до лікарень та страх перед інфекціями також стримують людей від госпіталізації. На епідеміологічні впливи припадає приблизно 80 % смертей, а молоді люди, хоча і менше постраждали від самої хвороби, ймовірно, зазнають тяжких наслідків економічного спаду, спричиненого епідеміологічними впливами [360].

Окрім того, що епідеміологічні впливи непропорційно впливають на працевлаштування, зриває освіту всіх молодих людей, молодь також з більшою ймовірністю буде зайнята в неформальному секторі, і, отже, буде більше вражена економічними кризами та рецесією. Люди похилого віку з обмеженими можливостями, які зазвичай покладаються на послуги догляду на дому для задоволення своїх особистих або домашніх потреб, можуть відмовитися від допомоги через страх інфікування або можуть не мати доступу до неї, тому що їхні опікуни хворі, або перебувають у групі ризику, в результаті чого літні люди можуть залишитися без належної підтримки або лікування через зараження опікуна інфекцією.

Люди похилого віку також відчують проблеми з доступом до класичних медичних послуг, придбання ліків або страждають на вже існуючі медичні стани, що особливо важко для літніх людей, які живуть самотньо [71, с. 55]. Особи з обмеженими можливостями найбільше піддаються ризику смерті від вірусної інфекції через високий ризик інфікування та серйозні перешкоди для отримання медичної допомоги і заходів громадського здоров'я. Якщо люди з обмеженими можливостями вимушено перебувають у

спеціальних установах, вони піддаються такому ж ризику, як і ті, хто живе в геріатричних установах.

Соціальні ризики, з якими зустрічаються люди в таких центрах, часто охоплюють відсутність засобів індивідуального захисту для людей з обмеженими можливостями та персоналу закладу і відсутність догляду та залишення мешканців без нагляду через брак персоналу, оскільки персонал не може працювати, тому що він інфікований, перебуває на карантині, чи не працює через страх інфікуватися [20]. Якщо особи з обмеженими можливостями потребують лікування від епідеміологічних впливів, вони також можуть, на жаль, відчувати упередження в медичній спільноті, що ґрунтуються на поглядах щодо якості їхнього життя та соціальної цінності.

Зазначені громадяни можуть бути відображені у класифікаційних рекомендаціях щодо розподілу обмежених ресурсів, а критерії виключення засновані на деяких типах травм або медичного стану. Особи з інвалідністю та їхні сім'ї зазнали опосередкованого тиску з боку системи охорони здоров'я, щоб вони відмовилися від штучної підтримки життя. Відсутність доступу до інформації про громадське здоров'я через відсутність субтитрів, перекладу мовою жестів і простого для розуміння формату ставить під загрозу життя багатьох людей з обмеженими можливостями.

Відстань між особами без статків, неформальними працівниками зі секторів, які не мають фінансової підтримки, і працівниками середнього класу, які можуть працювати вдома, ніколи не була такою значною. Самозайняті особи, власники та працівники малого бізнесу, неформальні працівники, або люди з різним доходом працюють менш добре, і їх часто ігнорують у програмах підтримки. Значна кількість працівників у неформальному секторі досі не охоплені більшістю програм соціальної підтримки, багато людей зіткнулося з вибором, чи продовжувати працювати під час карантину, піддаючи себе та інших ризику голодної смерті або небезпеки.

Організація Об'єднаних Націй опублікувала комплексний глобальний план реагування на епідеміологічні впливи, у якому перераховано групи

населення, які найбільше піддаються ризику. У цьому плані наголошено на необхідності надання базових медичних послуг, соціального захисту та базових пілг, захисту зайнятості в офіційному та неформальному секторах, фінансових ресурсів, орієнтованих на вразливість та багатосторонність, а також інвестиції в діяльність громади, що підтримується соціально-економічним ростом та імперативною гендерною справедливістю [364].

Зазначена стратегія зосереджена на обмеженні поширення вірусу, забезпеченні медичним обладнанням, сприянні дослідженням методів лікування та вакцин, а також підтримці зайнятості, бізнесу та економіки. План соціально-економічного відновлення після епідеміологічних впливів має на меті використовувати всі ресурси в руслі єдності та солідарності, передбачає відповідні кошти на підтримку економік, які перебувають у скрутному становищі. Очікується, що це не лише допоможе країнам подолати наслідки епідеміологічних впливів, а й закладе основи для більш стабільного суспільства та соціально справедливого майбутнього.

Сьогодні громадянське суспільство вважає, що зазначена стратегія не має амбіцій для подолання соціально-економічних наслідків епідеміологічних впливів та продовольчої кризи, котра насувається. Країни, що економічно розвиваються, борються з кризою та вважають, що всі відновлювальні заходи мають ґрунтуватися на принципах сталого розвитку, зокрема сприяти реалізації прав людини, надавати громадянам повноваження брати участь у прийнятті рішень. З кожним днем соціальні та економічні наслідки епідеміологічних впливів ставали все більш серйозними, і цей вплив буде відчуватися на наше життя протягом наступних десятиліть.

Епідеміологічні впливи можуть стати можливістю радикально прискорити зміни на краще в реалізації глобальних цілей сталого розвитку, визначених Організацією Об'єднаних Націй [289]. Після зняття обмежень повернення до «нормального стану» здається очевидним, але питання, яке залишається відкритим, – наскільки відновиться особиста та економічна діяльність. Якщо економічні стимули та законодавчі вимоги щодо споживання

та виробництва залишаються незмінними, підприємства і громадяни повернуться до надмірного споживання, що вже призвело нас, перш за все, до виснаження ресурсів. Більше того, поточна нагальна потреба у вирішенні проблем зі здоров'ям та пов'язаних із ними соціально-економічних проблем створює загрозу прийняття короткострокових рішень, які ризикують сприяти розвитку традиційних галузей і технологій.

Сьогодні багато громадян, зайнятих у підприємстві, повинні працювати і заробляти, щоб годувати себе та свої сім'ї, оскільки більшість із них не можуть розраховувати на заміщення доходу чи заощадження. Не працювати і залишитися вдома – означає для них втратити роботу і джерело доходу, а особливі ризики, пов'язані з епідеміологічними впливами, посилюють основні чинники вразливості незаможних працівників. Переважна більшість працівників підприємства частіше зустрічаються з виробничими та медичними ризиками, не мають належних засобів захисту і наражаються на більшу небезпеку захворіти, отримати травму або загинути.

У разі хвороби більшості працівників, включаючи мігрантів, не гарантується доступ до медичної допомоги та не забезпечується стабільність доходу у вигляді допомоги по хворобі та виробничому травматизму. Якщо вони не можуть отримати медичну допомогу, вірусна інфекція поширюється ширше та спричиняє фатальні наслідки. Враховуючи відсутність у більшості власників підприємств заощаджень та інших фінансових резервів, перед ними не має іншого вибору, крім як направити незначний оборотний капітал для споживання. В результаті вони можуть вимушено закрити своє підприємство на певний час, що призведе до втрати робочих місць та зростання бідності.

За відсутності заміщення доходів населення, особливо у країнах з низьким та середнім рівнем доходу, де у систем соціального захисту низький рівень розвитку та вузьке охоплення, багатьом, можливо, доведеться заробляти на життя, це стосується таких категорій, як власники мікропідприємств, самозайняті працівники чи неформальні наймані працівники. Своєю чергою це може призвести до перерозподілу робочої сили

в менш постраждалі галузі економіки або ті, де споживчий попит може відновитися відносно швидше. У разі невизначеності споживачі можуть обережно економити на витратах, а підприємства мінімізувати інвестиції [261, с. 162-163].

Враховуючи роль представницьких організацій працівників та роботодавців в інститутах і процесах соціального діалогу, в умовах, що склалися, стає ще важливіше, щоб вони продовжували зміцнювати зв'язки з організаціями, працівниками та підприємствами. Це сприятиме проведенню інклюзивного соціального діалогу, у якому повніше враховуватимуться конкретні потреби операторів підприємств. Епідеміологічні виклики не впливають на всі країни з однаковою силою і в той самий час. Проте всі країни наражаються на ризик і повинні бути готові до подолання наслідків таких викликів у сфері охорони здоров'я, а також в економічному та суспільному житті.

Держави, де вже діють програми соціального захисту, можуть розширити сферу їхньої дії та ще не охоплені групи населення за допомогою існуючих механізмів адміністрування й обслуговування. Йдеться про різні програми, у тому числі пов'язані з виплатами на безробіття, загальними пенсіями, допомогою на дітей або соціальною допомогою. Країни, які вже інвестували кошти у розвиток соціального страхування до кризи, краще підготовані до надання невідкладної підтримки тим, хто втратив роботу [320, с. 36-40]. Мобілізація необхідних ресурсів, визначення критеріїв участі, встановлення розміру допомоги, налагодження контактів з окремими особами, своєчасне надання допомоги в розпал кризи, що стрімко розвивається, є актуальними завданнями.

Одним із найважливіших аспектів будь-якої стратегії є взаємодія з організаціями працівників та роботодавців, включаючи організації соціальної солідарності, а також структурами місцевих органів влади. Їм відводиться ключова роль у розробці та реалізації заходів реагування на надзвичайні ситуації, зміцнення систем соціального захисту та підтримки переходу до

формальної економіки. Нездатність прийняти його може перенаправити траєкторію розвитку від скорочення голоду, бідності та дефіциту до гідної праці і соціальної стабільності. Фінансова підтримка може набувати форми грантів, субсидованих позик, пільгових періодів за непогашеними кредитами та реструктурованою заборгованістю з метою подолання кризи ліквідності.

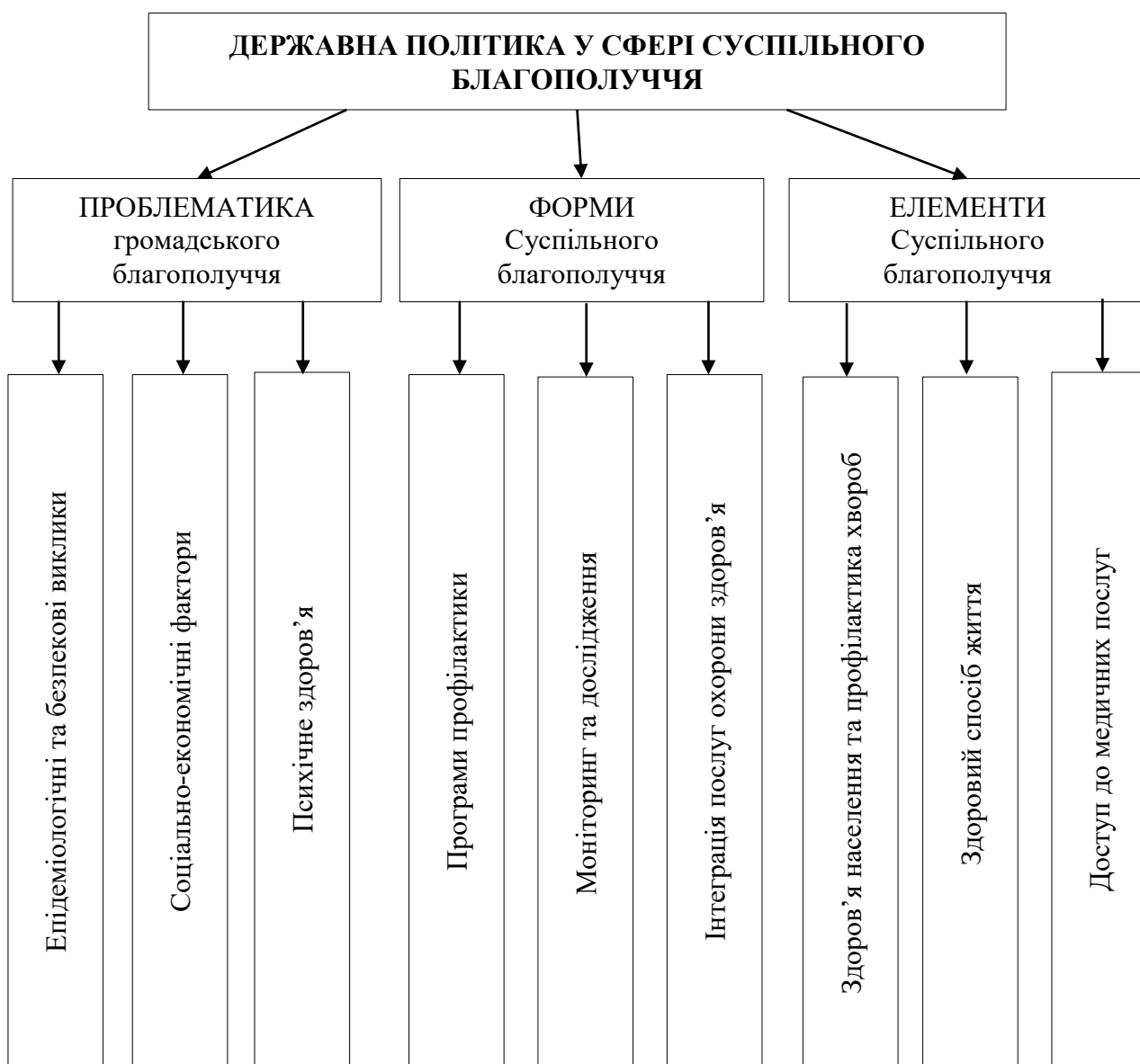

Рис. 4.1. Ключові напрями державної політики в забезпеченні громадського здоров'я та суспільного благополуччя. Джерело: модифіковано за Будзин В. Р.

Доцільно спрямовувати кошти через банки, мікрофінансові організації

та фінансові кооперативи з чітко визначеними та офіційно оголошеними критеріями розкриття інформації та підвищеним рівнем прозорості. У разі отримання адекватної фінансової підтримки та навчання підприємства можуть зберегти свій бізнес, залучаючи нових клієнтів за допомогою відповідних інструментів та використовуючи мобільні додатки [290]. В основі заходів у сфері політики, має лежати соціальний діалог, а організації роботодавців можуть відігравати вирішальну роль у наданні та підтримці допоміжних послуг, таких як доступ до нових технологій, фінансів та послуг з розвитку.

Стимулювання економіки та зайнятості має велике значення для подолання соціально-економічних наслідків надзвичайних станів. Заходи повинні розроблятися та здійснюватися на основі соціального діалогу як перевіреного засобу, що забезпечує справедливий і дієвий характер антикризових заходів, у яких враховуються можливості та потреби всіх, хто бере у ньому безпосередню участь. Критична ситуація, що склалася на сучасному етапі, дає можливість зміцнити довіру і соціальний діалог з організаціями роботодавців і працівників, створити партнерства зі суб'єктами неформальної економіки та реалізувати більш ефективні заходи.

Проблеми охорони здоров'я, що ускладнюються в період особливого стану підкреслюють нагальну необхідність зміцнення повноважень і потенціалу протидії систем охорони здоров'я, про те щоби вживані ними термінові заходи реагування стали фундаментом реформ у середньостроковій та довгостроковій перспективі. Необхідно вжити невідкладних заходів, щоб заповнити прогалини в охопленні медичними послугами та забезпечити справедливість у користуванні ними, у тому числі припиняти дискримінацію та забезпечувати доступ групам населення, особливо схильним до загрози соціальної ізоляції.

Особливий стан у період військової агресії відображає тривожні результати недостатнього охоплення та прогалин у ефективності соціального захисту громадян. Сьогодні існує актуальність адекватного соціального захисту працівників усіх форм зайнятості, адаптованого до їхніх умов та

відповідного соціального забезпечення, необхідне зміцнення систем соціального захисту з метою задоволення найнагальніших потреб. Криза прискорила перебіг таких необхідних реформ, змусивши уряд тимчасово розширити соціальний захист на неохоплені групи населення шляхом вжиття заходів особливо у тому, що стосується допомоги по хворобі, допомоги з безробіття і соціальної допомоги, включаючи грошові виплати й продовольчу підтримку.

Як показує досвід епідемій минулого, щоб запобігти катастрофічному розвитку ситуації в сфері охорони здоров'я, необхідно оперативно прийняти на рівні всієї країни колективні та узгоджені заходи. У період епідеміологічних викликів усі міжнародні, державні та громадські організації, кожна в межах своєї компетенції, відіграють важливу роль, забезпечуючи взаємодію як усередині країни, так і між країнами. Під час спалаху захворювання населення піддається стресу, що може мати серйозні наслідки для психічного здоров'я, особливо в умовах введення обов'язкового режиму самоізоляції [268, с. 154].

Заходами протидії епідеміологічним впливам є відповідно до вказівок місцевих органів влади звернення до працівників, що мають симптоми захворювання, з проханням не виходити на роботу. Це охоплює розширення доступності оплачуваної відпустки через хворобу, допомоги по тимчасовій непрацездатності та батьківської відпустки, а також інформування про це всіх працівників. Окрім того, вживаються заходи щодо ізоляції на виробничому об'єкті будь-якої особи, що має симптоми захворювання, до того часу, поки не буде забезпечена її доставка до відповідного медичного закладу.

У період поточних епідеміологічних впливів соціальна стигматизація і дискримінаційна поведінка спостерігалися стосовно людей, котрі, як вважалося, мали контакт з носіями вірусу. Люди, що працюють у сферах і професіях, схильних до високої небезпеки зараження, можуть стати об'єктом стигматизації та дискримінації, що призводить до їх виключення зі спільноти і зростання пов'язаних із цим переслідувань. Висока смертність, що викликається деякими епідеміями, тривога і невідомість, що стосуються

симптомів, відсутність тестів, вакцин і засобів лікування можуть стати причиною актів насильства проти медичних працівників та інших людей, які безпосередньо беруть участь у наданні послуг хворим та їхнім родинам.

Проти таких дій необхідно вживати необхідні заходи, вони повинні запобігати і знижувати психологічні ризики, в тому числі ризик насильства та переслідувань, сприяти психічному здоров'ю та добробуту осіб, при цьому запобігаючи ризику довгострокових наслідків. У захисті здоров'я медичного персоналу та працівників екстрених служб необхідний перелік заходів для запобігання стресу, пов'язаного з роботою, який в умовах епідемії може також передаватися іншим працівникам.

Ці заходи охоплюють доведення до медичних працівників актуальної інформації, що забезпечує інформованість і створює відчуття впевненості; забезпечення медичним працівникам можливості повідомляти про проблеми й отримувати відповіді на питання про те, яким ризикам для здоров'я піддаються вони і їхні колеги; проведення багатoproфільних нарад для виявлення проблем, в тому числі, які зачіпають благополуччя персоналу, а також для спільного вироблення стратегій щодо їх вирішення; стимулювання організаційної культури та чутливості до проблем інших людей у зв'язку з тим, що спалах захворювання може торкнутися сім'ї медичних працівників на місцях.

Під час епідеміологічної кризи необхідна протидія ергономічним, фізичним, екологічним та хімічним ризикам. Необхідність переносити пацієнтів і важкі вантажі може погіршити ергономічні проблеми медичного персоналу та працівників екстрених служб. У медиків, які надають життєво важливі послуги, які і так працюють в умовах високого фізичного навантаження, може збільшитися робочий час і значно зрости навантаження у зв'язку з високим відсотком відсутніх на роботі. Ці проблеми можуть підвищити небезпеку отримати травму опорно-рухової системи в умовах, коли потрібно справлятися з підвищеним навантаженням.

Стрес і втому, що супроводжують такі ситуації, також збільшують ризик

захворювання. У всіх установах, особливо з надання життєво важливих послуг, таких як медичні установи, працівники можуть часто вдаватися до використання хімікатів і дезінфікуючих засобів для захисту від інфекції себе, своїх колег і осіб, з якими вони контактують. Для боротьби з наслідками епідеміологічної кризи, пов'язаної з поширенням епідеміологічних впливів, державі треба перш за все вживати заходів щодо охорони здоров'я [291, с. 88-90]. Боротися з впливом епідемії, забезпечувати охорону здоров'я медичних працівників, і безперервне надання медичних послуг як під час епідемії, так і після її завершення неможливо без потужної системи охорони здоров'я та соціального захисту населення.

Епідемії та її впливи піддають такі системи величезному навантаженню та стресу, а заходи з подолання надзвичайної ситуації вимагають кваліфікованих кадрів, самовіддачі та належного матеріального забезпечення. Це часто призводить до того, що базові і регулярні медичні послуги просто ігноруються. Крім того, медичні установи, зокрема, ізолятори можуть стати осередками передачі захворювання і при відсутності належних санітарно-профілактичних заходів привести до зараження великої кількості людей. Медичні працівники, які працюють на передньому краї боротьби з епідемією, самі можуть заразитися і померти, а державні медичні установи також відіграють найважливішу роль у реалізації санітарно-гігієнічних заходів для захисту всього населення.

Проблема епідеміологічних впливів може бути подолана тільки за умови глобальних і узгоджених заходів протидії, здійснюваних на основі унікальної співпраці між державами, соціальними партнерами, асоціаціями, міжнародними організаціями, економічними та фінансовими установами всіх рівнів. Для мінімізації впливу наслідків епідеміологічної кризи необхідно враховувати багато аспектів. Водночас медичне забезпечення залишається головним активом, покликаним охороняти здоров'я окремих людей, зокрема в ситуаціях, коли виникає загроза для здоров'я всього населення.

Потрібно актуалізувати впровадження в практику методичних

рекомендацій щодо порядку проведення та застосування в центрах гігієни та епідеміології порівняльного територіального епідеміологічного аналізу захворюваності й розробки і впровадження методичних рекомендацій щодо проведення в центрах гігієни та епідеміології соціально-гігієнічної паспортизації й інформаційного супроводу профілактичної діяльності санітарно-епідеміологічної служби [288]. Кризові явища в соціально-економічних умовах розвитку суспільства, прогресуюче погіршення якості середовища проживання, зниження показників рівня здоров'я населення і погіршення демографічних процесів викликають гостру необхідність невідкладного реформування санітарно-епідеміологічної служби з метою її інтенсифікації.

Необхідне апробування оптимальних варіантів і раціональних моделей функціонування муніципальних систем санітарно-епідеміологічної служби на базі їх єдності і вдосконаленні організаційно-функціональних та управлінських структур санітарно-епідеміологічного нагляду, вирішенні питань інформаційного, кадрового та матеріально-технічного забезпечення. Підтверджується необхідність створення умов для раціоналізації принципів взаємодії наукових і практичних установ санітарно-епідеміологічної служби щодо реалізації наукових розробок. Важливим є удосконалення наукових основ і методології соціально-гігієнічного моніторингу та оцінки ефективності санітарно-гігієнічних і протиепідемічних заходів, соціально-економічного обґрунтування благополуччя населення.

Оскільки органи державної влади переглядають пріоритети у світлі соціально-економічної кризи, надзвичайно важливо, щоб цілі сталого розвитку залишалися на стратегічному порядку денному. Сьогодні вдалося структурно скоротити шкідливі викиди завдяки спільній політиці, технологічним досягненням та змінам уподобань громадян. Однак довгостроковий пріоритет стабільного життя залишається першорядним, існує соціально-економічна можливість використати турбулентність епідеміологічних впливів для стимулювання інновацій та стійких практик.

Заходи державної підтримки важливі для більш стійкої економіки, вони можуть охоплювати впровадження далекосяжних економічних умов як частини пакетів порятунку для секторів, які сильно постраждали від соціально-економічної кризи, мобілізацію кредитних ліній для фінансування проєктів відновлюваної енергії та рішень щодо сталої мобільності, а також капітал для стійкої мобільності підприємства на ранній стадії розвитку інноваційних технологій. Органи державної влади в усьому світі готують плани соціально-економічного зростання, якщо пріоритети будуть повністю реалізовані, ці плани можуть прискорити, а не затримати досягнення мети, оскільки настав час перетворити це на довгострокову стратегію шляхом реалізації масштабних соціальних програм та ефективних управлінських заходів.

4.3. Особливості реалізації державної соціально-економічної політики карантинних обмежень на етапі епідеміологічних загроз в Україні

З початку розповсюдження епідеміологічних впливів служби соціального захисту працюють безперебійно та ефективно, надаючи підтримку окремим особам та сім'ям відповідно до епідеміологічних впливів, захищати становище людей та сімей із груп особливого ризику, також надавати необхідну допомогу відповідно до своїх компетенцій. З огляду на загальну безпеку здоров'я працівників, усім громадянам, включаючи клієнтів служби захисту, було вжито низку заходів та прийнято чіткі правила дій. У багатьох державах було вирішено, що обслуговування громадян може відбуватися тільки після попереднього запису за телефоном, або електронною поштою.

Спочатку ніхто не міг передбачити наслідків, які зрештою спричинили епідеміологічні впливи, такі як гострі респіраторні хвороби. Зокрема, працівники центрів соціального захисту зіткнулися з необхідністю організації

допомоги людям та сім'ям, які користуються системою соціальної підтримки. В осіб, позбавлених належної підтримки, можуть виникнути серйозні порушення когнітивного та поведінкового функціонування. Матеріальна та нематеріальна допомога, надана службами соціальної підтримки під час епідеміологічних викликів, стала серйозним випробуванням для всього зайнятого персоналу, зокрема для соціальних працівників, координаторів сімейної опіки та піклування.

Глобальні виклики, які сьогодні протиставлені соціально-економічному розвитку, такі як епідеміологічні виклики і його наслідки, нестабільність світового ринку нафти, криза розвитку малого і середнього бізнесу показують взаємозв'язок і вразливість економічного становища держав [98; 201], (додаток 4). Глобальні виклики вимагають прийняття прозорих, рішучих, узгоджених, масштабних і науково обґрунтованих заходів. Водночас у багатьох країнах розпочався процес пошуку автономії та самостійності, спроби локально вирішувати виникаючі економічні та соціальні проблеми.

Існуюча криза може стати поштовхом, який змінить міжнародну систему, допоможе вийти на колишній, або навіть якісно вищий рівень взаємодії між країнами, а також, з іншого боку зможе привести до ізоляції країн одна від одної, втрати колишніх зовнішньоекономічних зв'язків, погіршення міжнародних відносин. На цей час в умовах епідеміологічних викликів необхідно розвивати співпрацю між соціально-економічними інституціями країн для подолання глобальних викликів державам і боротьби з наслідками кризи.

Діючи превентивно, було прийнято рішення, зокрема, тимчасово скоротити безпосереднє обслуговування клієнтів до мінімуму, змінивши лише форму обслуговування. Розгляд заяв, надання пільг та надання консультацій спеціалістам проводили насамперед в електронному форматі. Крім того, у системі соціальної допомоги необхідно впроваджувати заходи для покращення ефективності служби соціального захисту. Вони охоплюють, серед іншого, інформацію про способи надання послуг, отримання та розгляду

питань та доставки кореспонденції, адресованої службі соціального захисту та можливість для людей і сімей скористатися дистанційною психологічною допомогою, яку надають психологи [245, с. 72-73].

У цьому контексті розглядається питання підтримки та соціального забезпечення в умовах епідеміологічних викликів як значущого випробування для соціальних служб. Важливим є не лише аналіз діяльності цих служб, а й оцінка реалізації форм підтримки, співпраці з іншими суб'єктами соціального захисту та ролі соціального працівника в таких обставинах. Поширення вірусу та оголошення надзвичайної ситуації змусили органи соціального захисту населення реорганізувати свою роботу. Це стосується як заходів із забезпечення життя та здоров'я персоналу, так і адаптації норм надання пільг, розробки прозорих і чітких процедур розгляду справ в умовах карантинних обмежень та підвищеного ризику зараження [267].

У період епідеміологічних викликів громадяни можуть розраховувати на різноманітну допомогу, адаптовану до їхніх індивідуальних потреб, яку надають кваліфіковані спеціалісти, зокрема координатори сімейного патронатного піклування. У цей час виникло багато ініціатив «знизу вгору», які також доцільно розглядати як специфічні форми підтримки. Система заходів, спрямованих на допомогу сім'ям, які користуються соціальною підтримкою, є незамінним елементом, що позитивно впливає на почуття безпеки та добробуту громадян.

Зазначені форми підтримки є найбільш очікуваними та необхідними в нинішніх умовах, введені дії дозволяють ідентифікувати особисте, сімейне та матеріальне становище особи, яка звертається за соціальною підтримкою під час епідеміологічних викликів. Це стосується, зокрема, громадян, які перебували на карантині через підозру на інфекційне захворювання [288]. Статус таких осіб визначався на основі комунікації зі соціальним працівником, аналізу документів або заяв, надісланих в електронному вигляді. Загроза епідеміологічних впливів змусила звести до мінімуму відвідування соціальних працівників на місцях, а всі питання вирішувалися дистанційно, переважно

через електронні засоби зв'язку. У такий спосіб соціальні працівники намагалися забезпечити безпеку та вирішити найскладніші ситуації.

Аналізуючи державну соціальну політику у період епідеміологічних викликів, необхідно усвідомити важливість професійних ролей соціального працівника під час епідеміологічних загроз. У небезпечних ситуаціях працівники служби соціального захисту залишаються на роботі та, незважаючи на епідеміологічні виклики, вживають постійних заходів, щоб допомогти та підтримати людей. Важливим елементом повсякденної роботи під час епідеміологічних викликів працівників служби соціального захисту є співпраця з місцевими громадами [203]. В межах цієї співпраці соціальні працівники на основі відповідних списків, встановлюють комунікацію з людьми, яким може знадобитися допомога під час загрози епідеміологічним викликам.

Враховуючи самотніх, літніх людей, інвалідів, людей у найскладнішому становищі, які не можуть впоратися самотійно, під загрозою різноманітних заходів, які здійснюють соціальні працівники та інші спеціалісти, потрібно звертатися до всіх громадян населеного пункту за допомогою доступних засобів електронного зв'язку. Це надає необхідну матеріальну та нематеріальну допомогу відповідно до компетенції, визначеної, зокрема, в актах про соціальний захист, про професійну та соціальну реабілітацію. Важливим для дослідження функціонування служби соціального захисту в умовах епідеміологічних викликів є також моніторинг складної ситуації та передача інформації відповідним установам, цей новий виклик і завдання полягає у щоденному спостереженні та звітуванні про епідеміологічні загрози.

У початковий період епідеміологічних викликів виконання своїх функцій соціальними працівниками відбувається відповідно до принципів гігієни та дотримання рішень санітарних служб, про можливі форми пільг та їх розміри, про неурядові організації, що пропонують різні форми матеріальної та нематеріальної підтримки. Спочатку ніхто не очікував, що загроза епідеміологічних впливів принесе значні негативні наслідки у медичній,

соціальній, економічній та гуманітарній сферах. Ситуація спричинила надзвичайно складні виклики, з якими доводиться стикатися соціальним службам кожної країни. Одним із важливих аспектів стала організація цілодобової телефонної лінії для людей похилого віку, яка дає змогу отримувати необхідну інформацію про рекомендовані дії в надзвичайних умовах та доступні форми допомоги.

У цій ситуації для потреб людей, які чекають на допомогу, існують посилення, що скеровують на форми, котрі потрібно заповнити при подачі заявки на пільги. Також існує детальний перелік номерів телефонів та адрес електронної пошти, що дозволяє здійснювати контакт телефоном та електронною поштою. Особливо необхідно піклуватися про самотніх людей, які користуються такою формою підтримки, це має відбуватися постійно, відповідно до отримання інформації від окремих підрозділів [267]. На веб-сайті служби соціального захисту також треба публікувати інформацію про конкретні рішення, пов'язані з профілактикою та протидією епідеміологічним викликам, яку надають інші установи. Це забезпечить громадянам доступ до актуальних відомостей і сприятиме координації зусиль між різними організаціями в умовах кризи.

Окрім того, потрібно опублікувати інструкції про те, як правильно мити руки, а працівники та клієнти мають мати доступ до засобів для дезінфекції рук. За допомогою дистанційного зв'язку (телефон, Інтернет) потрібна можливість зв'язатися зі соціальними працівниками служби соціального захисту та отримати інформацію про методи надання послуг, включаючи необхідні документи, методи отримання та вирішення питань в електронному вигляді, а також послуги, що надаються спеціалістами. Необхідно також регулярно переглядати та оновлювати інформацію про конкретні рішення, пов'язані з профілактикою та протидією епідеміологічним викликам, яка розміщується на веб-сайті служби соціального захисту. Важливо, щоб такі відомості були представлені у зручному форматі, включаючи прямі посилання на релевантні джерела, для забезпечення оперативного доступу громадян до

актуальної інформації.

З цією метою органи соціального захисту повинні тісно співпрацювати зі санітарно-епідеміологічними організаціями для отримання поточної інформації про людей, які перебувають на карантині, та для перевірки запитів на підтримку. Збирається, а потім надається інформація про матеріальні потреби, при підтримці та соціальній безпеці, відстежується стан здоров'я, а також види та методи допомоги і забезпечення потребуючих. Зазвичай у кризових ситуаціях найважливішою формою допомоги є емоційна підтримка, яку також називають однією з форм соціальної підтримки [268, с. 153].

Зважаючи на ситуацію, зазначена форма підтримки полягає у проведенні комунікації, спрямованої на формування відчуття безпеки, турботи, пробудження надії, а також відчуття затребуваності. Іншою формою допомоги, що застосовується під час епідеміологічних викликів, є інформаційна, яка полягає у наданні вичерпної інформації щодо видів та форм підтримки, принципів її надання в період обмеженої доступності ресурсів допомоги, або відсутності можливості особистого контакту з працівниками, які організовують допомогу громадянам.

Організаційна підтримка часто стосується того, як і куди подати заяву про допомогу разом із необхідними документами, де завантажити відповідні форми. Коли ми говоримо про матеріальну підтримку, то розуміємо можливість звернення за пільгами, передбаченими законодавством [191; 211-213; 217]. Тут варто також згадати організацію послуг з догляду за самотніми, людьми похилого віку та інвалідами, а також спеціалізовані послуги з догляду за людьми з психічними розладами. Цей вид допомоги також полягає у наданні ліків та продуктів харчування потребуючим, переважно самотнім, інвалідам та на карантині.

Особливо заслуговує на увагу соціальна робота, що проводиться працівниками служби соціального захисту під час епідеміологічних викликів, що характерна виявленням ситуації, координації наданої допомоги, моніторингу ризиків, коли люди та сім'ї отримують допомогу та перебувають

на карантині. Працівники служби соціального захисту також допомагають у отриманні документів з інших установ, наприклад, поліції, прокуратури, необхідних у зв'язку з похованням. Соціальні працівники інформують співрозмовників про ситуацію самотніх, літніх та інвалідів, просячи їх повідомити відповідні служби про громадян, яким потрібна допомога, у тому числі на карантині.

Громадяни на карантині надають інформацію про можливість користування продуктами харчування, фінансової чи психологічної допомоги та можливість здійснювати покупки з доставкою додому. Під час епідеміологічних викликів соціальні працівники повинні постійно розширювати свої знання щодо надання соціальної роботи в умовах епідеміологічної кризи. Крім того, соціальні працівники повинні отримати доступ до інформації щодо людей, які перебувають на карантині, а також тих, хто потребує підтримки, можуть повідомляти про свої потреби до служби соціального захисту.

Найважливіші завдання, які стоять перед соціальними працівниками під час епідеміологічних викликів, охоплюють необхідність надання емоційної підтримки та супроводу, інформаційної та інструментальної підтримки, координації підтримки, моніторингу прогресу, профілактичних дій. Нова реальність щодня створює нові виклики для служб соціального захисту населення, а також для соціальних працівників, сімейних помічників, терапевтів, педагогів та психологів, які працюють у цих центрах. Керівний персонал може скористатися спеціальним рішеннями про спеціальні дії, пов'язані з профілактикою, протидією епідеміологічним викликам, іншим інфекційним захворюванням та спричиненим ними кризовим ситуаціям.

Повсякденне життя центрів соціального захисту населення стрімко змінюється, це підтверджують масштабами зміни у повсякденному функціонуванні служб соціального захисту. Важливими є документи, необхідні для отримання пільги, що надсилаються електронною поштою, і якщо у когось немає адреси електронної пошти, їх можна надіслати у

паперовій формі на поштову скриньку. Через помітне зростання спроб самогубства збільшується кількість людей, яких охоплює психологічна підтримка з боку служби соціального захисту населення [267].

Зазначені заходи є перевіреним та ефективним способом функціонування служби соціальної допомоги в період епідеміологічних викликів, необхідність реорганізувати роботу спонукає досвідчених соціальних працівників поділитися своїми знаннями та досвідом з іншими. Загалом соціальна робота під час епідеміологічних викликів зводиться до визначення потреб людей, які перебувають на карантині, координації наданої допомоги і визнання надзвичайної ситуації та пропозиції скористатися консультаціями спеціалістів. Зі спалахом епідемій і їх наслідків, який спричинив глобальні епідеміологічні виклики, соціальні працівники зустрілися з новими викликами та загрозами.

Адже є занадто мало працівників, вони перевантажені завданнями, працюють у стресовому стані, часто піддаються фізичній чи словесній агресії, необхідність покращення умов праці соціальних працівників з погляду безпеки також є підтвердженою. Соціальна робота є професією з особливим ризиком, а рівень почуття безпеки у зв'язку з виконаною роботою є відносно низьким [206, с. 175]. Багато працівників, займаючись своєю професійною діяльністю, піддаються психологічному насильству з боку клієнтів, на додаток до вже існуючих загроз є потреба додати пов'язані зі станом епідеміологічних викликів.

Ці загрози становлять новий виклик для соціального забезпечення не тільки з погляду забезпечення всіх потреб споживачів, а й із забезпечення безпеки та здоров'я працівників. Поряд із втратою роботи, смертю родичів, хвороби та ускладнень після епідеміологічних викликів, ізоляції та зростання безробіття, з'явиться нова група одержувачів соціальної допомоги. Брак персоналу, фінансових ресурсів та відповідних системних рішень, а також державної підтримки є справжнім викликом для служби соціального захисту населення.

Для багатьох сімей ізоляція або значне обмеження пересування виявилось справжнім пеклом, заходи соціальної ізоляції епідеміологічних викликів мали глибокий вплив на психічний добробут людей у суспільстві в цілому. Багато з наслідків карантинних обмежень є ключовими факторами ризику проблем із психічним здоров'ям, включаючи самогубство, самоушкодження, вживання наркотичних речовин та домашнє насильство [337]. Соціальні взаємодії широко пов'язані з психічним благополуччям, соціальними можливостями та працевлаштуванням, тому скорочення цих заходів викликає глибоку стурбованість у суспільства.

Багато сімей боролися зі страхом за матеріальне майбутнє сім'ї, за власне здоров'я та здоров'я родичів, які перебувають у лікарнях. Виклики до центрів соціального захисту містять принципи, спрямовані на забезпечення безпеки як працівників центрів соціального захисту, так і осіб, які перебувають під їх опікою. Офісний працівник здатний виконувати стовідсотково віддалені завдання, це великий виклик як для керівного персоналу, так і для самого соціального працівника, оскільки прямий контакт із обвинуваченням піддає працівника ризику після епідеміологічних викликів, а особа та його сім'я – заразитися коронавірусом працівника. Епідеміологічні виклики поки що призвели до десятків мільйонів підтверджених випадків захворювання та різко збільшили щоденну статистику смертності у світі, це також викликало побоювання щодо наближення економічної кризи та рецесії.

Зазначені дії повинні бути спрямовані насамперед на захист життя людей, збереження робочих місць і рівня доходів населення, відновлення впевненості в завтрашньому дні, збереження фінансової стабільності, відновлення економічного зростання і його подальшого прискорення, мінімізації перепон у торгівлі, координації заходів у сфері охорони здоров'я і фінансів. Економічні наслідки, в першу чергу, відчули фінансові ринки, коли іноземні інвестори почали вилучати свої інвестиції. В міру того як серйозність кризи, що настала, ставала очевидною, відбувався швидкий і різкий ріст кривих прибутковості по державних облігаціях у багатьох країнах [167].

Жорсткі карантинні заходи, спрямовані на боротьбу з поширенням епідеміологічних викликів, призвели до серйозного скорочення обсягів виробництва в короткостроковій перспективі. У карантин деякі галузі сфери послуг, що вимагають прямої взаємодії клієнтів і постачальників послуг у результаті обмеження пересування і вимог, що стосуються соціального дистанціювання, практично позбулися доходів. Більшість роздрібних магазинів і ресторанів були закриті на тривалий термін, а збільшення обсягу онлайн-продажів та продажу на винос не могли компенсувати серйозне падіння попиту, особливо в місцях з низьким рівнем поширення інтернету і розвитку інтернет-торгівлі [167; 251].

Наслідки обмежень для річного зростання ВВП у підсумку будуть залежати не тільки від терміну дії таких заходів, але і від інших факторів, таких як швидкість або масштаб здійснення відповідних дій, діяльність в інших галузях економіки, зміни умов провадження торговельної діяльності та будь-які непрямі та вторинні наслідки падіння обсягів виробництва в галузі. Крім того, будівельні роботи, що не належать до числа життєвовабезпечуючих, постраждали від низького рівня мобільності робочої сили, у тому числі сезонної та скорочення обсягу інвестицій.

У сфері пропозицій криза та ізоляційні заходи викликали брак робочої сили, оскільки працівники хворіли, або змушені були залишатися вдома з дітьми, поки школи не працювали. До того ж, порушення роботи міжнародних та внутрішніх сфер постачання породжували дефіцит продукції, однак значно важчі та тривалі наслідки матиме криза у сфері пропозицій. Епідеміологічні виклики привели до різкого падіння попиту, економічний спад у країнах супроводжуваний звільненнями і зростанням невпевненості в завтрашньому дні, цілком імовірно, в найближчі місяці призведе до скорочення споживання і, відповідно, доходів підприємств.

Епідеміологічні виклики щодо ринку праці варто оцінювати у функціональному взаємозв'язку соціально-економічних факторів. Наслідками цієї специфічної форми «провалу» ринку виступають зростання трансакційних

витрат найму та зайнятості, формування та посилення специфічної форми структурного безробіття, зростання та трансформація прихованої зайнятості, зростання втрат вантажоперевезення, посилення структурної інфляції трудових доходів, що своєю чергою дисбалансиє світовий ринок праці та посилює міжсекторальні диспропорції зайнятості та якості робочої сили [194, с. 45-46].

Наявність негативної ситуації на ринку праці призводить до зміни умов праці та зайнятості, посилення структурних диспропорцій щодо компенсації за працю, розподілу трудових ресурсів по секторах економіки, а також зниження значущості професійного формування робочої сили [193]. І далі, до зниження тенденцій розвитку робочої сили та підвищення її якості, що у довгостроковому періоді призводить до зниження показників людського капіталу в соціальному контексті оцінки функціонування держави, знижує вартості послуг та вироблених товарів та призводить до зниження показників обсягу економіки.

Поєднання поширеності неформальної зайнятості, високого рівня безробіття, невеликого розміру заощаджень і вираженої залежності від грошових переказів свідчить про уразливість великої частини населення в період тривалого економічного спаду [193]. Сукупний вплив економічних та санітарно-епідеміологічних викликів, незважаючи на раніше досягнуті успіхи у сфері скорочення бідності та підвищення рівня життя, відкине деякі держави на багато років назад. Однак наслідки для зайнятості у сфері роздрібної торгівлі пом'якшуються рішенням дозволу роботи продуктових магазинів і аптек.

Загалом від карантинних заходів більш за інших постраждали низькокваліфіковані працівники, оскільки вони не часто мають можливість працювати віддалено, це серед іншого, означає, що карантинні заходи можуть мати регресивний вплив на розподіл доходів. Криза, пов'язана з епідеміологічними викликами, несе в собі стимули для країн щодо прискорення цифровізації, оскільки заходи, покликані стримати поширення

епідемії, змусили уряди і підприємства перевести більший обсяг своєї діяльності і послуг в онлайн-режим. Органи державної влади можуть використовувати цифрові технології для підвищення якості та доступності адміністративних процедур і підвищення ефективності реалізації програм соціального захисту.

Підприємства все активніше вживають заходи, спрямовані на продовження своєї діяльності шляхом вивчення моделей ведення бізнесу онлайн і поліпшення можливостей віддаленої роботи своїх співробітників, а глобалізація, ймовірно, триватиме, але вже в нових формах [38, с. 60]. Неефективні економічні інститути і механізми підуть у минуле, звільняючи місце новим практикам. Зокрема, прискориться відмирання старих галузей економіки та утворення на їх місці нових, що виникли завдяки процесу цифровізації.

Перехідний етап розвитку будь-якого суспільства, в тому числі й теперішнього передбачає нестабільність різних сфер соціальних відносин. Унаслідок нестабільності значної частини соціально-економічних аспектів досить часто виникають надзвичайні ситуації. Для стабілізації таких аспектів потрібні надзвичайні організаційні заходи, які частково або повністю обмежують окремі свободи громадян, проте критерії надзвичайних ситуацій – це не визначення і з погляду соціально-економічної безпеки громадян.

Початок епідеміологічних викликів показав необхідність трансформації державної політики у різних галузях. Поширення проблеми, такої як епідеміологічних викликів, є універсальною для всіх без винятку країн світу, незалежно від їх соціально-економічного рівня розвитку. Постає питання, як зменшити негативний вплив епідеміологічних впливів на економічне обтяження на бюджет держав, а також психологічне та матеріальне навантаження на суспільство. Саме тому, економічно розвинуті країни, де людина та реалізація її прав мають велику цінність, активно шукають ефективні моделі формування державної політики у відповідь на поширення епідеміологічних загроз та механізми її ефективної реалізації [305; 346].

Актуальним є і обґрунтування державної політики у галузі охорони здоров'я у період епідеміологічних викликів під час соціально-економічних трансформацій, які передбачають застосування новітніх методологічних підходів на основі узгодження управлінських потреб та інтересів об'єктів державної соціально-гуманітарної політики. Належне нормативно-правове забезпечення функцій реалізації, що ґрунтуються на застосуванні нових концептуально-ціннісних норм інтегративного підходу до налаштування державно-приватного партнерства у протидії епідеміологічним впливам шляхом впливу суб'єктів державної політики на розвиток здоров'я в Україні.

Примусове безробіття провокує ослаблення здоров'я від малорухливого способу життя, посилює психологічну втому та агресію, зростання кількості сімейних сварок, розлучень [45; 296]. Епідеміологічні виклики стали несподіваним каталізатором для позначення соціально-економічних, політичних і культурних аспектів нової моделі громадянського суспільства у різних країнах світу та в Україні. Варто чекати подальшого розширення сервісів електронної держави, починаючи від доступу до різного роду держпослуг та закінчуючи розвитком електронної демократії (додаток 12).

Широкий розвиток отримують онлайн-сервіси, що дозволяють знизити кількість можливих контактів клієнтів один із одним та зі співробітниками органів влади. Коли будуть вирішені комплексні технічні проблеми, тоді з'ясується, якою мірою ми хочемо жити в оптимізованому онлайн-світі, а який для нашого морального та фізичного комфорту виявиться необхідним у збереженні соціальних практик, заснованих на безпосередньому людському спілкуванні, заснованому на морально-етичних нормах.

Епідеміологічні виклики стали несподіваним і важливим каталізатором для позначення і легітимації економічних, політичних та культурних контурів нової моделі громадянського суспільства як демографічно стабільного соціуму. Таке суспільство, у якому будуть переважати механізми соціальної регуляції, соціально-економічного забезпечення для мінімального рівня гідного життя в обмін на обмеження громадянських прав та свобод, яке веде

до перегляду механізмів демократії на користь високого рівня дисциплінарної регуляції суспільного життя.

В епідеміологічних викликах не повинно бути фактору раптовості, оскільки це пов'язано з дотриманням та забезпеченням стабільності. Незважаючи на те, що є визначені універсальні механізми дій у таких ситуаціях, їх регулювання на рівні конституційних зобов'язань виступає гарантією подолання такої кризової ситуації та її негативних наслідків. Реакція влади має бути спрямована проти можливих зловживань органами державної влади та наданими їм повноваженнями й слугить засобом охорони і відновлення основних, соціально-економічних прав, свобод і законних інтересів громадян при надзвичайних ситуаціях [72; 115].

Ефективне використання органами державної влади надзвичайних засобів є сьогодні важливим інструментом державної політики, що повинно обумовлювати необхідність та практичну значущість особливостей державного втручання в умовах надзвичайних ситуацій. Відновлення нормальних умов життєдіяльності та гарантування безпеки при надзвичайних ситуаціях можливе шляхом комплексного проведення заходів та застосування засобів соціально-економічного стабілізаційного характеру.

Програми та заходи такого характеру повинні містити механізми впровадження системного підходу в управлінську діяльність, підвищення рівня обізнаності суспільства про значення переваг його застосування з метою збереження здоров'я і соціально-економічного благополуччя громадян. Серед проблем соціально-економічної державної політики залишається відсутність цільової компоненти, яка орієнтується на створення сприятливих умов у суспільному житті. Зволікання з прийняттям стратегічно важливих рішень призвели до того, що в цей час вони перебувають у критичному стані й не можуть належно виконувати покладені на них функції.

Для підвищення стійкості територіальної громади влада має реалізувати ефективні механізми щодо протидії надзвичайним ситуаціям, створювати та приймати програми соціально-економічної безпеки. Органи державної влади

повинні нести відповідальність за розроблення комплексної стратегії управління основними ризиками, управління людськими і матеріальними ресурсами та визначення пріоритетів у їх розподілі, координації завдань з підготовки керівних кадрів, організації навчань, інформуванні громадян про ймовірність виникнення надзвичайних ситуацій.

Проблеми галузі державного управління полягають у формуванні теоретико-методологічних аспектів та практичних рекомендацій реалізації державної політики на сучасному етапі у період епідеміологічних викликів шляхом формування та змістового наповнення національних та регіональних програм із проблематики протидії епідеміологічним викликам та загрозам, які дозволяють удосконалити форми співпраці у суспільно-владних та соціально-економічних відносинах, що виникають у зв'язку з поширенням епідеміологічних впливів та обґрунтуванням застосування інтегрального підходу у процесах державно-приватного партнерства під час реалізації державної політики [17; 43; 90].

Аналіз функціонування світових ринків праці вимагає багатовимірного підходу, щоб спробувати охопити весь спектр визначення ступеня реалізації глобальної концепції гідної праці та виявлення дефіциту праці. Крім загальних показників зайнятості та безробіття, важливо оцінити глобальні виклики, що формуються, це, наприклад, невідповідність пропозиції праці потребам працівників, що сигналізує про дисбалансованість попиту на працю та вартість праці, якість зайнятості та її здатність забезпечувати необхідний рівень доходу, безпеку на робочому місці та соціальний захист працівників і їхніх сімей та рівність можливостей працівників, незалежно від відмінностей за статтю, віком та географічним розташуванням.

Можливість гідної праці стосується не лише доступу до можливостей працевлаштування; вона також вимагає, щоб трудові відносини забезпечували адекватну мінімальну заробітну плату та гарантували права на роботу та доступ до соціального захисту. Перспективи глобальної економіки сумнівні, зокрема, сильно постраждала виробнича діяльність, що негативно

позначилося на діловій впевненості та інвестиційних рішеннях [323]. Торгова і геополітична напруженість додатково знижують довіру, гальмують зростання ВВП, що може мати далекосяжні наслідки для зайнятості, слідуючи глобальним ланцюжкам розподілу благ (додаток 13). Хоча прогнозується, що економічне зростання після епідеміологічних впливів трохи підвищиться, може знадобитися кілька років, щоб повернутися до попередніх рівнів.

Проблеми праці та зайнятості пов'язані з демографічною політикою збільшення чисельності населення, зниження рівня бідності, зростання якості життя, активізації включення трудових ресурсів у процеси праці та зайнятості, створення умов для можливості праці та зайнятості, технологічної реструктуризації суспільства та економіки. Сучасні причини соціально-економічного розвитку визначають зростання трансакційних витрат найму та зайнятості, формування та посилення специфічної форми структурного безробіття, зростання і трансформація прихованої зайнятості, зростання втрат перевезення вантажу.

В оцінках ринку праці та розподілу робочої сили у світі значущими є не тільки економічні, а й соціальні фактори життєдіяльності суспільства, які багато в чому формують структуру розподілу робочої сили. В таких умовах необхідно сформувати і запустити механізми на окремі сегменти ринку праці з метою посилення збалансованості робочої сили, зокрема мінімізації форм дестабілізації, викликані структурною інфляцією. Актуальним є проведення превентивної політики виявлення ступеня заміщення праці національних працівників зовнішньою імміграцією з додатковим визначенням якості робочої сили. Для усунення дисфункцій ринку праці необхідно продумати і сформувати програми мотивації внутрішніх трудових ресурсів до підвищення кваліфікації працівників, нарощування рівня професійної підготовки, підвищення ефективності перерозподілу робочої сили на внутрішньому ринку праці.

У системі розподілу робочої сили в державі неабияку роль відіграють і державні органи управління ринком праці, які надають відповідні послуги

максимізації та оптимізації зайнятості населення. Про заходи державного регулювання на етапах використання робочої сили у процесі відтворення трудових ресурсів, можна робити висновки також і за тенденціями, що формуються, за розподілом видів державних послуг у галузі сприяння зайнятості, що надаються органами служби зайнятості населення. У діючих програмах сприяння зайнятості та підтримки безробітних важливо підкреслити чисельний характер послуг, що надаються, практично в усіх напрямках.

Про зниження активності служби зайнятості у питаннях сприяння зайнятості може свідчити формування більш вільного механізму ринку праці, з функцією саморегулювання у питаннях перерозподілу трудових ресурсів [68]. У той же час ця ситуація також свідчить і про зростання свободи самої робочої сили, що нерідко приймає рішення про вихід, принаймні формальний, зі складу економічно активного населення. В період до 2025 року прогнозуються кардинальні зміни на світовому та національних ринках праці у сфері зайнятості, спричинені світовою економічною кризою, зниженням обсягів міжнародної торгівлі, карантинними заходами у зв'язку з епідеміологічними впливами [135].

Структурні зрушення у зайнятості залежать від багатьох факторів: темпів зростання ВВП, обсягів інвестицій, впровадження нових технологій, роботозаміщення та цифровізації економіки, законодавства у сфері соціально-трудових відносин. Вплив факторів на характер та динаміку перерозподілу робочої сили між секторами економіки та видами економічної діяльності є неоднозначним та суперечливим, що особливо сильно проявляється у періоди криз. Наслідки епідеміологічних впливів формування ринку праці та зайнятості носять глибинний і довгостроковий характер, зачіпають як кількісні, так і якісні параметри трудового потенціалу.

Сьогодні знижується економічна активність населення, зростає безробіття та неповна зайнятість, скорочуються заробітна плата та грошові доходи, погіршуються демографічні показники, стан здоров'я та

працездатність населення, знижується професійна, соціальна та територіальна мобільність робочої сили. Зазнали кадрових втрат гуманітарна та соціальна сфери (освіта, охорона здоров'я, культура, спорт, соціальні послуги), що забезпечує всебічний розвиток людини, зміцнення її здоров'я, продовження активної трудової діяльності. Водночас продовжує збільшуватися чисельність та питома вага зайнятих в оптовій та роздрібній торгівлі, у сфері діяльності з операцій з нерухомим майном [69; 251].

Окрім того, будівельні роботи, що не відносяться до числа життєвозабезпечуючих, постраждали від низького рівня мобільності робочої сили та скорочення обсягу інвестицій. На підставі припущення про повне або часткове припинення діяльності у відповідних галузях безпосередні наслідки для економіки тієї чи іншої країни в період призупинення діяльності оцінюються зменшенням ВВП орієнтовно на третину, залежно від структури економіки [368]. Для бізнесу коронавірусна криза мала низку різноманітних наслідків. У сфері пропозиції криза й ізоляційні заходи викликали брак робочої сили, оскільки працівники хворіли або змушені були залишатися вдома з дітьми, поки школи не працювали.

Економічний спад в усіх країнах, супроводжуваний звільненнями і зростанням невпевненості в завтрашньому дні, цілком ймовірно, призведе до скорочення споживання і, відповідно, доходів підприємств. Наслідки епідеміологічних впливів для міжнародної торгівлі є серйозними, враховуючи часткове або повне закриття кордонів, обмеження на переміщення товарів, робочої сили і навіть капіталу, епідеміологічні впливи світового попиту [167]. Скорочення торговельної та іншої економічної діяльності на основних ринках безпосередньо торкнулися невеликих країн та периферії, незважаючи на те, що в таких країнах прогнозується менш сильна рецесія порівняно з країнами ЄС, супутні ефекти непередбачувані і можуть посилити ризики економічного спаду.

Поєднання поширеності неформальної зайнятості, високого рівня безробіття, невеликого розміру заощаджень і вираженої залежності від

грошових переказів свідчить про уразливість великої частини населення в період тривалого економічного спаду. Досить імовірно, що через коронавірусну кризу мільйони людей в невеликих країнах очікують злидні, сукупний вплив економічної і санітарно-епідеміологічної кризи та виклики, незважаючи на раніше досягнуті успіхи щодо скорочення бідності та підвищення рівня життя, відкине суспільство на багато років назад.

Однак наслідки для зайнятості в сфері роздрібної торгівлі певною мірою пом'якшуються рішенням дозволити роботу продуктових магазинів і аптек, від епідеміологічних заходів більш за інших постраждали низькокваліфіковані працівники, оскільки вони не часто мають можливість працювати віддалено, а це означає, що карантинні заходи можуть мати регресивний вплив на розподіл доходів. У звичайний час неформальна економіка може вважатися резервом на випадок економічного спаду, оскільки зазвичай циклічні спади практично не зачіпають попит і пропозицію в неформальних секторах.

Для компаній неформального сектора часто характерна низька продуктивність, робота є низькооплачуваною, при цьому неформальний сектор нерідко демонструє стійкість саме тому, що на нього меншою мірою впливають фінансові кризи, з якими стикається формальна економіка. Однак за нинішньої кризи ситуація інакша, оскільки ізоляція і закриття кордонів особливо згубно впливають на багато галузей, які є здебільшого неформальними, де дистанційна робота неможлива. Оскільки для працівників неформального сектора характерний низький рівень заощаджень, їм складніше впоратися з втратою доходів у результаті карантинних заходів. Часто умови, в яких вони проживають, унеможливають повноцінне суспільне дистанціювання, що підвищує ризик поширення інфекції.

Висновки до розділу 4

Сьогодні важлива мобілізація усього арсеналу інструментів державної політики для продовження зусиль щодо подолання поділу світу на місця бідності та достатку на основі плідної інтеграції країн у світову економіку. Більш широке охоплення ефективної політики має вирішальне значення для забезпечення її суспільної підтримки. Ефективні уряди, котрі готові шукати багатосторонні рішення, можуть якнайкраще забезпечити, щоб державна політика, що сприяє соціально-економічному розвитку, розглядалася з глобального погляду, а реальні відповіді на глобальні виклики отримувалися так, щоб критерієм служило глобальне благо, дозволяючи при цьому належно відображати національні інтереси кожної країни.

Розглянувши можливі механізми публічного управління подолання наслідків соціально-економічної кризи у період епідеміологічних викликів, а також необхідні заходи, що вживаються органами державної влади на боротьбу з кризою, необхідно виділити низку рекомендацій. Зокрема, це зниження поставки імпортованих продуктів, тобто можливість підвищити конкурентоспроможність своєї вітчизняної продукції, підвищення продуктивності працювати, щоб не втратити роботу, створити робочі місця, необхідні для підвищення зайнятості населення. Так надходитиме більше коштів у вигляді податків, а населення більше витрачатиме, стимулюючи виробництво.

Наведені заходи є найбільш ефективними і дозволять покращити добробут населення і вивести державу на фазу підйому для подальшого соціально-економічного розвитку. Важливо розуміти, що лише своєчасно підготовані та реалізовані управлінські заходи допоможуть подолати наслідки глобальної соціально-економічної кризи та знизити до мінімуму втрати в економічній та соціальній сферах у період епідеміологічних викликів. Щоб створювати робочі місця, необхідно підтримувати сприятливу атмосферу ведення бізнесу та підтримати ключові галузі економіки, а за необхідності

проводити корекцію розподілу бюджету, а саме знизити витрати на менш важливі галузі та збільшити витрати на більш важливі.

Складність доступу до послуг охорони здоров'я набуває особливого значення, надання державної підтримки в неформальній економіці може представляти особливу складність. Однак посилена підтримка доходів там, де це можливо, повинна стати пріоритетом поряд із забезпеченням доступу до послуг охорони здоров'я. Що стосується осіб, які продовжують працювати, забезпечення їх масками і реалізація інших заходів, покликаних забезпечити здоров'я і безпеку, має найважливіше значення для здоров'я не тільки самих працівників, а й оточуючих їх осіб.

Існують деякі види податкових пільг, які можуть допомогти неформальному сектору, хоча працівники і компанії можуть не платити прямих податків або соціальних відрахувань, вони роблять комунальні платежі, платять ринкові збори, а також збори, пов'язані з переказом коштів. З метою зниження ризику органи державної влади почали надавати фінансову підтримку і реалізовувати пакети стабілізаційних заходів, розширюючи державні позики, отримуючи допомогу від міжнародних донорських організацій та збираючи кошти шляхом організації фондів пожертвувань.

Вжиті заходи охоплюють надання ліквідних коштів, стимулювання збереження робочих місць, а також надання підтримки певним галузям. Такі заходи поєднують надання підтримки соціально незахищеним групам населення в отриманні необхідних товарів і роботи над поправками до трудових кодексів, покликаних захистити працівників. Можливість влади протистояти зовнішнім потрясінням додатково обмежується невеликим обсягом соціальних допомог та низьким рівнем внутрішніх заощаджень, визначено епідеміологічні виклики як форс-мажорну обставину в межах юридичних договорів.

Суспільне дистанціювання, самоізоляція та обмеження на поїздки призвели до скорочення працівників у всіх галузях економіки та спричинили втрати багатьох робочих місць. Епідеміологічні виклики, що тривають,

безумовно, зумовлять зростання економічної кризи та збільшення кількості людей, які потребують допомоги від органів державної влади. Через оголошені епідеміологічні виклики служби соціального захисту не припиняли свою роботу, лише обмежували прямі контакти з людьми, які потребують підтримки. Служби соціального захисту протидіють епідеміологічним викликам, які впливають на громадян, що перебувають під їх опікою, та забезпечують безпеку в їхньому середовищі проживання. Присутність соціальних працівників змушує людей усвідомити, що надія повертається до людини лише тоді, коли вона може розраховувати на допомогу інших людей.

Соціальна допомога є інститутом, який дозволяє окремим громадянам та сім'ям отримувати пряму та непряму допомогу у подоланні проблем та складних життєвих ситуацій, вирішення яких було б неможливим, а часто навіть загрозливим для життя, без надання підтримки. Соціальна допомога є частиною програми різних сфер підтримки на місцевому рівні. Її завдання не лише здійснювати діяльність, спрямовану на незалежність людей та сімей, що перебувають у зоні ризику, але насамперед створити середовище, сприятливе для їх функціонування. Як інститут соціальної підтримки в окремих сферах, вона є частиною соціальної політики держави, системою соціального забезпечення.

Переформатування сфери послуг непомітно стало сприяти лібералізації трудових відносин, якщо раніше цей процес викликав соціальний протест, то в нових постковідних умовах цей процес тільки прискориться. Тому особливу увагу варто приділяти адаптації суспільства до нових економічних реалій, епідеміологічних викликів, що прискорює процес адаптації суспільства до нових умов. Процес переформатування світу вже запущений, і всі країни, незалежно від їх бажання, втягнуті в нього. В умовах цифровізації та трансформації світового порядку, коли людський ресурс і знання відіграють все більш важливу роль, відкривається можливість для багатьох держав зайняти значущі позиції, істотно посиливши своє місце у світовій економіці.

РОЗДІЛ 5

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СУСПІЛЬНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ У ПЕРІОД СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНІ

5.1. Ефективність реалізації політики інклюзивності щодо суспільного благополуччя у період соціально-економічних впливів

Людська цивілізація зустрілася з новими викликами, зумовленими як невідповідністю існуючих бізнес-моделей та моделей економічного розвитку вимогам часу, що радикально змінилися при переході до технологічного укладу, так і глобальними загрозами, пов'язаними з екологічною та кліматичною кризою, посиленням глобальних ризиків продовольчої безпеки, реалізацією ланцюга глобальних епідеміологічних ризиків. Найбільшими з них стали епідеміологічні впливи, які не лише викликали посилення та поглиблення соціально-економічних проблем, але і дали поштовх трансформаційним процесам на галузеві ринки.

Державне управління ризиками, пов'язаними з епідеміологічними загрозами, викликає необхідність ретельного аналізу та прийняття низки стратегічних рішень на різних рівнях: від місцевих органів самоврядування до центральних органів виконавчої влади. При цьому варто зазначити, що поряд із подоланням негативних наслідків епідеміологічних впливів необхідно виявити і максимально використати шанси, пов'язані з поштовхом до розвитку нових технологій та інструментів, обумовлених її впливом. Окрім того, не можна не враховувати мультиплікативний ефект спільного впливу епідеміологічних впливів, спричинених епідеміями, та іншими глобальними загрозами людської цивілізації.

Епідеміологічні впливи можуть мати значний вплив на соціально-економічні аспекти суспільства та викликати низку проблем. Державне управління ризиками епідеміологічних впливів вимагає комплексного

підходу, який враховує як медичні, так і соціально-економічні аспекти, з метою забезпечення максимального захисту населення та мінімізації негативних наслідків для суспільства. Одним із найважливіших елементів управління ризиками є його попередження та готовність до епідеміологічних впливів шляхом розробки та впровадження планів заходів у разі кризових ситуацій [320]. Зазначені плани повинні охоплювати такі аспекти, як швидка мобілізація медичних ресурсів, введення необхідних обмежень на рівні громадського здоров'я та забезпечення соціальної допомоги потерпілим.

Окреслене може охоплювати розвиток цифрових технологій для підтримки дистанційної роботи та навчання, стимулювання інновацій і підтримки малого та середнього бізнесу. Державне управління ризиками передбачає активне співробітництво між секторами суспільства та органами державної влади, а також між країнами на міжнародному рівні. Обмін даними, кращими практиками та ресурсами може покращити загальну ефективність у державному управлінні епідеміологічними впливами та забезпечити більш успішну реакцію на кризові ситуації [351]. Перспективи розвитку національного благополуччя в умовах епідеміологічних впливів можуть бути залученням до інвестицій у сферу охорони здоров'я.

У контексті концепції добробуту та громадянського благополуччя розглянуто завдання державного соціального забезпечення, в якому благополуччя розуміється переважно як благополуччя громадян з усіма факторами, а особливо через сучасні соціально-економічні перебудови та трансформації. Зміст поняття добробуту та ролі держави полягає у захисті економічного та соціального благополуччя. Акцентується, що право на благополуччя і гідне життя немає однозначного трактування.

У сучасному світі, де соціально-економічні трансформації відбуваються зі швидкістю, що постійно зростає, питання громадського благополуччя набувають особливої актуальності. Держава загального добробуту, або соціальна держава, виступає важливим інструментом у забезпеченні стабільності та справедливості в суспільстві. Ця концепція передбачає, що

держава не лише регулює економічні процеси, але й активно втручається у соціальну сферу, забезпечуючи своїм громадянам певний рівень добробуту і захисту [315; 317].

Громадське благополуччя в концепції державної політики загального добробуту охоплює широкий спектр аспектів, включаючи економічну стабільність, соціальну справедливість, доступ до якісної освіти та охорони здоров'я. Важливим елементом є також забезпечення гідних умов праці та соціального захисту для всіх громадян. У сучасних умовах держави стикаються з необхідністю впровадження інноваційних підходів для підтримки цих цілей, враховуючи швидкі зміни в глобальній економіці та технологічні зрушення, що впливають на ринок праці та соціальні структури.

У найзагальніших рисах державна політика добробуту може бути визначена як форма суспільної організації нації, в якій громадське благополуччя розуміється переважно як добробут громадян, а держава відіграє ключову роль у захисті соціально-економічного благополуччя як важливого права громадянина та усього суспільства. Зазначене засноване на принципах рівності громадян у праві на гідне життя, справедливому соціальному розподілі багатства та суспільної відповідальності за тих, хто не може на сучасному етапі забезпечити собі гідне життя без допомоги держави [46].

Сьогодні особливої актуальності набуває завдання виявлення проблем та оцінки перспектив розвитку соціально-економічних процесів як в умовах епідеміологічних загроз, що триває, як і в перспективі, після закінчення її гострого періоду. Протягом останніх років Україна стикалася з різними економічними викликами, включаючи політичні та соціальні нестабільності, війна з РФ, зміни у світових цінах на сировину та енергоресурси, а також епідеміологічних впливів. Ці процеси, поряд із енергетичною кризою в Європі, викликаною різким зростанням цін на нафту і газ, є випробуванням. Зазначені фактори можуть мати значний вплив на виробництво в Україні, змінюючи попит на товари та послуги, умови виробництва, інвестиційні можливості та інші аспекти економічної діяльності на сучасному етапі соціально-

економічного розвитку.

Державна політика громадського благополуччя ґрунтується на ідеї соціальної комунікації між державою, бізнесом і громадянами. У трактуваннях соціальної держави провідну роль відіграє думка про справедливий розподіл, соціальні гарантії, подолання бідності. Важливе значення набуває концепт соціальної справедливості, що розуміється як розподіл суспільних благ, який здатен підтримувати стабільність, відтворення та сталий розвиток як суспільства в цілому, так і людини, її гідність та суспільне благополуччя [313, с. 24]. Однією з ключових проблем на сучасному етапі є подолання соціальної нерівності, яка загострюється внаслідок повномасштабної війни з РФ і особливостей правового режиму воєнного стану в Україні.

Сутність громадського благополуччя як центральна гуманістична теза нерозривно пов'язана з реалізацією державної політики і забезпеченням умов, за яких кожна людина може реалізувати свій потенціал. Дохід, безумовно, є важливим компонентом благополуччя, оскільки фінансова стабільність дозволяє людям задовольняти основні потреби та планувати своє майбутнє. Однак громадянське благополуччя охоплює значно більше аспектів, воно поєднує доступ до усіх соціальних благ, які відкривають нові можливості та дозволяють брати активну участь у суспільному житті [155; 183; 198].

Науковці в Україні активно досліджують соціально-економічні аспекти епідеміологічних загроз, деякі з них вивчають епідеміологічні впливи на макроекономічні показники, такі як зростання ВВП, зайнятість, інфляція та інші економічні показники. Інші досліджують вплив епідеміологічних впливів на малі та середні підприємства, а також на рівень безробіття та соціальну захищеність населення. Українські фахівці спеціалізуються на дослідженні психологічних та соціальних наслідків епідеміологічних впливів, таких як стрес, самотність, відчуття страху та недовіри, а також способи, якими суспільство може адаптуватися до нових умов та змінювати свої побутові й соціальні практики. Багато дослідників активно працюють над вивченням ефективності заходів управління ризиками та планів заходів у разі

епідеміологічних впливів. Аналізуються стратегії масової вакцинації, ефективність медичних інтервенцій та інші аспекти відповіді на епідеміологічні впливи з погляду соціальних і економічних вимірів.

У сучасних дослідженнях описано державну соціально-економічну політику не лише найбільш розвинених демократичних держав. Відповідно, існують значні труднощі у визначенні цього поняття, оскільки сьогодні широта застосування ускладнює можливість окреслення аналізу зі застосуванням критеріїв, відповідно до яких державну політику можна було б визначити як відповідну країні громадянського добробуту.

У контексті сучасних соціально-економічних трансформацій, таких як глобалізація, цифровізація та зміни на ринку праці, роль країни громадянського добробуту стає ще більш значущою. В умовах нестабільності та невизначеності, зростання нерівності та викликів, пов'язаних із військовою агресією РФ, державі необхідно адаптувати свої механізми підтримки громадян. Зазначене охоплює реформування систем соціального захисту, освіти, охорони здоров'я та інших важливих сфер, з метою забезпечення рівного доступу до ресурсів і можливостей на сучасному етапі для всіх членів українського суспільства.

Спричинене епідеміологічними впливами загальне скорочення виробництва призвело до сильного скорочення світового виробництва будматеріалів і металів, зумовило безпрецедентне зростання цін на відповідних галузевих ринках, що викликало активацію високих фінансових ризиків для будівельних компаній та металообробних підприємств [167]. Підвищення інфляції та вимушене збільшення ключової ставки з можливістю її подальшого зростання погіршує інвестиційний клімат, запускає ланцюжок макроекономічних та мікроекономічних ризиків, що гальмують розвиток економіки та посилюють соціальну напруженість у суспільстві.

Зростання ключової ставки підвищує курс національної валюти, що призводить до зростання вартості кредитних ресурсів, зниження доходів від експорту та тимчасового погіршення конкурентних позицій підприємств-

експортерів. Негативні наслідки епідеміологічних впливів на економічні процеси, галузеві ринки і соціальну сферу посилюються циклічним, хвилювим характером зміни епідеміологічної ситуації та появою нових більш небезпечних умов та загостренням епідеміологічних впливів. Характер епідеміологічних впливів породжує циклічність обмежень, що порушують господарські зв'язки і підвищують невизначеність підприємницької діяльності.

Укрупнена схема реалізації процесів дестабілізації економіки та негативного впливу епідеміологічних впливів на соціальну сферу завдає значного негативного впливу. У галузях економіки, найбільш схильних до негативного впливу епідеміологічних впливів, різко знижуються ключові фактори конкурентоспроможності підприємств, до яких відповідно до результатів раніше проведених досліджень відносяться стратегічне позиціонування, операційна ефективність та інноваційний потенціал [189, с. 119].

Вимушені обмеження, націлені на боротьбу з поширенням епідеміологічних впливів, водночас тимчасово знижують якість життя і посилюють соціальну напруженість у суспільстві. Крім того, що викликається хвилеподібним характером епідеміологічних впливів, виникає зростання невизначеності на фінансових ринках, підвищує нестабільність реального сектора економіки і, як наслідок, рівень підприємницьких ризиків. Підвищення рівня ризиків реального сектора економіки надає негативний вплив на інвестиційний клімат на фінансових ринках, що звертаються на цих ринках фінансових інструментів та підвищуючи ризики.

Очевидно, що зростання епідеміологічних впливів породжує множинні кільцеві структури ризиків із ланцюжками позитивних зворотних зв'язків, що дестабілізують економіку та негативно впливають на соціально-економічні процеси у суспільстві. Хвилеподібний характер впливу епідеміологічних впливів на економічні процеси, соціальну сферу в сукупності з нагальною необхідністю допомоги населенню викликає у періоди підйому епідемій – нові

ризиків. Активація перелічених ризиків вкрай небажана, що зумовлює особливу значущість заходів, націлених на недопущення періодичних спалахів нової епідемії, ревакцинації більшої частини населення, інвестування коштів у розробку лікарських препаратів, які сьогодні відсутні.

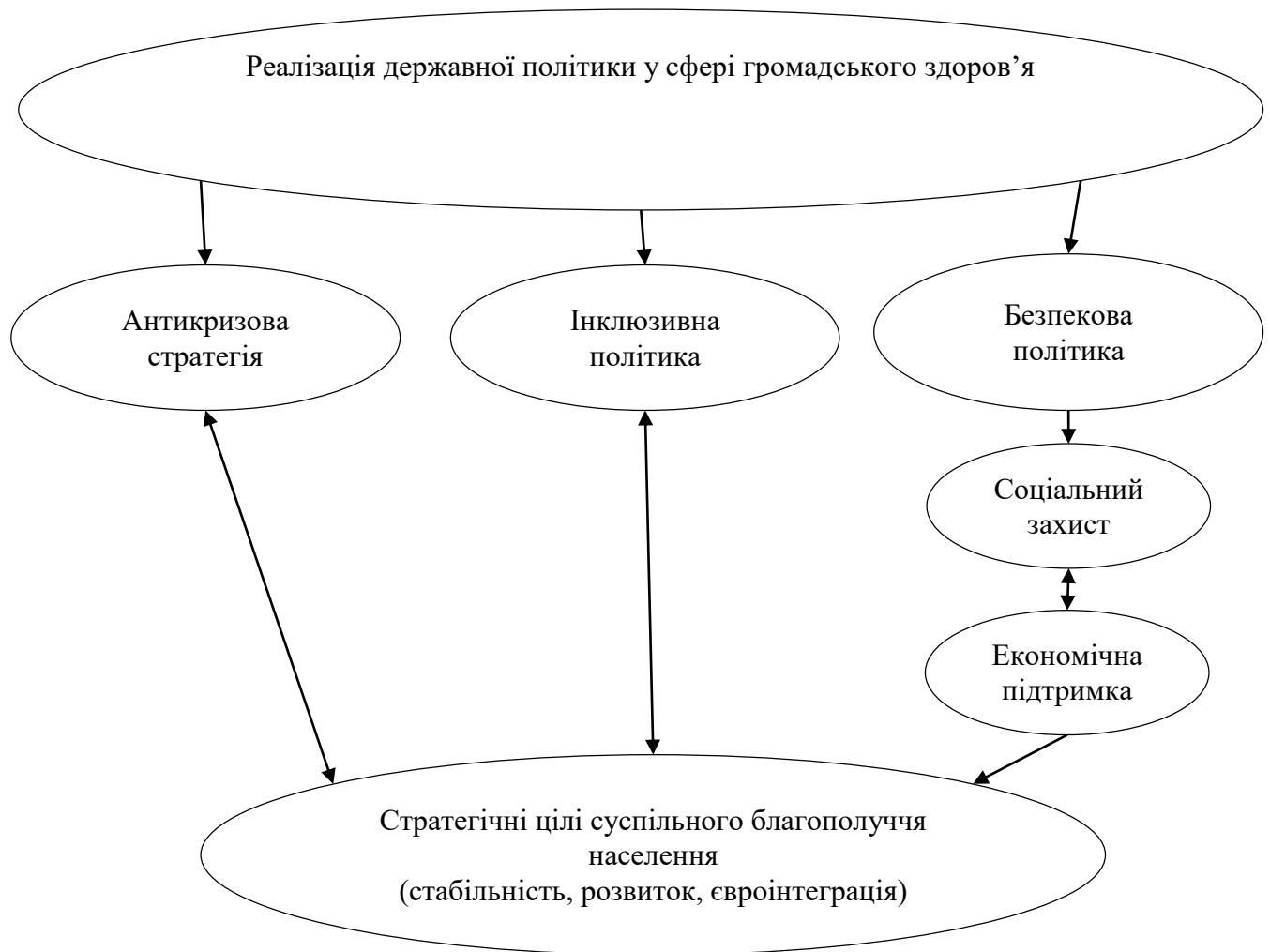

Рис. 5.1. Реалізація та вдосконалення політики благополуччя в Україні.
Джерело: Розроблено автором.

Вирішення проблем у галузі соціально-економічного розвитку та забезпечення конкурентоспроможності національної економіки вимагає значних капітальних вкладень у розвиток інфраструктури та високих технологій [111, с. 65]. В умовах відволікання державних фінансових ресурсів на боротьбу з епідемією особливо гострою бачиться завдання залучення

додаткових коштів із використанням сучасних фінансових інструментів. У цьому доцільно розглянути можливість випуску спеціальних облігаційних позик із наданням потенційним інвесторам додаткових державних гарантій надійності. Зокрема, можна використати досвід, коли з метою залучення широкого кола інвесторів надавали гарантії викупу цих облігацій за номіналом у разі падіння їх ринкової вартості нижче за номінальну.

Забезпечення виконання цих вимог неможливо без трансформації бізнес-моделей, застосування інноваційних цифрових сервісів та технологій. Важливість та необхідність інноваційного розвитку цифрових технологій відзначається у багатьох дослідженнях. З одного боку, соціально-економічна нестабільність, що породжується хвилеподібним характером епідемій викликає фінансові втрати у багатьох галузях економіки і тим самим гальмує реалізацію зазначених вимог. Проте, з іншого боку, епідемії дали поштовх розвитку дистанційних методів професійної комунікації, сприяючи цим ширшій цифровізації операційної діяльності підприємств та освітніх установ.

Епідеміологічні впливи виявили необхідність розробки та впровадження превентивних заходів, націлених на зниження негативного впливу глобальних ризиків на економічні процеси та галузеві ринки. До таких заходів належить, зокрема, розробка вакцин, здатних захистити від нових постійно мутуючих штамів, які можуть з'явитися у майбутньому [89]. Необхідно акцентувати увагу на економічних та управлінських аспектах зниження тяжкості наслідків реалізації глобальних важкопередбачуваних епідеміологічних впливів.

Складність нейтралізації таких ризиків пов'язана з такими факторами: відсутністю інформації про випадковий момент їх реалізації, джерело виникнення та вражаючі властивості; психологічною та фізичною втомою медичного персоналу, що тривалий час здійснює безперервну боротьбу з епідеміологічними впливами; наявністю мультиплікативного ефекту спільного впливу епідеміологічних та інших глобальних ризиків та впливів; низьким ступенем ефективності превентивних заходів управління ризиками для низки галузей, що несуть найбільшу шкоду від активації епідеміологічних

впливів; відсутністю необхідної координації зусиль різних країн, розділених політичними та економічними.

До другої групи варто віднести фактори креативності державних службовців, власників та менеджменту бізнесу, що визначають їхню здатність працювати в нових умовах сучасного мінливого світу. Серед цих чинників такі: психологічна готовність до роботи в умовах невизначеності та швидких змін; креативність мислення; розуміння необхідності перебудовувати бізнес-моделі відповідно до викликів часу; розуміння та готовність постійного вдосконалення професійного рівня, освоєння нових технологій здійснення професійної діяльності та інструментів підвищення соціально-економічної безпеки та фінансової стійкості.

На підставі системного аналізу відомих методів та інструментів підвищення економічної безпеки та фінансової міцності доцільно виділити низку ключових методів та інструментів державного управління ризиками, застосування яких необхідне для зниження негативного впливу глобальних ризиків. До основних методів відносять: реструктуризацію витрат відповідно до тенденцій ринкової кон'юнктури; облік структури витрат, рівня економічної рентабельності та можливого погіршення ринкової кон'юнктури за прибутком до сплати відсотків та податків при визначенні допустимого обсягу, прийнятних умов залучення кредитних ресурсів; недопущення морального старіння бізнесу та своєчасна перебудова бізнес-моделей [159; 178; 288].

Важливим є застосування з урахуванням можливостей масштабу бізнесу сучасних інструментів аналізу даних при прийнятті управлінських, інвестиційних та фінансових рішень; використання сучасних економічних проблемно орієнтованих інструментів фінансування при прийнятті управлінських, інвестиційних та фінансових рішень, що особливо надається актуальним для компаній, які реалізують соціальні проєкти та проєкти «зеленої» економіки; диверсифікація бізнесу, лімітування кредитних і валютних ризиків (додаток 14).

Розглядаючи практичне застосування зазначених інструментів, не можна не враховувати, що можливості та ефективність їх використання суттєво залежать від виду бізнесу і для низки галузей, які значною мірою страждають від глобальних епідеміологічних ризиків. Ключова роль у зниженні негативних наслідків глобальних епідеміологічних ризиків залишається за розривом кільцевих структур ризиків за допомогою масової вакцинації, що забезпечують оперативну реакцію на нові глобальні епідеміологічні впливи та викликані внаслідок їх активації інфекції.

Держава громадянського добробуту має сприяти більш справедливому розподілу багатств, забезпечуючи підтримку найбільш вразливих верств населення та створюючи умови для соціальної мобільності. Це вимагає не лише фінансових вкладень, але й ефективної політики, спрямованої на інтеграцію різних соціальних груп, підтримку малозабезпечених та розвиток програм, що стимулюють соціально-економічну активність та інновації.

Благополуччя також означає здатність вести довге і здорове життя, маючи доступ до медичних послуг і здорового способу життя. Важливою складовою благополуччя є можливість впливати на рішення, які приймаються в суспільстві, відчувати свою причетність і вагомість у демократичних процесах. Крім того, життя в соціумі, де кожного поважають і цінують, де панує соціальна справедливість і рівність, є невід'ємною частиною громадянського благополуччя [284, с. 42-43]. Тому концепція громадянського благополуччя виходить за межі суто матеріальних показників та охоплює низку факторів, що сприяють загальному добробуту і гармонійному розвитку особистості в соціальному середовищі.

Сучасні держави стикаються з безліччю викликів, пов'язаних із соціально-економічними трансформаціями, які вимагають адаптації традиційних моделей державної політики. Одним із ключових аспектів є реформування систем соціального захисту, що повинно враховувати нові економічні реалії та потреби населення. У відповідь на збільшення нестабільної зайнятості та зростання частки самозайнятих осіб, держава

повинна розробити механізми, що забезпечують соціальну захищеність цих категорій працівників, зокрема шляхом створення універсальних систем соціального страхування.

Успішне функціонування громадянського добробуту також залежить від ефективного управління ресурсами та забезпечення фінансової стабільності. У сучасних умовах багато країн стикаються з проблемою зростання державного боргу та дефіциту бюджету, що вимагає пошуку нових джерел фінансування соціальних програм. Це може включати підвищення ефективності збору податків, боротьбу з ухиленням від сплати податків та корупцією, а також впровадження прогресивного оподаткування, що сприятиме більш справедливому розподілу доходів.

Важливою складовою стратегії добробуту є інвестування в людський капітал, що є особливо важливим сьогодні для України під час війни. Це поєднує розвиток системи освіти, що має відповідати вимогам сучасного ринку праці, та забезпечення доступу до якісної медичної допомоги. Окрім цього, необхідно створювати умови для безперервного навчання та підвищення кваліфікації, що дозволить громадянам адаптуватися до змін у технологічному середовищі та зберігати конкурентоспроможність на ринку праці та швидкості відновлення економіки і зруйнованих територій.

Значну увагу доцільно приділити і питанням соціальної інтеграції та боротьбі з бідністю, соціальні програми повинні бути спрямовані не лише на підтримку малозабезпечених верств населення, але й на створення можливостей для їхньої самореалізації та соціальної мобільності. Інновації та цифрові технології відкривають нові можливості для покращення ефективності державних послуг і підвищення рівня громадського благополуччя. Впровадження електронного урядування, цифрових платформ для надання соціальних послуг та інноваційних підходів до охорони здоров'я та освіти можуть значно підвищити доступність та якість зазначених послуг [255].

Необхідно впроваджувати комплексний підхід, що поєднує співпрацю

між урядом, бізнесом та громадянським суспільством, суспільно-владна взаємодія може сприяти більш ефективному вирішенню соціально-економічних проблем та забезпеченню розвитку суспільства. Державна політика громадського благополуччя на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій стикається з численними викликами, серед яких війна в Україні є однією з найгостріших проблем. Війна не лише спричиняє фізичні руйнування, але й значно впливає на соціально-економічний стан, погіршуючи умови життя усім громадян.

У відповідь на ці виклики, державна політика мусить оперативно адаптуватися, мобілізуючи ресурси для підтримки Збройних Сил України та забезпечення потреб постраждалого від війни населення. Така підтримка сьогодні відіграє важливу роль у державній політиці громадського благополуччя, дозволяючи залучати додаткові ресурси для підтримки військових та цивільного населення. У сучасних умовах соціально-економічних трансформацій та загроз війни, держава повинна активно сприяти розвитку благодійності, створюючи прозорі механізми для збору та розподілу коштів. Це включає надання податкових пільг для благодійників, а також забезпечення відкритості та підзвітності у використанні донатів.

Зазначена державна політика сприяє не лише підвищенню ефективності обороноздатності країни, але й зміцненню соціальної стабільності, допомагаючи громадянам, які постраждали від війни. На сучасному етапі держава повинна бути орієнтована на підтримку усіх верств населення, що передбачає не лише соціально-економічну допомогу, але й забезпечення психологічної підтримки, доступу до медичних послуг та життєво необхідних ресурсів. Умови війни вимагають від держави розробки комплексних програм підтримки, що включають як короткострокові заходи, так і довгострокові стратегії відновлення. Залучення міжнародної підтримки та співпраця з громадянським суспільством є важливими елементами реалізації державної політики, спрямованої на забезпечення відновлення країни.

Державна політика громадського благополуччя також повинна

акцентувати увагу на розвиток людського капіталу, отож, інвестиції в освіту, охорону здоров'я та професійне навчання є критично важливими для забезпечення стабільності та процвітання суспільства [40; 151; 279]. Війна значно ускладнює реалізацію цих завдань, але саме в такі моменти особливо важливо підтримувати населення, надаючи їм необхідні ресурси для розвитку та самореалізації. Державна політика, спрямована на підтримку соціальної справедливості та рівних можливостей допомагає зменшити негативні наслідки війни та сприяє соціальній згуртованості.

Безумовно, існує проблема як правова, так і моральна – втручання держави у рішення людини щодо розпорядження його власним додатковим доходом. Низка систем соціального забезпечення виникли не в результаті державної діяльності, а в результаті поєднання взаємної відповідальності та співпраці. Ідея прав людини на гідне життя, це право на благополуччя та гідне життя досі не має однозначного трактування, і в різних політичних доктринах це право набуває різного звучання [295, с. 74-75]. Проголошення прав людини пов'язане з моральним прогресом, історичними процесами гуманізації та емансипації, що розуміється насамперед як звільнення від залежності соціально-економічного характеру, що формують той чи інший ступінь економічної нерівності.

Держава громадського добробуту підриває соціально-економічне зростання, з економічного погляду економічний розвиток важливіший для добробуту, ніж соціально-економічне забезпечення. Зокрема представники світового банку, стверджували, що права власності та ринкова економіка мають важливе значення для зростання, отже, для захисту бідних, тобто соціальна підтримка ґрунтується на економіці. Однак, сама підтримка є цілою галуззю економіки, функціонування якої сприяє соціально-економічному зростанню.

У соціальному контексті державна політика громадського добробуту заохочує залежність і люди потрапляють у пастку бідності, однак дані про динаміку бідності показують, що бідність та залежність не є довгостроковими,

а впливають на людей на різних етапах життєвого циклу [318]. Там, де бідні люди виключені із мереж соціальної підтримки, бідність стає проблемою, що переходить із покоління до покоління. Зважаючи на це, за останні тридцять років у багатьох країнах консенсус щодо того, що держава має в абсолютній формі сприяти соціальному забезпеченню, похитнувся.

На сучасному етапі соціально-економічних трансформацій важливо розглядати громадське благополуччя як комплексний та багатогранний феномен. Держава загального добробуту відіграє ключову роль у забезпеченні цього благополуччя, надаючи підтримку та захист своїм громадянам. Проте для досягнення успіху в цій сфері необхідно враховувати нові виклики та можливості, які постають перед суспільством у зв'язку з глобалізацією, технологічними змінами та економічною нестабільністю, соціальна справедливість та рівність можливостей є важливими складовими громадського благополуччя.

У сучасному світі, де нерівність стає все більш помітною, державна політика добробуту повинна розробляти та впроваджувати політики, що спрямовані на зменшення розриву між багатими та бідними. Зазначене охоплює підтримку малозабезпечених верств населення, створення умов для соціальної мобільності та забезпечення рівного доступу до ресурсів та можливостей для всіх громадян. Ідея добробуту громадян знаходить своє втілення у необхідності та вдосконаленні державного соціального забезпечення (додаток 1). Особливу роль її реалізації має державна система соціального страхування, проте окреслити з точністю кордону та критерії, відповідно до яких державну політику можна було б визначити як відповідну державі загального добробуту, досить складно.

У країнах із різною організацією публічного управління ідея добробуту визначається особливостями державної соціально-економічної політики. Економічні кризи останніх років ставлять перед необхідністю включення в модернізаційний проєкт не лише соціально-економічного зростання, а й інших параметрів, що мають гуманітарний, екологічний, етичний зміст на сучасному

етапі соціально-економічних трансформацій. Соціальна несправедливість, і перш за все бідність, означає не тільки реальні нерівності, але й зникнення перспектив розвитку на сучасному етапі для усього населення.

Завдяки неоіндустріальному розвитку суспільство зазнає трансформацій у всіх соціальних процесах, які відбуваються в ньому. Це створює нові можливості для вирішення проблем осіб з обмеженими можливостями здоров'я. Актуальність досліджень у цій сфері обумовлена зростанням ролі соціальних факторів у забезпеченні економічного розвитку.

На перший план виходять джерела та чинники підвищення соціального благополуччя суспільства. Кількісний ріст соціальних структур у різних сферах призводить до якісно нових явищ, таких як вища ступінь інклюзії в соціальних процесах. Здоров'я – як інтелектуальне, так і фізичне – є основою благополуччя кожної людини. Для мінімізації майбутніх загроз життю та здоров'ю важливо знизити їхню ймовірність і передбачити механізми захисту.

У такій парадигмі страхування життя та здоров'я осіб з обмеженими можливостями здоров'я стає ключовим чинником зростання соціального благополуччя та фінансовим інструментом захисту. Цей вид страхування допомагає долати непередбачені фінансові труднощі, пов'язані з підтримкою здоров'я, та сприяє забезпеченню стабільності й впевненості для людей з інвалідністю.

Науковий інтерес до проблем підвищення добробуту людини зростає в сучасних умовах. Вітчизняні дослідження зосереджуються на соціальному захисті осіб з обмеженими можливостями здоров'я та шляхах підвищення їхнього благополуччя. Забезпечення їхнього добробуту можливе завдяки мінімізації нерівності у доступі до медичних і соціальних послуг. Проблематика страхування життя та здоров'я є важливим аспектом наукових дискусій.

Водночас питання підвищення соціального благополуччя осіб з обмеженими можливостями здоров'я стикається з бар'єрами, зокрема через недостатню інклюзивність ринку страхування. Однак вирішення цих проблем

має важливе значення для всього суспільства, оскільки це сприяє підвищенню рівня соціальної згуртованості та добробуту.

Четверта промислова революція здійснює глибокий вплив на економічну трансформацію та соціальне благополуччя всіх верств суспільства. Сучасне розуміння соціального благополуччя визначається як процес інклюзивного соціального розвитку. Це поняття включає сукупність інноваційних методів, засобів і підходів, що поєднують соціальний та економічний аспекти у межах національних держав.

В умовах інклюзивного соціального розвитку формуються нові тенденції, серед яких:

1. впровадження цифрових технологій, які створюють нові форми соціального благополуччя;
2. розширення сфери послуг;
3. використання гнучких форм організації праці у виробничих процесах;
4. виникнення нових соціальних рухів;
5. посилення культурного плюралізму та фрагментації;
6. формування глобальних ідентичностей та культурних цінностей;
7. безперервна трансформація суспільства, у межах якої культура, ідеї та різні галузі перебувають у стані динамічної конвергенції.

Поняття «соціальне благополуччя» відображає стабільність і сприяння розвитку суспільства, а також постійну модифікацію відносин між учасниками економіки. Динамічне соціальне благополуччя включає розвиток емоційно-моральних, культурних та соціальних процесів, які стимулюють інновації та швидку адаптацію до змін у суспільстві.

Особливу увагу приділяється взаємодії з особами з обмеженими можливостями здоров'я. Їхнє соціальне благополуччя формується через підтримку інклюзивності, дифузії інноваційних підходів та інтеграцію до суспільних процесів. Результатом таких трансформацій стає новий соціальний порядок, побудований на основі багатосторонніх домовленостей між

окремими особами та групами.

Під впливом технологічної модернізації якість соціальних процесів поліпшується у таких напрямках:

- зміцнення психологічного, емоційного та етичного компонентів життя;
- формування здорового способу життя, інтересів та цінностей;
- розширення доступу до якісних медичних послуг та інновацій.

Ці зміни сприяють підвищенню загального соціального благополуччя, створюючи умови для сталого розвитку суспільства. Отже, соціальні досягнення можна розглядати як фактор безперервного соціального благополуччя, тобто як специфічну межу сучасного відкритого суспільства. У ході накопичення соціальних досягнень формується культура соціального благополуччя, під якою розуміється ситуація, коли індивідуальні уподобання відображають як соціальні характеристики, так і соціальні цінності, спосіб життя, якісне споживання тощо. буд. У суспільстві підвищення якості споживання змінює його структуру, у результаті:

- 1) безперервно заохочуються інноваційні дії, щоб забезпечити стимули до креативної праці;
- 2) якість життя стає ключовою ознакою статусного диференціювання всіх соціальних груп;
- 3) якість споживання формує інші – суб'єктивні – критерії задоволеності всіх членів суспільства.

У цих умовах характер праці та спосіб життя людей потребує сталого зростання рівня доходів та якості життя. Однак багато подій, що відбуваються в економічному середовищі, які впливають на добробут людей, вкрай складно контролювати. Можлива ймовірність несприятливих наслідків – це ризик. Людина постійно стикається з ризиками. Основними їх є втрата здоров'я внаслідок захворювання чи нещасного випадку.

Одним із перспективних інструментів фінансового ринку виступає страхування життя [8]. Саме завдяки йому можливе вирішення багатьох

проблем осіб з обмеженими можливостями здоров'я. Страхування життя дозволяє захистити індивіда від непередбачуваних і, як правило, несприятливих подій у майбутньому, а також виконує заощаджувальну функцію, дозволяючи зберегти та накопичити кошти.

Сьогодні оновлюються ті форми та методи страхування (ризикове, накопичувальне, інвестиційне страхування життя, пайове страхування життя тощо), за допомогою яких воно захищає людину від багатьох ризиків. Наприклад, накопичувальне страхування життя є інструментом забезпечення добробуту людини у майбутньому. Воно активно використовується для формування індивідуальних фінансових стратегій.

Як механізм підвищення благополуччя громадян накопичувальне страхування життя забезпечує одночасно і страхування життя і здоров'я, і накопичення певної грошової суми, визначеної договором страхування, протягом тривалого терміну. Іншими словами, у продукті накопичувального страхування життя комплексно поєднується накопичувальна та захисна компонента. Накопичувальна компонента забезпечує формування захисного фонду на майбутнє, дозволяє досягати довгострокових фінансових цілей та диверсифікувати фінансові ресурси. Захисна компонента гарантує страхове покриття при настанні страхового випадку.

Сучасні зміни в соціальному житті зумовлюють трансформацію ролі страхування як важливого інструменту соціального благополуччя. Воно не лише забезпечує захист від непередбачених витрат, але й сприяє фінансовій стабільності та економічному зростанню. Особливо актуальними є питання трансформації індивідуального добробуту, ролі людей у суспільстві та перегляду критеріїв благополуччя. Це стає основою для створення нових механізмів соціальної інтеграції та підтримки.

Особливого значення набуває забезпечення прав і потреб осіб з обмеженими можливостями здоров'я, які залишаються найуразливішою групою населення. Дослідження підтверджують, що вищий рівень соціальної активності та інтеграції позитивно впливає на якість і тривалість їхнього

життя. На тлі демографічних змін, пов'язаних зі збільшенням тривалості життя, саме соціальне страхування стає основним механізмом підтримки цієї групи, сприяючи зменшенню соціальної нерівності.

Обов'язкове медичне страхування є прикладом дієвого інструменту, що гарантує доступ до базових медичних послуг для всіх громадян. Воно забезпечує фінансову підтримку у випадку хвороби, сприяє збереженню здоров'я населення та підтримує соціальну рівність. В умовах технологічної та економічної модернізації страхування виступає основою для інтеграції економічних і соціальних аспектів у загальну концепцію добробуту.

Добровільне страхування життя стає важливим інструментом фінансового захисту, навіть у країнах, де медична допомога гарантована державою. У разі складної ситуації, що потребує тривалого та дорогого лікування, страхування життя забезпечує фінансову підтримку, дозволяючи уникнути значних витрат. Поліси страхування адаптовані до різних життєвих потреб, таких як іпотека, подорожі, заняття спортом, підтримка дітей або осіб із обмеженими можливостями здоров'я. Це робить страхування незамінним для тих, хто прагне убезпечити себе та своїх близьких від можливих фінансових ризиків.

Особлива увага приділяється розробці програм страхування для осіб із обмеженими можливостями здоров'я, які стикаються з численними труднощами у повсякденному житті. Програми страхування для цієї категорії населення враховують їхні специфічні потреби, такі як доступ до медичних послуг, транспортного обслуговування та адаптованих житлових умов. Проте, у порівнянні з минулим, можливості страхування для осіб з обмеженими можливостями значно розширилися, що створює умови для покращення їхнього добробуту.

Цифрові технології відіграють важливу роль у підвищенні рівня життя осіб із обмеженими можливостями. Вони сприяють покращенню доступу до базових ресурсів, таких як харчування, лікування та соціальне обслуговування. Одночасно це стосується і забезпечення їхніх прав на якісні

житлові умови, екологічне середовище та розширення спектру послуг соціального страхування. Завдяки цим змінам досягається баланс між історично обумовленими потребами та сучасними стандартами життя осіб із обмеженими можливостями здоров'я.

У ринковій системі створені найкращі умови для забезпечення благополуччя та задоволеності життям. Зростання доходів населення у сучасній Росії сприяє покращенню споживчих настроїв, що призводить до змін у ціннісних орієнтаціях: від ощадливості та аскетизму до індивідуалізації та самореалізації. Пріоритет приватного життя над соціальним став однією з основних тенденцій трансформації свідомості, що значною мірою впливає на характер свободи вибору, включаючи осіб з обмеженими можливостями здоров'я.

У сучасних умовах дедалі важливішим стає розвиток системи соціальних послуг: освіти, охорони здоров'я, професійної підготовки та перекваліфікації. Проте обсяги державного фінансування соціальних програм залишаються недостатніми для відповідності потребам четвертої промислової революції та вирішення гострих соціальних проблем, таких як бідність. Це свідчить про необхідність удосконалення механізмів соціального захисту та підвищення ефективності використання ресурсів.

Економічна теорія пропонує низку підходів до регулювання соціальних аспектів ринкової системи, пов'язаних із іменами реформістських економістів, таких як Дж. Гобсон, Т. Веблен, Дж. Коммонс, У. Мітчелл та Дж.М. Кларк. Вони досліджували соціальну неефективність ринкової системи, конфлікт між приватними та суспільними критеріями економічної ефективності, нерівномірний доступ до соціальних послуг, а також проблеми соціальної та майнової нерівності. Ці ідеї залишаються актуальними у формуванні політики соціального захисту в умовах сучасної економіки.

Соціально-економічна політика, спрямована на покращення добробуту населення, включає розвиток соціального законодавства, системи соціального страхування та інших механізмів підтримки населення. Економічні та

соціальні кризи продемонстрували необхідність інтеграції соціальної політики з економічною для забезпечення стабільності та ефективності. У другій половині XX століття ідея державної відповідальності за соціальну стабільність стала ключовою в побудові політики добробуту, що передбачає забезпечення мінімального рівня добробуту для кожного громадянина.

Сучасні виклики, зумовлені четвертою промисловою революцією, визначили нові підходи до соціально-економічної політики. Вони охоплюють такі напрямки, як програми соціального забезпечення, система соціальних послуг, державне житлове будівництво, заходи антициклічної політики, регулювання економічного зростання та охорона навколишнього середовища. Ці заходи мають на меті створення умов для підвищення якості життя громадян та забезпечення доступу до необхідних ресурсів.

Особливу увагу в соціальній політиці приділяють особам із обмеженими можливостями здоров'я. Державна підтримка у цій сфері включає вдосконалення системи охорони здоров'я, соціального страхування, освіти, забезпечення житлом і персонального соціального забезпечення. Забезпечення безперервного соціального благополуччя є ключовою умовою для повноцінної участі таких осіб у житті суспільства, що гарантує їхній рівний доступ до всіх сфер громадського життя. Система соціального забезпечення охоплює різноманітні програми, які забезпечують надання грошових виплат та медичних послуг різним категоріям населення. Основними напрямками є пенсії по старості, непрацездатності та у зв'язку зі смертю годувальника, виплати у разі хвороби та материнства, а також компенсації за виробничі каліцтва. Крім того, система включає допомоги безробітним і сімейні виплати, що сприяють стабільності громадян у складних життєвих обставинах.

У межах неоіндустріального розвитку та зростаючого суспільного запиту на соціальне законодавство, велику роль почали відігравати програми благополуччя, які впроваджуються на корпоративному рівні. Ці програми є частиною соціального захисту працівників і також сприяють розвитку соціального законодавства, покращуючи рівень життя в компаніях і

забезпечуючи додаткові гарантії для працівників.

Корпоративні програми у сфері благополуччя, такі як пенсійні фонди та групове страхування, виконують кілька важливих функцій для компаній. Вони не тільки допомагають залучати кваліфікованих працівників, включаючи осіб з обмеженими можливостями здоров'я, а й сприяють утриманню кадрів у компанії. Крім того, ці програми допомагають створювати атмосферу партнерства між працівниками та роботодавцями, що позитивно впливає на корпоративний клімат. Система благополуччя також служить інструментом реклами соціально відповідальної компанії, підвищуючи її імідж у суспільстві. Впровадження таких програм дозволяє компаніям продемонструвати свою зацікавленість у благополуччі своїх працівників і відповідальність перед суспільством. Це не лише вигідно з бізнесової точки зору, але й важливо для підтримки морального клімату в організації.

Загалом, демократизація економічної системи та акцент на розвитку прав людини стали глобальними тенденціями, що сприяють становленню більш інклюзивного суспільства. Вони забезпечують розширення можливостей для осіб з обмеженими можливостями здоров'я, даючи їм доступ до повноцінного життя, рівних прав і можливості брати участь у всіх сферах суспільної діяльності. Загалом, розвиток соціальних аспектів для осіб з обмеженими можливостями визначається процесами неоіндустріального розвитку країни, що відображаються в кількох ключових напрямках.

Зростає попит на екологічно чисте та якісне продовольство, що стає важливим фактором для осіб з обмеженими можливостями здоров'я, які шукають продукти, що не лише відповідають їхнім потребам, а й забезпечують високу якість життя. Висока доступність таких продуктів також є важливим аспектом у загальній оцінці їхнього рівня. Серед нематеріальних благ зростає значення соціальних виплат у разі ризиків життя та здоров'я, що забезпечуються через різноманітні форми страхування. Це стає ключовим елементом підтримки фінансової стабільності осіб з обмеженими можливостями здоров'я, забезпечуючи їм необхідний рівень безпеки в разі

настання непередбачуваних ситуацій.

Істотним аспектом є зростання вимог до якості житла, яке стає все більш цифровізованим та зручним для осіб з обмеженими можливостями. Сучасні технології допомагають створювати доступніші умови для проживання, що підвищує комфорт і незалежність людей. Це в свою чергу сприяє поліпшенню їхнього життя і самостійності, зменшуючи бар'єри для інтеграції в суспільство. Значну роль у структурі особистого споживання відіграють також послуги, зокрема інформаційні та туристичні, які стали необхідними для багатьох осіб з обмеженими можливостями. Вони допомагають задовольняти різноманітні потреби в освіті, комунікаціях і культурних заходах, розширюючи можливості для самореалізації та соціальної інтеграції.

Нарешті, посилена увага до екологічної обстановки та безпеки навколишнього середовища зумовлює зростання потреби в безпечному та чистому оточенні. Це особливо важливо для осіб з обмеженими можливостями здоров'я, оскільки забезпечення сприятливого середовища безпечне для їхнього здоров'я є важливим аспектом досягнення соціального благополуччя та якості життя. У сукупності ці фактори формують нову модель споживання, яка визначає зміни в потребах та вимогах осіб з обмеженими можливостями здоров'я. Вони вимагають додаткових витрат на покупку якісніших товарів і послуг, що надають можливість підвищити умови життя та забезпечити максимальний рівень соціального благополуччя.

Розвиток системи соціального страхування є ключовим елементом, що визначає можливості осіб з обмеженими можливостями здоров'я для забезпечення матеріальної стабільності та соціальної підтримки. Залучення цих осіб до активної соціальної діяльності, забезпечення їхніх прав на рівний доступ до ресурсів є важливими складовими процесу інтеграції в суспільство. Підвищення рівня соціального страхування дозволяє зменшити фінансові ризики та підвищити якість життя цієї категорії громадян, забезпечуючи їм доступ до необхідних медичних послуг та фінансової підтримки.

Важливою умовою для забезпечення повноцінної участі осіб з

обмеженими можливостями здоров'я в соціальному житті є розширення державної та громадської підтримки. Завдяки наданню соціальних послуг, зокрема через розвиток системи страхування, ці люди можуть реалізувати свої економічні інтереси, брати участь у професійній діяльності та розвитку.

Зазначене сприяє не лише їхньому соціальному становищу, але й поліпшенню загального економічного стану країни, оскільки дозволяє повніше використовувати потенціал усіх громадян. У результаті, розвиток системи соціального страхування для осіб з обмеженими можливостями здоров'я є необхідною попередньою умовою для інтеграції цих осіб у соціальне та економічне життя країни. Це забезпечує не лише їхні права на соціальний захист, а й стимулює активну участь у розвитку суспільства, створюючи рівні можливості для всіх верств населення.

5.2. Механізми реалізації державної політики суспільного благополуччя в умовах повномасштабного вторгнення РФ та глобальних загроз

Суспільне благополуччя є основною метою державної політики, оскільки воно безпосередньо впливає на якість життя громадян і рівень соціальної стабільності в країні. В Україні, як і в інших країнах, основна роль публічної адміністрації полягає в тому, щоб створювати умови для добробуту громадян, що забезпечуються через соціальні, економічні та культурні політики.

Під благополуччям розуміється не тільки матеріальний рівень життя, але й доступ до соціальних послуг, медичного обслуговування, можливостей для розвитку, рівність перед законом і загальна безпека. Суспільне благополуччя - це комплексний показник, який охоплює різні аспекти життя, включаючи економічні, соціальні та екологічні компоненти.

Механізми публічного управління, спрямовані на забезпечення благополуччя, охоплюють численні аспекти державної діяльності. Це

передусім реалізація соціальної політики, спрямованої на підтримку найбільш вразливих верств населення, забезпечення рівного доступу до ресурсів та послуг, розвиток соціальних інфраструктур. Важливими елементами є також політики у сфері охорони здоров'я, освіти, житлово-комунального господарства та інші напрямки, що забезпечують стабільність у суспільстві. У сучасному контексті механізми публічного управління включають активне використання цифрових технологій для надання послуг, розвиток інтегрованих систем та удосконалення управлінських практик, що дозволяють досягти кращих результатів.

Одним з головних завдань, яке ставить перед собою публічне управління, є створення сприятливих умов для кожного громадянина, щоб він мав можливість задовольняти свої базові потреби та забезпечувати своє майбутнє. Це включає ефективне управління економічними ресурсами, захист прав людини, сприяння рівним можливостям і доступу до соціальних благ. Суспільне благополуччя безпосередньо залежить від того, як органи публічної влади організовують і координують всієї цієї діяльності.

У рамках публічного управління для досягнення суспільного благополуччя важливими є політики, що сприяють розвитку соціальної інфраструктури та підтримці економічної стабільності. В Україні одним із найбільш значущих напрямків є соціальна політика, яка включає систему соціальних виплат, пенсійне забезпечення, допомогу малозабезпеченим родинам, а також пільговий доступ до освіти, медицини і житла для вразливих верств населення. У контексті пандемії COVID-19 соціальні ініціативи стали ще більш актуальними, оскільки необхідність підтримки безробітних, закритих підприємств і малого бізнесу вимагала розробки нових механізмів допомоги та посилення ролі держави в економічній сфері.

Одним із важливих аспектів є реформування публічного управління в Україні. Реалізація таких реформ, як децентралізація, надання місцевим органам влади більших повноважень, значно покращила якість надання адміністративних послуг і доступ до базових соціальних благ на місцевому

рівні. Перехід до цифрового управління та автоматизація процесів також стала значною частиною стратегії покращення публічного управління, що сприяє підвищенню ефективності адміністративних органів і зменшенню бюрократичних бар'єрів.

Крім того, важливою частиною забезпечення благополуччя є державна програма розвитку економіки, яка включає стимули для підприємств, малий та середній бізнес, розвиток інфраструктури і підтримку інноваційних технологій. Завдяки програмам розвитку інвестицій та стимулювання бізнесу, державні органи намагаються створити умови для економічного зростання, що позитивно позначається на рівні життя населення, створюючи нові робочі місця і збільшуючи доходи громадян.

Незважаючи на прогрес у розвитку публічного управління, в Україні існує низка проблем, які ускладнюють досягнення високого рівня благополуччя для громадян. Однією з основних перешкод є нерівномірний розподіл ресурсів між різними регіонами країни, що призводить до соціальної нерівності. Наприклад, у сільських районах та малих містах доступ до якісних соціальних послуг, освіти, охорони здоров'я та інфраструктури залишається обмеженим, що знижує рівень життя населення. Тому важливо не лише надавати фінансову підтримку, а й ефективно управляти ресурсами на місцевому рівні, забезпечуючи рівні можливості для всіх громадян.

Іншою проблемою є недостатня ефективність державних програм і ініціатив, спрямованих на соціальну підтримку. Наприклад, пенсійна реформа в Україні досі викликає обговорення через невисокі виплати, недосконалість системи та складнощі, з якими стикаються громадяни при оформленні пільг і соціальних допомог. Крім того, не завжди вдалося забезпечити належний рівень фінансування для ключових сфер – медицини, освіти та соціального захисту. Затримки в реалізації реформ і проблеми з корупцією також ставлять під загрозу ефективність урядових ініціатив, спрямованих на покращення соціального благополуччя.

Ще однією важливою проблемою є проблема безробіття і низької

зайнятості серед молоді та осіб старшого віку. Багато людей не можуть знайти стабільну роботу, що створює економічну нестабільність для багатьох сімей. Відсутність достатньої кількості робочих місць, особливо в малих населених пунктах, а також низька якість навчальних програм і недостатня кількість навчальних місць вимагають уваги з боку урядових структур. Тому державні ініціативи повинні зосереджуватися на підтримці малого та середнього бізнесу, розвитку нових галузей та стимулюванні підприємництва, щоб створити більше можливостей для зайнятості та економічного розвитку.

Для подолання існуючих проблем та забезпечення сталого благополуччя громадян в Україні необхідно здійснити низку важливих реформ у сфері публічного управління. Одним із ключових кроків є вдосконалення системи міжрегіонального розвитку та забезпечення рівного доступу до соціальних послуг. Це включає в себе інвестування в інфраструктуру, підтримку сільських та віддалених регіонів, а також стимулювання підприємницької активності в місцевих громадах. Покращення зв'язку між державними і місцевими органами влади є критично важливим для забезпечення більш ефективного розподілу ресурсів та ресурсного забезпечення на місцях.

Наступним важливим аспектом є зміцнення державних програм у сферах освіти, охорони здоров'я та соціального захисту. Удосконалення пенсійної системи, реформа медицини, доступність високоякісних медичних послуг для всіх категорій громадян, а також розвиток сучасних освітніх стандартів є необхідними для забезпечення гідного рівня життя. Також важливо активізувати заходи з протидії корупції та підвищити прозорість розподілу державних коштів, що дозволить зменшити соціальну нерівність та підвищити довіру громадян до державних інститутів.

Ключовим завданням для забезпечення благополуччя населення є активна політика зайнятості, спрямована на створення умов для сталого економічного зростання. Для цього важливо стимулювати розвиток підприємництва, що дозволить знизити рівень безробіття та створити нові робочі місця. Не менш важливими є програми професійного навчання та

перекваліфікації для осіб різних вікових категорій, зокрема для молоді та старших працівників. Підтримка малих і середніх підприємств, а також інноваційних галузей, є одним із ефективних інструментів для забезпечення сталого розвитку економіки. Водночас необхідно створити достойні умови праці, боротися з низькою оплатою праці та стимулювати соціально відповідальний бізнес, що позитивно вплине на добробут громадян.

Враховуючи ці завдання, уряд повинен зосередити увагу на низці важливих ініціатив, серед яких підвищення ефективності роботи місцевих органів влади, реформа системи соціального захисту та охорони здоров'я, стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу, а також програми підтримки зайнятості, перекваліфікації та навчання. Окрім того, важливо зміцнити боротьбу з корупцією, забезпечити прозорість державних витрат та створити систему, яка сприятиме сталому розвитку економіки, забезпечуючи рівні можливості для всіх громадян.

Управління благополуччям населення через публічні механізми в Україні є ключовим елементом на шляху до сталого розвитку та поліпшення якості життя громадян. Для досягнення цих цілей необхідно вдосконалювати державну політику, орієнтуючи її на ефективне розподілення ресурсів, забезпечення доступу до базових соціальних послуг та створення рівних можливостей для всіх верств населення. Зокрема, це вимагає модернізації системи управління на місцевому рівні та посилення взаємодії між центральною та місцевою владою. Створення сприятливих умов для розвитку підприємництва та підтримка ініціатив на місцях також сприятимуть зростанню економічного благополуччя населення.

Другим важливим напрямом є боротьба з корупцією та покращення прозорості у використанні державних коштів. Низький рівень довіри громадян до державних інститутів, зокрема через корупційні схеми, значно ускладнює ефективну реалізацію програм соціальної допомоги та соціальних інвестицій. Для поліпшення цієї ситуації необхідно запроваджувати антикорупційні реформи, які підвищать відповідальність органів влади перед громадянами, а

також забезпечити ефективний контроль за державними витратами. Впровадження електронного уряду та створення прозорих механізмів моніторингу бюджету дозволить значно зменшити рівень корупції і сприятиме більш справедливому розподілу ресурсів.

Останнім, але не менш важливим аспектом є зростання державних інвестицій у людський капітал. Без належної уваги до освіти, охорони здоров'я та соціального захисту не можна говорити про довготривале економічне благополуччя нації. Це означає, що держава повинна інвестувати в покращення медичних послуг, створення доступної та якісної освіти, а також впровадження політики, спрямованої на підтримку пенсіонерів, безробітних та інших вразливих верств населення. Тільки комплексний підхід до вирішення соціальних питань, активне залучення громадян до процесів управління та моніторинг ефективності втілення реформ можуть привести до поліпшення рівня життя громадян та сталого розвитку українського суспільства.

Пошук критеріїв суспільного благополуччя дозволяє виділити два аспекти.

Перший аспект - ендогенний (внутрішній), який характеризує суб'єктивні оцінки самого суспільства та його окремих членів щодо того, наскільки комфортно вони почуваються у своєму середовищі. Це своєрідний зріз національного самопочуття, який визначає загальне відчуття добробуту. Бідне суспільство може почуватися досить щасливим, а багате - відчувати незадоволення життям. Наприклад, навіть за матеріального достатку люди можуть вважати, що життя не вдалося.

Другий аспект - екзогенний (зовнішній), який характеризує відповідність національного добробуту світовим критеріям суспільного благополуччя. Ми фокусуємося на цьому аспекті, зосереджуючи увагу на аналізі соціально-економічних критеріїв, що змінювалися в процесі еволюції світової економіки протягом останніх десятиліть.

Відправною точкою нашого дослідження є період 1960-х років, коли в

Україні ще домінували індустріальні критерії розвитку. Основними показниками благополуччя виступали валові обсяги виробництва товарів і сировини, такі як виплавка сталі чи виробництво цементу. Ці критерії визначалися індустріальним типом суспільства, де головним завданням було досягнення кількісних темпів зростання. Проте, така модель розвитку поступово втрачала актуальність через низьку ефективність і великі соціальні витрати.

На тлі глобальних змін економічні та соціальні системи в Україні почали рухатися в бік трансформацій до постіндустріального суспільства. Формування нових критеріїв добробуту стало можливим через інтеграцію до міжнародних інститутів, зміцнення громадянського суспільства та розвиток соціальної інфраструктури. При цьому ключовим викликом залишається необхідність забезпечення балансу між національними особливостями та вимогами світової економіки.

Сучасний стан вимагає переосмислення суспільного благополуччя, враховуючи не лише економічні показники, але й екологічні, освітні, медичні, культурні та соціальні аспекти. Національне благополуччя повинне оцінюватися через призму якісного розвитку, який включає добробут кожної людини як основу стійкого розвитку суспільства в цілому.

У контексті національного господарства України сучасного періоду спостерігається необхідність подолання системних проблем, які залишилися спадком минулого. Перевага сьогодення полягає у зміні підходів до економічного розвитку, зосереджених на інтеграції в глобальні ринки, модернізації промисловості та впровадженні новітніх технологій. Проте, попри позитивні зрушення, в Україні все ще спостерігаються труднощі зі структурною перебудовою економіки, ефективним використанням капіталовкладень та переходом до інтенсивних моделей розвитку.

Одним із ключових аспектів, що стримують економічний прогрес, залишається недостатня увага до людського капіталу та впровадження інновацій. Уроки історії свідчать, що ігнорування інвестицій у якісну освіту,

охорону здоров'я та підтримку науки веде до низької продуктивності праці та економічного застою. У цьому контексті важливо також створити інституційну базу для розвитку малого та середнього бізнесу, який є рушієм інновацій та регіонального розвитку.

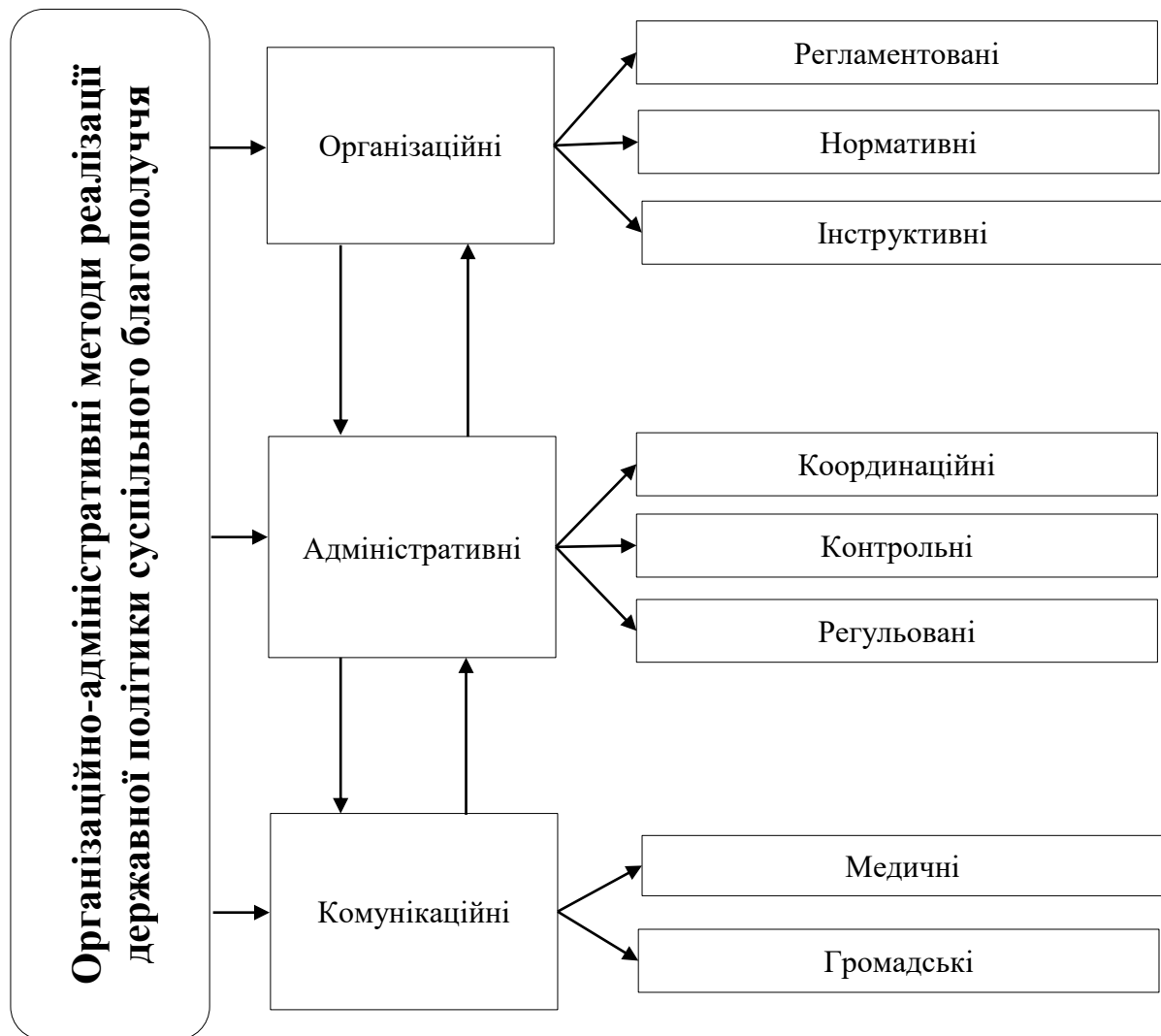

Рис. 1.3. Схема організаційно-адміністративних методів державної політики суспільного благополуччя. Джерело: розроблено автором

Окрім цього, сучасна Україна має зосередитись на формуванні ефективної аграрної політики, яка базується на принципах сталого розвитку. Подолання викликів, пов'язаних із деградацією ґрунтів, низькою

рентабельністю аграрних підприємств та відсутністю сучасної логістичної інфраструктури, потребує комплексного підходу. Відмова від адміністративних методів управління сільським господарством та активізація державно-приватного партнерства дозволить не лише підвищити конкурентоспроможність галузі, а й сприяти її інтеграції у світові економічні процеси.

На жаль, оцінюючи етапи економічного розвитку, можна зробити висновок, що багато досягнень вітчизняної економіки свідчили не про її прогрес, а про глибину системних проблем. Світова економіка у другій половині XX століття зазнала докорінних змін, поступово переходячи від індустріального до постіндустріального типу розвитку. Цей перехід позначився двома глобальними тенденціями – інтенсифікацією процесів глобалізації та соціалізації, що мали на меті гуманізацію суспільного виробництва та інтеграцію інноваційних підходів. Українська економіка залишалася зорієнтованою на екстенсивне зростання, нехтуючи необхідністю інноваційного прориву та створення умов для людського капіталу.

Внутрішні орієнтири економічного та соціального розвитку країни стали суперечити світовим. Наприклад, нові критерії соціально-економічного благополуччя, запропоновані Організацією Об'єднаних Націй, включали індекс людського розвитку (ІЛР), який оцінювався за рівнем доходів, тривалістю життя та освіченістю населення. У той час як країни, що дотримувалися інтенсивних моделей економічного зростання, орієнтувалися на ці показники, вітчизняна економіка продовжувала акцентувати увагу на обсягах промислового виробництва, що втратило актуальність у нових реаліях.

Проблема узгодження внутрішньої економічної політики з глобальними викликами стала особливо гострою. Відсутність своєчасних реформ, спрямованих на інтеграцію сучасних соціально-економічних стандартів, призвела до низької конкурентоспроможності економіки. На відміну від багатьох інших країн, що змогли адаптуватися до нових вимог, Україна

стикалася з проблемою недостатнього фінансування соціальної сфери, невідповідністю освітніх стандартів та низьким рівнем інвестицій у людський капітал. Це загостило дисбаланс між економічним потенціалом та реальним станом суспільного благополуччя.

Розвиток людського потенціалу став ключовою ідеєю, що дозволила змінити традиційні уявлення про прогрес. Відповідно до цього підходу, оцінювати успіх країни слід не лише за економічними показниками, такими як обсяги валового внутрішнього продукту чи рівень промислового виробництва, а й за досягненнями у сферах освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення. Головна мета полягала у створенні умов для тривалого, здорового і творчого життя кожної людини, забезпеченні доступу до знань і гідного рівня життя. Таким чином, людина ставала не лише об'єктом, але й суб'єктом розвитку, адже саме її потреби й можливості визначали стратегічні напрямки змін.

У центрі уваги концепції розвитку людського потенціалу стоїть ідея, що люди є одночасно основними бенефіціарами та активними учасниками процесу змін. Цей підхід підкреслює важливість таких принципів, як соціальна справедливість, стійкість розвитку та розширення прав і можливостей громадян. На відміну від традиційного уявлення про економічний прогрес, який здебільшого вимірювався кількісними показниками, розвиток людського потенціалу акцентує увагу на якісних аспектах. Він вимагає врахування політичних свобод, дотримання прав людини, а також забезпечення таких умов, які дозволяють уникати соціальної бідності та дискримінації. Як зазначав Адам Сміт, важливо, щоб людина могла "ходити вулицею, не відчуваючи сорому", тобто відчувати власну соціальну гідність і захищеність.

Впровадження цього підходу дозволило переорієнтувати політики багатьох країн з гонитви за об'ємними економічними показниками на створення умов для всебічного розвитку людини. Замість того, щоб концентруватися на суто кількісних результатах, увага зміщувалася на якість життя, доступ до освіти, охорони здоров'я, соціальної рівності та безпеки.

Успішні країни, які очолюють світові рейтинги за Індексом людського розвитку (ІЛР), продемонстрували ефективність такого підходу. Це дозволило їм досягти стійкого соціально-економічного розвитку, підвищити рівень довіри до державних інституцій і створити умови для гармонійного співіснування різних соціальних груп.

У сучасному світі виникає цікаве питання, чи справді рівень валового внутрішнього продукту на душу населення може повністю відобразити рівень економічного благополуччя країни. Багато країн, що мають високі показники ВВП на душу населення, можуть не займати високих позицій за Індексом людського розвитку (ІЛР), що свідчить про те, що економічний успіх не завжди корелює з покращенням соціальних умов і благополуччя населення. Наприклад, країни, як Катар або Об'єднані Арабські Емірати, займають високі місця за ВВП на душу населення, але мають відносно низькі позиції за ІЛР, що вказує на можливі соціальні дисбаланси або обмежений доступ до базових соціальних благ.

Більше того, навіть у лідерів за економічними показниками часто не спостерігається прямої залежності між рівнем ВВП на душу населення і рівнем життя. У деяких випадках країни з меншими економічними показниками, але з кращими соціальними умовами, можуть демонструвати більш високий рівень щастя та задоволення своїх громадян. Це вказує на те, що зростання економічного добробуту не завжди призводить до збільшення соціального добробуту.

У результаті, сучасна теорія людського розвитку вимагає більш комплексного підходу до оцінки благополуччя, що включає не лише економічні, але й соціальні, культурні, екологічні та політичні аспекти життя громадян. Важливим є також питання рівності, доступу до ресурсів і можливостей для кожної людини. Адже, як показують приклади з різних країн, високий рівень ВВП не завжди гарантує покращення якості життя для всіх верств населення.

Отже, зростання економічних показників може бути важливим

фактором розвитку, але він не є достатнім для забезпечення соціального добробуту. Потрібен більш гнучкий підхід, який би враховував різні соціальні фактори, зокрема рівень нерівності, доступ до соціальних послуг, тривалість життя та інші параметри, які забезпечують дійсне благополуччя людей. Тільки так можна отримати повну картину розвитку країни, де кожна людина має можливість розвиватися і жити у гідних умовах.

Усвідомлення важливості нематеріальних аспектів для оцінки суспільного благополуччя стало очевидним у сучасному світі, і за останні десятиліття це питання набуло особливої ваги. Зокрема, ставлення до розвитку людини відрізняється від чисто економічного зростання, що демонструє інтерес до ідеї дауншифтингу - способу життя, який зосереджений на внутрішній гармонії, більш гнучкому ставленні до роботи та цінностях, що виходять за межі матеріальних досягнень. Природний потяг до простоти та цілісності життя у багатьох розвинених країнах свідчить про зростаючу важливість нематеріальних складових добробуту.

Та чи відповідає політика Росії цим змінам? Сучасна економічна політика, зокрема спрямованість на невпинне зростання ВВП, не враховує цих нових тенденцій. Традиційне мислення зосереджене на досягненні макроекономічних показників, тоді як соціальна революція вимагає уваги до більш якісних аспектів життя, таких як покращення здоров'я населення, підвищення рівня освіти, тривалість життя і зменшення соціальної нерівності.

Глобальний досвід деяких країн показує, що економічний розвиток не завжди є прямим шляхом до покращення рівня життя. Приклад Коста-Ріки, Куби та Шрі-Ланки демонструє, що навіть з помірним зростанням доходів можна досягти значних успіхів у соціальному розвитку, покращити якість медичного обслуговування, знизити рівень бідності та забезпечити доступ до освіти для всіх. Як зазначено у доповіді Генерального секретаря ООН, значного прогресу було досягнуто не лише у зниженні бідності, а й у поліпшенні умов життя для мільйонів людей.

Майбутнє соціально-економічного розвитку залежить від того, чи зможе

країна вирішити проблеми, що залишилися після попередніх етапів модернізації, а також освоїти нові технології та культурні моделі постіндустріального суспільства. Тільки через інноваційний підхід до соціального розвитку можна буде забезпечити гармонійний перехід до нового етапу розвитку, де важливими стануть не лише економічні, а й соціальні та культурні досягнення.

На сучасному етапі розвитку суспільства дедалі більшої ваги набувають нематеріальні аспекти суспільного благополуччя, що змінюють підходи до державної політики. За останні десятиліття відбулося переосмислення понять успіху та прогресу. Розвиток людського потенціалу почали розглядати окремо від економічного зростання, а увага до якості життя, зокрема доступу до медичних послуг, тривалості життя та соціальної гармонії, стала одним із пріоритетів. Це підтверджує необхідність інтеграції цих підходів у формування державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя.

Інноваційні підходи, що враховують нематеріальні критерії, вже знаходять своє відображення у міжнародному досвіді. Держави, такі як Коста-Рика, Куба та Шрі-Ланка, демонструють, що високі показники якості життя можливі навіть без значного економічного зростання. Відповідно, ефективна державна політика має забезпечувати баланс між економічними цілями та гуманітарними аспектами, орієнтуючись на реальні потреби людей, а не лише на статистичні показники.

Україна також повинна враховувати ці глобальні тенденції. Замість орієнтації виключно на економічне зростання, доцільно сконцентрувати зусилля на підвищенні якості медичного обслуговування, зменшенні соціальної нерівності, підтримці вразливих верств населення та забезпеченні екологічної стійкості. Подібний підхід сприятиме формуванню стійкого суспільства, орієнтованого на добробут громадян.

Водночас, для реалізації цих завдань потрібна глибока модернізація, що враховує незавершені етапи попередніх реформ. Використання нових

технологій та запровадження соціально-культурних інновацій стануть ключовими елементами в побудові державної політики нового покоління. Особливу увагу слід приділити формуванню управлінських принципів, які враховують глобальні виклики та національні особливості.

Таким чином, формування державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя має базуватися на пріоритеті людських цінностей. Лише комплексний підхід, що об'єднує економічні, соціальні та екологічні аспекти, дозволить досягти гармонійного розвитку суспільства та забезпечить основу для процвітання України в умовах постіндустріального часу.

У період соціально-економічних трансформацій, посилених війною та глобальними викликами, державна політика суспільного благополуччя в Україні зазнає значних змін. Повномасштабне вторгнення Росії в лютому 2022 року призвело до масштабних руйнувань інфраструктури, економічного спаду та соціальної дестабілізації. За оцінками Світового банку, прямі збитки від війни сягнули 130 мільярдів доларів США, а загальні економічні втрати - 290 мільярдів доларів .

У відповідь на ці виклики уряд України ініціював реформу соціальної політики, спрямовану на адаптацію до нових реалій. Ці зміни включають перехід від універсальних соціальних виплат до більш цільових механізмів, орієнтованих на конкретні потреби громадян. Зокрема, Міністерство соціальної політики України розпочало роботу над новим Соціальним кодексом, який має систематизувати наявне законодавство та підвищити ефективність соціальних програм .

Цей процес супроводжується значними викликами, зокрема необхідністю забезпечення доступу до соціальних послуг для мільйонів внутрішньо переміщених осіб, ветеранів та осіб з інвалідністю. За оцінками уряду, до кінця війни ветерани можуть становити понад 10% населення. Таким чином, ефективна реалізація державної політики суспільного благополуччя є ключовою умовою для забезпечення соціальної стабільності та відновлення країни після війни.

У відповідь на виклики, спричинені війною та соціально-економічними трансформаціями, Україна розпочала комплексну реформу системи соціального забезпечення. Ці зміни спрямовані на підвищення ефективності соціальних виплат та їх орієнтацію на найбільш вразливі верстви населення. Зокрема, уряд планує запровадити гарантовану базову соціальну допомогу, яка буде надаватися на основі оцінки потреб та орієнтована на найбільш уразливі категорії громадян

Законодавчі ініціативи також включають вдосконалення баз даних отримувачів соціальних виплат та підвищення прозорості процесу надання допомоги. Ці кроки сприятимуть більш ефективному використанню державних ресурсів та зменшенню ризику зловживань у сфері соціального забезпечення. Зокрема, Міністерство соціальної політики України активно працює над створенням інтегрованої інформаційної системи, яка дозволить забезпечити оперативний доступ до даних про отримувачів допомоги та моніторинг ефективності соціальних програм.

У контексті війни особливу увагу приділено підтримці внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та ветеранів. З метою забезпечення їхніх прав та потреб уряд України реалізує програми, спрямовані на надання житлової допомоги, медичної підтримки та психологічної реабілітації. Зокрема, у 2023 році було виділено понад 130 мільярдів гривень на соціальні виплати, що на 38,3% більше порівняно з попереднім роком .

Також важливим напрямком є розвиток інклюзивної освіти та доступу до медичних послуг для осіб з інвалідністю. Згідно з даними Світового банку, в Україні реалізуються проекти, спрямовані на покращення охоплення та ефективності важливих програм соціальної безпеки, таких як гарантований мінімальний дохід, субсидії на житло та комунальні послуги, а також програми допомоги внутрішньо переміщеним особам .

Незважаючи на значні зусилля, існують виклики у реалізації цих реформ. Зокрема, необхідно забезпечити ефективну координацію між різними державними органами та місцевими органами влади, а також подолати

бюрократичні перепони, які можуть ускладнювати доступ громадян до соціальних послуг. Крім того, важливо забезпечити належне фінансування соціальних програм та гарантувати їхню сталу реалізацію в умовах обмежених ресурсів.

Загроза ескалації війни та постійні соціально-економічні труднощі ставлять перед державою нові виклики в плані забезпечення суспільного благополуччя. В умовах обмежених ресурсів та високих фінансових витрат на ведення військових дій, необхідність збереження стабільності соціальних виплат стає пріоритетом. Програми підтримки малозабезпечених та соціально вразливих верств населення мають бути збережені, а ресурси повинні бути оптимізовані для ефективного виконання цих завдань. Державні органи повинні знайти баланс між фінансовими витратами на армію та необхідністю підтримки соціальної сфери.

Незважаючи на всі складнощі, важливим етапом реалізації державної політики є розширення доступу до послуг у сфері освіти та охорони здоров'я, що в умовах війни та економічних змін стає важливим елементом суспільного благополуччя. Стратегічно важливим є розвиток віддаленого навчання, яке дає можливість людям на всіх рівнях отримувати освіту навіть під час війни. Охорона здоров'я в умовах війни вимагає посиленої уваги до мобільних медичних підрозділів та психологічної реабілітації громадян, що зазнали травм під час бойових дій. Усе це підвищує роль державних інститутів у підтримці благополуччя населення.

У складних умовах війни держава повинна впроваджувати нові механізми взаємодії з міжнародними організаціями, щоб отримати додаткову допомогу для внутрішньо переміщених осіб і громадян, що постраждали від війни. Програми реабілітації, соціальної адаптації та інклюзії мають бути інтегровані в загальну стратегію збереження соціальної стабільності. Співпраця з міжнародними партнерами дозволяє не тільки забезпечити фінансування, а й використовувати міжнародний досвід для ефективного реагування на потреби суспільства.

Одним з основних завдань, яке стоїть перед українською державою в цей період, є збереження соціального капіталу. Це вимагає розвитку системи підтримки молоді, активної участі громадян у волонтерських рухах та забезпечення стабільності на ринку праці. Трансформація ринку праці в умовах війни повинна забезпечити гнучкість і адаптивність, що дозволить суспільству ефективно реагувати на змінні економічні умови. Перехід до нових моделей працевлаштування, таких як дистанційна робота та гнучкі графіки, також стають важливими для забезпечення стабільності трудових відносин.

У цих умовах ключовим аспектом реалізації державної політики є активне залучення громадськості до процесу формування та коригування політик, спрямованих на підтримку благополуччя. В умовах війни та соціально-економічних змін важливо створювати механізми зворотного зв'язку між громадянами та органами влади для забезпечення чутливості до змінних потреб суспільства. Діалог між урядом, бізнесом і громадськими організаціями має стати основою для ефективної реалізації реформ і розвитку механізмів підтримки різних категорій громадян. Пріоритетними напрямками є підтримка підприємництва в умовах війни, зокрема шляхом податкових пільг та стимулювання інвестицій, що дозволить розвивати економіку навіть у найскладніші часи.

Особлива увага повинна бути приділена реабілітаційним програмам для постраждалих від війни, а також програмам підтримки внутрішньо переміщених осіб, яких війна змусила залишити свої домівки. Залучення місцевих органів влади до вирішення питань соціальної адаптації та реабілітації стане важливим кроком на шляху до забезпечення стабільності в суспільстві. Реалізація цієї політики потребує адаптації законодавства, розробки нових соціальних стандартів і програм, які дозволять забезпечити гідний рівень життя для цих категорій осіб.

Ураховуючи надзвичайну ситуацію, важливо також створити нові інституційні механізми для підтримки підприємств, що можуть забезпечити

робочі місця та зберегти соціальні гарантії для працівників. Це включає в себе інвестиційні програми, спрямовані на відновлення інфраструктури, підтримку малого та середнього бізнесу, який на даний момент є основним джерелом зайнятості для багатьох громадян. Держава повинна забезпечити фінансову підтримку в умовах війни для цих підприємств, щоб вони могли не лише вистояти, але й розвиватися.

Підтримка соціального благополуччя в умовах війни вимагає також уваги до питань психосоціальної допомоги та розвитку механізмів психологічної реабілітації. Війна не лише руйнує фізичну інфраструктуру, але й має глибокі соціальні та психологічні наслідки. З огляду на це, важливо створити програми з психологічної підтримки для військових, цивільних осіб і навіть для тих, хто працює в умовах постійного стресу, зокрема в соціальних службах і в сфері охорони здоров'я.

Завершальним етапом для збереження державної політики суспільного благополуччя в умовах війни є зміцнення національної ідентичності та соціальної згуртованості. Соціально-економічні трансформації під час війни не можуть бути успішними без підтримки населення, тому необхідно створити сильний внутрішній фронт. Це включає в себе не лише формування спільного бачення майбутнього, але й підтримку патріотичних ініціатив, волонтерських рухів, а також розвиток національної освіти, яка забезпечить всебічний розвиток нових поколінь.

Таким чином, в умовах війни та соціально-економічних змін, державна політика суспільного благополуччя повинна бути гнучкою та адаптованою до нових реалій. Пріоритетом має бути забезпечення стабільності на всіх рівнях державного управління, підтримка найвразливіших категорій населення, розвиток інноваційних механізмів для збереження соціальних стандартів і відновлення економічної стабільності. Успіх реалізації цієї політики безпосередньо залежить від координації зусиль державних органів, громадськості та міжнародних партнерів.

Підводячи підсумки, свідчать про необхідність глибоких структурних

змін у державній політиці щодо забезпечення благополуччя під час війни. Головним завданням є не лише збереження існуючих соціальних стандартів, а й розробка нових стратегій адаптації до умов війни та глобальних змін. Соціальна стабільність може бути досягнута лише через інтеграцію інноваційних механізмів і посилення співпраці між усіма рівнями влади та суспільства.

У результаті проведеного аналізу можна зробити кілька важливих висновків щодо реалізації державної політики суспільного благополуччя в умовах війни та глобальних соціально-економічних змін. По-перше, ці умови потребують значної гнучкості та адаптивності в підходах до формування політик, оскільки ситуація в країні змінюється швидко, а потреби суспільства стають дедалі складнішими і багатоаспектними. Державна політика повинна реагувати на ці зміни, забезпечуючи стабільність у соціальному забезпеченні, підтримку економічної активності та мінімізацію соціальних ризиків, які виникають у таких складних обставинах.

По-друге, важливим аспектом є значення ефективної комунікації між державою і громадянами. У період війни це взаємодія має бути двосторонньою та постійною, щоб влада могла своєчасно реагувати на зміни в потребах населення і надавати необхідну підтримку тим категоріям громадян, які опинилися в найбільш вразливих умовах. Система соціальної підтримки має бути багатогранною, включаючи як матеріальну допомогу, так і психологічну реабілітацію для постраждалих від війни.

По-третє, в умовах соціально-економічних трансформацій важливо зберігати і зміцнювати національну економіку, підтримуючи підприємства, що здатні створювати робочі місця та забезпечувати економічну активність. Податкові пільги для бізнесу, інвестиційні програми, підтримка малого і середнього підприємництва, а також стратегічні заходи на відновлення інфраструктури - усі ці елементи повинні бути частиною державної політики. Такий підхід дозволить не лише стабілізувати економічну ситуацію, а й забезпечити створення нових можливостей для громадян, що у свою чергу

підвищить рівень їхнього соціального благополуччя.

Нарешті, особлива увага має бути приділена розвитку інститутів, які забезпечують соціальну згуртованість і національну єдність. У важкий час війни надзвичайно важливо зберегти громадянське суспільство, підтримувати національну ідентичність і стимулювати патріотизм. Це допоможе створити стабільну соціальну атмосферу, що є необхідною для забезпечення довгострокового розвитку держави після завершення військових дій. Водночас, сприяння розвитку культурних і соціальних ініціатив підвищить громадянську активність і забезпечить підтримку суспільних змін.

У підсумку, для успішної реалізації державної політики суспільного благополуччя в умовах війни і соціально-економічних змін необхідна комплексна стратегія, яка поєднує економічні, соціальні та психологічні аспекти. Лише через взаємодію з громадськістю, адаптацію до нових реалій та підтримку бізнесу, можна забезпечити сталий розвиток і досягти справжнього суспільного благополуччя в таких складних умовах.

Стан економічного благополуччя населення є ключовим показником ефективності діяльності держави у сфері публічного управління. У сучасних умовах посиленої глобалізації, нестабільності фінансових ринків і соціальних викликів роль держави як регулятора стає ще важливішою. Через систему адміністративних, фінансових та правових інструментів вона може прямо або опосередковано впливати на рівень доходів громадян, забезпечення базових потреб і загальну якість життя.

Державне регулювання - це не лише контроль і управління економічними процесами, а й забезпечення рівноваги між ринковими механізмами та соціальною справедливістю. Впровадження податкової політики, регулювання цін, соціальних трансфертів, стимулювання підприємницької діяльності, інвестицій у людський капітал - це лише частина комплексу заходів, спрямованих на підвищення добробуту населення. Проте ефективність цих заходів залежить від системного підходу, гнучкості регуляторної системи та здатності держави реагувати на виклики часу.

Однак незважаючи на наявність широкого інструментарію, економічне благополуччя населення не завжди зростає. В Україні, як і в багатьох країнах з перехідною економікою, механізми державного впливу нерідко стикаються з проблемами неефективності, корупції або дисбалансу між економічними і соціальними пріоритетами. Це зумовлює потребу у глибшому аналізі того, які саме механізми державного регулювання справді впливають на благополуччя громадян і як зробити цей вплив результативнішим.

Одним із ключових інструментів державного впливу на економічне благополуччя є бюджетна політика, яка визначає обсяги і напрями державних видатків. Через фінансування соціальних програм, охорони здоров'я, освіти, субсидій та пенсій держава безпосередньо формує рівень доступу громадян до базових послуг і гарантує мінімальний рівень добробуту. У періоди економічної кризи чи зростання інфляції державні трансферти можуть стати критично важливими для підтримки купівельної спроможності населення.

Другий важливий механізм - податкове регулювання, яке формує не лише дохідну частину бюджету, а й впливає на розподіл доходів серед різних верств населення. Прогресивна шкала оподаткування, податкові пільги для соціально вразливих груп або стимулювання підприємницької ініціативи через зниження податкового тиску - усе це приклади того, як за допомогою податків держава може впливати на економічну стабільність громадян. Водночас надмірне податкове навантаження або недосконалість податкової системи можуть викликати протилежний ефект.

Третім базовим інструментом виступає регулювання ринку праці, що охоплює встановлення мінімальної заробітної плати, стандарти трудових прав, політику зайнятості та перекваліфікації. Забезпечення гідних умов праці та сприяння зайнятості - важливі умови для економічного благополуччя громадян. Через програми активної політики зайнятості держава здатна знижувати рівень безробіття, підтримувати економічну активність населення і зменшувати соціальну напругу.

Незважаючи на наявність широкого інструментарію, державне

регулювання нерідко стикається з викликами, які знижують його ефективність. Однією з головних проблем є неефективне розподілення бюджетних ресурсів: кошти іноді використовуються не за пріоритетними напрямками або розподіляються непрозоро. Це призводить до ситуацій, коли соціальні програми не охоплюють усіх потребуючих, а рівень економічного благополуччя залишається низьким. Низька якість управлінських рішень та відсутність дієвого контролю посилюють недовіру громадян до інституцій.

Ще однією проблемою є недостатня адаптивність регуляторної політики до змін зовнішнього середовища. Економічні кризи, пандемії, технологічні трансформації - все це вимагає гнучкого та оперативного реагування, чого часто бракує в традиційній системі державного управління. Наприклад, під час кризових періодів спостерігається затримка в наданні допомоги або її нерелевантність до реальних потреб населення. Це посилює соціальну нерівність і знижує рівень економічної стабільності.

Для підвищення результативності механізмів державного регулювання варто впроваджувати електронне урядування, системи оцінки ефективності політик, а також залучати громадськість до формування пріоритетів. Такі кроки дозволять зменшити ризики корупції, підвищити відповідальність чиновників і зробити регуляторну політику більш прозорою та орієнтованою на реальні потреби громадян. Також важливо посилити аналітичну функцію держави - базувати рішення не лише на політичних цілях, а й на емпіричних даних та висновках експертів.

Ефективне державне регулювання передбачає реалізацію конкретних інструментів, спрямованих на зниження соціальної нерівності, стимулювання зайнятості та підвищення рівня доходів населення. Зокрема, йдеться про цільові програми соціального захисту, реформування податкової системи, впровадження системи прогресивного оподаткування, що дозволяє більш справедливо розподіляти національне багатство. Крім того, важливим є державне стимулювання малого і середнього бізнесу через пільгові кредити, зниження адміністративного тиску та інвестиції в інфраструктуру, що створює

робочі місця й покращує якість життя.

Держава також може реалізовувати ініціативи у сфері охорони здоров'я та освіти, які прямо впливають на довгострокове економічне благополуччя до них можна віднести:

- програми субсидування первинної медичної допомоги;
- державне фінансування професійно-технічної освіти для підвищення кваліфікації населення;
- запровадження індикаторів добробуту (як-от Індекс людського розвитку) у бюджетне планування;
- підтримка цифрової трансформації для доступу до публічних послуг у віддалених регіонах;
- національні програми зайнятості для вразливих груп.

Таким чином, державне регулювання - це не лише управління економікою через закони і податки, а й системне створення умов для сталого добробуту населення. Ефективна політика має бути гнучкою, прозорою та соціально орієнтованою. Для досягнення цього необхідно поєднувати законодавчі ініціативи з глибоким аналізом потреб громадян, залучати експертів, громадськість та бізнес до формування політик. Такий підхід сприятиме не лише покращенню економічного становища, а й підвищенню довіри до держави як гаранта суспільного блага.

Державне регулювання є ключовим чинником, що формує економічне благополуччя населення через створення ефективної системи перерозподілу ресурсів, регулювання зайнятості, забезпечення соціального захисту та підтримки вразливих верств населення. Саме за допомогою законодавчих ініціатив, інституційної реформи та державних програм можливо забезпечити справедливу і збалансовану економічну політику, яка орієнтована не лише на економічне зростання, а й на підвищення якості життя.

Одним з головних завдань держави є створення умов для стабільного доходу населення шляхом підтримки зайнятості, підвищення конкурентоспроможності на ринку праці та стимулювання підприємництва.

Впровадження соціально орієнтованої податкової політики, розвиток інфраструктури та інвестиції в людський капітал сприяють як зростанню ВВП, так і зміцненню добробуту громадян на індивідуальному рівні. При цьому важливим є не лише фінансування, а й забезпечення прозорості та ефективності використання бюджетних ресурсів.

У підсумку, механізми державного регулювання повинні бути комплексними, адаптивними до змін у суспільстві та економіці, а також тісно пов'язаними з оцінкою реального впливу на добробут громадян. Ефективне поєднання економічних, соціальних і адміністративних інструментів у державному управлінні дозволяє досягти не лише стабільності, а й сталого розвитку, орієнтованого на потреби людей. Це вимагає стратегічного планування, широкого залучення зацікавлених сторін та безперервного моніторингу результатів.

5.3. Удосконалення сучасної державної соціально-економічної політики як управлінський механізм досягнення стратегічних цілей України

У контексті євроінтеграції, впровадження рівня благополуччя стане важливим кроком на шляху до відповідності вимогам та стандартам Європейського Союзу, сприятиме зміцненню позицій України на міжнародній арені та підвищенню довіри громадян до держави. Зазначене може стати потужним інструментом для досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку держави, забезпечення гідного рівня життя громадян та зміцнення стабільності країни в умовах сучасних викликів. Враховуючи складну політичну та економічну ситуацію, а також війну з РФ, реалізація проєкту рівня благополуччя є не лише економічною, а й соціальною необхідністю, що допоможе Україні досягти нових висот у розвитку.

Рівень благополуччя передбачає впровадження загальноприйнятих практик управління в діяльність державних інституцій, розробку системи

показників для контролю ефективності політик, а також дає змогу формалізувати процес управління з погляду ризиків, контрольних процедур та проведення постійного моніторингу результатів. Україна, будучи на шляху євроінтеграції та прагнучи досягти рівня життя, характерного для ЄС, повинна активно впроваджувати політики, які зміцнюють довіру до державних інституцій та сприяють розвитку людського капіталу. Важливість впровадження рівня благополуччя в Україні зумовлена не лише внутрішніми викликами, але й глобальними тенденціями, які стимулюють держави досягати нових рівнів ефективності управління та соціально-економічного прогресу.

Проаналізовано, що впровадження рівня благополуччя є важливим кроком до забезпечення стабільності та процвітання в Україні, що допоможе не лише підвищити рівень життя населення, але й забезпечити соціальну згуртованість, яка є критично важливою для відновлення та розвитку країни в умовах глобальних та внутрішніх викликів. Зважаючи на положення Конституції України [128], яка визначає країну як соціальну державу, питання створення і впровадження національного рівня благополуччя є надзвичайно актуальним. На сьогоднішній день можна сміливо стверджувати про необхідність розробки та впровадження підходів до формування рекомендованих єдиних вимог до якості життя жителів України.

Для досягнення реальних результатів необхідно впровадити системний підхід, який би об'єднав ці ініціативи в загальнодержавну програму. Створення такого підходу допоможе забезпечити стабільний розвиток та підвищення рівня життя українців, наближення України до європейських стандартів якості життя, що є одним із стратегічних пріоритетів країни. Соціально-економічний розвиток актуалізує якість життя як рівень благополуччя, що спирається на матеріальні умови, суспільне самопочуття людей, здатність до самореалізації, екологічний стан та безпеку їхніх місць проживання, участь у громадському житті [110].

В Україні, де багато людей втратили роботу або значну частину доходу

через економічну кризу та воєнні дії, питання доступу до платного дозвілля стає дуже актуальним. Люди з вищими доходами мають більше можливостей для участі в різноманітних дозвільних заходах, що сприяє їхньому благополуччю, тоді як інші верстви населення можуть бути обмежені у цих можливостях. В українському контексті ця концепція може мати особливе значення, оскільки війна та інші соціальні зміни впливають на психічне здоров'я та емоційний стан громадян.

Суб'єктивне сприйняття благополуччя може значно відрізнятись залежно від особистого досвіду, культурних та ментальних характеристик людини [3, с. 85]. Громадяни, які проживають у регіонах, що постраждали від війни, можуть оцінювати своє благополуччя значно нижче через високий рівень стресу та тривоги, навіть якщо їхні базові матеріальні потреби задоволені. У сучасній Україні, де багатьом людям доводиться пристосовуватися до нових умов життя, знаходження радості та задоволення в повсякденних моментах стає важливою стратегією для підтримки психічного здоров'я. Зокрема, в умовах війни, коли багато громадян беруть участь у волонтерських та громадських ініціативах, це може стати важливим джерелом відчуття значущості та особистої цінності, що підвищує їхнє суспільне благополуччя.

Доведено, що в умовах тривалої війни, економічних криз та інфляції українське суспільство стикається з численними викликами, які безпосередньо впливають на доступність та якість дозвілля, а отже, і на суспільне благополуччя громадян. Сьогодні українська економіка перебуває під значним тиском через військові дії, руйнування інфраструктури, зміну ринкових умов та вимушене переміщення населення. Все це призводить до зростання безробіття, падіння доходів та зниження загального рівня життя громадян [287, с. 97-98].

Громадяни з вищими доходами продовжують мати можливість займатися дозвільними активностями, тоді як малозабезпечені верстви населення стикаються зі серйозними обмеженнями. Крім того, економічна

нестабільність призводить до скорочення фінансування культурних та спортивних закладів, що ще більше ускладнює доступ до якісного дозвілля. Водночас, зростає роль недержавних організацій та волонтерських ініціатив, які намагаються компенсувати ці прогалини, пропонуючи безкоштовні або доступні за ціною програми та заходи для різних категорій населення.

В умовах сьогоденних викликів, пов'язаних із військовими діями, економічними труднощами та епідеміологічними наслідками, впровадження рівня благополуччя є актуальним інструментом для зменшення соціальної нерівності та забезпечення стабільності в державі. Це сприятиме відновленню країни, покращенню якості життя громадян, незалежно від регіону їх проживання, та зміцненню суспільної злагоди. У сучасному світі благополуччя громадян стає одним із ключових показників успішності та сталого розвитку. Рівень благополуччя – це концепція, яка націлена на систематизацію та вдосконалення підходів до забезпечення гідного рівня життя населення, враховуючи економічні, соціальні та екологічні аспекти [3; 146]. Зазначений підхід є надзвичайно актуальним для України, яка перебуває на шляху євроінтеграції та прагне досягти високих стандартів якості життя, притаманних розвиненим країнам.

Україна, зважаючи на свої унікальні соціально-економічні та політичні умови, також потребує розробки та впровадження власного стандарту добробуту. Це є невід'ємною частиною державної стратегії, спрямованої на підвищення якості життя населення та забезпечення сталого розвитку. Діяльність в цьому напрямку вже розпочалася: було ініційовано кілька програм та заходів, спрямованих на покращення соціальних стандартів, було зосереджено увагу на модернізації медичної інфраструктури, покращенні системи освіти, підвищенні доступності соціальних послуг та розвитку регіональної інфраструктури [225-228; 129-131].

Суспільне благополуччя виступає не лише показником суспільного розвитку, але й важливою соціальною цінністю, яка відображає прагнення людства до гармонії та оптимальності. Дослідження цього феномену відкриває

нові перспективи для розуміння соціально-економічних процесів і сприяє розробці стратегій, спрямованих на підвищення якості життя та сталого розвитку. У контексті сучасних трансформацій суспільства дослідження соціального благополуччя дає змогу не лише оцінити поточний стан суспільства, але й виявити можливості для його подальшого вдосконалення та процвітання. Суспільне благополуччя є одним із ключових факторів, що визначають розвиток і стабільність сучасного суспільства.

В умовах соціально-економічних трансформацій, благополуччя набуває нових значень і форм, стаючи інтегральною характеристикою успіху та процвітання. Воно відображає як матеріальне становище індивідів, так і їхнє емоційне та психологічне задоволення життям, що робить його багатовимірним явищем. Об'єктивні характеристики, такі як економічний добробут, рівень освіти, зайнятість, стан здоров'я, політична стабільність, є вимірними показниками, що дозволяють оцінити загальний стан суспільства. Суб'єктивні ж характеристики, включаючи рівень щастя, задоволеність життям, почуття приналежності до спільноти, відображають індивідуальне сприйняття благополуччя.

У сучасних дослідженнях аналізується поняття «якість життя», яке варто розуміти як поєднання об'єктивних та суб'єктивних умов життя громадян і рівень їхньої задоволеності цими умовами. Більшість дослідників визначає якість життя як рівень щастя людей або ступінь їхньої задоволеності життям, а також об'єктивні показники благополуччя [295]. Систематизація фундаментальних та прикладних досліджень із дослідження рівня благополуччя у сучасній науковій літературі дала можливість з'ясувати, що науково-теоретичні, методологічні, структурно-функціональні, організаційно-змістові, нормативно-правові та концептуальні засади функціонування і вдосконалення системи державного управління в Україні розкрито в наукових працях провідних учених: В. Бакуменка, С. Домбровської, О. Крюкова, С. Майстро, Н. Нижник, В. Олуйка. Упродовж останніх десятиліть проблема вдосконалення системи публічного управління у сфері соціально-гуманітарної

політики стала об'єктом уваги багатьох вітчизняних дослідників, у працях яких висвітлено теоретичні й практичні аспекти цієї актуальної суспільно-значущої проблематики [4; 21; 49; 55; 115; 151; 260].

Науковці аналізують суспільне благополуччя через різні дисциплінарні підходи, включаючи психологію, соціологію, економіку та історію. Теорії благополуччя, розроблені як вітчизняними, так і зарубіжними вченими, розглядають його як багатовимірне явище, яке охоплює як об'єктивні, так і суб'єктивні аспекти. Дослідники у своїх працях пропонують розглядати суспільне благополуччя як діалектичне поєднання об'єктивних умов життя та суб'єктивних оцінок задоволеності ними, що дозволяє краще зрозуміти його значення у сучасному світі [303; 305; 309].

Автори численних праць аналізують об'єктивні показники соціального благополуччя, такі як економічний стан, рівень безпеки, здоров'я, політична стабільність, а також суб'єктивні характеристики, включаючи рівень щастя, задоволеність життям, особистісне зростання та міжособистісні стосунки [339; 369; 371]. Поява нових поколінь, які завдяки особистим зусиллям досягли соціального та економічного успіху, також сприяла тому, що суспільне благополуччя стало предметом активного вивчення. Сучасне розуміння благополуччя має глибокі корені у філософських та культурних традиціях, що розкриваються через праці класичних філософів та їхніх сучасних послідовників.

Кожен нормативно-правовий акт визначає конкретні цілі, завдання та заходи для їх досягнення, а також встановлює відповідні індикатори та цільові значення, що дозволяють оцінити ефективність реалізації програмних заходів. У сфері економічного розвитку пріоритети охоплюють підтримку малого та середнього бізнесу, залучення іноземних інвестицій, розвиток інноваційних технологій та цифрової економіки. Важливим елементом стратегічного планування є використання програмно-цільового підходу, який дозволяє здійснювати координацію між різними секторами та галузями. Такий підхід передбачає розробку державних програм, у яких закріплені конкретні

показники та їх цільові значення, що дозволяє контролювати й оцінювати ефективність реалізації політик та проєктів.

Стратегія сталого розвитку «Україна-2030», затверджена Кабінетом Міністрів України у 2020 році, визначає ключові пріоритети та напрями розвитку країни на найближче десятиліття. Серед основних цілей Стратегії – економічний розвиток, соціальна стабільність, інтеграція до Європейського Союзу, модернізація інфраструктури, розвиток людського капіталу, підвищення енергоефективності та екологічної стійкості [254]. Президент України підписав Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», який встановлює правові засади та механізми стратегічного планування на державному рівні.

У цьому напрямку вже проводиться робота, зокрема були ініційовані програми та заходи, спрямовані на покращення соціальних стандартів. Однак для досягнення реальних результатів необхідно впровадити системний підхід, який би об'єднав ці ініціативи в загальнодержавну програму. Створення такого підходу допоможе забезпечити стабільний розвиток та підвищення рівня життя українців, наближення України до європейських стандартів якості життя, що є одним зі стратегічних пріоритетів країни. У 2023 році Президент України представив стратегічний план розвитку держави, що передбачає основні цілі та завдання для органів державної влади на найближчі роки.

Основний акцент робиться на підвищенні рівня життя населення України, створенні безпечного, благополучного та комфортного середовища для кожного громадянина, а також наданні широких можливостей для реалізації здібностей, потенціалу та талантів. Президент Зеленський неодноразово підкреслював важливість забезпечення рівного доступу до соціальних благ для всіх громадян незалежно від регіону, адже в Україні існують суттєві розбіжності між регіонами щодо якості медичних послуг, рівня благоустрою, доступності транспортної інфраструктури та рівня доходів населення. Ця стратегія привернула увагу суспільства та органів влади до ідеї

створення єдиного стандарту добробуту, який би визначав мінімальні вимоги до якості життя громадян по всій країні.

В Україні поняття якості життя набуває особливого значення в умовах економічних і соціальних викликів, з якими стикається держава. Урахування як об'єктивних, так і суб'єктивних показників є критичним для формування ефективної державної політики та соціальних програм. До об'єктивних умов належать показники тривалості життя, рівень доходів, доступ до якісної медичної допомоги, освітні можливості, інфраструктура та екологічна безпека. В Україні ці фактори варіюються в різних регіонах, що робить важливим розроблення єдиних стандартів для зменшення регіональних диспропорцій. Суб'єктивні умови більше стосуються задоволення громадян своїм життям, відчуття безпеки, можливостей для самореалізації та загального благополуччя.

В Україні особлива увага приділяється соціальному самопочуттю, рівню довіри до державних інституцій та участі у громадському житті, які є важливими аспектами підвищення якості життя. Сьогоднішній рівень життя у контексті України, це означає задоволення матеріальних потреб громадян, що охоплює розмір доходів, якість товарів і послуг, доступність житла, соціальних послуг, а також безпековий рівень у зв'язку зі загрозою обстрілів зі сторони рф. У періоди соціально-економічної нестабільності саме ці показники є основними в оцінці якості життя населення. Отже, поняття якості життя в Україні охоплює широкий спектр факторів, які визначають загальне благополуччя та соціальну стабільність. Це поняття є ключовим у процесі інтеграції України до європейських стандартів і вимагає комплексного підходу для забезпечення гідного рівня життя для всіх громадян.

В Україні існують і активно застосовуються найрізноманітніші стандарти та нормативи, вони зачіпають практично всі галузі, у тому числі соціальну сферу, і втілені у формі нормативно-правових актів, що регулюють конкретний вид діяльності. Крім базових вимог і норм, що існують на державному рівні та обов'язкових для кожного суб'єкта держави, у кожному

регіоні розроблено та впроваджено нормативи та стандарти регіонального значення залежно від специфіки суб'єкта. Основним критерієм оцінювання рівня життя в Україні на сьогоднішній день є прожитковий мінімум, регіони мають повноваження встановлювати власний прожитковий мінімум, який використовується для аналогічних цілей та завдань [25, с. 43].

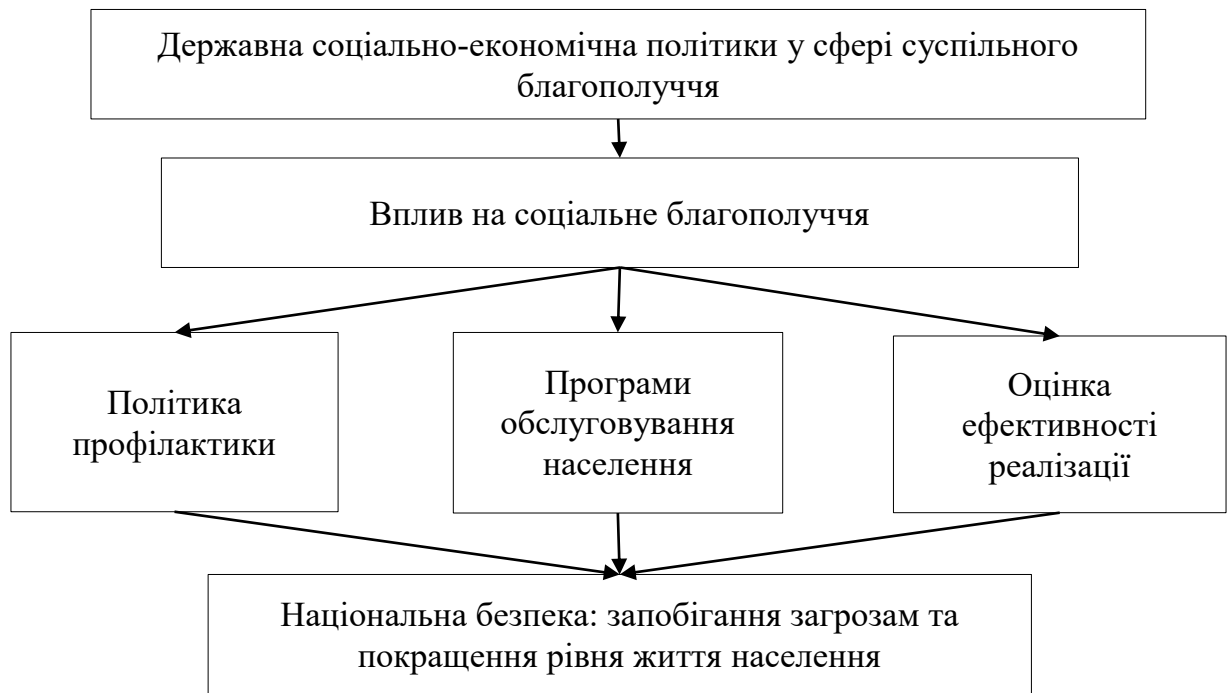

Рис. 5.3. Державна соціально-економічна політика суспільного благополуччя в контексті національної безпеки. Джерело: розроблено автором.

Серед відносно нових ініціатив у сфері підвищення ефективності праці та мотивації працівників можна відзначити реалізацію проєктів, подібних до концепції ощадливого виробництва. У межах таких проєктів впроваджуються методики, спрямовані на підвищення продуктивності та розкриття потенціалу працівників, що своєю чергою сприяє зростанню доходів як організації, так і її співробітників. Для організацій та установ, що надають платні соціальні послуги населенню, в Україні встановлені державні соціальні стандарти. Одним із найчастіше використовуваних стандартів у цій категорії є граничний дохід на душу населення [115, с. 65-66]. Згідно з українським законодавством,

регіони можуть встановлювати цей показник самостійно, відповідно до місцевих умов та соціально-економічної ситуації.

У сфері освіти України також існує значна кількість стандартів та нормативів, які визначають якість надання освітніх послуг. Ці стандарти регулюються на державному рівні відповідно до Закону України «Про освіту», який встановлює основні принципи та вимоги до освітньої системи. Державні освітні стандарти в Україні забезпечують послідовність та наступність освітніх програм від дошкільної до вищої освіти. Для кожного ступеня освітнього процесу існують окремі набори стандартів, які визначають обсяг та зміст навчального матеріалу, а також вимоги до навчального процесу та результатів навчання. Освітні стандарти в Україні постійно розвиваються й оновлюються, щоб відповідати сучасним викликам та потребам суспільства, забезпечення наступності освітніх програм є важливим аспектом освітньої системи [174].

Відповідно до державних стандартів, навчальні програми на різних рівнях освіти взаємопов'язані, що дозволяє учням поступово здобувати знання та навички, необхідні для подальшого навчання та професійної діяльності. Отже, державні освітні стандарти відіграють ключову роль у формуванні якісної та доступної освіти в Україні. Вони забезпечують єдині вимоги до навчального процесу та результатів навчання, що сприяє підвищенню рівня підготовки випускників та їх конкурентоспроможності на ринку праці та безпосередньо впливають на державну політику благополуччя під час сучасних соціально-економічних трансформацій.

В Україні, як і в багатьох інших країнах світу, існує необхідність у розробці та реалізації комплексних державних програм, які спрямовані на покращення якості життя громадян та підвищення конкурентоспроможності економіки. Ці програми є інструментами державної політики, які сприяють вирішенню актуальних соціально-економічних проблем і забезпечують стійкий розвиток країни. Враховуючи сучасні виклики, такі як глобалізація, економічна нестабільність, зміни клімату та інші, Україна активно реалізує

національні програми, що мають на меті не лише покращення поточного стану, але й створення міцної основи для майбутнього суспільного благополуччя.

В Україні також діють численні державні програми, спрямовані на підвищення якості життя громадян, розвиток економіки, поліпшення соціальних умов і зміцнення інфраструктури. Ці програми охоплюють різні сфери життя і мають на меті забезпечити зростання добробуту населення, підвищення комфортності проживання та загальне процвітання суспільства. Сьогодні ведеться активна політика, спрямована на підвищення якості та рівня життя громадян, а також на усунення відмінностей у цих параметрах між різними регіонами країни. Об'єктивний моніторинг поточної ситуації в областях і містах дає змогу уряду ефективно визначати пріоритети та спрямовувати ресурси на вирішення найбільш актуальних проблем. Проте ця робота потребує наукового обґрунтування та більш ретельної систематизації, щоб забезпечити її максимальну ефективність і стійкість.

Рівень благополуччя в українському контексті може стати ключовим елементом у забезпеченні стійкого розвитку держави. Концепція рівня благополуччя повинна бути комплексною та враховувати різні аспекти життя – від економічного розвитку та соціальної стабільності до екологічної безпеки та культурного збагачення. Лише тоді можна буде говорити про дійсно ефективну державну політику, що сприятиме створенню умов для повноцінної реалізації потенціалу кожної людини та процвітання суспільства загалом. Україна активно співпрацювала з міжнародними організаціями, такими як Європейський Союз і ООН, у питаннях впровадження стандартів благополуччя [187; 364].

Міжнародні партнери надавали підтримку в розробці програм, спрямованих на зменшення бідності, покращення здоров'я та забезпечення освіти, а також вносили пропозиції щодо адаптації кращих практик до українських реалій. Важливо, щоб ці зусилля були продовжені та посилені в наступні роки, аби забезпечити стійкий розвиток країни та підвищення

добробуту населення. Можна спочатку базуватися на найбільш напрацьовану і визнану на міжнародному рівні класифікацію прав і свобод людини та громадянина за сферами прояву цих права і свободи. Саме ця класифікація нормативно оформлена у численних міжнародних правових актах.

У контексті забезпечення конституційних прав пропонується таке визначення рівня благополуччя, подане в редакції як механізм нормативно-правового, організаційного та фінансового забезпечення реалізації конституційних прав громадян, що гарантує громадянам незнижуваний рівень якості життя незалежно від місця проживання. У практичному контексті рівень благополуччя може бути виражений у формі державної інформаційної системи, яка включатиме набір інформації щодо різних сфер діяльності в межах громадянських прав. Ця система повинна відповідати сучасним вимогам безпеки та захисту персональних даних громадян, а також спрямована на підвищення ефективності державного управління, прозорість та підзвітність державних органів, і створення умов для активної участі громадян у житті суспільства.

Така система забезпечить кожному громадянину України персональний доступ до переліку наявних державних послуг, включаючи освіту, охорону здоров'я, соціальну допомогу. Завдяки цьому громадяни матимуть можливість контролювати та планувати своє життя відповідно до доступних ресурсів та послуг. Система дозволить проводити порівняльний аналіз обсягу та утримання державних послуг у різних регіонах України, що допоможе виявляти регіональні диспропорції та сприятиме ефективному обміну досвідом між регіонами. Завдяки зібраним даним можна буде розробляти цільові програми розвитку, які враховуватимуть специфіку кожного регіону та спрямовуватимуться на підвищення якості життя.

Система має забезпечити інструменти зворотного зв'язку, які дозволять громадянам оцінювати якість та ефективність наданих послуг. Це сприятиме підвищенню відповідальності державних органів за виконання своїх функцій. На основі отриманих оцінок і відгуків можна буде виявляти проблемні зони та

реалізовувати заходи щодо їх покращення. Впровадження такої державної інформаційної системи як інструменту реалізації рівня благополуччя в Україні може стати важливим кроком у напрямку покращення якості життя громадян та зміцнення довіри до держави. Це вимагатиме тісної співпраці між державними органами, технологічними компаніями та громадянським суспільством для досягнення спільної мети – створення справедливого, безпечного та комфортного середовища для життя кожного українця.

Для забезпечення підвищення рівня життя громадян, створення комфортних умов для їх проживання, а також умов і можливостей для самореалізації та розкриття таланту кожної людини повинен бути розроблений рівень благополуччя, який буде механізмом нормативно-правового, організаційного забезпечення реалізації конституційних прав громадян України, які гарантують громадянам гідну якість життя незалежно від місця проживання. Впровадження рівня благополуччя допоможе запровадити загальноприйняті практики управління у діяльність держави; вибудувати систему показників якості життя громадян і контролювати її на федеральному рівні; формалізувати процес управління з погляду ризиків, контрольних процедур і проводити поточний моніторинг ефективності управління.

У контексті сучасної України, де суспільство переживає численні виклики, пов'язані з політичною нестабільністю, економічними труднощами та військовим конфліктом на сході країни, значення дозвілля набуває нових форм і змісту. В умовах сучасних викликів українське суспільство усвідомлює важливість дозвілля як інструменту соціальної інтеграції, особливо для тих, хто постраждав від війни, переміщених осіб, ветеранів та їхніх родин. В українському контексті, з огляду на сучасні події та виклики, цей принцип набуває особливого значення. Забезпечення можливості для дозвілля та відпочинку є важливим аспектом соціальної політики, який сприяє збереженню психічного здоров'я населення та підтримці соціальної стабільності.

Уряд України визнає важливість соціального благополуччя та дозвілля

як ключових факторів підтримки здорового суспільства, особливо в умовах тривалої війни. У зв'язку з цим, держава впроваджує різноманітні програми підтримки соціального благополуччя, орієнтовані на поліпшення умов для дозвілля. Отже, в умовах сучасної України, де соціально-економічні виклики тісно переплітаються з проблемами доступу до дозвілля, політика держави спрямована на створення умов для зміцнення соціального благополуччя через розвиток інфраструктури, підтримку соціально вразливих категорій населення та активну співпрацю з громадськими ініціативами.

Суспільне благополуччя розглядається з різних позицій: економічних, психологічних та соціально-філософських, що дає змогу отримати більш комплексне розуміння цього явища. У контексті України, де економіка значною мірою постраждала від війни та економічної нестабільності, держава прагне забезпечити економічне благополуччя через підтримку малого та середнього бізнесу, стимулювання інвестицій, а також через соціальні виплати та субсидії для найбільш вразливих верств населення. В Україні, враховуючи важливість зайнятості та соціальної стабільності, уряд активно впроваджує програми, спрямовані на підтримку працевлаштування та професійної підготовки [198, додаток 2].

Важливим елементом підтримки соціального благополуччя в Україні є державна політика, спрямована на зменшення соціальної нерівності та покращення якості життя. Уряд впроваджує різні соціально-економічні реформи, які охоплюють підвищення мінімальних зарплат і пенсій, соціальні виплати та підтримку сімей з дітьми, розвиток системи охорони здоров'я та освіти. Також важливою частиною державної політики є підтримка регіонального розвитку, що спрямована на зменшення соціально-економічних диспропорцій між різними областями України [43; 110]. Це включає інвестиції в інфраструктуру, створення нових робочих місць, розвиток місцевого бізнесу та туристичної галузі, які можуть сприяти економічному зростанню та підвищенню рівня життя населення.

В Україні суспільне благополуччя розглядається крізь призму як

економічних, так і психологічних аспектів, а також активно підтримується на державному рівні через реалізацію комплексної соціальної політики. Це особливо актуально для українського суспільства, де соціально-економічні нерівності та наслідки війни створюють додаткові стресові фактори, що впливають на загальний рівень добробуту населення. В умовах сучасної України соціальний добробут розглядається через соціально-філософські та практичні призми, де він виступає важливим показником якості життя суспільства, груп і окремих індивідів [35; 78; 195].

Проблеми соціального благополуччя вивчаються з різних точок зору, включаючи соціальні, демографічні, психологічні та економічні аспекти. В Україні особливу увагу приділяють соціальному добробуту, який охоплює не тільки економічний статус, а й якість міжособистісних відносин, рівень соціальної підтримки, почуття безпеки та довіри до інститутів [93]. У контексті війни та економічних труднощів, які переживає Україна, ці показники значно змінюються. Зокрема, через вимушену міграцію, безробіття та інфляцію об'єктивне благополуччя багатьох громадян погіршилося. Українська держава, усвідомлюючи важливість соціального добробуту для відновлення та розвитку країни, впроваджує різноманітні політики, спрямовані на підтримку населення.

Державна політика спрямована на підвищення якості життя громадян, враховуючи як об'єктивні, так і суб'єктивні складові благополуччя. В умовах відбудови та реформування Україна прагне створити середовище, де соціальний добробут стане базою для сталого розвитку, соціальної згуртованості та підвищення загального рівня життя. Досягнення об'єктивного благополуччя в Україні орієнтоване на принцип сталого розвитку, що вимагає раціонального використання природних ресурсів, відповідального впливу на навколишнє середовище, а також раціонального соціально-економічного розвитку регіонів на основі науково-технічних досягнень [254; 289]. Зазначене забезпечує розвиток потенціалу наявних ресурсів, які є джерелом формування благополуччя.

Питання сталого розвитку винесені на національний рівень, де Україна активно впроваджує заходи, спрямовані на підвищення ефективності використання ресурсів, покращення екологічної ситуації та зменшення соціально-економічних нерівностей. Об'єктивне благополуччя в умовах глобалізації представляє великий інтерес для дослідників, адже його рівень є матеріальним, кількісно вимірним параметром, що відрізняється в різних країнах світу [260, с. 43]. Це свідчить про різний рівень соціально-економічного розвитку і, відповідно, різну успішність проведеної соціально-економічної стратегії розвитку. Вивчення та поширення позитивного досвіду формування об'єктивного благополуччя можуть сприяти його зростанню в глобальному суспільстві.

Рівень соціально-економічного розвитку країни загалом визначає рівень об'єктивного благополуччя її населення, що може варіюватися залежно від соціальних та економічних характеристик різних груп населення. Об'єктивне благополуччя залежить від розвитку економіки та її складових, включаючи промисловість, зайнятість, освіту, охорону здоров'я, споживання товарів та послуг, а також розвиток інфраструктури. В Україні досягнення об'єктивного благополуччя неможливе без врахування всіх цих аспектів. Суб'єктивні чинники благополуччя стали важливою темою соціально-філософського аналізу в Україні.

На сучасному етапі розвитку суспільства стає все більш очевидним, що одні лише економічні показники, такі як внутрішній валовий продукт, середній рівень заробітної плати, рівень та структура зайнятості населення, не дають повної картини щодо рівня соціального благополуччя держави. Це пояснюється тим, що потреби суспільства значно ширші та охоплюють не лише матеріальні аспекти, а й нематеріальні, які визначаються суб'єктивними факторами благополуччя. Суб'єктивні чинники благополуччя залежать від внутрішніх переживань особистості, що різняться залежно від індивідуальних психологічних особливостей кожної людини. Це охоплює такі аспекти, як рівень щастя, задоволеність життям, відчуття безпеки, можливості для

самореалізації та саморозвитку, соціальна підтримка, якість особистих та професійних відносин, а також загальне відчуття сенсу життя.

Особливо в умовах соціально-економічних викликів, таких як війна, економічні труднощі, міграційні процеси та адаптація до нових реалій, значення суб'єктивного благополуччя набуває ще більшої важливості. Війна на сході України та окупація Криму спричинили серйозні психологічні та емоційні стреси у багатьох громадян, що вплинуло на їхню суб'єктивну оцінку власного благополуччя [268, с. 152]. Також варто зазначити, що суб'єктивне благополуччя не можна розглядати окремо від об'єктивних умов життя. Соціально-економічні фактори, такі як доступ до якісної освіти, охорони здоров'я, соціальних послуг та економічної стабільності, відіграють важливу роль у формуванні суб'єктивного сприйняття життя.

Державна економічна політика, спрямована на поліпшення цих об'єктивних умов, є важливим елементом у забезпеченні загального рівня благополуччя. Важливо також враховувати, що в Україні існують значні регіональні відмінності у рівні суб'єктивного благополуччя. Мешканці західних регіонів країни часто мають інші пріоритети та оцінки життя, ніж мешканці східних або центральних регіонів. Це пов'язано з різними соціокультурними традиціями, економічними умовами та історичним досвідом. Отже, державна політика має враховувати ці відмінності, щоб ефективно відповідати на потреби громадян у різних частинах країни.

Крім того, зважаючи на глобальні тенденції, Україна повинна адаптувати свої підходи до вимірювання та покращення соціального благополуччя, беручи до уваги міжнародний досвід та індикатори (додаток 8). Участь України у різних міжнародних програмах і дослідженнях, таких як індекс людського розвитку ООН або опитування щодо рівня щастя, допомагає виявити слабкі та сильні сторони соціально-економічної політики, а також визначити напрями для подальшого розвитку [187]. Тож, суб'єктивні чинники благополуччя є невід'ємною частиною розуміння загального стану суспільства і повинні бути враховані при розробці державної політики в Україні.

Забезпечення комплексного підходу, який враховує як об'єктивні, так і суб'єктивні аспекти благополуччя, є ключовим для досягнення стійкого розвитку та соціальної стабільності в країні.

У суб'єктивному вимірі благополуччя ключовими атрибутами є міжособистісні відносини, такі як взаємодія з родиною, друзями та колегами, а також соціальні норми й усвідомлення себе важливою частиною глобального суспільства. Ці чинники формують складний і часто важко вимірюваний аспект суб'єктивного благополуччя, що виявляється у відчутті щастя, задоволеності життям і особистісного зростання. Особистісне зростання в Україні формується через доступ до освіти, можливості для самореалізації, активну участь у політичному житті та наявність розвинених інститутів захисту прав і інтересів громадянського суспільства.

Психологічний добробут також є важливим аспектом, який безпосередньо пов'язаний зі суб'єктивним благополуччям. Він розвивається за умов високого рівня об'єктивного благополуччя суспільства, що своєю чергою впливає на глибину емоційної природи людини. Взаємодія з родиною, друзями та колегами є важливим аспектом суб'єктивного благополуччя. В Україні, де соціальні зв'язки традиційно мають велике значення, ці відносини значною мірою впливають на рівень задоволеності життям. Створення і підтримка здорових і підтримуючих соціальних мереж є важливим елементом політики держави та громадських ініціатив, що сприяє покращенню якості життя та соціального благополуччя.

Активізація участі держави і зацікавлених груп у виробленні політичних і соціальних рішень у системі охорони здоров'я, посилення уваги дослідників до цієї сфери не є випадковими. Адже питання здоров'я, соціального забезпечення, вартості та доступності лікування, умов життя стосуються інтересів широких верств населення. Сьогодні необхідно змінювати спосіб мислення в підході до вирішення проблем публічного управління, він повинен керуватися потребами сучасного громадянського суспільства. Сучасна соціально-економічна криза проявляється як у вигляді стрімкого зниження

попиту в зв'язку зі сильним падінням доходів населення, так і в колапсі пропозицій.

Криза 2020–2021 років може змусити значну кількість підприємців вийти з бізнесу, що своєю чергою здатне підірвати не тільки стійкість економіки, а й основи довгострокового соціально-економічного розвитку. У деяких країнах частка підприємців традиційно невисока, але при цьому вони виконують найважливіші функції в економіці, забезпечуючи регіональний розвиток, стійку зайнятість, знижуючи бідність у найбільш депресивних територіях, надаючи споживачам доступ до широкого спектру товарів і послуг. Зволікання з прийняттям стратегічно важливих рішень для охорони здоров'я і соціального забезпечення призвели до того, що в цей час вони перебувають у критичному стані і не можуть належно виконувати покладені на них функції.

Запропоновані зміни для вирішення проблем державної соціально-економічної політики та охорони здоров'я значною мірою можуть вплинути на свідомість громадян, на їхній спосіб життя, а вже потім покращити стан здоров'я і підняти рівень життя населення. Втілення такої стратегії має значну економічну ефективність і може сприяти підвищенню відповідальності за умови створення такого соціального середовища, що дозволить людям підтримувати особисте здоров'я та суспільний добробут. Держави, здатні до форсованої мобілізації інфраструктурних ресурсів, виявилися більш підготованими до надзвичайних ситуацій, зате суспільства, де ставлять в ієрархію пріоритетів автономію особистості вище її безпеки, які цінують свободу переміщень, саморегульовані ринки, виявилися менш підготовані до ефективних колективних дій.

В умовах стагнації світової економіки ринкові робочі місця будуть об'єктивно скорочуватися, а держави будуть змушені підтримувати бюджетників. Соціальні та економічні цілі державного контролю, що зачіпають життєві ресурси малого бізнесу, самозайнятих працівників, забезпечуючи трудову зайнятість всередині і поза державою, можуть

викликати закономірне відторгнення в значній частині соціальних груп. Тому органам публічного управління має сенс утриматися від негативного втручання в економічну повсякденність і регулятивного руйнування природно створених соціальних обмінів та зв'язків на низовому рівні.

У більшості випадків, при надзвичайних ситуаціях чи масових хворобах першими з установ закриваються навчальні заклади, що цілком логічно, оскільки учні та студенти перебувають в одному приміщенні протягом дня і постійно контактують один з одним. Сьогодні найважливішим завданням стала мобілізація організаційних якостей, горизонтальної взаємодії між локаціями і оперативного впровадження нових внутрішніх інструментів [327, с. 106-107]. Заходи такого характеру повинні передбачати механізми впровадження системного підходу в управлінську діяльність, впровадження сталого споживання та виробництва, підвищення рівня обізнаності суспільства про значення та переваги його застосування з метою збереження здоров'я і соціального благополуччя громадян.

Серед проблем соціально-економічної політики й охорони здоров'я, залишається відсутність цільової компоненти, яка орієнтується на створення сприятливих умов для виховання, розвитку особистості в повсякденному і суспільному житті. Відповідно, за таких умов, перед керівниками медичних установ стоять завдання щодо прийняття управлінських рішень для організації необхідного ресурсного забезпечення медичної допомоги, пошуку додаткових джерел фінансування, посилення діяльності щодо вирішення проблем здоров'я суспільства. Забезпечення медичної галузі фінансовими ресурсами є головним фактором, спрямованим на забезпечення ефективного розвитку галузі на сучасному етапі її реформування і розвитку для проведення ефективної державної політики реформ.

При розгляді соціально-економічного спрямування виявилось, що економічні наслідки епідеміологічних впливів стали більш серйозними, ніж передбачалося, що призвело до погіршення макроекономічного прогнозу. Прогнози, як і раніше, досить невизначені, пов'язані з подальшим поширенням

епідемії, очікується більш істотне зростання бюджетного дефіциту, що пояснюється більш вираженим прогнозованим економічним спадом порівняно з країнами, що розвиваються. Масове поширення бюджетного дефіциту обумовлено зниженням державних доходів в міру спаду економічної активності та світової торгівлі, безпрецедентними за обсягом заходами підтримки домашніх господарств і сектора для пом'якшення наслідків епідеміологічних впливів [288].

Проблеми в реальному секторі економіки, на ринку праці, в соціальній сфері та банківському секторі в результаті цього мають особливу природу і не можуть трактуватися з погляду стандартних підходів до аналізу економічних і фінансових криз або стадій ділового циклу. Також некоректно розглядати закриття бізнесу в цій ситуації з погляду конкурентоспроможності компаній або товарів, в умовах карантину максимальні обмеження належать до сфери послуг, де виробничі ланцюжки переважно прості та короткі.

Отже, час спаду може бути скорочений періодом збереження регуляторних обмежень, а відновлення економіки може відбутися досить швидко. Триваюча епідемія і нові санітарні обмеження змушують переглядати в бік погіршення оцінку перспектив розвитку світової економіки. Пояснимо вихід підприємців з тіньового сектора, адже з огляду на розвиток ІТ-технологій і поширення цифровізації працювати в тіньовому секторі стає все складніше, банки блокують рахунки зі сумнівними операціями. Невелику частину підприємців складають особи, збанкрутілі через кризу, що почалася, переважно це ті, хто став банкрутом ще до кризи. В рамках песимістичного сценарію можна очікувати відхід з активного бізнесу, або остаточного переміщення в тіньову економіку суб'єктів малого і середнього бізнесу.

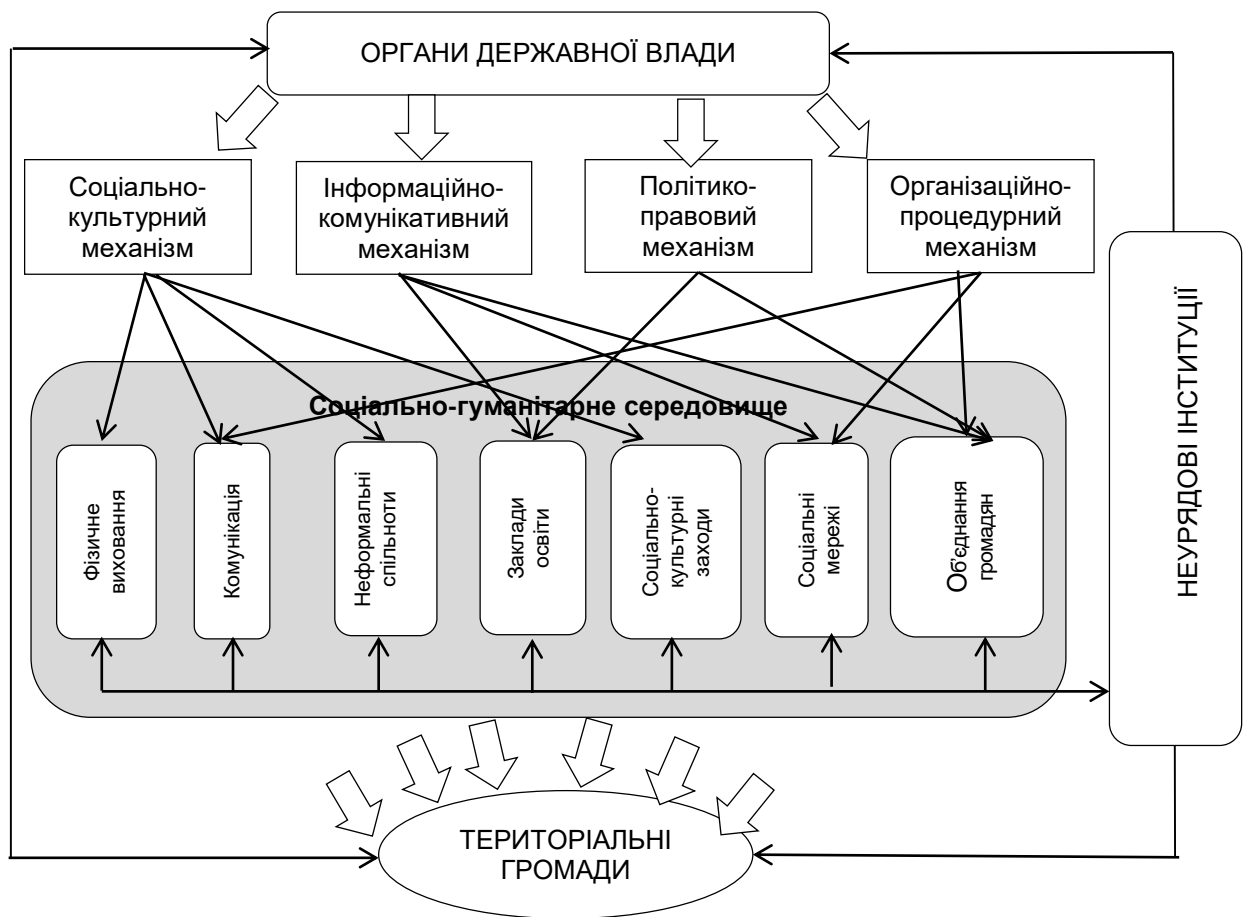
Окрім цього, нинішня криза змінить структуру зайнятості в секторі малого та середнього бізнесу і створить можливості для її зростання в окремих галузях, в тому числі цифровій галузі, логістиці, онлайн-торгівлі. Частка цих галузей росла і в докризовий період, значний вплив на зміну структури зайнятості повинні мати процеси цифровізації та роботизації економіки, які

прискорилися в умовах кризи і режиму самоізоляції. Істотні позитивні зрушення у покращенні здоров'я усього населення можуть бути досягнуті при помірному зростанні витрат за рахунок реалізації комплексної стратегії, орієнтованої на оптимальне поєднання медичних та соціальних факторів.

У зазначеній сфері належить здійснити структурні перетворення, спрямовані на оптимізацію медичної допомоги на основі посилення координації, більш цілеспрямованою і якісною підготовкою медичного персоналу та поліпшення технічної оснащеності медичних установ. Для цього необхідно сформувати систему незалежного контролю якості медичних послуг, доцільно поступово вводити додаткові платежі при лікуванні пацієнтів. Має бути обґрунтована необхідність комплексного підходу в державній соціально-економічній політиці щодо трансформації системи охорони здоров'я на сучасному етапі, адже високі показники смертності і захворюваності населення є головним викликом системі публічного управління у галузі охорони здоров'я.

У дисертаційному дослідженні запропоновано комплекс механізмів державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя, а саме політико-правовий, організаційно-процедурний, соціокультурний та інформаційно-комунікативний із сутнісним змістовним наповненням та забезпечується партнерською формою взаємовідносин між органами державної влади на місцях, територіальними громадами та неурядовими інституціями соціально-економічного та гуманітарного спрямування.

Соціально-культурні механізми регламентують зростання культурного рівня в освітній сфері, чому сприяє діяльність закладів освіти з фізкультурно-виховної роботи на сучасному етапі розвитку громадянського суспільства; визначення стратегічних завдань і пріоритетних напрямів державної гуманітарної політики в частині фізкультурно-виховної діяльності закладів вищої освіти на сучасному етапі; створення самоврядних рад соціального партнерства при місцевих органах державної влади спільно з неурядовими інституціями та органами місцевого самоврядування

. Рис. 5.4. Реалізація комплексу механізмів державної політики суспільного благополуччя у період соціально-економічних трансформацій в Україні

Політико-правові механізми регламентують формування нормативно-правової бази, що передбачає реалізацію ефективної державної політики у сфері громадського здоров'я та суспільного благополуччя; підвищення ефективності функціонування системи місцевого самоврядування в частині забезпечення соціальних гарантій громадян; удосконалення алгоритмів державного управління шляхом контролю за виконанням нормативно-правових актів у соціально-гуманітарній галузі; забезпечення функціонування єдиного стандарту надання ефективних послуг з дотримання рівня громадського здоров'я та суспільного благополуччя в Україні.

Організаційно-процедурні механізми регламентують розробку та реалізацію партнерських проектів зі соціально-гуманітарних напрямів

державної політики України; застосування соціальних технологій громадського контролю за діяльністю органів державної влади на місцях щодо суспільного благополуччя; забезпечення виконання державних програм і соціальних проектів з підвищення рівня суспільного благополуччя як частини реалізації державної соціально-економічної та гуманітарної політики.

Інформаційно-комунікативні механізми регламентують системний характер змістовного наповнення державного управління у сфері громадського здоров'я та суспільного благополуччя; удосконалення управлінських підходів у суспільно-владній взаємодії в частині інформування територіальних громад щодо можливості фізичного самовдосконалення громадян; вільного доступу особистості до базових засад інформаційного поля про суспільне благополуччя.

За умов, що склалися, виникла необхідність розробки нових підходів і концепцій, у розробленій концепції закладено основи переорієнтації охорони здоров'я від політики лікування до політики зміцнення здоров'я та запобігання захворюванням. Концепція визначає напрями, механізми та терміни формування системи громадського здоров'я з метою розробки та реалізації ефективної державної політики суспільного благополуччя, запобігання захворювань, подовження працездатного віку та заохочення громадян до здорового способу життя шляхом об'єднаних зусиль усього суспільства.

Вихідним теоретичним підґрунтям розробленої концепції є принципи комунікативного підходу у розумінні соціальних явищ, а також суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Концепція містить положення, що передбачає відповідний управлінський інструментарій продукування, тиражування та закріплення цінностей, зміцнення української державності, зростання довіри громадянина до своєї держави, усвідомлення ним свого місця і ролі в процесах суспільного оновлення. Перед українським суспільством стоїть завдання не просто виживання, але й нового поштовху у суспільній модернізації, прориву в світове політичне й економічне співтовариство, що є неможливим без активної участі усіх поколінь.

Висновки до розділу 5

Державна політика суспільного благополуччя повинна сприяти активній участі громадян у політичному та соціальному житті, забезпечуючи прозорість державних інститутів. Це сприяє зміцненню демократичних цінностей та формуванню відповідального та активного громадянства. Державна політика громадського благополуччя на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій має бути гнучкою та адаптивною, готовою до швидких змін та нових викликів. Вона повинна поєднувати підтримку військових та цивільного населення, розвивати інститути благодійності та залучати міжнародну допомогу. Державна політика громадського добробуту має бути не лише гарантом соціального захисту, але й активним учасником у формуванні сприятливих умов для всебічного розвитку особистості та суспільства в цілому.

Трансформація та несподіваність епідеміологічних, поряд із посиленням впливу інших глобальних ризиків викликає необхідність, крім реалізації епідеміологічних впливів та періодичного введення різних обмежень, реалізовувати додаткові заходи, націлені на підвищення стійкості бізнесу, зниження негативного впливу глобальних ризиків на соціально-економічні процеси та розвиток економіки. Як такі заходи пропонуємо використання проблемно орієнтованих інструментів фінансування, якими стосовно фінансування заходів щодо боротьби з епідеміологічними впливами, підтримкою бізнесу та громадян можуть стати спеціальні позики з наданням додаткових державних гарантій.

Залучення додаткових коштів допоможе знизити ризики недофінансування інфраструктурних проєктів та уникнути пов'язаного з цим уповільнення темпів економічного розвитку, погіршення якості життя. Висока ймовірність переродження в сезонні епідеміологічні впливи зумовлює нові ризики, що вимагають попереджувальної реалізації економічних заходів їх нейтралізації. До цих заходів варто віднести своєчасну перебудову бізнес-

моделей та диверсифікацію бізнесу, реструктуризацію витрат відповідно до змін ринкової кон'юнктури, а також здійснення економічно обґрунтованої, адекватної змінним умовам зовнішнього середовища політики залучення та використання позикового капіталу. Однак ступінь впливу таких заходів для досягнення цілей сталого розвитку різний для підприємств різних галузей і вимагає певного індивідуального підходу.

Держава громадянського добробуту повинна бути гнучкою та адаптивною, готовою до змін і викликів та загроз на сучасному етапі. Тільки за таких умов можливо забезпечити високий рівень громадського благополуччя, де кожен громадянин має можливість жити гідно, реалізовувати свій потенціал та відчувати себе частиною справедливого і рівноправного суспільства. Держава громадянського добробуту має бути не лише гарантом соціального захисту, але й активним учасником у формуванні сприятливих умов для всебічного розвитку особистості та суспільства в цілому.

Державна політика громадянського благополуччя на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій повинна бути комплексною та адаптивною, враховуючи виклики та загрози, які постають перед країною, зокрема в умовах війни. Підтримка збройних сил України та цивільного населення через стимулювання благодійних донатів, інвестування в людський капітал, забезпечення соціальної справедливості та залучення міжнародної допомоги є ключовими напрямками зазначеної політики.

Рівень добробуту є не лише інструментом покращення якості життя населення, а й важливим елементом державної політики, спрямованої на досягнення стійкого соціально-економічного розвитку в умовах сучасних трансформацій. Зазначене є викликом і водночас можливістю для України стати прикладом для інших країн у впровадженні прогресивних підходів до управління соціальними та економічними процесами. Впровадження рівня добробуту дозволяє створити єдину платформу для об'єктивного вимірювання та оцінки рівня життя громадян, що є ключовим для розробки ефективної державної політики. Цей стандарт повинен враховувати як матеріальні, так і

нематеріальні аспекти благополуччя, такі як доступ до якісної освіти, охорони здоров'я, безпеки, екологічної чистоти та можливостей для самореалізації.

В умовах глобальних викликів та невизначеності, стандарти добробуту можуть стати ефективним засобом забезпечення суспільної стабільності та соціально-економічного розвитку. Вони сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності держави на міжнародній арені, оскільки інвестори, бізнес і населення загалом віддають перевагу країнам з високими стандартами життя та добробуту. Впровадження стандартів добробуту в Україні є важливим кроком до побудови сучасної, інноваційної та соціально-орієнтованої економіки, яка здатна забезпечити гідне життя для всіх громадян.

Ефективна державна політика у сфері економіки, соціального забезпечення та охорони здоров'я є критично важливою для забезпечення об'єктивного благополуччя населення. В Україні важливо продовжувати реформи, спрямовані на покращення економічних умов, розвиток інфраструктури та забезпечення доступу до якісної освіти і медичних послуг. Благополуччя, яке охоплює задоволеність життям, відображає глибші аспекти якості життя, що не завжди вимірюються економічними показниками. В Україні, де економічні показники можуть не повністю відображати реальний рівень добробуту громадян, важливо враховувати суб'єктивні чинники для оцінки суспільного благополуччя.

Оскільки суспільство постійно змінюється, нові дослідницькі напрями, такі як вплив сучасного туризму, нових соціальних ініціатив та культурних змін на благополуччя, стають все більш актуальними. Загалом, сучасне суспільство, орієнтоване на високий рівень комфорту та якості життя, активно шукає нові реалії, які здатні задовольнити зростаючі запити на щастя і благополуччя. Отже, подальше вивчення феномена соціального благополуччя повинно продовжуватися з акцентом на нові дослідницькі напрями, такі як вплив сучасного туризму й інших соціокультурних змін на якість життя та благополуччя.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі вирішено актуальну наукову проблему, що полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад формування державної політики суспільного благополуччя у контексті стратегії ефективного соціально-економічного розвитку з реалізацією комплексу управлінських механізмів, спрямованих на забезпечення соцігуманітарної стабілізації суспільства в трансформаційний період. Отримані в процесі дослідження результати дали змогу сформулювати такі висновки та пропозиції:

1. Проаналізовано науково-теоретичну сутність феномену суспільного благополуччя в соціумі як об'єкту державного впливу. Суспільне благополуччя є комплексною соціально-економічною та гуманітарною категорією, що відображає рівень матеріального забезпечення, соціальний статус, ступінь соціальної адаптації та характер міжособистісних відносин, а також відповідність як універсальним моральним нормам, так і специфічним умовам розвитку суспільства. Питання соціального захисту населення та забезпечення належних матеріальних умов життя громадян належать до ключових повноважень органів державної влади, особливо в умовах посилення трансформаційних викликів і недостатньої врегульованості ринкових процесів. Впровадження сучасних управлінських стратегій забезпечує підвищення рівня суспільного благополуччя за умов обмеженості ресурсів, в умовах тривалих трансформацій виникає дисбаланс у діяльності органів публічної влади, що супроводжується зниженням якості життя населення та зростанням соціальної напруженості. Державна політика суспільного благополуччя виступає ключовим чинником соціально-економічного розвитку та має важливе значення для функціонування кожної країни, а її основні принципи, як соціально ефективні, комплексні та стійкі, сприяють забезпеченню активного довголіття населення. У цьому контексті органи державної влади покликані створювати належні умови для підвищення

рівня благополуччя населення, що зумовлює необхідність постановки нових завдань на сучасному етапі соціально-економічного розвитку. Сучасні суспільні трансформації супроводжуються складною системою взаємозв'язків із динамікою соціально-економічного розвитку, що потребує комплексного врахування при формуванні та реалізації державної політики.

2. Визначено особливості трансформації соціальних векторів державної політики суспільного благополуччя у період війни з рф. Запорукою ефективної трансформації соціально-гуманітарних векторів державної політики суспільного благополуччя у період війни з рф є наявність дієвих управлінських механізмів, достовірного аналітичного забезпечення, сучасних цифрових рішень та ефективних каналів комунікації. Важливим аспектом реалізації зазначених трансформацій є врахування соціальних і поведінкових особливостей громадян, оскільки ефективне управління адаптаційними процесами можливе лише за умови активної участі суспільства та його готовності підтримувати відповідні заходи державної політики у період військових дій. Сьогодні існує необхідність удосконалення організаційно-інституційного забезпечення державної соціально-економічної політики, особливо під час трансформації соціальних векторів державної політики суспільного благополуччя у період війни з рф. Діяльність органів публічної влади в сучасних умовах потребує подальшого вдосконалення, оскільки низка стратегічно важливих заходів щодо формування та реалізації політики соціально-економічного зростання залишається недостатньо розробленою. Необхідна трансформація системи державного управління у зазначеній сфері, зокрема розширення функціональних можливостей суспільно-владної взаємодії як передумови підвищення ефективності соціально-економічної політики в умовах війни з рф та удосконалення процедури підтримки соціально вразливих груп населення в умовах зростання соціально-економічних ризиків, зумовлених суспільними трансформаціями.

3. Виокремлено соціально-економічну проблематику суспільного благополуччя у період правового режиму воєнного стану. Військова агресія

російської федерації стала потужним дестабілізуючим чинником, який істотно порушив сформовані довгострокові тенденції розвитку суспільного благополуччя, спричинив появу нових форм соціально-економічної нерівності та зумовив трансформацію державної соціогуманітарної політики. Проблема підвищення якості життя населення ускладнюється значною диференціацією соціально-економічного розвитку регіонів, що посилюється впливом військових дій і негативно позначається на доступності базових соціальних благ і послуг. Сукупність чинників соціально-економічного розвитку формує комплексну оцінку рівня суспільного благополуччя в державі, що потребує системного врахування у процесі прийняття управлінських рішень у період правового режиму воєнного стану. Існує доцільність розширення фінансової бази соціальної політики не лише за рахунок бюджетних ресурсів, а й шляхом активного залучення фінансових можливостей партнерів, у тому числі національного та міжнародного рівнів, що сприятиме підвищенню результативності державної політики суспільного благополуччя. Трансформація державної політики суспільного благополуччя актуалізувала необхідність посилення соціального захисту в умовах військових дій. Сучасні підходи до формування державної політики суспільного благополуччя у період правового режиму воєнного стану передбачають розвиток і зміцнення системи забезпечення доступності якісних медико-соціальних послуг відповідно до потреб населення та орієнтацію реагування на соціально-економічні ризики.

4. Розкрито сутність соціальної адаптації громадян внаслідок функціонування правового режиму воєнного стану в Україні. Актуалізація проблеми соціальної адаптації зумовлена сучасними чинниками, зокрема науково-технічним прогресом та інформатизацією суспільства, які спричиняють інтенсивні та системні зміни у всіх сферах життєдіяльності. В цих умовах одним із ключових завдань державної політики суспільного благополуччя є створення оптимальних умов для реалізації потенціалу громадян упродовж усього життя, а також забезпечення належних стандартів

якості життя. Особливого значення сьогодні набуває соціальна адаптація громадян, оскільки негативні ефекти економічної дестабілізації, зокрема зниження доходів населення та скорочення попиту, проявляються в короткостроковій перспективі. Після стабілізації соціально-економічної ситуації ключового значення набуває впровадження комплексних заходів, спрямованих на підвищення продуктивності національної економіки та реалізацію структурних реформ, орієнтованих на довгострокове соціально-економічне зростання. Соціально-економічна криза характеризується нерівномірністю соціальної адаптації громадян, а існуючі економічні диспропорції визначають різну спроможність протидіяти кризовим явищам. Ефективність реалізації державної політики суспільного благополуччя значною мірою залежить від урахування інституційно-організаційних особливостей системи державного управління та рівня соціально-економічного розвитку. Органи державної влади повинні активно впливати на рівень суспільного благополуччя шляхом реалізації комплексних стратегій, спрямованих на підтримку соціальної адаптації населення.

5. З'ясовано можливість імплементації кращих практик зарубіжного досвіду політики суспільного благополуччя на сучасному етапі. На сучасному етапі у міжнародній практиці формується тенденція до розроблення уніфікованих підходів до державної політики суспільного благополуччя, які реалізуються через відповідні стратегії та програмні документи. Європейське регіональне бюро ВООЗ застосовує системний підхід до підтримки держав у впровадженні політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя, що сприяє підвищенню її ефективності та узгодженості. Співпраця України з Європейським Союзом та іншими міжнародними організаціями і мережами формує інституційну основу для вдосконалення державної соціально-економічної політики та розширює можливості її реалізації. Досвід країн-членів ЄС свідчить про необхідність врахування потенційно непередбачуваних наслідків соціально-економічних процесів навіть у періоди підвищеної фінансово-економічної нестабільності. Не викликає сумнівів

доцільність урахування зарубіжного досвіду, який свідчить про необхідність підвищення готовності органів державної влади до реагування на глобальні виклики, оскільки соціально-економічні наслідки суспільних трансформацій є більш масштабними, ніж прогнозувалося. Імплементация зарубіжного досвіду державної політики суспільного благополуччя сприяє формуванню ефективних управлінських підходів у період соціально-економічних трансформацій. Сьогодні існує доцільність спрямування діяльності органів державної влади України у взаємодії з інституціями Європейського Союзу на вирішення актуальних соціальних і гуманітарних проблем, а також на вдосконалення механізмів надання соціальних гарантій відповідно до європейських стандартів.

6. Узагальнено соціально-економічні аспекти трансформації державної політики суспільного благополуччя в Україні. Сучасні концептуальні підходи до формування та реалізації державної політики соціально-економічного розвитку повинні базуватися на мобілізації управлінського потенціалу та ефективному застосуванні комплексу взаємопов'язаних управлінських механізмів. Удосконалення системи державного управління передбачає розширення функціональних можливостей суспільно-владної взаємодії як інструменту узгодження соціальних та економічних інтересів у суспільстві. Диверсифікація джерел фінансування соціальної та економічної політики, зокрема через залучення ресурсів приватних партнерів на національному та міжнародному рівнях, є важливою умовою підвищення її результативності. Суспільне благополуччя в сучасних умовах розглядається як фундаментальне право людини, ключова складова справедливого соціально-економічного та гуманітарного розвитку, а також важливий ресурс повсякденного життя відповідно до соціальних стандартів Європейського Союзу. Сучасні суспільні трансформації супроводжуються складними взаємозв'язками між соціальними змінами та динамікою економічного розвитку, що потребує системного врахування при формуванні державної політики. Сьогодні потребує удосконалення комплексне забезпечення державної соціально-

економічної політики та комплексу управлінських механізмів у соціально-економічній сфері. В умовах трансформаційних впливів діяльність органів державної влади потребує подальшого вдосконалення, оскільки низка стратегічно важливих заходів у сфері формування та реалізації політики соціально-економічного зростання залишається актуальною науковою проблематикою.

7. Охарактеризовано спектр ціннісних засад суспільного благополуччя згідно з соціальними стандартами розвинутих країн. Суспільне благополуччя охоплює сукупність соціально орієнтованих моделей поведінки та умов життєдіяльності, які сприяють підвищенню якості життя населення, а також передбачає врахування рівня соціальної активності, адаптивності та відповідальності громадян. Ефективна державна політика суспільного благополуччя тісно пов'язана з реалізацією національних і глобальних цілей розвитку, соціально-гуманітарними реформами та виступає критерієм оцінки рівня соціально-економічного розвитку суспільства і національної безпеки. Реалізація державної соціально-економічної політики у період трансформаційних викликів повинна ґрунтуватися на принципах системності, раціональності та ефективності, забезпечуючи результативне впровадження соціальних і гуманітарних програм. Ціннісні засади суспільного благополуччя згідно з соціальними стандартами розвинутих країн в інституційному вимірі характеризуються розширенням кола суб'єктів управління за рахунок активного залучення новітніх інститутів громадянського суспільства, зокрема соціальних мереж, інтернет-спільнот, міжнародних освітніх і наукових програм, а також грантових ініціатив. В умовах повномасштабної військової агресії проти України виникає об'єктивна необхідність перегляду концептуальних підходів до формування та реалізації державної політики суспільного благополуччя в умовах соціально-економічних трансформацій. Ефективна реалізація державної соціально-економічної та гуманітарної політики як інституційної основи державного управління у сфері суспільного благополуччя полягає у формуванні ціннісних засад сучасних параметрів

життєдіяльності відповідно до стандартів і норм життєдіяльності країн-членів Європейського Союзу.

8. Запропоновано ефективний комплекс механізмів державної політики суспільного благополуччя в Україні зі змістовним наповненням. Реалізація комплексу взаємопов'язаних механізмів державної політики суспільного благополуччя в Україні сприяє підвищенню ефективності діяльності органів державної влади та результативності управлінських рішень. Отож, запропоновано комплекс механізмів реалізації державної політики суспільного благополуччя, а саме: нормативно-правові, економіко-фінансові, організаційні, соціально-політичні, мотиваційні, інформаційні, освітньо-культурні та комунікативні механізми, які характеризуються змістовною наповненістю та забезпечують формування партнерських взаємовідносин між органами державної влади, територіальними громадами та неурядовими інституціями соціально-економічного спрямування. Ефективність зазначених механізмів забезпечується розвитком системного державно-приватного партнерства між органами державної влади, суб'єктами господарювання та неурядовими організаціями. Реалізація комплексу управлінських механізмів сприяє підвищенню рівня соціально-економічного розвитку та зміцненню стійкості суспільства до сучасних викликів. Ефективність державної політики суспільного благополуччя залежить від удосконалення управлінських механізмів на рівні органів державної влади, а також підтримки волонтерських ініціатив, спрямованих на допомогу соціально вразливим групам населення. Досягнення стратегічних цілей державної політики можливе за умови узгодженості та цілісності дій органів державної влади, спрямованих на забезпечення соціально-економічного розвитку. Комплексне вирішення соціально-економічних завдань передбачає переорієнтацію управлінської діяльності на забезпечення сталого економічного зростання та підвищення рівня суспільного благополуччя.

9. Узагальнено управлінські підходи у реалізації державно-приватного партнерства з підвищення рівня суспільного благополуччя. Обґрунтовано, що

в сьогоденнішніх умовах актуалізується необхідність трансформації сучасних моделей державно-приватного партнерства, які базуються на узгодженні стратегічних пріоритетів та спрямовані на забезпечення детермінантів суспільного благополуччя як ключових індикаторів ефективності державної політики. Органи державної влади повинні розширювати спектр соціальних послуг з урахуванням соціально-демографічних характеристик населення та його актуальних потреб. Доцільність посилення соціального наповнення національних програм, спрямованих на протидію сучасним викликам сприятиме вдосконаленню форм взаємодії у межах державно-приватного партнерства та потребує впровадження системного моніторингу їх реалізації. Ефективна реалізація комплексу управлінських механізмів дозволяє вирішувати актуальні проблеми державної політики у сфері підвищення рівня суспільного благополуччя громадян. Зростання довгострокових соціальних потреб, зумовлене військовою агресією проти України актуалізує необхідність подолання соціальної нерівності, забезпечення доступності якісних соціальних послуг та дотримання прав людини у процесі реалізації програм відновлення. Державна політика в умовах повномасштабної війни має бути орієнтована на забезпечення соціально-економічного зростання, підтримку внутрішньо переміщених осіб та підвищення якості медико-соціальних послуг за умови ефективного функціонування органів державної влади. Взаємодія органів державної влади на місцевому рівні, територіальних громад у системі місцевого самоврядування та неурядових інституцій соціально-економічного і гуманітарного спрямування реалізується на основі застосування креативних форм діалогової взаємодії та державно-приватного партнерства з метою підвищення рівня суспільного благополуччя населення.

10. Обґрунтовано концепцію державної політики суспільного благополуччя на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій в Україні. Вплив соціально-економічних трансформацій потребує збалансування механізмами реалізації державної політики суспільного благополуччя, яка виступає одним із ключових інструментів забезпечення

національної безпеки України. В умовах сучасних ризиків і невизначеності, особливо у період військової агресії РФ, забезпечення соціально-економічного зростання є фундаментальною передумовою післявоєнної відбудови держави та підвищення її стійкості до зовнішніх і внутрішніх викликів. Виявлені ключові проблеми формування і реалізації державної політики суспільного благополуччя в Україні в умовах соціально-економічних трансформацій дали змогу обґрунтувати оновлену концепцію суспільного благополуччя в умовах повномасштабної війни, що передбачають формування сучасної організаційно-інституційної бази у період трансформацій. Зазначена концепція повинна характеризуватися системністю та результативністю заходів, спрямованих на підвищення рівня життя населення, а також ефективністю реалізації національних соціальних і гуманітарних програм у контексті зміцнення економічної безпеки. Концепція виходить із класичного розуміння суспільно-владної взаємодії органів державної влади на місцевому рівні, територіальних громад у системі місцевого самоврядування та неурядових інституцій соціально-економічного і гуманітарного спрямування. У сучасних умовах актуалізується потреба у формуванні нового типу державного управління, що відповідає викликам часу та ґрунтується на соціальних детермінантах суспільного благополуччя, справедливості та досягненні значущих цілей для соціуму. Запропоновані концептуальні підходи до реалізації державної соціально-економічної політики в умовах повномасштабної війни передбачають формування сучасної організаційно-інституційної бази, яка забезпечує системність і результативність заходів, спрямованих на підвищення рівня життя населення та ефективність національних соціальних і гуманітарних програм у контексті зміцнення національної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абакуменко О.В., Воронцова А.С. Соціальна складова фінансової політики місцевого розвитку. *Вісник Української академії банківської справи*. 2014. №2 (37). С. 94-98
2. Августин Р.Р. Пріоритети державної політики детінізації національного господарства України на сучасному етапі розвитку. *Проблеми економіки*. 2016. № 4. С. 35-40.
3. Аврунін О., Белянінова Г. Міцне здоров'я і благополуччя – пріоритет ХНУРЕ. *Grail of Science*. 2023. Вип. 28. С. 83-87.
4. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Чому нації занепадають: походження влади, багатства та бідності / пер. з англ. О. Дем'янчука. 2-ге вид., випр. К.: Наш формат, 2017. 440 с.
5. Александров В.Т. Державні механізми управління якістю неперервної освіти в Україні: монографія. Суми: СумДУ, 2012. 366 с.
6. Аналіз публічної політики: навчальний дистанційний курс. Серія «Парламентська тренінгова бібліотека». 2020. 144 с. URL: <https://e-learning.rada.gov.ua/storage/pdf> (дата звернення: 23.06.2024).
7. Аналітична довідка ООН Демографічні процеси. URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-11/UN%20Policy%20Paper%20on%20Population%20Dynamics_FINAL%20UKR.pdf (дата звернення: 22.08.2024).
8. Андрійчук Т. Державна підтримка розвитку громадянського суспільства в Україні у 2007–2020 роках: стратегічні завдання та механізми реалізації. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2020. № 4 (48). С. 36-42.
9. Антонюк В.П. Стратегія розвитку вищої освіти України в контексті вимог до людського капіталу та євроінтеграційних процесів. *Вісник економічної науки України*. 2021. № 1 (40). С. 113-119.
10. Артеменко В.Б. Комплексне оцінювання ефективності соціально-

економічного розвитку регіонів на основі критеріїв якості життя населення. *Регіональна економіка*. 2015. № 3. С.84-93.

11. Афанасьєва Ю. Державне регулювання демографічних процесів у країнах Європейського Союзу: інструменти підтримки сім'ї. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2015. Вип. 1. С. 70-78.

12. Ахламов А.Г., Кусик Н.Л. Економіка та фінансування охорони здоров'я: навч.-метод. посібник. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2011. 134с.

13. Бабаєв В.М. Сучасні політичні практики країн Європи: досвід для формування регіональної політики в Україні. *Державне будівництво*. 2017. № 1. Ч. 1. URL: <https://kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2017-1-1/doc/5/01.pdf> (дата звернення: 01.06.2024).

14. Бабак І.М. Бідність як критерій оцінювання рівня життя населення. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2013. Вип. 57. С. 41-48. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/stapttp_2013_57_8 (дата звернення: 23.06.2024).

15. Бакалінська О., Бакалинський О. Правове забезпечення кібербезпеки в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 9. С. 100-108.

16. Балакірєва О.М., Білоус Є.В. Тіньові доходи та інші позаправові практики населення: масштаби та динаміка. *Український соціум*. 2015. № 3. С. 146-157. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/Usoc_2015_3_16 (дата звернення: 23.06.2024).

17. Баштанник В.В. Трансформація державного управління в контексті європейських інтеграційних процесів: монографія. Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2010. 390 с.

18. Баюк М. Формування та реалізація політики державної безпеки в гуманітарній сфері України : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.05 / Хмельниц. облрада, Хмельниц. ун-т упр. та права. Хмельницький: ХУУП, 2018. 24 с.

19. Баюк М.І. Гуманітарна складова політики державної безпеки:

поняття, принципи. *Університетські наукові записки*. 2018. № 1. С. 186-199.

20. Безверхнюк Т. Партнерська мережа як інституціональна форма державного механізму проектного управління регіональним розвитком. *Держава та регіони. Серія Державне управління*. 2016. № 1 (53). С. 163-173.

21. Безпаленко О. Трансформація національної пенсійної системи в глобалізаційний простір. *Економіка та право: глобальна трансформація: міжнародна колективна монографія / за заг. ред. О.В. Безпаленко*. Київ: Видавництво «Наукова столиця», 2021. С. 7-28. doi.org/10.6084/m9.figshare.19102880.v1

22. Безпаленко О.В. Вектори соціальної політики для України в умовах викликів війни. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2022. № 4. С. 1-8. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-4-07-04>

23. Безпалова О.І. Концептуальні засади державної політики у правоохоронній сфері. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2012. № 2 (57). С. 8-16.

24. Бенъ О.Т., Бринзак О.І. Особливості соціальної адаптації літніх людей у геріатричних установах України та Польщі. *Український соціум*. Київ, 2017. №4 (63). С. 35-44.

25. Бєлай С.В. Державні механізми протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру: теорія, методологія, практика: монографія. Харків, 2015. 349 с.

26. Белашова Н. Сучасні наукові визначення поняття та сутності державного управління гуманітарною сферою в Україні. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. Київ, 2014. № 4. С. 128-133.

27. Білошицький С. Міжнародна міграція як різновид сучасної зброї: соціокультурний та політичний аспекти. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2016. № 2. С. 138-156.

28. Біль М.М. Інституціональні передумови європейського вектору розвитку ринку праці України. *Регіональна економіка*. 2016. № 3. С. 128-134.
29. Боков О. Вдосконалення методології визначення прожиткового мінімуму в контексті досвіду країн Європейського Союзу. *Україна: аспекти праці*. 2013. № 1. С. 40-44.
30. Болотіна Є.В., Мартиненко А.К., Чаленко В.П. аналіз основних тенденцій соціального захисту безробітних в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. № 3(61). С. 183-189.
31. Борзенко О.О. Механізми управління і регулювання національної економіки в сучасних реаліях. *Економіка України*. 2021. № 7. С. 75-83. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.07.075>.
32. Борщук Є., Третяк Г., Корецька Т. Системний аналіз процесів формування соціальної політики в сучасних умовах. *Ефективність державного управління*. 2018. Вип. 2. С. 22-29. URL: https://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_55/fail/4.pdf (дата звернення: 27.07.2024).
33. Бугайчук К.Л. Питання вдосконалення положень чинного законодавства України щодо запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби COVID-19. *Право і безпека*. 2020. № 2 (77). С. 147-155.
34. Будзин В. Державна політика громадського здоров'я та суспільного благополуччя: досвід і перспективи: монографія. Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій. Одеса: Олді+, 2024. 312 с.
35. Будзин В.Р. Формування та реалізація державної політики соціально-економічного розвитку для забезпечення суспільного благополуччя та здоров'я громадян. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. Вип. 3. С. 31-35. <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.3.5>
36. Буковинська М.П. Здоров'я населення як соціальний аспект

філософії організації. *Моделювання регіональної економіки. Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника*. 2012. № 1 (19). С. 118-127.

37. Бурик З.М. Система методів державного регулювання сталого розвитку в Україні. *Pressing problems of public administration*. 2016. № 1(49). С. 37-44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2016_1_8 (дата звернення 28.07.2024).

38. Бутник О.О., Немирівська О.Я. Особливості публічного управління в умовах світової пандемії. *Право та державне управління*. 2020. № 2. С. 142-148.

39. Вартанова О.В. Well-being у корпоративному управлінні: ключові моделі та вплив на економічну поведінку. *Економіка та соціум*. 2022. № 45. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1909> (дата звернення: 20.11.2024).

40. Вартанова О.В. Діагностика раціональності в економічній поведінці майбутніх менеджерів. *Економіка і суспільство*. 2021. № 34. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/965/923> (дата звернення: 20.11.2024).

41. Вартанова О.В., Ровнягін О.В. Ревіталізація концепції економічної поведінки та ірраціональності її суб'єктів у прийнятті рішень. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2022. Вип. 13. С. 9-15.

42. Васильєв О.С. Концептуалізація поняття «державна політика»: сучасне розуміння. *Державне будівництво*. 2014. № 1. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2014_1_7 (дата звернення: 11.05.2024).

43. Васильців Т.Г., Лупак Р.Л. Стратегічні пріоритети конвергенції соціальної безпеки України та ЄС. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 5 (133). С. 14-19.

44. Вдовин М., Зомчак Л., Міщук Т. Аналітика сучасного стану добробуту населення України. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 39. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-77>

45. Вдовин М., Міщук Т. Рейтингування регіонів України за

показниками добробуту населення. *Bulletin of Sumy National Agrarian University*. 2022. Вип. 1 (91). С. 3-9. <https://doi.org/10.32782/bsnau.2022.1.1>

46. Вербицька А.В. Стратегії державної політики інтернаціоналізації вищої освіти в країнах Європейського Союзу. *Науковий вісник академії муніципального управління. Серія «Управління»*. 2016. Вип. 2. С. 138-146.

47. Війна в Україні: які країни допомагають найбільше. Слово і діло. Аналітичний портал: веб-сайт. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/04/19/novyna/finansy/vijna-ukrayini-yaki-krayiny-dopomahayut-najbilshe> (дата звернення: 22.08.2024).

48. Вінник О. Переваги та ризики цифровізації економіки: проблеми правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3. С. 56-62.

49. Вінник О. Правові проблеми цифровізації в ракурсі нових загроз для суспільного благополуччя. *Актуальні проблеми права: теорія і практика: збірник наукових праць*. 2020. № 39. С. 11-18. DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461-2020-39-1-11-18>.

50. Власова Т.Р. Добробут людини: сутність та специфіка на сучасному етапі розвитку суспільних відносин. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Серія «Економічні науки»*. 2009. № 3. С. 9-17.

51. Войналович І. Завдання соціально-гуманітарної політики збереження людського капіталу України в умовах війни. *Modeling the development of the economic systems*. 2023. № 1. С. 226-232. <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-7-31> (дата звернення: 11.05.2024).

52. Воробйов Ю.М., Ворошило В.В. Фінанси домашніх господарств у фінансовій системі держави: монографія. Сімферополь: ВД «АРІАЛ», 2013. 232 с.

53. Вороненко Ю.В., Кошова С.П., Михальчук В.М., Радиш Я.Ф. Здоров'я громадян України – важлива складова національної безпеки та потенціалу суверенітету держави. *Україна. Здоров'я нації*. 2021. № 3 (65). С.

5-13.

54. Воротін В.Є. Шляхи модернізації механізмів і інструментів державного і регіонального управління в Україні. 2018. С. 146-152. URL: <http://repository.knuba.edu.ua/handle/987654321/7308> (дата звернення: 15.08.2024).

55. Вчення про ноосферу та формування планетарної свідомості В. Вернадського. URL: <http://kimo.univ.kiev.ua/Phil/33.htm> (дата звернення: 30.06.2024).

56. Гаєвая О., Перевалова Л. Гаряєва А. Витоки держави загального добробуту. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. №9. С. 147-152. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.9.24>

57. Галушка З.І. Соціалізація трансформаційної економіки: особливості, проблеми, пріоритети: монографія. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т. ім. Ю. Федьковича, 2009. 408 с.

58. Галушкіна Т.П., Жемба А.Й., Серницька К.В. Екологічна політика України в контексті глобальних кліматичних викликів. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2018. Вип. 4. С. 248-258.

59. Гапочка В. Соціальний захист безробітних: реалії сьогодення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. Вип. 1 (74). С. 171-175.

60. Гелбрейт Дж. Суспільство блага. Пора гуманності. К.: Видавничий дім «Скарби», 2003. 160 с.

61. Генеральна угода про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні на 2019–2021 роки від 14 травня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001120-19#Text> (дата звернення: 16.08.2024).

62. Гладун О. Старіння населення – загальносвітовий процес. НАН України. веб-сайт. URL: <https://www.nas.>

gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=8484 (дата звернення: 25.08.2022).

63. Глубіш Л.Я. Еволюція наукових поглядів на зміст теорії добробуту та її специфіка на сучасному етапі соціально-економічних відносин. *Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка*. 2016. Вип. 6, Ч. 1. С. 58-63.

64. Глушко О. Компетентнісний підхід в освіті: європейський досвід. *Науково-педагогічні студії*. 2021. № 5. С. 8-21. <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2021-5-8-21>

65. Головка С.Г. Організаційно-правові засади функціонування науково-освітньої галузі України в умовах пандемії COVID-19. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2021. № 1 (58). С. 208-215.

66. Головня О.М. Державна політика соціального розвитку в контексті забезпечення стабілізації економіки: дис. ... д-ра екон.наук: 08.00.03. Запоріжжя, 2018. 537 с.

67. Горбатюк С. Є. Інститути громадянського суспільства у системі соціогуманітарної безпеки: сучасні реалії і тенденції розвитку. *Ефективність державного управління*. 2017. Вип. 4 (53). Ч. 1. С. 39-47.

68. Горбатюк С. Концептуалізація моделі гуманітарної політики в Україні на сучасному етапі реформ. *Ефективність державного управління*. 2018. Вип. 2 (55). Ч. 1. С. 80-90.

69. Гошовська В. Соціальна держава: типи, сутність, зміст. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. Київ, 2007. № 3. С. 259-265.

70. Грабовський О.І. Теоретичні основи соціально-економічного розвитку в контексті європейської інтеграції. *Ефективність державного управління*. 2015. Вип. 45. С. 94-100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2015_45_13

71. Гриненко А.М., Кирилюк В.В. Освітні індикатори в системі соціальних індикаторів соціальної згуртованості суспільства. *Вісник*

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки. 2015. № 10. С. 282-286.

72. Грицко Р., Базилевич А., Фуртак І., Лемішко Б. Громадське здоров'я і сімейна медицина об'єднаних територіальних громад. *Актуальні проблеми державного управління. 2018. № 4. С. 107-111.*

73. Грішнова О. А., Дорош О. В., Шурпа С. Я. Інвестування в людський капітал у системі чинників забезпечення гідної праці: монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. О. Грішнкової. Київ: КНЕУ, 2015. 222 с.

74. Грішнова О.А., Дмитрук С.М. Людський капітал в умовах кризи: оцінка та пошук можливостей збереження. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2015. № 5 (170). С. 11-16.*

75. Грішнова О.А., Міщук Г.Ю., Олійник О.О. Соціальна відповідальність у трудових відносинах: теорія, практика, регулювання ризиків: монографія. Рівне: НУВГП, 2014. 216 с.

76. Губернський Л., Андрущенко В., Михальченко М. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз. Київ : Знання України, 2002. 580 с.

77. Гуманітарна політика в Україні: виклики та перспективи (Біла книга): аналіт. доп. / за заг. ред. Ю.Б. Каплан, Ю.А. Тищенко. Київ: НІСД, 2020. 126 с.

78. Гуманітарна політика Української Держави в новітній період: монографія / за ред. С.І. Здіорука. К.: НІСД, 2006. 403 с.

79. Данилишин Б.М., Пилипів В.В. Децентралізація у країнах ЄС: уроки для України. *Регіональна економіка. 2016. № 1. С. 5-11.*

80. Дегтярєва І.О., Деміхов О.І. Теоретико-методологічні та практичні аспекти формування і розвитку в Україні моделі публічної житлової політики. *Збірник наукових праць НАДУ. Київ, 2017. Вип. 2. С.22-44.*

81. Дем'яненко О. Державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні. *Університетські наукові записки. 2019. Т. 18. № 4 (72). С. 27-37.*

82. Деміхов О., Дегтярьова І. Місто як кластер здорового способу життя: зв'язок публічної політики громадського здоров'я з формуванням культури здоров'я в місті. *Демократичне врядування*. 2020. № 25. <https://doi.org/10.33990/2070-4038.25.2020.213667>

83. Деміхов О.І., Дегтярьова І.О. Євроінтеграційні аспекти публічно-житлової політики у формуванні стратегій громадського здоров'я в Україні. *Ефективність державного управління*: зб. наук. пр.: у 2 ч. Ч. 1 / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2020. Вип. 2 (63). С. 116-131. <https://doi.org/10.33990/2070-4011.63.2020.212669>

84. Денисенко К. Державна політика у сфері соціального захисту: аналіз понятійно-категоріального апарат. *Ефективність державного управління*. 2017. Вип. 2 (51). Ч. 1. С. 95-101.

85. Державна політика стимулювання соціально-економічного розвитку в умовах євроінтеграції: монографія / за ред.: Г.І. Костьов'ят, В.В. Сержанова. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2020. 276 с.

86. Державна політика у сфері охорони здоров'я: кол. моногр.: у 2 ч. / кол. авт.; упоряд. Я. Ф. Радиш; передм. та заг. ред. М. М. Білинської, Я. Ф. Радиша. Київ: НАДУ, 2013. Ч. 1. 396 с.

87. Державна політика: підручник / ред. кол: Ю.В. Ковбасюк, К.О. Ващенко, Ю.П. Сурмін та ін. Київ: НАДУ, 2014. 448 с.

88. Державна служба зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog> (дата звернення: 27.07.2024).

89. Державна служба статистики України: офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 10.08.2024).

90. Джо Байден запропонує податок для мільярдерів на тлі президентської кампанії. *Forbes Ukraine*. 07 березня 2024 р. URL: <https://forbes.ua/news/dzho-bayden-zaproponue-podatok-dlya-milyarderiv-na-tli-prezidentskoi-kampanii-07032024-19707> (дата звернення 04.05.2024).

91. Джуган Р.І. Потреби людей похилого віку та їх реалізація в умовах

сучасного українського суспільства (соціологічний дискурс): монографія. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2023. 164 с.

92. Дзоз В. Гуманітарна політика України в контексті суспільної модернізації (соціально-філософський аналіз): дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.03 / Ін-т вищ. освіти АПН України. Київ, 2007. 380 с.

93. Дніпров О.С. Парадигма виконавчої влади в Україні: адміністративно-правовий аспект: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2019. 40 с.

94. Домбровська С.М. Механізми забезпечення державної соціальної безпеки в Україні. *Наукові праці: Науково-методичний журнал. Державне управління*. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили. 2015. С. 28-32.

95. Домбровська С.М., Білотіл О.М., Помаза-Пономаренко А.Л. Державне регулювання туристичної галузі України. Харків: НУЦЗУ, 2016. 196 с.

96. Доповідь Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ) «Щодо ситуації з правами людини в Україні 16 травня-15 серпня 2019 року». URL: https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/ReportUkraine16May-15Aug2019_UA.pdf (дата звернення: 13.06.2024).

97. Досвід країн Європи у фінансуванні галузі охорони здоров'я: уроки для України. 2016. URL: http://eeas.europa.eu/archives/delegations/ukraine/documents/virtual_library/14_reviewbook_uk.pdf (дата звернення 01.07.2024).

98. Дослідження державних політик: методологія, процедури та європейські практики: монографія / за заг. ред. Л.В. Гонюкової, В.М. Козакова. Київ: НАДУ, 2018. 400 с.

99. Дращиця С.А. Добробут населення України: проблеми та шляхи їх вирішення. *Університетські наукові записки*. 2013. № 2. С. 303-309. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2013_2_48 (дата звернення: 20.11.2024).

100. Дудинець Л.А., Голуб Г.Г., Голуб Р.Р. Фінансова поведінка

домогосподарств та її детермінанти. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2019. Вип. 2. С. 42-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2019_2_10 (дата звернення: 20.09.2024).

101. Дурдас А. Вища освіта Франції в контексті сучасних євроінтеграційних процесів. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Серія: Педагогічні науки*. 2017. Вип. № 1-2 (5051). С. 132-137.

102. Дяченко О.П., Казарян Г.Г. Соціальне замовлення як інструмент державно-приватного партнерства в системі соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю в Україні. *Інвестиції: практика і досвід*. 2018. № 20. С. 89-93.

103. Еволюція норм міжнародного гуманітарного права щодо захисту цивільного населення: Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_34096 (дата звернення: 13.11.2024).

104. Економічний та управлінський потенціал соціалізації економіки: монографія / за заг. ред. З.І. Галушки. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т. ім. Ю. Федьковича, 2020. 408 с.

105. Електронна система охорони здоров'я. URL: <https://healthreform.in.ua/ehealth/> (дата звернення 05.08.2024).

106. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / наук. ред. кол. Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.]; Національна академія державного управління при Президентові України. К.: НАДУ, 2011. Т. 3: Історія державного управління /наук.-ред. кол.: А. М. Михненко, М. М. Білинська та ін., 2011. 788 с.

107. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / наук. ред. кол. Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.]; Національна академія державного управління при Президентові України. К.: НАДУ, 2011. Т. 7: Державне управління в умовах глобальної та європейської інтеграції / наук.-ред. кол.: І. А. Грицяк, Ю. П. Сурмін та ін., 2011. 764 с.

108. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; наук.-ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк (гол.) та ін. К. НАДУ, 2011. Т. 2: Методологія державного управління / наук.-ред. кол.: Ю. П.

Сурмін (співгол.), П.І. Надолішній (співгол.) та ін. 2011. 692 с.

109. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за ред. проф. І. Д. Зверєвої. Київ-Симферопіль: Універсум, 2012. 536 с.

110. Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів
URL: https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_307 (дата звернення: 01.03.2024).

111. Європейська соціальна хартія (переглянута). (Страсбург, 3 травня 1996 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062 (дата звернення: 01.03.2024).

112. Європейська хартія прав пацієнтів. URL: <https://phc.org.ua/sites/default/files/uploads/files/hartia.pdf> (дата звернення: 01.06.2024).

113. Європейський суд із прав людини визнав законною обов'язкову вакцинацію. Це рішення може стосуватися і пандемії COVID-19. URL: <https://hromadske.ua/posts/yevropejskijsud-iz-prav-lyudini-viznav-zakonnoyu-obovyazkovuvakcinaciyu-ce-rishennya-mozhe-stosuvatisya-i-pandemiyi-covid-19> (дата звернення: 09.06.2024).

114. Європейські принципи державного управління; пер. з англ. О.Ю. Куленкової. К.: Вид-во УАДУ, 2016. 52 с.

115. Євсєєва О.О. Напрями сталого соціального розвитку України. URL: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/economy-411/mechanism> (дата звернення: 27.07.2024).

116. Євсєєва О.О. Формування державної політики стратегічного розвитку територій України в умовах євроінтеграції і глобалізації. *Траекторія науки*. 2016. № 3 (8). URL: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight696c4cf0-7992-4ef5-b0ca-d004a616f8b4> (дата звернення: 01.08.2024).

117. Євтушевська О.В. Особливості сприйняття добробуту у секулярному суспільстві. *Ефективна економіка*. 2015. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4046> (дата звернення: 20.09.2024).

118. Єдина інформаційна база даних про внутрішньо переміщених осіб / Офіційний веб-портал Міністерства соціальної політики України URL: <https://www.msp.gov.ua/news/17148.html> (дата звернення: 20.11.2024).

119. Жаліло Я.А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави: монографія. К.: НІСД, 2009. 336 с

120. Желюк Т. Моделювання динаміки соціально-економічного розвитку. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2017. № 1. URL: https://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vtneu/2017_1/pdf/Zhelyuk%20T.pdf (дата звернення: 01.06.2024).

121. З чим світ входить у 2023р. Економічні перспективи відновлення України. Центр Разумкова. Аналітична доповідь. Січень 2023 р. 18 с. URL: https://razumkov.org.ua/images/pdf/2023_MATRA_I_KVARTAL.pdf (дата звернення: 08.06.2024).

122. Забезпечення реалізації соціально-економічних прав осіб, що постраждали внаслідок конфлікту в Україні. *Альтернативний звіт Коаліції громадських організацій щодо реалізації Україною Міжнародного Пакту про економічні, соціальні та культурні права / Радник*. 2020. 17 лютого. URL: https://radnyk.org/reports/Alternatyvnyy_zvit_shchodo_realizatsiyi_Ukrayinoyu_Mizhnarodnoho_Paktu_pro_ekonomichni_sotsialni_ta_kulturni_prava_Ukr.pdf (дата звернення: 13.08.2024).

123. Загальна декларація прав людини: резолюція 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 16.06.2024).

124. Задорожнюк Н.О., Митрошак Ю.М., Моторнюк І.В. Розвиток економіки України на основі концепції «магічного п'ятикутника». *Електронне наукове фахове видання «Економіка та суспільство»*. 2017. Вип. 9. С. 205-209. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/35.pdf (дата звернення: 27.07.2024).

125. Захарченко Н. В. Фінансова інклюзія для підвищення добробуту

населення та економічного зростання держави. *Фінанси України*. 2020. № 6. С. 105-116.

126. Зварич М.С. Стан фінансової безпеки домогосподарств України в умовах економічної нестабільності. *Науковий журнал Бізнес Інформ*. 2016. № 9. С. 212-217.

127. Зиза О.О. Державне регулювання та національний добробут в Україні. *Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. Серія: Економічні науки*. 2016. Вип. 64. С. 130-137.

128. Іванов С. В., Антонюк В. П. Європейський дослідницький простір та Україна: проблеми і перспективи інтеграції. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. № 3 (61). С. 166-176.

129. Інституційні засади розвитку ринку праці в Україні: за наук. ред. д.е.н., проф. І.Л. Петрової, д.е.н. В.В. Близнюк; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». 472 с.

130. Іртищева І., Рябець Д. Забезпечення доступності медичної допомоги як базової основи формування міцного здоров'я і благополуччя населення. *Економічний аналіз*. 2020. Т. 30. № 1. Ч. 2. С. 60-65.

131. Кадикало О.І. Актуальні питання соціального захисту населення України в умовах воєнного стану. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Сер.: Юрид. науки*. 2022. №2. Т. 33 (72). С. 10-14.

132. Карасімеонов Г. Досвід Болгарії як члена НАТО та ЄС. URL: https://gurt.org.ua/uploads/news/2009/02/04/book_ukr (дата звернення: 27.07.2024).

133. Карлова В. В. Пріоритети гуманітарної політики в умовах викликів та загроз національній безпеці України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2018. Т. 29 (68). № 6. С. 1-7.

134. Качний О.С. Стратегічне планування як один найсучасніших методів державного управління регіональним соціально-економічним розвитком. *Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та*

розвиток». 2018. № 2. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2018/23.pdf (дата звернення: 27.07.2024).

135. Качний О.С. Формування та реалізація дієвих механізмів державного управління соціально-економічними процесами регіонального рівня. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 5. С. 64-66.

136. Керівництво з соціальної відповідальності ISO/DIS 26000 / Міжнародна організація стандартизації. URL: <https://www.internationalegg.com/uk/our-work/industry-representation/international-organization-for-standardization-iso/> (дата звернення: 27.07.2024).

137. Кириленко О.М. Благополуччя людей як об'єкт соціологічних досліджень: феліцитарний підхід. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2016. № 3. С. 18-33.

138. Кирій С.Л. Рівні громадянської компетентності в публічному управлінні. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 4. С. 184-190.

139. Клименко А.Л. Стандарти і гарантії соціального забезпечення: міжнародно- правовий і вітчизняний контекст: монографія. Харків: Юрайт, 2019. 176 с.

140. Клименко А.О., Стрепетова А.М., Тімар І.В. Економічна модель розвитку країни: світовий досвід та перспективи України. *Економіка і менеджмент, збірник наукових праць ДНУ ім. Олеся Гончара*. 2017. URL: http://www.confcontact.com/2017-ekonomika-i-menedzhment/10_klimenko.htm (дата звернення: 11.10.2024).

141. Клімова І.О., Кащук К.М. Зарубіжний досвід соціально-економічного розвитку регіонів та можливість його впровадження в Україні. *Економіка. Управління. Інновації*. 2019. № 24. С. 38-57.

142. Кодекс цивільного захисту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (дата звернення: 02.07.2024).

143. Кожина А.В. Теорія інклюзивного місцевого розвитку та її взаємозв'язок з теоріями територіального розвитку. *Інвестиції: практика та*

досвід. 2018. №22. С. 102-109. DOI: 10.32702/2306-6814.2018.22.102

144. Козарезенко Л.В. Державне регулювання розвитку людського потенціалу в контексті політики підвищення якості життя населення. *Економіка розвитку*. 2014. Вип. 1. С. 55-63.

145. Комарова О. Специфічні ознаки бідності в українському суспільстві. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. Запоріжжя, 2018. Вип. 79. С. 117-124.

146. Комарова О.О. Досвід зарубіжних країн з організації національних пенсійних систем – орієнтир для України. *Fundamental and applied research in the modern world*. Abstracts of the 2nd International scientific and practical conference. BoScience Publisher. Boston, USA. 2020. P. 167-176.

147. Конвенція про боротьбу з дискримінацією у сфері освіти від 14.12.1960 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_174. (дата звернення: 20.06.2024).

148. Конвенція про встановлення міжнародної системи збереження прав у галузі соціального забезпечення URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993_012 (дата звернення: 01.10.2024).

149. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція прав людини) від 4 листопада 1950 року № 995_004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 01.10.2024).

150. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року № 995_021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 01.10.2024).

151. Конвенція про статус біженців. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_011;9 (дата звернення: 01.10.2024).

152. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми URL: https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_858 (дата звернення: 01.10.2024).

153. Конституція України (1996). URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення: 23.08.2024).

154. Концепція державної сімейної політики: Постанова Верховної Ради України від 17 вересня 1999 року N 1063-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1063-14#Text> (дата звернення: 28.08.2024).

155. Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінеу Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 66-р). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.07.2024).

156. Концепція розвитку системи громадського здоров'я: Розпорядження Кабінеу Міністрів України від 30 листопада 2016 р. № 1002-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1002-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.07.2024).

157. Костюк С. Роль соціального середовища в актуалізації соціальної відповідальності особи. *Психологічні перспективи*. 2023. № 42. С. 97-112. <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2023-42-kos>

158. Коханчук С.С. Адміністративно-правові засади взаємодії органів публічної адміністрації щодо забезпечення прав та свобод осіб з інвалідністю: дис. ... канд. юрид. наук. Тернопіль, 2017. 265 с.

159. Кравченко В. Поліщук В. Взаємозв'язок між детінізацією зайнятості та соціальною безпекою суспільства за сучасних умов. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2023. Т. 2 (49). С. 398-412.

160. Кравченко М. В. Система соціального захисту населення як об'єкт державної політики: методологія та практика: монографія. Київ: Інформ.-аналіт. агентство, 2012. 451 с.

161. Красноп'ятов П. Державне регулювання та державна економічна політика для подолання економічної відсталості регіонів півдня Італії. *Механізм регулювання економіки*. 2022. Вип. 3-4(97-98). С. 57-64.

<https://doi.org/10.32782/mer.2022.97-98.05>

162. Критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності для санітарного та епідемічного благополуччя населення та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) Державною санітарно-епідеміологічною службою та її територіальними органами: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2014 р. № 593 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/593-2014-п> (дата звернення: 30.09.2024).

163. Крушельницька Т.А., Івашов М.Ф. Світові тенденції та національні суперечності державної соціально-економічної політики на прикладі пенсійного забезпечення. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2023. № 1(36). С. 49-57. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/handle/123456789/8115> (дата звернення: 11.10.2024).

164. Кулі-Іванченко К.К. Концепція соціальної держави в Україні: сучасний стан та проблеми реалізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. № 69. С. 52–58. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.69.8>

165. Кулі-Іванченко К.К. Соціальне замовлення органів місцевого самоврядування в Україні: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 232 с.

166. Кульгінський Є. Сучасні принципи належного врядування для здоров'я і благополуччя: світовий досвід для України. *Актуальні проблеми державного управління*. 2016. № 3. С. 67-72.

167. Курбанов Я.Л. Забезпечення природно-техногенної безпеки в Україні в проблема визначення поняття «критична інфраструктура». *Південноукраїнський правничий часопис*. 2016. № 2. С. 150-154. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2015/4/56.pdf> (дата звернення: 02.06.2024).

168. Кухта М.П. Соціальний потенціал людей старшого віку в сучасному українському суспільстві: дис ... док-ра соц. наук: 22.00.04. Київ, 2019. 449 с.

169. Лагутін В. Економічна політика держави та ефекти її реалізації. *Scientia fructuosa*. 2017. № 114(4). С. 5-21.
170. Лагутін В.Д. Стабільність суспільного розвитку: досвід міждисциплінарного дослідження. *Економічна теорія*. 2017. Вип. 2. С. 5-18.
171. Лахижа М.І. Словаччина: досвід реформ для України. URL: <https://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2016-1/doc/5/02> (дата звернення: 27.07.2024).
172. Левшунова К.В. Благополуччя та здоров'я: спільне та відмінне між поняттями. *Психологія: реальність і перспективи*. 2015. Вип. 4. С. 151-154.
173. Ліхтер М.П. Категорія «благополуччя» в екологічному праві. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 6. С. 25-28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2014_6_7 (дата звернення: 30.06.2024).
174. Локшина О. Стратегія європейського співробітництва у галузі освіти і навчання у 2021-2030 рр. як євроінтеграційний орієнтир для української освіти. *Український педагогічний журнал*. 2022. № 4. С. 7-15. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-4-5-17>.
175. Лутак О.М. Фінансово-економічні процеси в Україні в умовах воєнного стану. *Наукові записки. Серія: Право*. 2022. № 12. С. 217-221. URL: <https://pravo.cuspu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/145/130> (дата звернення: 21.07.2024).
176. Людський капітал: формування та розвиток сільських територій: монографія / за ред. О.Б. Желавського. Київ: ТОВ «ТРОПЕА», 2023. 480 с.
177. М'ясоєдов В.В., Огнєв В.А., Чухно І.А., Мартиненко Н.М. Соціальне благополуччя та його роль в системі громадського здоров'я. *Громадське здоров'я в Україні: проблеми та способи їх вирішення*: матер. II наук.-практ. конф. з міжнар. уч., (м. Харків, 24 жовтня 2019 р.). Харків, 2019. С. 11-20.
178. Малий І.Й., Власенко М.М. Результативність управління публічним сектором в умовах нестабільності. *Економіка та держава*. 2017.

№12. С. 33-37.

179. Малиновська О.А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія. К.: НІСД, 2018. 472 с.

180. Маліков В.В., Дегтяр О.А. Світовий досвід становлення і розвитку громадянського суспільства і соціальної держави. *Збірник наукових праць НУЦЗУ*. С. 23–34. URL: <https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/PublicAdministration/vol1/25-34.pdf> (дата звернення: 11.10.2024).

181. Маматова Т.В. Міжнародні стандарти корпоративної соціальної відповідальності: механізм адаптації для органів державного контролю України. *Державне управління та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ*. 2010. Вип. 1 (4). С. 109-120. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_01\(4\)/10mtvdku.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_01(4)/10mtvdku.pdf) (дата звернення: 11.10.2024).

182. Марченко О.С. Соціальна роль держави в умовах економіки знань. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого*. 2012. № 3 (10). С. 133-148.

183. Маслікова І.І. Суспільне благополуччя як мета державної політики: спроби етичної концептуалізації. *Гілея: науковий вісник*. 2017. № 125. С. 294-297.

184. Мединська Г.А. Державне управління розвитком гуманітарної сфери в системі забезпечення суспільної стабільності: дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. Чернігів, 2020. 254 с.

185. Мельник А.Ф., Длугопольський О.В. Публічний сектор і державна політика в демократичному суспільстві: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2008. 239 с.

186. Мельник В.В. Реформування державної соціально-економічної політики України як чинник стійкого розвитку. *Науково-практичний журнал «Причорноморські економічні студії»*. 2018. Вип. 32. С. 57-60.

187. Мельник В.І. Зарубіжний досвід забезпечення економічної

безпеки держави (на прикладі країн Східної та Центральної Європи). *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Право*. 2015. Вип. 1 (2). С. 50-57.

188. Мельник В.І., Мазур В.Г., Мазур Ю.С. Цифровізація як інноваційний підхід до реалізації функцій управління соціально-економічними системами. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2022. Вип. 1 (59). С. 35-40.

189. Мельниченко О.А. Підвищення рівня та якості життя населення: механізм державного регулювання: монографія. Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2017.

190. Мельниченко О.А. Генеза поглядів науковців на роль держави в підвищенні рівня добробуту населення. *Теорія та практика державного управління*. 2011. Вип. 2. С. 14-21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2011_2_5.

191. Менеджмент європейської економічної інтеграції / за ред. С. Писаренко. К.: Знання, 2016. 373 с.

192. Методика вимірювання регіонального людського розвитку. URL: http://www.idss.org.ua/arhiv/Metodika_RLR.zip (дата звернення: 07.02.2024).

193. Миронова Г.А. Право дитини на медичну інформацію. *Підприємництво, господарство, право*. 2014. № 5. С. 33-37.

194. Михайленко О.Г., Краснікова Н.О. Досвід Польщі для формування національної стратегії розвитку України у контексті євроінтеграційних процесів. *Ефективна економіка*. 2020. № 9. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.9.61>.

195. Міграція як чинник розвитку в Україні. Дослідження фінансових надходжень, пов'язаних з міграцією, та їхнього впливу на розвиток України / Міжнар. орг. з міграції. К., 2016.

196. Міжнародна фінансова статистика МВФ. IMF Data Access to macroeconomic and financial data / Офіційний веб-сайт МВФ. URL: <http://data.imf.org/regular.aspx?key=62771448> (дата звернення: 14.11.2024).

197. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 19.10.1973 р. № 995_043. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 14.11.2024).
198. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 19.10.1973 р. № 995_042. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text (дата звернення: 14.11.2024).
199. Міністерство соціальної політики. Соціальні послуги, які надаються під час воєнного стану та останні зміни у цій сфері. 2022. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/21778.html> (дата звернення: 14.06.2024).
200. Міністерство соціальної політики. E-SOCIAL: Інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України. 2018. URL: <https://www.msp.gov.ua/files/E-Social/1.pptx> (дата звернення: 14.11.2024).
201. Міністерство соціальної політики. Модернізація системи соціальної підтримки населення України: Проєкт. 2017. URL: <https://www.msp.gov.ua/files/E-Social/1.pptx> (дата звернення: 14.11.2024).
202. Міністерство фінансів України: офіційний сайт. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/> (дата звернення: 18.09.2024).
203. Мозолевич Г. Інтеграція України до міжнародного Європейського простору. 17 грудня 2021 року. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://www.mon.gov.ua> (дата звернення: 04.08.2024).
204. Молнар О.С., Кирлик Н.Ю., Костьов'ят Г.І. Держави в управлінні інфраструктурними проектами. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2017. № 12. С. 27-31.
205. Молчанов В. Теоретичні підходи дослідження добробуту населення України у XIX - на початку XX століття. *Краєзнавство*. 2010. № 3. С. 19-27.
206. Молчанова Е., Ковтонюк К., Савич О. Методологічні підходи до визначення суспільного добробуту країни. *Міжнародна економічна політика*. 2019. № 1 (30). С. 48-69.

207. Моніторинг актуальних ризиків для фінансової безпеки (24.02 – 7.04.2022 року). Національний інститут стратегічних досліджень: веб-сайт: URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/monitorynh-aktualnykhryzykiv-dlya-finansovoyi-bezpeky-2402-7042022-roku> (дата звернення: 22.08.2023).

208. Мостепанюк А.В. Трансформація європейської соціальної політики в умовах глобалізації. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2020. № 1 (67). С. 7-10. <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2020-67-1>.

209. Моторнюк У.І. Соціальна політика як необхідна умова функціонування соціальної держави. *Економіка та держава*. 2016. № 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2016_12_7.

210. Надрага В.І. Соціальні ризики в трудовій сфері: автореф. дис. ... д-ра екон. наук. Київ, 2016. 40 с.

211. Небрат В.В. Інституційні моделі суспільного порядку як чинник економічного розвитку та національного добробуту. *Історія народного господарства та економічної думки України*. 2021. Вип. 54. С. 93-117.

212. Нікогосян О.О. Соціально-економічна політика України: проблеми та їх вирішення. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2021. Вип. 34. С. 185–193. <https://doi.org/10.18524/2707-5206.2021.34.237493>

213. Новакова О.В., Пашина Н.П. Аналіз державної політики: навч. посібник; вид. 2-е, перероб. і доп. Маріуполь: Вид-во Маріупольського державного університету, 2017. 304 с.

214. Оберван О.Р. Економічна сутність соціальної політики в умовах формування інноваційної економіки в Україні. *Ефективна економіка*. 2012. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1143> (дата звернення: 11.11.2024).

215. Огнєв В.А., Чухно І.А. Громадське здоров'я: змістовно-управлінський аспект. *Україна. Здоров'я нації*. 2018. № 3. С. 58-61.

216. Огнєв В.А., Чухно І.А. Соціальне благополуччя в контексті забезпечення соціального розвитку держави та громадського здоров'я.

Громадське здоров'я в соціальному і освітньому просторі – виклики сьогодення і перспективи розвитку: матер. І міжнар. укр.-нім. симп. з громад. здоров'я, 25-26 вересня 2019 р. Тернопіль: ТНМУ, 2019. С. 11-14.

217. Олсон М. Піднесення та занепад держав: економічне зростання, стагфляція та соціальний застій / пер. з англ. В. Нетецької. К.: Каравела, 2002. 303 с.

218. Онищук Ю.В. Регулювання зайнятості як фактор розвитку економіки країни в контексті Європейської інтеграції. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 2018. №4 (16). С. 93-98.

219. Оніщенко Н.М., Стоєцький С.В., Сунегін С.О. До питання про відповідальність держави перед громадянським суспільством. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 2. С. 9-13.

220. Організація і забезпечення надання соціальних послуг в умовах воєнного стану. URL: <https://socsprava.com.ua/organizacziya-nadannya-soczialnyh-poslug-v-umovah-voyennogo-stanu/> (дата звернення: 11.07.2024).

221. Організація Об'єднаних Націй в Україні: сайт. URL: <https://ukraine.un.org/uk/> (дата звернення: 11.07.2024).

222. Орлик О.В. Неформальна зайнятість населення як фактор тінізації та економічної небезпеки. *Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць*. Одеса: Одеський національний економічний університет. 2020. № 1 (72). С. 164-177.

223. Ортіна Г.В. Підходи до розробки механізмів державного регулювання антикризового розвитку реального сектору економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 19. С. 116-120.

224. Освіта протягом життя: світовий досвід і українська практика: Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/252/> (дата звернення 16.10.2024).

225. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.92 р. № 2802-XII: станом на 21.03.2024 р. URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 10.09.2024).
226. Основні досягнення у соціальній сфері та перспективи розвитку: маеріали колегії Міністерства соціальної політики України. 28 Лютого 2019. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/16762.html> (дата звернення: 24.08.2024).
227. Офіційне Інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-proviv-naradu-z-predstavnikami-vikonavch-66113> (дата звернення: 27.07.2024).
228. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <https://www.niss.gov.ua/> (дата звернення: 22.07.2024).
229. П'ять головних прогнозів для світу і один – для Росії: головне зі звіту МВФ про наслідки війни. Економічна правда: веб-сайт: URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/04/20/686009/> (дата звернення: 22.08.2022).
230. Павліха Н.В, Цимбалюк І.О., Уніга О.В., Коцан Л.М., Савчук А.Ю. Економіка добробуту: регулювання доходів населення та розвиток ринку праці: монографія. Луцьк: ВежаДрук, 2022. 212 с.
231. Павлюк Т.І. Добробут населення – основа розвитку держави. *Економічні студії*. 2019. № 4 (26) С. 128-131. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27065.pdf> (дата звернення: 11.08.2024).
232. Парубчак І.О., Балашов А.М. Державне регулювання в системі надання послуг з оздоровлення та відновлення здоров'я населення в мережі рекреаційно-курортних закладів України. *Публічне управління та адміністрування*. 2021. Вип. 21. С. 68-71.
233. Парубчак І.О., Радух Н.Б. Реалізація державної політики у галузі охорони здоров'я в період викликів пандемії COVID-19 в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2021. № 3. Т. 32 (71). С. 42-46.
234. Парубчак І.О., Харечко Д.О. Формування та реалізація державної політики соціального захисту в контексті збереження та поліпшення здоров'я осіб похилого віку в Україні. *Теорія та практика державного управління і*

місцевого самоврядування: електр. наук. фах. вид. Херсонського національного технічного університету. 2019. № 2. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2019_2_21

235. Пахоль Б.Є. Професійне благополуччя: огляд ключових концепцій і наукових досліджень феномену. *Український психологічний журнал: збірник наукових праць* / за ред. І.В. Данилюка: КНУ імені Тараса Шевченка. Київ, 2017. № 2 (4). С. 107-140.

236. Пилипів І. Через війну рівень бідності в Україні зріс вдсятеро – Світовий банк. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/10/16/692679/> (дата звернення: 11.09.2024).

237. Питання сучасного підходу до контролю за дотриманням санітарного та епідеміологічного благополуччя населення та заходів, спрямованих на профілактику інфекційних хвороб. URL: <http://dpssmk.gov.ua/pytannia-suchasnoho-pidkhodu-do-kontroliu-za-dotrymanniamsanitarnoho-ta-epidemiolohichnoho-blahopoluchchia-naselennia-ta-zakhodivnapravlenykh-na-profilaktyku-infektsiynykh-khvorob/> (дата звернення 01.07.2024).

238. Пищуліна О., Юрчишин В., Маркевич К., Міщенко М., Добровольський Д. Соціально-економічні та гуманітарні наслідки російської агресії для українського суспільства. Київ. Центр Разумкова. 2022. 277 с. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_Gum.pdf (дата звернення: 01.06.2024).

239. Пінчук А.К. Еволюція поняття «добробут» та сучасні підходи до визначення його складових. *Економічний аналіз*. 2021. Т. 31. №2. С.44-54. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/1926> (дата звернення: 24.08.2024).

240. План заходів щодо забезпечення реінтеграції в суспільство трудових мігрантів і членів їх сімей: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2017 р. № 257-р. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/257-2017-%D1%80> (дата звернення:

01.06.2024).

241. Планування та використання коштів місцевих бюджетів на соціальні послуги: алгоритм для органів місцевого самоврядування та приватних надавачів соціальних послуг. К., 2020. 30 с. URL: https://sos-ukraine.org/wp-content/uploads/2022/05/malynyak_planuvannya-ta-vykorystannya-koshtiv-miscevyh-byudzhativ-na-soczialni-poslugu_compressed.pdf (дата звернення: 01.06.2024).

242. Плисенко Г.П. Практика вдосконалення системи соціальних послуг у форматі «прозорий офіс». *Електронний науково-практичний журнал «Інфраструктура ринку»*. 2018. Вип. 19. 55-60. URL: https://www.market-infr.od.ua/journals/2018/19_2018_ukr/12.pdf (дата звернення: 11.08.2024).

243. Політика ЄС щодо України. Представництво України при Європейському Союзі та Європейському Співтоваристві з атомної енергії. URL: <https://ukraineeu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/eu-policy/assistance> (дата звернення: 20.08.2024).

244. Попова А.О. Соціальна робота з дітьми у місцевих громадах. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2015. Вип. 133. С. 174-176.

245. Права людини в особливих правових режимах: досвід України: монографія / за заг. ред. д.ю.н., проф. М. В. Афанасьєвої. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 356 с.

246. Приймак В.І., Голубник О.Р., Борщук Є.М. Вплив тіньової економіки на добробут населення України. *Економіка та держава*. 2017. № 9. С. 4-7.

247. Присяжнюк С.В. Планування заходів з реалізації гуманітарної політики. *Політичне життя*. 2023. №4. <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.4.10>

248. Приятельчук О.А. Система охорони здоров'я як механізм реалізації моделі загального добробуту в Скандинавському регіоні. *Економіка та суспільство*. 2018. Вип. 19. С. 910-918.

249. Про біженців: Закон України від 24 грудня 1993 р. № 3818-XII. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3818-12> (дата звернення: 01.06.2024).

250. Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях: Закон України від 14.04.2022 р. № 2193-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2193-20#Text> (дата звернення 04.08.2024).

251. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану: Закон України від 21.04.2022 р. № 2220-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2220-20#Text> (дата звернення 04.08.2024).

252. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України від 19.10.2017 р. № 2168-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19> (дата звернення: 10.11.2024).

253. Про електронні комунікації: Закон України від 16.12.2020 р. № 1089-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text> (дата звернення: 28.07.2024).

254. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18> (дата звернення: 18.07.2024).

255. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04. 2014 р. № 1207-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18> (дата звернення: 18.07.2024).

256. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994 р. № 4004-XII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?-nreg=4004-12&p=1274430189676788> (дата звернення: 30.07.2024).

257. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України

до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 р. № 1629-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text> (дата звернення: 30.07.2024).

258. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text> (дата звернення: 30.07.2024).

259. Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України. Постанова КМУ від 17.06.2015 р. № 423. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.07.2024).

260. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 р. № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 28.08.2024).

261. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 5 жовтня 2017 р. № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення: 02.08.2024).

262. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1647-14> (дата звернення: 30.07.2024).

263. Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні: Указ Президента України № 68/2016 від 26 лютого 2016 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/682016-19805> (дата звернення: 28.07.2024).

264. Про схвалення Концепції реалізації державної політики щодо соціального захисту населення та захисту прав дітей. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2020 р. № 1057-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-2020-%D1%80#Tex> (дата звернення: 30.07.2024).

265. Про схвалення Концепції реалізації державної політики щодо

соціального захисту населення та захисту прав дітей: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2020 р. № 1057-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-2020-%D1%80#Text> (дата звернення 27.08.2024).

266. Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482-р. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-%D1%80> (дата звернення: 01.06.2024).

267. Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28.10.2020 р. № 1353-р. URL: <https://zakon.rada.ua/laws/show/1353-2020> (дата звернення: 30.07.2024).

268. Пруднікова Л.О. Досвід подолання соціально-економічних диспропорцій розвитку регіонів зарубіжних країн. *Економічний вісник Донбасу*. 2016. № 3 (21). С. 32-35.

269. Публічна політика та суспільні зміни в Україні в контексті євроінтеграції: монографія / авт. кол: С.О. Телешун, С.В. Ситник, І.В. Рейтерович, О.Г. Пухкал та ін; за заг. ред. С. О. Телешуна. Київ: НАДУ, 2017. 248 с.

270. Радиш Я.Ф., Білинська М.М. Державна політика у сфері охорони здоров'я: кол. моногр: у 2 ч. К.: НАДУ, 2013. Ч. 1. 396 с.

271. Радченко О.В., Савченко І.Г. Ціннісний вимір соціальної відповідальності в демократичній державі: монографія. Х.: Вид-во ХНУВС, 2008. 200 с.

272. Райнерт Е. Як багаті країни збагатіли... і чому бідні країни лишаються бідними / К.: Темпора, 2015. 587 с.

273. Решук К. Європейська Рада надала Україні статус кандидата в ЄС. Що це змінює для бізнесу? Як збільшиться допомога? Чи відкриється ринок ЄС? Forbes відповідає. Forbes Digital: веб-сайт: URL: https://forbes.ua/inside/kandidatstvo-ukraini-v-es-16062022-6638?utm_source=piano&utm_medium=news&utm_campaign=18481&pnespid=5

75iAzobOLwD2uDb.DK1E8jXvhT2Rp9lP7G9mfM59kVmtWP03crX25dIptNMA_YFt2d7IfcXWQ (дата звернення: 25.08.2022).

274. Рибчич І.Є., Харечко Д.О. Формування та реалізація державної соціально-економічної політики із збереження громадського здоров'я внаслідок епідеміологічних впливів. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2021. Вип. 25. С. 67-70. <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2021.25.11>

275. Рижанова А.О. Актуалізація соціального виховання як умова прискорення суспільного розвитку України. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2018. Вип. 1(1). С. 123-132.

276. Розвиток системи управління в ЄС: досвід для України: наук. розробка / за заг. ред. О.Я. Красівського. К.: НАДУ, 2013. 56 с.

277. Романко С. Еколого-правова політика України у сфері зміни клімату. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 9. С. 88-94.

278. Романюк І.А. Державна соціальна політика в забезпеченні продуктивної зайнятості сільського населення. *Економіка АПК*. 2014. № 10. С. 105-109.

279. Сайт Європейської комісії. URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/nuts_nomenclature/introduction (дата звернення: 01.06.2024).

280. Свінціцький А.С. Здоров'я населення як важливий чинник державотворення та національної безпеки. *Практикуючий лікар*. № 2. 2013. URL: <https://www.likar-praktik.kiev.ua> (дата звернення: 30.06.2024).

281. Сен А. Можливість суспільного вибору. Нобелівські лауреати: сайт. URL: <http://nobel.org.ua/images/laureats/6/1998/sen.pdf>

282. Сенів Л.А. Пріоритети державної політики регулювання доходів населення. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2015. № 835. С. 305-310.

283. Сергієнко Л.В., Дзюбенко О.М., Ожго С.В. Державна екологічна політика України та правовий механізм її формування і реалізації. *Економіка, управління та адміністрування*. 2019. № 3. С. 191-200.

284. Сержанов В., Костьов'ят Г. Світові заходи для подолання рецесії. *Актуальні питання економіки, обліку, фінансів та управління персоналом: зб. матер. міжнар. наук.-практ. конф. (28-29 квітня 2020 р.)*. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2020. С. 28–29.

285. Система соціального захисту та соціального забезпечення в Україні. Реальний стан та перспективи реформування. Київ: Центр громадської експертизи, 2016. 104 с.

286. Сіленко А.О. Економічна політика України: політичні підсумки реформування. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2017. Вип. 10. С. 174-178.

287. Сімків Л.Є. Державні та регіональні цільові програми як дієвий інструмент стимулювання економічного зростання. *Електронний фаховий науково-практичний журнал «Інфраструктура ринку»*. 2017. Вип. 4. С. 103-107. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/4_2017_ukr/23.pdf (дата звернення: 27.07.2024).

288. Сімків Л.Є. Проблеми диспропорційного розвитку регіонів України та шляхи їх подолання. *Інноваційна економіка*. 2013. № 6. С. 122-128.

289. Сколотяний Ю., Гальчинський А. Діюча модель ЄС відпрацювала свій конструктивний ресурс і потребує заміни. *Дзеркало тижня*. 2018. № 1. С. 7–8.

290. Слухай С.В., Борщенко Т.І. Чинники суспільного добробуту: інституційний аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Економіка і менеджмент. 2017. Вип. 25(1). С. 4-8. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_25\(1\)__3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_25(1)__3) (дата звернення: 27.07.2024).

291. Смагло О.В. Соціальна політика: реалії та перспективи. *Причорноморські економічні студії*. 2019. № 38 (2). С. 70-73.

292. Сментина Н.В. Еволюція стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку у системі управління національним господарством. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету. Науки: економіка, політологія, історія*. 2013. №18 (197). С. 119-128.
293. Соколова Г.Б. Деякі аспекти розвитку цифрової економіки в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 1. С. 92-96.
294. Соціальний захист населення України у 2020 році: Стастичний збірник / відп. за вип. Сенік І. В. Київ: Державна служба статистики України, 2021. 121 с.
295. Стасишин А.В., Дубик В.Я., Барська І.В. Державний сектор економіки України: проблеми та сучасний стан розвитку. *Молодий вчений*. 2018. № 10(2). С.889-893.
296. Статистичні дані агентства Bloomberg. URL: <https://www.bloomberg.com/graphics/global-risk-briefing/> (дата звернення: 28.10.2024).
297. Стельмашук Ю. Державне регулювання розвитку соціально-гуманітарної сфери: термінологічний інструментарій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 20. С. 93-97.
298. Степанко О. Сутність, мета, завдання та складові гуманітарної сфери. *Теорія та практика державного управління*. 2012. Вип. 3. С. 201-208.
299. Стратегія розвитку системи соціальних послуг в Україні на період 2021-2025: Проект. URL: <https://caritas.ua/wp-content/uploads/2021/09/strategiya-rozvytku-systemy-soczialnyh-poslug-v-ukrayini-na-period-do-2025....docx> (дата звернення: 28.10.2024).
300. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.10.2024).
301. Стратегія сталого розвитку України до 2030 р. URL: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06

-optimized.pdf (дата звернення: 01.06.2024).

302. Стратегія цифрової трансформації соціальної сфери: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 р. № 1353-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.09.2024).

303. Сучасні промислові революції та удосконалення механізмів сестейнового соціально-економічного розвитку: Досвід ЄС та практика України: монографія / за ред. д.е.н., проф. Л.Т. Мельника, к.е.н., доц. О.М. Маценка. Суми: ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2021. 416 с.

304. Тінізація економіки та інтелектуальної економіки як загроза національній безпеці країни та їх детінізація: монографія / за наук. редакцією д.е.н., проф. Бутнік-Сіверського О. Б. 2020. 108 с.

305. Тітенко Л.В., Кушнір Л.Л. Вітчизняна демографічна криза з погляду політекономії. *Проблеми економіки*. 2019. № 1. С. 141-148.

306. Ткачук В.А. Сталий розвиток сільських територій: загальнодержавний, регіональний та місцевий рівні: монографія / Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, Навч.-наук. ін-т бізнесу. Київ: Компринт, 2013. 340 с.

307. Токарський Т.Б. Трансформації соціальної політики в Україні і її проблеми. *Проблеми економіки*. 2017. № 4. С. 164-171.

308. Трансформація соціально-економічних систем в умовах викликів глобального сталого розвитку: монографія / за заг. ред. Т.В. Орехової. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2021. 448 с.

309. Трущенко Л.В., Скобляк П.І. Інституціональні європейські моделі виконання основних функцій щодо забезпечення громадського здоров'я: досвід для України. *Україна. Здоров'я нації*. 2023. № 3. С. 160-164.

310. Туристична політика зарубіжних країн: підручник / за ред. А.Ю. Парфіненка. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2015. 220 с.

311. Україна за рівнем економічної свободи 2018 / Громадська спілка «Економічний дискусійний клуб». URL:<http://edclub.com.ua/>

analitika/ukrayina-za-rivnem-ekonomichnoyi-svobody-2018 (дата звернення: 27.07.2024).

312. Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України: веб-сайт: URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-otrimala-status-kandidata-nachlenstvo-v-yes> (дата звернення: 22.08.2022).

313. Україна: огляд реформи фінансування системи охорони здоров'я 2016-2019: спільний звіт ВООЗ і Світового банку / Всесвітня організація охорони здоров'я. 2019. 98 с.

314. України та ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки, безвізовий діалог / Міністерство закордонних справ України. URL: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/europeanintegration/no-visas> (дата звернення: 01.06.2024).

315. Урба С. Державна політика соціального захисту населення в системі економічної безпеки України. *Економіка та суспільство*. 2023 № 53. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-37>

316. Урядовий контактний центр: державна установа. URL: <https://ukc.gov.ua/folder/ohorona-zdorov-ya/> (дата звернення: 27.07.2024).

317. Устименко В. Угода про асоціацію з ЄС: можливості та ризики. *Дзеркало тижня*. 2017. № 48. С. 5–6.

318. Фурман В.В., Рева О.М. Психологічні особливості управління стресом в умовах суспільних трансформацій. *Габітус*. 2021. № 27. С. 151-155.

319. Хаєцька О.П., Вертелецький М.В. Аналіз динаміки ВВП України та інших країн світу. *Електрон. наук. фах. вид. «Ефективна економіка»*. 2018. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/60.pdf (дата звернення: 27.07.2024).

320. Харечко Д. О. Державне управління ризиками епідеміологічних впливів на соціально-економічний розвиток та перспективи росту національного благополуччя. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2024. № 2. С. 67-72.

<https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2024.2.9>

321. Харечко Д. О. Реалізація державної політики громадського благополуччя у контексті суспільного добробуту в період соціально-економічних трансформацій. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2024. Вип. 3. С. 96-101. <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2024.3.12>

322. Харечко Д. О. Формування та реалізація державної економічної політики в контексті забезпечення соціального благополуччя у громадянському суспільстві. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2024. Вип. 3. С. 14-18. <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2024.3.2>

323. Харечко Д., Соловей Д. Фінансово-безпекові фактори державної соціально-економічної політики з підтримки життєдіяльності домогосподарств у періоди епідеміологічних загроз. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2021. №14. С. 1075-1093. DOI: 10.34132/pard2021.14.12

324. Харечко Д.О. Вплив соціально-економічного розвитку на державну політику суспільного благополуччя громадян. *Сучасні аспекти реформування системи публічного управління в умовах воєнного часу*: матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (Переяслав, 07 червня 2024 р.). Переяслав, 2024. С. 188-191.

325. Харечко Д.О. Глобалізаційний вплив пандемії COVID-19 на соціально-економічну політику європейських держав у сучасний період епідеміологічних загроз. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. Вип. 28. С. 127-130. <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2022.28.25>

326. Харечко Д.О. Державна економічна політика реалізації бізнес-моделей суспільного благополуччя в період соціально-економічних криз. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2022. № 2 (33). С. 40-44. <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2022-2.7>

327. Харечко Д.О. Державна політика у системі охорони здоров'я в надзвичайних ситуаціях: соціально-економічні аспекти. *Сучасна парадигма*

публічного управління: зб. тез III Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 19-20 жовтня 2021 р.). Львів, 2021. С. 203-207.

328. Харечко Д.О. Досвід зарубіжних країн з формування управлінських підходів у сфері міграційної політики в соціально-економічному контексті безпеки держави. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. Т. 33 (72). № 2. С. 107-112. <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2022.2/18>

329. Харечко Д.О. Особливості глобалізаційного впливу на реалізацію державної політики країн з перехідною економікою у сучасний період викликів пандемії COVID-19. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. № 1. С. 94-100. <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.1.13>

330. Харечко Д.О. Особливості державної гуманітарної політики у період сучасних викликів та загроз для формування феномену соціального благополуччя громадян. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2024. Т. 35 (74). № 2. С. 6-11. <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.2/02>

331. Харечко Д.О. Особливості державної політики протидії соціально-економічним викликам в особливий період щодо відтворення людського капіталу. *Трансформація системи публічного управління в умовах військового часу: матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Переяслав, 3 червня 2022 р.)*. Переяслав, 2022. С. 312-316.

332. Харечко Д.О. Особливості державної соціально-гуманітарної політики в період пандемії Covid-19 у нових інформаційних суспільних реаліях. *Реформування процесів публічного управління в сфері освіти та науки у глобалізаційному та інформаційному суспільствах: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Переяслав, 30 жовтня 2020 р.)*. Переяслав, 2020. С. 207-210.

333. Харечко Д.О. Особливості державної соціально-економічної

політики щодо зайнятості громадян під час впливу епідеміологічних обмежень на світовий ринок праці. *Публічне управління: освіта, наука, практика*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18 березня 2022 р.). Харків, 2022. С. 113-115.

334. Харечко Д.О. Особливості пандемічних впливів у період викликів COVID-19 в соціально-економічній політиці світових держав щодо трансформації туристичного бізнесу. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. Вип. 29. С. 49-52. <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2022.29.9>

335. Харечко Д.О. Особливості суспільно-владної взаємодії у формуванні стратегії публічного управління в гуманітарній сфері щодо соціального партнерства та справедливості. *Інноваційні технології публічного управління та адміністрування: теорія і кращі практики 21 століття*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Мелітополь, 17 листопада 2020 р.). Мелітополь, 2020. С. 22-24.

336. Харечко Д.О. Реалізація державної соціально-економічної політики у період суспільних і політичних трансформацій в європейських країнах. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2024. Вип. 2. С.77-81. <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2024.2.13>

337. Харечко Д.О. Реалізація державної соціально-економічної політики в контексті формування рівня благополуччя громадян як механізм досягнення стратегічних цілей України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2024. Т. 35 (74). № 4. С. 6-11 <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.4/20>

338. Харечко Д.О. Реалізація управлінського інструментарію у державній соціально-економічній політиці щодо громадського здоров'я. *Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи*: матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 8 лютого 2024 р.). Хмельницький, 2024. С. 64-66.

339. Харечко Д.О. Світовий досвід формування та реалізації соціально-економічної політики у період пандемічних загроз: глобалістично-фінансовий аспект. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2022. № 1 (32). С. 36-40. <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2022-1.7>

340. Харечко Д.О. Соціально-економічні аспекти карантинних обмежень у період пандемічних викликів. *Реформування процесів публічного управління в сфері освіти та науки у глобалізаційному та інформаційному суспільствах*: матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (Переяслав, 11 червня 2021 р.). Переяслав, 2021. С. 210-213.

341. Харечко Д.О. Соціально-економічні аспекти формування та реалізації державної політики під час пандемічних загроз на сучасному етапі. *Реформування процесів публічного управління в сфері освіти та науки у глобалізаційному та інформаційному суспільствах*: матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (Переяслав, 29 жовтня 2021 р.). Переяслав, 2021. С. 308-310.

342. Харечко Д.О. Соціально-економічні фактори впливу на зайнятість населення у нових суспільних реаліях в умовах карантинних обмежень періоду пандемії. *Сучасна парадигма публічного управління*: зб. тез II Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 12 листопада 2020 р.). Львів, 2020. С. 295-298.

343. Харечко Д.О. Трансформація державної соціально-економічної політики щодо ринку зайнятості у період пандемії Covid-19: інформатизація та цифровізація суспільства. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. № 2. С. 105-111. <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.2.14>

344. Харечко Д.О. Трансформація управлінських підходів у державній економічній політиці соціальної відповідальності в контексті суспільної солідарності. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2024. Вип. 40. С. 154-157. <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2024.40.25>

345. Харечко Д.О. Управлінський інструментарій у державній соціально-економічній політиці сучасних трансформацій. *Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика*: матер. Міжнар. наук.-

практ. конф. (Харків, 29 березня 2024 р.). Харків, 2024. С. 209-212.

346. Харечко Д.О. Управлінські підходи до стабілізації суспільного розвитку внаслідок карантинних обмежень під час пандемії Covid-19: соціально-економічні фактори. *Priority directions of science and technology development: abstracts of the 5th International scientific and practical conference. SPC "Sci-conf.com.ua"*. (Київ, 24-26 січня 2021р.). Київ, 2021. С. 1653-1657.

347. Харечко Д.О. Формування державної політики з реалізації стратегії суспільного благополуччя у період наслідків соціально-економічної кризи пандемії COVID-19. *Наукові праці МАУП. Політичні науки та публічне управління*. 2022. № 1 (61). С. 102-106. [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-1\(61\)-16](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-1(61)-16)

348. Харечко Д.О. Формування державної політики протидії соціально-економічним кризам у період епідеміологічних викликів з метою досягнення ефекту стабілізації. *Право та державне управління*. 2022. № 1. С. 203-208. <https://doi.org/10.32840/pdu.2022.1.30>

349. Харечко Д.О. Формування та реалізація державної політики в галузі туризму під час особливих умов пандемії Covid-19: організаційні та нормативно-правові механізми. *Туризм в умовах пандемії Covid-19: шанси та загрози*: матер. круглого столу (Львів, 25 вересня 2020 р.). Львів, 2020. С. 107-109.

350. Харечко Д.О. Формування та реалізація державної соціально-економічної політики у контексті відтворення людського капіталу в особливий період. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. Вип. 2. С. 55-59. <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.2.8>

351. Харечко Д.О. Формування управлінських підходів до реалізації державної соціально-гуманітарної політики в контексті громадського здоров'я та суспільного благополуччя. *Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми, перспективи*: зб. матер. 11-ї Всеукр. наук.-практ. конф. (Херсон, 16 жовтня 2020 р.). Херсон, 2020. С. 171-175.

352. Харечко Д.О., Парубчак І.О. Значення впливу пандемії у

трансформації державної економічної політики світових країн щодо ринкових взаємовідносин у період глобальних криз. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. Вип. 28. С. 123-126. <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2022.28.24>

353. Харечко Д.О., Пронюк Ю.Н. Обґрунтованість державного управління у соціально-гуманітарній сфері в контексті забезпечення прав людини в Україні на сучасному етапі. *Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика*: зб. матер. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Харків, 18-19 березня 2020 р.). Харків, 2020. С. 163-164.

354. Харечко Д.О., Пронюк Ю.Н. Формування сучасної державної політики соціально-економічної стабілізації у країнах Європейського Союзу внаслідок впливу пандемії COVID-19. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2021. Вип. 21. С. 80-83. <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2021.21.15>

355. Харечко Д.О., Пронюк Ю.Н., Гентош О.П. Особливості державної соціальної політики в період карантинних обмежень та епідеміологічних загроз на сучасному етапі пандемічних викликів в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2021. № 4 (31). С. 47-51. <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2021-4.9>

356. Хартія Співтовариства про основні соціальні права працівників. Міжнародний документ від 09.12.1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_044#Text (дата звернення: 11.03.2024).

357. Хоружий Г. Ф. Європейська політика вищої освіти. Полтава: Дивосвіт, 2016. 384 с.

358. Цілі сталого розвитку 2016–2030. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku> (дата звернення: 27.07.2024).

359. Чанишева Г., Бориченко К., Тарасенко В. Фінансово-економічні наслідки прийняття управлінських рішень у соціальній сфері на державному рівні. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 28. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-11>.

360. Чекаловська Г.З. Суспільне благо освітніх послуг в системі стимулювання розвитку «нової економіки»: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.01. Тернопіль, 2016. 249 с.

361. Чеканова Т. Взаємодія адміністративних та політичних механізмів у системі управління охороною здоров'я: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Одес. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Одеса, 2008. 20 с.

362. Чечель О.М. Поняття і зміст механізмів державного управління в гуманітарній сфері. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2019. №3 (22). С. 137-145. <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2019-3-137-145>

363. Чорний О.В., Гурковський В.І. Формування та реалізація державної політики охорони здоров'я у країнах під час пандемії COVID-19: Соціально-економічні чинники суспільного благополуччя. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2020. Т. 31 (70). №6. С. 87-92.

364. Чужиков В. Чеська модель регіонального розвитку. *Економіка України*. 2015. № 7. С. 72-78.

365. Чупрій Л. Політика національної безпеки Української держави в гуманітарній сфері: концептуально-інституційний аналіз. К.: ФОП Кожуховський І.І., 2015. 508 с.

366. Швець Д.Є. Концептуалізація соціально-інститутських засад управління системою вищої освіти в Україні: монографія. Запоріжжя: ЗДІА, 2012. 314 с.

367. Шевченко В.М. Аналіз механізмів впровадження державної політики у сфері вищої освіти з урахуванням євроінтеграційних процесів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 15. С. 100-103.

368. Шевчук А.В. Регіональні освітні системи: теорія, методологія, практика інноваційного розвитку. Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2013. 463 с.

369. Шеломовська О. Реформування державного управління вищою

освітою в Україні на основі європейського досвіду. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2014. № 1. С. 1-16.

370. Шестаковська Т.Л., Холявко Н.І. Державне регулювання системи освіти в умовах ринкової економіки. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 16 (3). С. 32-35.

371. Шимановська-Діанич Л. М., Бойко Г. С. Особливості функціонування та розвитку вищого навчального закладу в умовах становлення економіки знань у контексті розвитку інтелектуального капіталу суспільства. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2018. № 3 (88). С. 126-132.

372. Шульга Н.Д. Сутнісні характеристики поняття «державна освітня політика». URL: [http:// www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Shulga.pdf](http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Shulga.pdf) (дата звернення: 11.06.2024).

373. Щур Н., Гончаренко М., Родченко І. Аналіз зарубіжного досвіду взаємодії держави та громадськості у сфері туризму. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2023. Вип. 1 (67). С. 79-84. [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-1\(67\)-11](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-1(67)-11) (дата звернення: 01.10.2024).

374. Якість життя населення України та перші наслідки війни / Черенько Л.М., Полякова С.В., Шишкін В.С., Реут А.Г., Крикун О.І., Когатько Ю.Л., Заяць В.С., Клименко Ю.А.; Нац. акад. наук. Укр., Ін-т демогр. та соц. дослідж. ім. М.В. Птухи. Електронне видання. Київ, 2023. URL: <http://bitly.ws/RNcs>.

375. Ярема О.Г. Предмет і об'єкти державного контролю та нагляду в сфері охорони здоров'я. *Молодий вчений*. 2020. № 8 (84). С. 242-247.

376. Ярова Л.Г. Аналіз рівня безробіття в Україні та напрямки його подолання. *Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*. 2015. Вип. 4. С. 752-755.

377. Ясинська Н.А. Управління особистими фінансами: навч. посіб. Львів: Видавництво Національного університету „Львівська політехніка»,

2015. 356 с.

378. Яхно Т.П., Шимановська-Діанич Л.М. Теорії добробуту як теоретичне підґрунтя для визначення сутності сучасного споживчого ринку. *Регіональна економіка*. 2018. Вип. 3(131). С. 140-146.

379. Яценко Л., Якушенко Л. Ризик поширення та шляхи мінімізації тіньової зайнятості в Україні. *Аналітична доповідь. Серія «Соціальна політика»*. 2015. № 23. 12 с.

380. Act on Development of Hotels for Inbound Tourists. URL: <https://www.mlit.go.jp/kankocho/en/shisaku/sangyou/hotel.html> (дата звернення: 01.03.2024).

381. Agunias D.R., Newland K. Circular Migration and Development: Trends, Policy Routes, and Ways Forward / Migration Policy Institute. URL: http://www.migrationpolicy.org/pubs/MigDevPB_041807.pdf (дата звернення: 01.03.2024).

382. Ando K., Ohnuma S., Blöbaum A., Matthies E., Sugiura J. Determinants of individual and collective pro-environmental behaviors: comparing Germany and Japan. *Journal of environmental information science*. 2010. № 38(5). P. 21-32. <https://hdl.handle.net/2115/44021> (дата звернення: 21.05.2024).

383. Antó J. M., Martí J. L., Casals J., Bou-Habib P., Casal P., Fleurbaey M., Williams A. The planetary wellbeing initiative: pursuing the sustainable development goals in higher education. *Sustainability*. 2021. № 13(6). P. 3372.

384. Baujard A. Welfare economics. GATE Working Paper. 2013. №1333. 23 p.

385. Bell D., Hamilton C., Galloway S., Scullion A. Quality of life and wellbeing: measuring the benefits of culture and sport. Literature review and thinkpiece. 2006. Edinburgh: Scottish Executive Education Department. URL: <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/89281/0021350.pdf>

386. Berger-Schmitt R., Noll H.-H. Conceptual framework and structure of a European system of social indicators. EuReporting Working Paper. 2000. No. 9. Mannheim: Centre for Survey Research and Methodology (ZUMA). URL:

http://www.gesis.org/fileadmin/upload/dienstleistung/daten/soz_indikatoren/eusi/paper9.pdf

387. Blanden J., Gregg P., Machin S. Intergenerational mobility in Europe and North America. A report supported by the Sutton Trust. London School of Economics: Centre for Economic Performance. 2005. URL:<http://cep.lse.ac.uk/about/news/IntergenerationalMobility.pdf>

388. Bourne R. NHS Liberation. Socialist health association. 2013. URL: <http://www.sochealth.co.uk/2013/11/11/nhs-liberation/> (дата звернення: 01.02.2024).

389. Briar Scott. Welfare from below: Recipients' views of the public welfare system. *Calif. L. Rev.* 1966. Vol. 54. P. 370.

390. Bydzun V., Rybchych I., Bazyliak N., Yaroshovych V., Kharechko D. Implementation of the state humanitarian policy on educational activities in the field of public health using informational technologies. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22. No. 11. P. 785-790. DOI: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.11.109>

391. Caravani M., Lind J., Sabates-Wheeler R., Scoones I. Providing social assistance and humanitarian relief: The case for embracing uncertainty. *Development Policy Review*. 2022. Vol. 40 (5), e12613.

392. Clarke M. Assessing wellbeing using hierarchical needs. UNU-WIDER Research Paper. 2005. No. 2005/22. United Nations University: World Institute for Development Economics Research. URL: <http://www.wider.unu.edu/stc/repec/pdfs/rp2005/rp2005-22.pdf>

393. Dan Schawbel. Alexa von Tobel: How To Be The Master Of Your Financial Future. *Forbes* 2014. 20.01. URL: <https://www.forbes.com/sites/danschawbel/2014/01/20/alexa-von-tobel-how-to-be-the-masterof-your-financial-future/#6a0e34f74a68> (дата звернення: 20.01.2024).

394. Danna K., Griffin R.W. Health and wellbeing in the workplace: A review and synthesis of the literature. *Journal of management*. 1999. Vol. 25 (3). 357-384.

395. De Jong G. F., Donnelly W. L. Public welfare and migration. *Social Science Quarterly*. 1973. P. 329-344.

396. Dell’Ariccia G., Mauro P., Spilimbergo A., and Zettelmeyer J. Economic Policies for the COVID-19 War. IMF, APRIL 1, 2020. URL: <https://blogs.imf.org/2020/04/01/economic-policies-for-the-covid-19-war> (дата звернення: 20.10.2024).

397. Easterlin R.A. Building a better theory of wellbeing. United States: University of Southern California. 2003. URL: <http://www-rcf.usc.edu/~easterl/papers/BetterTheory.pdf>

398. EU Action Plan against migrant smuggling (2015–2020) (COM(2015) 285 final). URL: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/library/documents/policies/asylum/general/docs/eu_action_plan_against_migrant_smuggling_en.pdf (дата звернення: 01.10.2024).

399. EU’s response to the war in Ukraine. European Union: official website URL: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2772> (дата звернення: 22.08.2022).

400. Europe 2020 Strategy. URL: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/framework/europe-2020-strategy_en (дата звернення: 01.10.2024).

401. European Pillar of Social Rights. URL: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/socialsummit-european-pillar-social-rights-booklet_en.pdf

402. Eyles J. Social Indicators, Social Justice and Social Well-Being. CHEPA. Working Paper Series No. 94-1. Hamilton: McMaster University, 1994: 108. URL: <http://www.chepa.org/Files/Working%20Papers/WP%2094-01.pdf> (дата звернення: 30.07.2024).

403. Fedirko N. Digital social protection in Ukraine: prerequisites and strategic challenges. *Social and labour relations: theory and practice*. 2022. № 12(1). С. 1-13. DOI: [https://doi.org/10.21511/slntp.12\(1\).2022.01](https://doi.org/10.21511/slntp.12(1).2022.01)

404. Feldman S., Steenbergen M. R. The humanitarian foundation of public support for social welfare. *American Journal of Political Science*. 2001. Vol. 45 (3). P. 658-677. DOI: 10.2307/2669244.

405. Financial Literacy. Resources for Teachers. Personal Finance for College Students / Official website of non-governmental organization «In Charge Debt Solutions». URL: <https://www.incharge.org/financial-literacy/resources-for-teachers/college/> (дата звернення: 20.11.2024).

406. Finnel S., Reed A., Aquino K. Promoting multiple policies to the public: The difficulties of simultaneously promoting war and foreign humanitarian aid. *Journal of Public Policy & Marketing*/ 2011. Vol. 30 (2). P. 246-263.

407. Finnemore M. National Interests in International Society. Cornell University Press, 1996. 154 p.

408. Finney A., Hayes D. Genworth Index: Measuring Consumer Financial Security and Vulnerability. Genworth Financial. 2013. URL: <http://www.bristol.ac.uk/geography/research/pfrc/themes/creditdebt/genworth-index.html> (дата звернення: 20.10.2024).

409. Fleurbaey M. Welfare economics, risk and uncertainty. *Canadian Journal of Economics/Revue canadienne d'économique*. 2018. № 51(1). P. 5-40.

410. Fleurbaey M., Zuber S. Universal social welfare orderings and risk. SSRN. 2021. № 3876726. 50 p.

411. Foden D. Have your say on reinforcing social Europe. 2020. URL: <https://www.eurofound.europa.eu/publications/article/2020/have-your-say-on-reinforcing-social-europe>

412. Galea S., Merchant R. M., Lurie N. The Mental Health Consequences of COVID-19 and Physical Distancing: The Need for Prevention and Early Intervention. *JAMA Intern Med*. 2020. № 180 (6). DOI: 10.1001/jamainternmed.2020.1562.

413. Global age friendly cities Guide. URL: www.who.int/ageing/publications/Global_age_friendly_cities_Guide_English.pdf (дата звернення 17.10.2023).

414. Global Risks Report 2020, World Economic Forum: URL: <https://www.weforum.org/publications/the-global-risks-report-2020/> (дата звернення: 27.07.2024).

415. Governance, Globalization and Public Policy / Edited by Patricia Kennett. – Cheltenham, UK; Northampton, MA: Edward Elgar, 2008. 265 p.

416. Grabbe H. How does Europeanization affect CEE governance? Conditionality, diffusion and diversity. *Journal of European Public Policy*. 2001. N 6. P. 985.

417. Greenwood D., Holt R. Local Economic Development in the 21st Century. Armonk and London: M. E. Sharpe, 2010. 215 p.

418. Helliwell J.F., Wang Sh., Huang H., Norton M. Happiness, Benevolence, and Trust During COVID-19 and Beyond. *World Happiness Report 2022*. p. 15-52. URL: https://happiness-report.s3.amazonaws.com/2022/WHR+22_Ch2.pdf (дата звернення: 22.08.2022).

419. Hryhorenko Yu. Shadow economy: Disaster or source of survival for population? URL: <https://112.international/opinion/shadow-economy-disaster-or-source-of-survival-for-population-26532.html> (дата звернення: 20.11.2024).

420. Human Development Indicators and Indices: 2018 Statistical Update Team. Published for the United Nations Development Programme. 123 p.

421. Human Development Report 2020. The Next Frontier: Human Development and the Anthropocene. Human Development Report Office: веб-сайт: URL: <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2020> (дата звернення: 22.08.2022). 11.

422. Ilyash O., Hrynkevych S., Illich L., Kozlovskyi S., Buhaychuk N. Economic Assessment of the Relationship Between Housing and Communal Infrastructure Development Factors and Population Quality of Life in Ukraine. *Montenegrin Journal of Economics*. 2020. Vol. 16(3). P. 93-108. URL: <http://www.mnje> (дата звернення: 01.06.2024).

423. International Labour Organization. URL: <https://www.ilo.org/data-and-statistics> (дата звернення: 01.10.2024).

424. Ivonne Wollny, Joanna Apps, Clam Henricson. Can Government Measure Family Wellbeing. Research and Policy for the real world. 2010. 88 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/265043980_Can_government_measure_family_wellbeing (дата звернення: 15.08.2024).

425. Jaffee D. Levels of Socio-economic Development Theory. Westport and London: Praeger, 1998. 226 p.

426. Kharechko D., Niema O., Khudoba O., Zayats D., Olefirenko O., Budzyn V. Staffing of public administration bodies in the context of the development of the digital society. *AD ALTA: Journal of interdisciplinary research. Special issue. No 13/01/XXXIV. 2023. Vol. 13. Issue 1.* P. 6-12.

427. Kiss E. The impacts of the economic crisis on the spatial organization of Hungarian industry. *European Urban and Regional Studies*. 2016. vol. 19. No. 1. P. 62-76.

428. Kozlovskiy S., Grynyuk R., Baidala V., Burdiak V., Bakun Y. Economic Security Management of Ukraine in Conditions of European Integration. *Montenegrin Journal of Economics*. 2019. Vol. 15(3). P. 137-153. URL: <https://dx.doi.org/10.14254/1800-5845/2019.15-3.10>

429. Kozlovskiy S., Petrunenko I., Baidala V., Myronchuk V., Kulinich T. Assessment of public welfare in Ukraine in the context of the COVID-19 pandemic and economy digitalization. *Problems and Perspectives in Management*. 2021. № 19 (1). C. 416-431. DOI:10.21511/ppm.19(1).2021.35.

430. Kruzslieka M. Food Security and Population Welfare in Romania. *Agric. Econ. Rural Dev*. 2016. №13. P. 79-93.

431. Ladrech R. Europeanization of Domestic Politics and Institutions: The Case of France. *JCMS: Journal of Common Market Studies*. 1994. N 32 (1). P. 69–88.

432. Leora Klapper, Annamaria Lusardi, Peter van Oudheusden. Financial Literacy Around the World: Insights from the Standard & Poor's rating services global financial literacy survey: Official website of McGrawHill Financial. URL: http://gflec.org/wp-content/uploads/2015/11/Finlit_paper_16_F2_singles.pdf (дата

звернення: 20.10.2024).

433. Lupak R., Miziuk B., Zaychenko V., Kuniyska-Iliash M., Vasylytsiv T. Migration processes and socio-economic development: interactions and regulatory policy. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2022. Т. 8. Вип. 1868-2022-397. С. 70-88

434. Lyubinets O., Sigit K. Health problems in Ukraine and Poland. Lviv: Editorial House of the Lviv Regional Charity Fund «Medicine and Law», 2017. 236 p.

435. Managing Your Personal Finances in Tough Times [Електронний ресурс] / University of Wisconsin-Extension. URL: <https://fyi.uwex.edu/toughtimes/> (дата звернення: 20.10.2024).

436. Marcela Muratori, Maite Beramendi et Elena Zubieta. Psychological and Social well-being: the mediated role of values. URL: <https://lodel.irevues.inist.fr/cahierspsychologiepolitique/index.php?id=2816> (дата звернення: 01.10.2024).

437. Measuring financial well-being: A guide to using the CFPB Financial Well-Being Scale / Офіційний веб-сайт Бюро фінансового захисту споживача. URL: <https://www.consumerfinance.gov/data-research/research-reports/financial-well-being-scale/> (дата звернення: 20.11.2024).

438. Mykoliuk A., Budzyn V., Rybchych I., Bazyliak N., Yaroshovych V., Kharechko D. Educational Technologies in Support of Pedagogical Activity and Public Health Improvement Amidst the Implementation of State Policies on Humanistic-Legal Values in Education. *Journal of Ecohumanism*. 2024. Vol. 3(6). P. 434-441. <https://doi.org/10.62754/joe.v3i6.4016>

439. National surveys reveal disagreements between workers and employers over the need for mental health. *Mckinsey & Company*. URL: <https://www.mckinsey.com/industries/healthcare-systems-and-services/our-insights/addressing-the-unprecedented-behavioral-health-challenges-facing-generation-z> (дата звернення: 20.11.2024).

440. OECD Guidelines for Measuring Subjective Wellbeing. Available at:

<https://www.oecd.org/wise/oecdguidelines-on-measuring-subjective-Wellbeing-9789264191655-en.htm> (дата звернення: 20.11.2024).

441. OECD Guidelines for Measuring Subjective Well-Being. URL: <https://www.oecd.org/wise/oecd-guidelines-on-measuring-subjective-well-being-9789264191655-en.htm> (дата звернення: 20.11.2024).

442. OECD, OECD Economic Outlook, Interim Report, March 2020, OECD Publishing, Paris. URL: <https://doi.org/10.1787/16097408>.

443. Okediji R. L. Public Welfare and the Role of the WTO: Reconsidering the TRIPS Agreement. *Emory International Review*. 2003. Vol. 17. P. 819.

444. Older Workers Recommendation, 1980 (No. 162). Information System on International Labour Standards. URL: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:R162 (дата звернення 17.10.2024).

445. Paul M.J., Dredze M. Social monitoring for public health. *Synthesis Lectures on Information Concepts, Retrieval, and Services*. 2017. № 9 (5). DOI.org/10.2200/S00791ED1V01Y201707ICR060.

446. Peace and Security. *Bulletin of United Nations*. New York: UN; 2020. 36p.

447. Pelinescu E., Iordan M., Chilian M. N. Digitization and Population Welfare in the New EU Member States. *Journal for Economic Forecasting*. 2021. № 4. P. 59-75.

448. Pelinescu E., Iordan M., Chilian M. N. Digitization and Population Welfare in the New EU Member States. *Journal for Economic Forecasting*. 2021. №4. P. 59-75.

449. Peplow D., Augustine S. The submissive relationship of public health to government, politics, and economics: How global health diplomacy and engaged followership compromise humanitarian relief. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2020. Vol. 17.4.

450. Personal Finance and Debt Management: Official website of Georgia State University. URL: <http://sfs.gsu.edu/the-financial-aid-process/financial->

resources/financial-literacy/personal-finance-and-debt-management/ (дата звернення: 20.11.2024).

451. Petrova I.L., Kravchenko I.S., Lisogor L.S., Chuvardynskyi V.O. Employment flexibility in ukraine: advantages and limitations. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2021. № 3 (38). P. 490-498.

452. Pfefferbaum B., North CS. Mental Health and the Covid-19 Pandemic. *N Engl J Med*. 2020. № 383(6). DOI: 10.1056/NEJMp2008017.

453. Pomaza-Ponomarenko A., Hren L., Durman O., Bondarchuk N., Vorobets V. Management mechanisms in the context of digitalization of all spheres of society. *Revista San Gregorio. Special edition*. 2020. No. 42. URL: <https://revista.sangregorio.edu.ec/index.php/REVISTASANGREGORIO/issue/view/RSAN42/showToc> (дата звернення: 15.06.2024).

454. Public health services / Web-site of World Health Organization. URL: <http://www.euro.who.int/en/healthtopics/Health-systems/public-health-services> (дата звернення: 10.11.2023).

455. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future, 1987. URL: [https://globaljournals.org/GJMBR_Volume14/1-Mongolia-A-Cultural-Portrait-using http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf](https://globaljournals.org/GJMBR_Volume14/1-Mongolia-A-Cultural-Portrait-using-http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf)

456. Robert Koch Institut. URL: https://www.rki.de/EN/Content/infections/infectious_diseases_node.html (дата звернення: 27.07.2024).

457. RSF's 2022 World Press Freedom Index: a new era of polarisation. Dnipropetrovsk Investment Agency (DIA): website: URL: <https://dia.dp.gov.ua/en/rsfs-2022-world-press-freedom-index-a-new-era-of-polarisation/> (дата звернення: 22.08.2022).

458. Ruggeri, K., Garcia-Garzon, E., Maguire, Á. et al. Well-being is more than happiness and life satisfaction: a multidimensional analysis of 21 countries. *Health and Quality of Life Outcomes*. 2020. № 18 (1). P. 192-198.

459. Savchenko O. Consciousness and reflection in the basis of psychological

theorizing. *Psychology & society*. 2018. № 3-4. P. 67-89.

460. Seidman K. *Economic Development Finance*. Thousand Oaks: Sage Publications, 2005. 493 p.

461. Seligman M. Seligman's FARM+Model Explained: A Theory of Wellbeing. URL: <https://positivepsychology.com/perma-model/> (дата звернення: 20.05.2024).

462. Semenets-Orlova I., Teslenko V., Dakal A., Zadorozhnyi V., Marusina O., Klochko A. Distance Learning Technologies and Innovations in Education for Sustainable Development. *Studies of Applied Economics*. 2021. № 39 (5).

463. Sen A. Development: Which Way Now?. *Economic Journal*. 1983. Vol. 93. No. 372. P. 745-762.

464. Sen A.K. *Collective Choice and Social Welfare* / A.K. Sen. San Francisco: Holden Day and Edinburgh, 1970. 225 p.

465. Shumska S., Gaidai A., Blyzniuk V. Welfare of Ukraine's Population: Assessments of the Level and Impact of Key Factors. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2023. Vol. 9. No. 2. P. 230-241. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2023-9-2-230-241>

466. Slack P. *From reformation to improvement: public welfare in early modern England*. Clarendon Press, 1998.

467. Social Progress Index. Executive Summary. 2021. URL: <https://www.socialprogress.org/static/9e62d6c031f30344f34683259839760d/2021%20Social%20Progress%20Index%20Executive%20Summary-compressed.pdf> (дата звернення: 22.08.2022).

468. Stanistreet P., Elfert M., Atchoarena D. Education in the age of COVID-19: Understanding the consequences. *International Review of Education*. 2020. No 66. P. 627-633.

469. *State of Health in the EU – France. Country Health Profile 2019*. Brussels: OECD Publishing, 2019. 24 p.

470. *State of Health in the EU – Germany. Country Health Profile 2019*. Brussels: OECD Publishing, 2019. 24 p.

471. State of Health in the EU – Poland. Country Health Profile 2019. Brussels: OECD Publishing, 2019. 24 p.
472. State of Health in the EU – United Kingdom. Country Health Profile 2019. Brussels: OECD Publishing, 2019. 24 p.
473. Stiglitz J. E. After Neoliberalism. Project Syndicate. The World's Opinion Pade. 2019. 30 May. URL: <https://www.project-syndicate.org/commentary/after-neoliberalism-progressive-capitalism-by-joseph-e-stiglitz-2019-05?barrier=accesspaylog> (дата звернення: 27.07.2024).
474. Stiglitz J. People, Power, and Profits: Progressive Capitalism for an Age of Discontent. New York: Allen Lane. 2019
475. The changing national role in health system governance. A case-based study of 11 European countries and Australia / Edited by E. Jakubowski and R. Saltman. Copenhagen, Denmark: World Health Organization Regional Office for Europe, 2013. 74 p.
476. The Global Happiness Council. Global happiness policy report 2019. Sustainable Development Solutions Network, New York (2019). URL: https://s3.amazonaws.com/ghwbpr-2019/UAE/GH19_Ch4.pdf
477. The Henley Passport Index: Q3 2022 Global Ranking. Henley & Partners: website: URL: https://cdn.henleyglobal.com/storage/app/media/HPI/HENLEY_PASSPORT_INDEX_2022_Q3_INFOGRAPHIC_GLOBAL_RANKING_220705_1.pdf (дата звернення: 22.05.2024).
478. The Real Wealth of Nations: Pathways to Human Development: Human DevelopmentReport, 2010. 20-th anniversary edition. URL: http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/270/hdr_2010_en_complete_reprint.pdf
479. Totska O. L. Public sector of Canada: rating research of labour. The USV *Annals of Economics and Public Administration*. 2013. Vol. 13. Iss. 2 (18). P. 240-244.
480. Tov W. Well-being concepts and components. Handbook of subjective

well-being. Salt Lake City, UT: Noba Scholar, 2018. P. 1-15.

481. Ukraine Refugee Situation: Operational Data Portal the UN Refugee Agency. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine#>

482. United Nation. URL: <https://www.un.org/en/our-work/protect-human-rights> (дата звернення: 22.06.2024).

483. Vdovyn M., Zomchak L. Statistical estimation and analysis of foreign trade in EU and Ukraine. *Socio-economic potential of cross-border cooperation: international collective monograph*. Edited by Semen Matkovskyy, Marek CierpialWolan. 2017. P. 137-143.

484. Waddock S. Wellbeing economics narratives for a sustainable future. *Humanistic Management Journal*. 2021. № 6(2). P. 151-167.

485. Warr P. The measurement of wellbeing and other aspects of mental health. *Journal of occupational Psychology*. 1990. № 63(3). P. 193-210.

486. World Bank Group. URL: <https://www.worldbank.org/ext/en/home> (дата звернення: 01.10.2024).

487. World Development Indicators / World Bank. URL: <http://data.worldbank.org> (дата звернення: 27.07.2024).

488. World migration in Figures / OECD. URL: <https://www.oecd.org/els/mig/World-Migration-in-Figures.pdf> (дата звернення: 22.06.2024).

489. Yuval Noah Harari: the world after coronavirus, Financial times essay, March, 20, 2020.

490. Zapf W. Welfare production: Public versus private. *Social Indicators Research*. 1984. Vol. 14. P. 263-274.

491. Zvarych M. Analysis of households' financial security: methodological approach. *The European Journal of Economics and Management Sciences*, Premier Publishing s.r.o. Vienna, 2018. №3. P. 51-55.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Таблиця 1

Ознаки соціального страхування в окремих країнах світу

<i>Країна</i>	<i>Формальні ознаки системи соціального страхування</i>
Німеччина	Правова, фінансова, організаційна незалежність установ соціального страхування від інших органів державного управління. Кодифікація всіх законодавчих актів у сфері соціального страхування. Держава виконує функції нормотворення, нагляду і контролю діяльності відповідних установ
Великобританія	Відсутність диференційованих, організаційно оформлених інститутів, що спеціалізуються на страхуванні окремих соціальних ризиків. Значна роль держави у гарантуванні страхових виплат, а також відчутний вплив приватного соціального страхування
Швеція	Універсальність і солідарний принцип фінансування системи соціального страхування. Значна роль держави в перерозподілі соціальних благ, високий рівень соціальних відрахувань та значні соціальні гарантії
США	Відсутність єдиної загальнодержавної централізованої системи соціального страхування. Виплати на соціальне страхування здійснюються з фондів, що утворюються за рахунок податку на соціальне страхування, який стягується з тих, хто працює, і підприємців
Японія	Домінування державного соціального страхування, що фінансується з бюджету. Масове охоплення населення пенсійним і медичним страхуванням
Україна	Тісне переплетіння елементів соціального страхування і допомоги. Невідповідність рівня страхового навантаження рівню страхових виплат і внесеним страховим коштам

Додаток 2

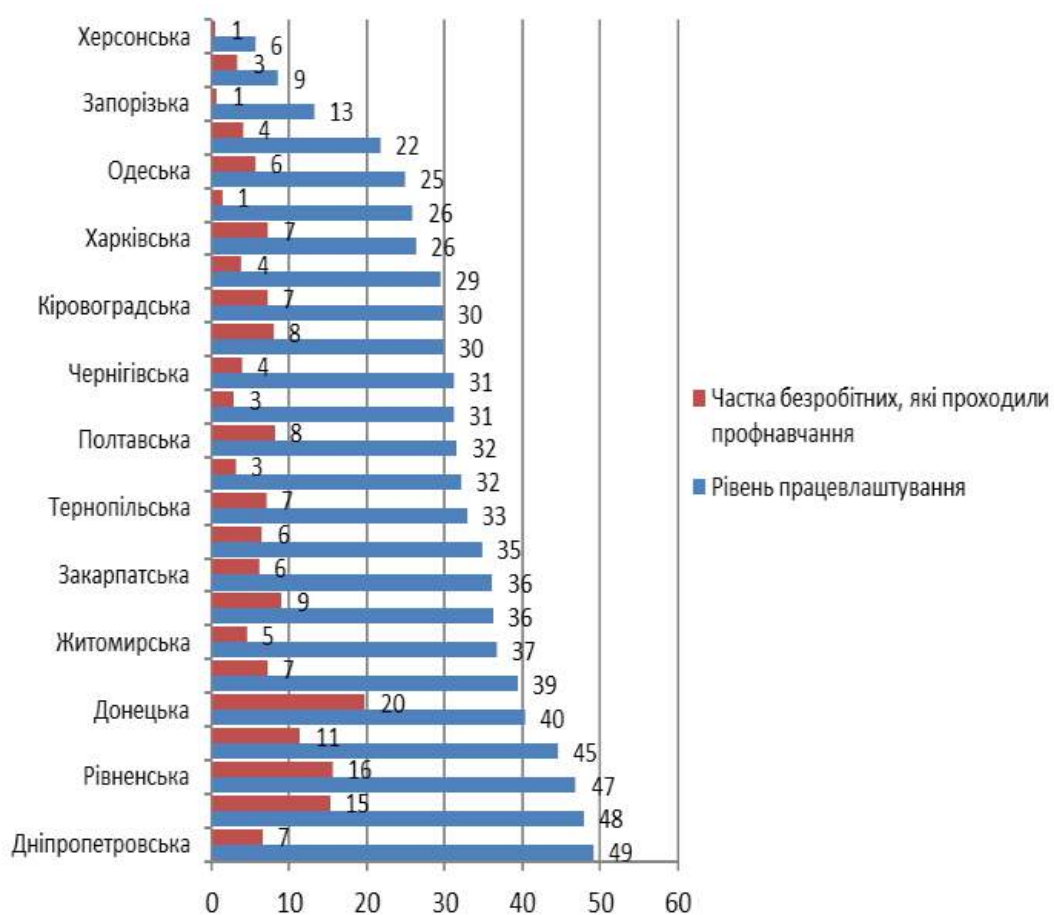

Рис. 1. Рівень працевлаштування та залучення безробітних до профнавчання у 2023 р., %.

Додаток 3

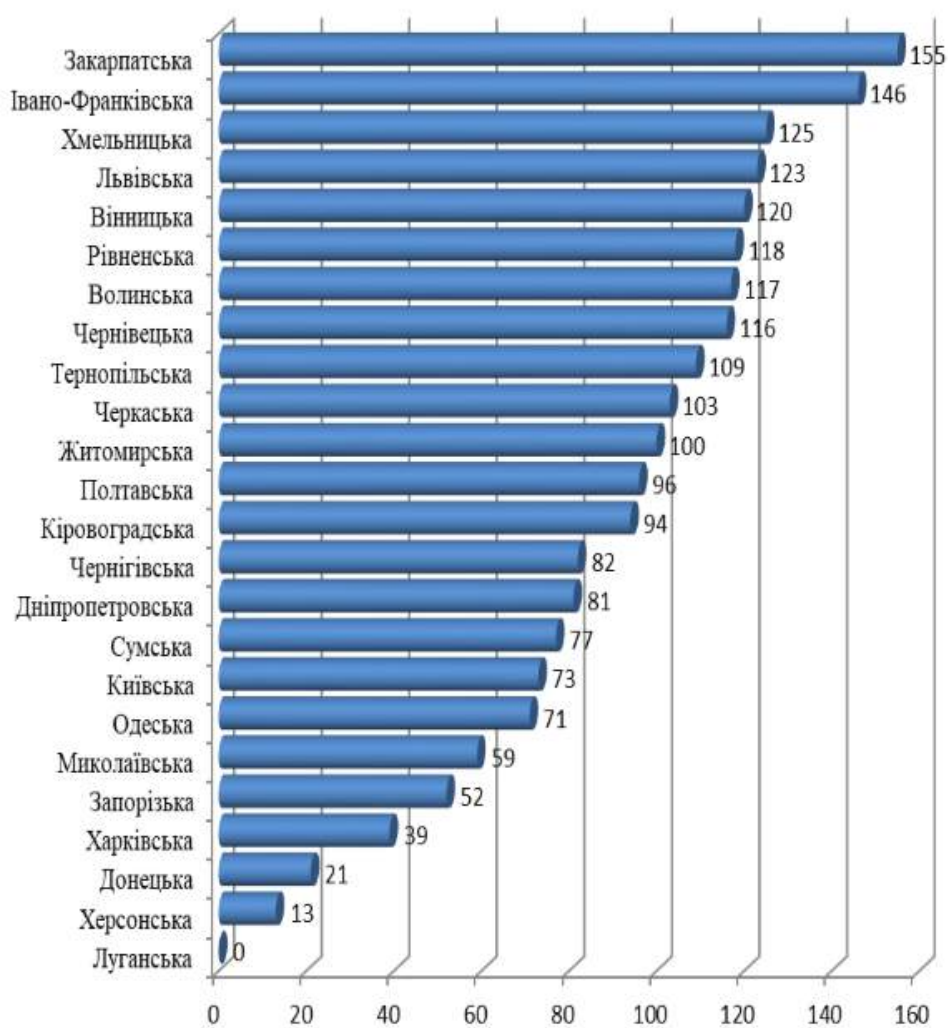

Рис. 2. Відновлення регіональних ринків праці України за кількістю вакансій (січень 2024 р. до лютого 2022 р.), %

Додаток 4

Таблиця 2

Оцінка зміни позицій країн ЄС в міжнародному рейтингу легкості ведення бізнесу (Doing Business Index)

Позиція	Кількість країн	Країни (рейтинг 2023)	Зміна 2020/2017	
			Позиції, ↑ або ↓ пунктів	Оцінки (індексу), %
1-10	2	Данія (3), Швеція (10)	Данія(незмінилась), Швеція (↓1)	Данія (0,51%), Швеція (- 0,16%)
11-20	4	Литва (11), Естонія (18), Латвія (19), Фінляндія (20)	Литва (↑ 10), Естонія (↓6), Латвія (↓5), Фінляндія (-7)	Литва (3,5%), Естонія (- 0,56%), Латвія (0,38%), Фінляндія (- 0,79%)
21-30	3	Австрія (27), Німеччина (22), Ірландія (24)	Австрія (↓8), Німеччина (↓5), Ірландія (↓6)	Австрія (-0,28%), Німеччина(1,05%), Ірландія (0,09%)
31-40	5	Іспанія (31), Франція(32), Португалія (37), Словенія (39), Польща (40)	Іспанія (↑1), Франція (↓3), Португалія (↓12), Словенія (↓12), Польща (↓16)	Іспанія (2,87%), Франція (0,69%), Португалія (- 1,16%), Словенія (0,01%), Польща (-1,81%),
41-50	4	Чехія (41), Бельгія (46), Нідерланди (42), Словаччина (45)	Чехія (↓14), Бельгія (↓4), Нідерланди (↓14), Словаччина (↓12)	Чехія (-0,53%), Бельгія(2,74%), Нідерланди (- 0,37%), Словаччина (- 0,01%)
51-60	5	Хорватія (51), Кіпр (52), Угорщина (53), Румунія (55), Італія (58)	Хорватія (↓8), Кіпр (↓7), Угорщина (↓12), Румунія (↓19), Італія (↓8)	Хорватія (0,84%), Кіпр(1,03%), Угорщина (0,45%), Румунія (-1,29%), Італія (0,9%)
61-70	1	Болгарія (61)	Болгарія (↓22)	Болгарія (-2,05%)
>70	3	Люксембург(73), Греція (79), Мальта (88)	Люксембург (↓14), Греція (↓18), Мальта (↓12)	Люксембург (1,15%), Греція (- 0,39%), Мальта (1,68%)

Додаток 5

Таблиця 3

Регіональний розподіл країн-лідерів за технологічним розвитком у 2023 році

Регіон	Найбільш технологічно розвинені країни
Європа	Швейцарія, Швеція, Німеччина, Франція, Фінляндія, Сполучене Королівство
Північна Америка	США, Канада
Південна Америка	Чилі, Бразилія
Центральна Азія та Близький Схід	Ізраїль, Туреччина
Південна Азія та Східна Азія	Японія, Південна Корея, Китай, Сінгапур
Південна Африка	Маврикій, ПАР
Країни пострадянського простору	Казахстан, Україна

Додаток 6**Таблиця 4**

Топ-10 країн з найвищою інфляцією цін на продукти харчування.

Країна	Номінальна продовольча інфляція (%)	Країна	Номінальна продовольча інфляція (%)
Венесуела	450	Ліван	44
Ліван	304	Зімбабве	30,5
Аргентина	118	Єгипет	27,3
Зімбабве	117	Іран	23
Іран	78	Венесуела	21
Суринам	71	Руанда	17,3
Єгипет	60	Бурунді	14
Лаос	53	Туреччина	13
Сьєрра-Леоне	52	Угорщина	12

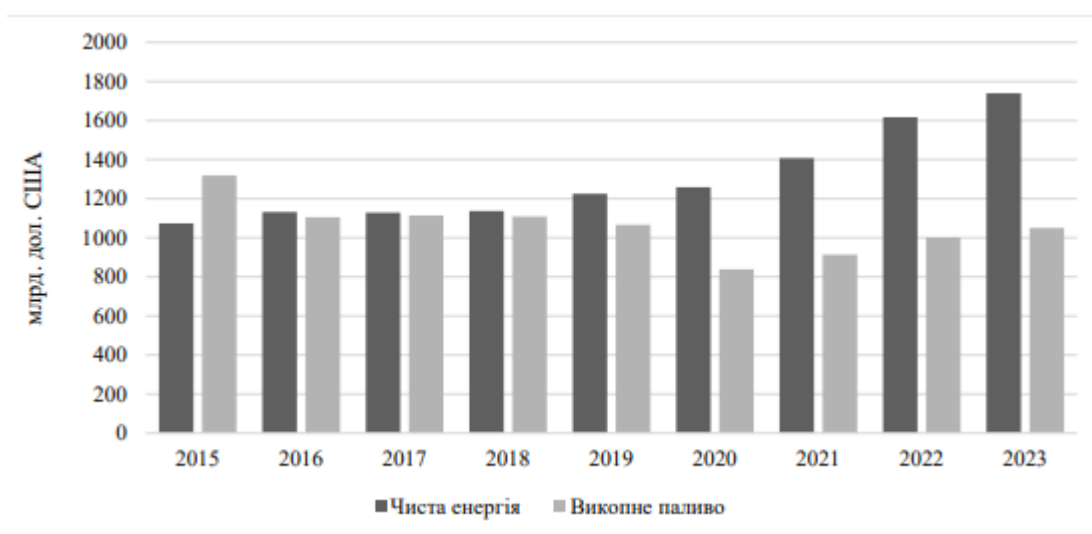

Рис. 3. Глобальні енергетичні інвестиції в чисту енергію та викопне паливо, 2015-2023 рр

Додаток 8**Таблиця 5****Міжнародні рейтинги країн світу (із економічною складовою безпеки)**

Глобальне рейтингування (індекс)	Розробник	Мета
Індекс легкості ведення бізнесу (Doing Business Index, з 2022 Business Ready (B-READY) Index), DB	The World Bank Group	Порівняти країни за легкістю ведення бізнесу, наявністю прозорих та ефективних регулятивних правил здійснення економічної діяльності
Індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom) ER	The Heritage Foundation	Вимірювати розвиток економічної свободи у країнах світу
Індекс ефективності досягнення цілей сталого розвитку (Sustainable Development Goals Index), SDGI	Sustainable Development Solutions Network	Вимірює прогрес країн у досягненні цілей сталого розвитку
Індекс глобальної стійкої конкурентоспроможності Global Sustainable Competitiveness Index, GSCI	SolAbility The Global Sustainable Competitiveness Index Report	Вимірювати рівень конкурентоспроможного розвитку країн на засадах сталого розвитку та поєднання економічних факторів з екологічними та соціальними
Індекс рівня глобалізованості країн світу (KOF Index of Globalization) KOF	KOF Swiss Economic Institute	Порівнювати країни за рівнем глобалізованості у трьох вимірах: економічна, соціальна та політична глобалізація

Додаток 9

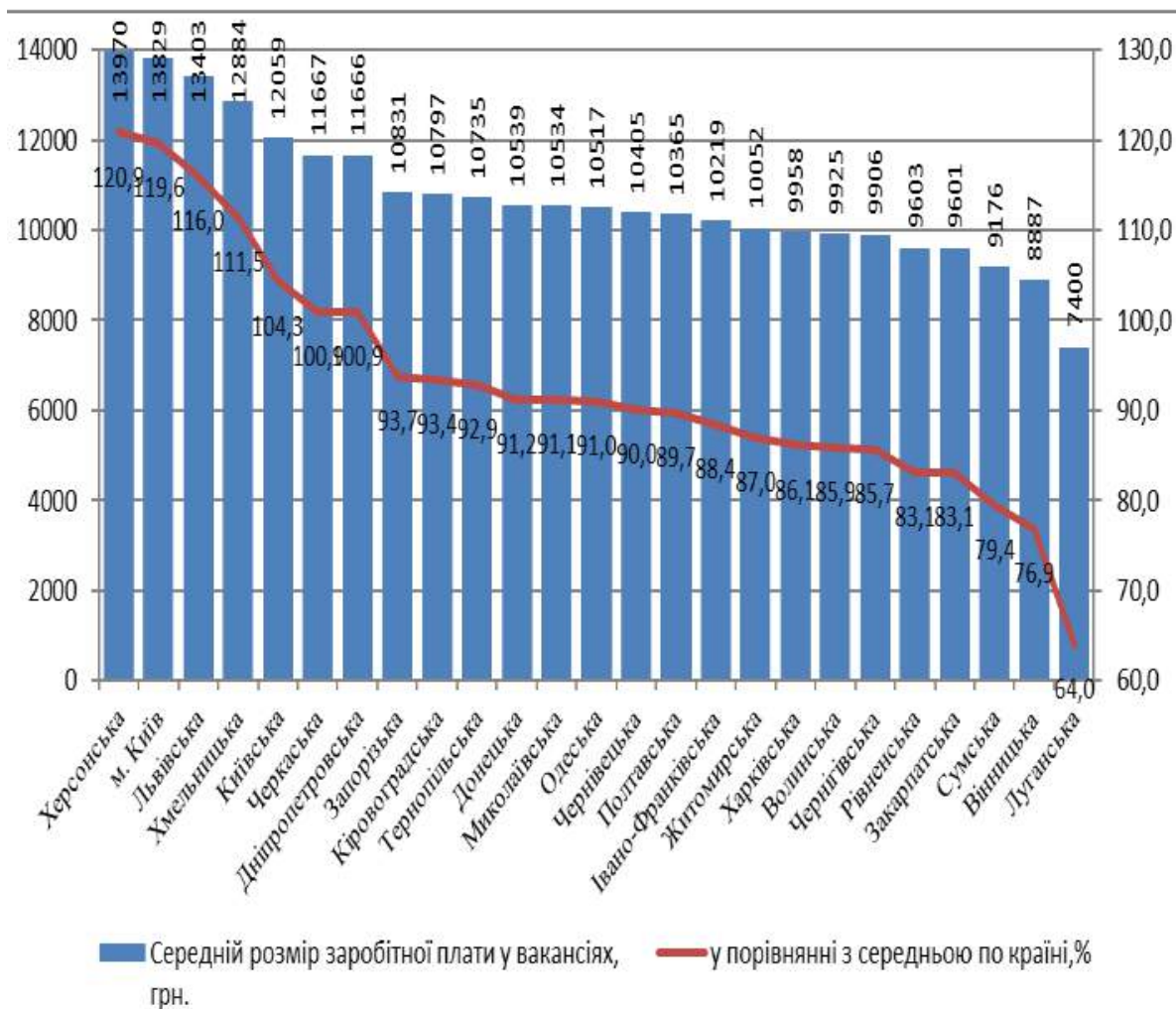

Рис. 4. Середній розмір заробітної плати у вакансіях (ліва шкала) та його відношення до середнього значення по Україні (права шкала) у регіонах України в 2023 р.

Фактори впливу на ринок праці України

Фактори впливу	Характерні ознаки
Економічні	структурна перебудова економіки, зокрема переважаючий розвиток галузей сфери послуг; нарощування потенціалу підприємництва; науково-технічний прогрес, інформатизація суспільства; державне регулювання розвитку трудового потенціалу, ринку праці та зайнятості; сировинна спрямованість економіки; багатогалузева промислова сфера; наявність недостатньо розвинених сфер бізнесу.
Політичні	політична нестабільність; слабка міжнародна політика; незадовільна репутація політичних лідерів; узгодженість між усіма гілками влади; військові дії.
Соціально-трудова	наявність кваліфікованої робочої сили; наявність дешевої робочої сили; мобільність праці; сприятливі умови праці; міграційна політика; профспілкова активність; розмір пенсій та виплат; недостатнє фінансування соціальних програм; здатність до самозайнятості; гендерна політика тощо
Освітні	розвинута освітня сфера; високий рівень професійної освіти; значна кількість закладів освіти (шкіл, професійно-технічних закладів та ЗВО).
Демографічні	незадовільна тривалість життя населення; незначна чисельність населення працездатного віку; незадовільна вікова структура населення; трудова та сезонна міграція населення; демографічні кризи; географічне розміщення поряд з більш розвинутими економіками.
Екологічні	стихійні лиха та катастрофи (Чорнобильська аварія); розроблені екологічні норми та стандарти; екологічний аудит; екологічна політика.
Інституційні	законодавство про зайнятість та безробіття населення; розвинута система органів місцевої влади; наявність регіональних центрів зайнятості; наявність центрів професійно-технічної освіти державної служби зайнятості; розвинута структура громадських організацій.

Додаток 11

Таблиця 7

Нормативно-правові документи розроблення програми соціально-
економічного
розвитку України та її регіонів

№	Назва документа	Тип, номер і дата прийняття
<i>Загальнодержавний рівень</i>		
1	Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України	Закон України від 23. Березня 2000 року № 1602-III
2	Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету	Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року № 621
3	Про схвалення Концепції вдосконалення системи прогнозних і програмних документів з питань соціально-економічного розвитку України	Розпорядження Кабінету Міністрів України від 4 жовтня 2006 року № 504-р
4	Про Стратегію сталого розвитку «Україна - 2020»	Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015
5	Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2021-2023 роки	Постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 2020 року № 671
6	Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року	Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 року № 179
<i>Регіональний рівень</i>		
1	Про стимулювання розвитку регіонів	Закон України від 8 вересня 2005 року № 2850-IV
2	Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року	Постанова Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 року № 179

Основні цілі електронного уряду

Ціль	Характеристика цілі
1. Надавати послуги для населення в інтегрованому вигляді у мережі Інтернет	Людам не потрібно стояти в черзі для того, щоб отримати якусь державну послугу, відтепер необхідно мати просто інтернет.
2. Перебудувати відносини з населенням	Замість того, щоб надавати однакові послуги всім громадянам, державні установи можуть використовувати нові інформаційні технології для надання персоналізованих послуг фізичним та юридичним особам.
3. Побороти інформаційну нерівність	Держава може зробити нові технології більш доступними для менш забезпечених прошарків суспільства, а також організувати навчання комп'ютерної грамотності.
4. Підвищити якість та доступність державних послуг.	Державні послуги для громадян та бізнесу повинні бути доступними та якісними, надаватися за спрощеними процедурами та меншими адміністративними витратами.
5. Підвищити якість управлінських процесів	Якість управлінських процесів має бути підвищена та забезпечена можливість контролю за результативністю органів державної влади.
6. Забезпечити відкритість інформації про діяльність державних органів.	Інформація про діяльність органів державної влади має бути відкритою, забезпечено розширений доступ до неї та надана можливість участі безпосередньо громадян та суспільства у процесах підготовки проектів адміністративних рішень.

Додаток 13

Рис. 5. Зміна реального ВВП до попереднього року

Додаток 14

Таблиця 9

Основні інвестиційні проекти в регіонах України за видами економічної діяльності у 2023 році

Регіон	Найбільший інвестиційний проєкт у відповідному регіоні	Сума інвестицій, млн дол. США	Оцінка в Індексі регіональної інвестиційної привабливості ЕВ, %	Види економічної діяльності
Львівський	Львівський індустріальний парк	81,215	–	Видобуток, легка промисловість
Волинський	Індустріальний парк «Novo»	15,9	2,52	Харчова та переробна промисловість
Закарпатський	Логістичний хаб	100	2,52	Транспорт і логістика
Івано-Франківський	Виробництво будівельних сумішей на основі гіпсу	7,2	2,52	Будівництво, видобуток
Житомирський	Будівництво житла для внутрішньо переміщених осіб, які постраждали внаслідок військової агресії	204,25	–	Будівництво, паливо та енергетика, охорона здоров'я
Київський	Будівництво складського комплексу	136,934	2,17	Транспорт і логістика, паливо й енергетика, важка промисловість
Черкаський	Вітрова електростанція 152,5 МВт	256,2	–	Паливо й енергетика
Кіровоградський	Будівництво заводу з виробництва листового скла	485,93	1,88	Важка промисловість, харчова та переробна промисловість
Миколаївський	Програма відновлення та розвитку Agrofusion 2023-2027	45	2,15	Сільське господарство
Одеський	Індустріальний парк «Агропромисловий хаб: Малий Аджалицький Лиман»	434,235	2,15	Сільське господарство, будівництво, адміністративні та допоміжні послуги
Сумський	Модернізація, реконструкція системи водовідведення в м. Суми	167,847	1,28	Адміністративні та допоміжні послуги, паливо й енергетика
Полтавський	Проєкт кормового концентрату соєвого білка	67	1,28	Сільське господарство, видобуток
Дніпропетровський	Виробництво окатків DR-класу на ПівніЗК для зеленої металургії	1221,8	1,88	Видобуток, паливо й енергетика
Харківський	Олексіївка сіті	281,13	1,28	Будівництво, транспорт і логістика

Додаток 15

Таблиця 10

Державний класифікатор соціальних стандартів та нормативів

№	Державні соціальні стандарти та нормативи у сферах	Характеристика	Найменування стандартів і нормативів	Органи влади, які відповідають за розробку та проведення моніторингу
1	Доходів населення	На його основі визначаються розміри мінімальної заробітної плати та мінімальної пенсії за віком, неоподатковуваний мінімум доходів громадян, розміри державної соціальної допомоги, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, розміри інших видів соціальних виплат. Прожитковий мінімум застосовується також для загальної оцінки рівня життя в Україні, що є основою для реалізації соціальної політики та розроблення державних соціальних програм. За поданням КМУ прожитковий мінімум затверджується щорічно ВРУ до початку розгляду Державного бюджету України і періодично переглядається відповідно до зростання індексу споживчих цін разом з уточненням показників Державного бюджету України.	- Прожитковий мінімум у розрахунку на місяць на одну особу; - Прожитковий мінімум для дітей віком до 6 років; - Прожитковий мінімум для дітей віком від 6 до 18 років; - Прожитковий мінімум для працездатних осіб; - Прожитковий мінімум для осіб, які втратили працездатність.	- Міністерство соціальної політики; - Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції - Міністерство фінансів України; - Держава служба статистики України; - Міністерство юстиції України.
2	Соціального обслуговування	Встановлюються для визначення переліку соціальних послуг, які можуть надаватися громадянам похилого віку, інвалідам, дітям-інвалідам, дітям-сиротам, дітям позбавленим батьківського піклування, безпритульним, самотнім, іншим соціальнонезахищеним громадянам, що перебувають у складних життєвих обставинах. Для соціального захисту та якісного обслуговування у притулках,	- Соціальні послуги, які надаються закладами соціального обслуговування; - норми харчування та забезпечення непродовольчими товарами; - нормативи організації діяльності притулку для неповнолітніх служби у	- Міністерство соціальної політики; - Міністерство фінансів України; - Державний комітет України з будівництва та архітектури; - Державний комітет України у справах сім'ї та

			справах неповнолітніх; - нормативи матеріального забезпечення та соціальних послуг у притулку.	молоді.
3	Охорона здоров'я	Окреслюють обсяг гарантованого рівня медичної допомоги, що надається безоплатно всім громадянам в державних та комунальних закладах охорони здоров'я. Дані нормативи використовуються для забезпечення якісної та ефективної медичної допомоги громадянам України, доступні в їх отриманні, визначено обсяг та вид профілактичних, діагностичних і лікувальних заходів при наданні медичної, критерії якості результатів лікування.	Гарантований рівень медичної допомоги; показники якості надання медичної допомоги та забезпечення медикаментами закладів охорони здоров'я; санаторно-курортного забезпечення.	- Міністерство охорони здоров'я; - Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції; - Міністерство соціальної політики; - Міністерство фінансів України; - міські держадміністрації.
4	Забезпечення навчальними закладами	Гарантують право на освіту та спрямовані на: - забезпечення навчальними закладами якісного надання послуг; - доступність кожному громадянину всіх форм і типів освітніх послуг, які надає держава	Надання послуги, державними і комунальними навчальними закладами дошкільної, загальної середньої, професійно-технічної, позашкільної та вищої освіти	- Міністерство освіти і науки України; - Державний комітет України з будівництва та архітектури; - Міністерство культури та інформаційної політики України

Додаток 16

Таблиця 11

Фінансові результати до оподаткування великих та середніх підприємств за видами економічної діяльності
промисловості за січень-березень 2024 року

	Код за КВЕД- 2010	Фінансовий результат до оподаткування		Прибуток до оподаткування		Збиток до оподаткування		Кількість збиткових підприємств у % до загальної кількості підприємств	
		січень– березень 20 24, млн.грн	січень– березень 2023, млн.грн	млн.грн	у % до січня– березня 2023	млн.грн	у % до січня– березня 2023	січень– березень 2023	січень– березень 2024
Промисловість	B+C+D+E	66003,4	23504,1	107492,6	148,7	41489,2	85,0	30,1	32,4
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	33517,1	13039,6	36036,8	205,0	2519,7	55,6	42,1	54,9
Переробна промисловість	C	18921,4	20866,8	41544,9	107,9	22623,5	128,3	25,2	26,2
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	10–12	11786,5	14535,7	16841,3	98,8	5054,8	201,8	21,7	21,6
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	13–15	1,4	620,5	493,3	78,6	491,9	6927,0	17,7	14,0
Виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність	16–18	896,5	1033,3	1673,6	99,2	777,1	118,8	17,3	20,6
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	19	82,1	-409,6	521,8	472,8	439,7	84,6	42,9	45,5
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	20	-3333,6	3780,3	1052,2	19,7	4385,8	282,1	36,3	27,3
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	21	1531,8	1250,5	1834,9	132,6	303,1	226,8	19,1	23,9
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	22, 23	1687,9	-284,4	3437,2	176,5	1749,3	78,4	25,0	39,5
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	24, 25	-1439,3	-3596,0	5156,0	114,4	6595,3	81,4	29,9	29,6
Машинобудування	26–30	6740,5	2902,2	9381,1	201,7	2640,6	151,0	30,0	28,4
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	26	1490,3	587,8	1577,1	236,2	86,8	108,7	21,2	13,8
виробництво електричного устаткування	27	710,4	271,8	859,6	220,0	149,2	125,6	32,7	28,9
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	28	1881,1	243,6	3372,0	371,7	1490,9	224,7	37,9	34,1
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	29, 30	2658,7	1799,0	3572,4	133,0	913,7	103,1	25,0	27,4
Виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	31–33	967,6	1034,3	1153,5	95,0	185,9	103,3	26,4	24,2
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	14629,4	-9840,8	29597,2	186,1	14967,8	58,1	43,1	48,5
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	E	-1064,5	-561,5	313,7	103,8	1378,2	159,6	61,0	55,6

Додаток 17

Таблиця 12

Сучасні підходи Єврокомісії на 2019–2024 рр. до регулювання сфери зайнятості та соціально- трудових відносин, викладені у програмі дій «Сильна соціальна Європа для справедливих перетворень»

№	Вихідні положення програми / характерні проблеми	Завдання та строки їх виконання	Потенційні результати
<i>Розділ програми дій Єврокомісії: 1. «Зміцнення соціальної Європи»</i>			
1	Представлена Єврокомісією наприкінці 2019 р. «Європейська Зелена угода» є новою стратегією зростання ЄС на наступне десятиліття, що визначає створення нового бізнесу, нових робочих місць і залучення інвестицій, має на меті до 2050 р. перетворити Європу на перший кліматично нейтральний континент. Європейська опора соціальних прав – основа соціальної стратегії ЄС, яка має забезпечити, щоб перетворення, пов’язані з кліматичним нейтралітетом, цифровізацією та демографічними змінами, були соціально справедливими та обґрунтованими	Розробка та широке обговорення Плану дій щодо імплементації Європейської опори соціальних прав, що містить ініціативи Єврокомісії для впровадження на загальноєвропейському, національному, регіональному та місцевому рівнях (початок 2021 р.)	Скорочення різних видів дисбалансів у сфері зайнятості та соціальної підтримки працюючих і безробітних
<i>Розділ програми дій Єврокомісії: 2. «Рівні можливості та зайнятість для всіх»</i>			
1	Очікування уповільнення темпів економічного розвитку у 2020–2021 рр., збереження сильної позиції ринків праці, скорочення безробіття. Потреба у формуванні потужної індустріальної основи для забезпечення функціонування	Розробка Індустріальної стратегії ЄС. Розробка Інвестиційного плану сталої Європи (інвестиційного плану для реалізації Європейської Зеленої угоди), 2020 р.	Скорочення дисбалансів: між попитом і пропозицією робочої сили; за кваліфікаційними рівнями працівників; у професійно-галузевій структурі

	соціальної ринкової економіки, у якій продовжуватиме зростати кількість і якість робочих місць у наступні роки		зайнятості
2	Під впливом цифровізації половині наявної робочої сили потрібно буде оновити свої навички протягом наступних п'яти років. Інвестиції в цифрову трансформацію економіки Європи стримує нестача відповідних навичок у працівників і дефіцит працівників окремих професій. Сьогодні в ЄС існує 1 млн вакансій для фахівців у галузі ІКТ	Оновлення Порядку денного для Європи щодо навичок, включаючи рекомендації щодо системи професійної освіти та навчання ЄС (2020 р.)	Скорочення дисбалансів: за кваліфікаційними рівнями працівників; за віковими ознаками зайнятості та безробіття; у професійній та освітній структурі зайнятості
3	Занадто багато молоді в ЄС мають низьку заробітну плату, тимчасову та нестандартну зайнятість, внаслідок чого вони не можуть розвинути свої таланти та планувати своє майбутнє. Рівень молодіжного безробіття коливається між регіонами ЄС від 4% до 62%. Завдяки ухваленій у 2013 р. Програмі ЄС «Гарантія для молоді» щороку 3,5 млн молодих європейців охоплюються освітою, навчанням чи зайнятістю	Представлення розширеної Програми ЄС «Гарантія для молоді» (2020 р.)	Скорочення дисбалансів за віковими ознаками зайнятості та безробіття
4	На малі та середні підприємства припадає 85% нових робочих місць, створених в ЄС за останні п'ять років. Заохочення	Розробка Стратегії щодо підтримки малого та середнього бізнесу ЄС (2020 р.)	Скорочення дисбалансів: між попитом і пропозицією робочої сили; у галузевій структурі

	інновацій, забезпечення фінансування та зняття бюрократичних перепон для малого й серед- нього бізнесу є надзвичайно важливим для зростання зайнятості в Європі		зайнятості
5	Європейська економіка потребує стимулювання соціальних інвестицій та інновацій, а також підвищення потенціалу соціальних підприємств для створення робочих місць	Розробка Плану дій щодо соціальної економіки (2021 р.)	Скорочення дисбалансів у професійно-галузевій структурі зайнятості
6	Реалізація Європейської стратегії щодо осіб з інвалідністю на 2010-2020 рр. потребує відповідної оцінки результатів, що дасть підстави для пролонгації Стратегії.	Посилення Європейської стратегії щодо осіб з інвалідністю (2021 р.)	Скорочення дисбалансів між попитом і пропозицією робочої сили
<i>Розділ програми дій Єврокомісії: 3. «Справедливі умови праці»</i>			
1	Працівники в Європі повинні мати справедливую мінімальну заробітну плату, яка забезпечує гідне проживання. Мінімальна заробітна плата повинна встановлюватися відповідно до стану національної економіки і шляхом колективних договорів. Кожен 10-й працівник в ЄС піддається ризику бідності	Проведення консультацій із соціальними партнерами щодо законодавчого встановлення мінімальної заробітної плати (2020 р.)	Зменшення поляризації робочих місць та трудової бідності
2	Стале зростання платформної економіки в ЄС вимагає покращення умов праці зайнятих у ній працівників, а також законодавчого врегулювання питання щодо їх статусу зайнятості, умов праці, доступу до соціального захисту, а також	Проведення Саміту з питань платформної зайнятості для учасників соціального діалогу (2020 р.) Розробка нового Закону про цифрові послуги (кінець 2020 р.)	Скорочення дисбалансів у професійно-галузевій структурі зайнятості

	колективного представництва та переговорів. Розвиток Єдиного цифрового ринку ЄС потребує удосконалення законодавства в частині діючих правил контролю та безпеки цифрових платформ, цифрових послуг і продуктів		
3	Понад 17,5 млн європейських громадян живуть або працюють в інших країнах-учасницях ЄС. Це ускладнює питання трудової міграції й охорони праці, оплати службових відряджень, пенсійного забезпечення, а також впливає на явища соціального демпінгу, неформальної зайнятості та шахрайства у сфері працевлаштування за кордоном	Підтримка діяльності Європейського агентства з питань зайнятості (2020–2021 рр.)	Скорочення дисбалансів, пов'язаних із трудовою міграцією, нестандартною та неформальною зайнятістю
<i>Розділ програми дій Єврокомісії: 4. «Соціальний захист та інклюзія»</i>			
1	Для підтримки соціального згуртування в європейському суспільстві необхідно посилити підтримку осіб, які втрачають роботу через соціально-економічні та цифрові зміни, потребують перекваліфікації й реінтеграції до ринку праці. Лише 1 із 3 європейців, які перебувають у стані короткострокового безробіття, отримує допомогу по безробіттю	Представлення єдиної Європейської схеми вторинного страхування (перестрахування) на випадок безробіття (кінець 2020 р.)	Скорочення дисбалансів у сфері соціальної підтримки працюючих і безробітних
2	Демографічні проблеми негативно впливають на стійкість ринків праці,	Надання Звіту про вплив демографічних змін на розвиток ЄС (2020 р.)	Скорочення дисбалансів за віковими ознаками

	пенсійних систем і систем соціального захисту ЄС. Сьогодні в ЄС співвідношення пенсіонерів і працюючих становить 1:3. Без коригування державної політики, у 2050 р. це співвідношення скоротиться до 1:2, що спричинить значний додатковий тиск на системи соціального та пенсійного забезпечення Євросоюзу	Представлення Зеленої книги з проблем старіння населення ЄС (2020 р.)	зайнятості та безробіття
<i>Розділ програми дій Єврокомісії: 5. «Просування європейських цінностей у світі»</i>			
1	Європа у інтересах сталого розвитку повинна зайняти жорстку позицію щодо виконання діючих і укладання нових угод чи торгових домовленостей з метою сприяння та захисту міжнародно узгоджених стандартів соціально-трудова прав, із забезпеченням нульової толерантності до дитячої праці	Призначення на рівні ЄС Керівника з питань підтримки торгівлі (протягом періоду)	Скорочення дисбалансів за професійною (галузевою) структурою зайнятості
2	У рамках поглиблення євроінтеграційних процесів існує необхідність підтримки з боку ЄС імплементації країнами претендентами Європейської опори соціальних прав	Посилення діалогу з країнами Західних Балкан щодо імплементації Європейської опори соціальних прав (протягом періоду)	Скорочення дисбалансів, зумовлених євроінтеграційними процесами

Додаток 18

СПИСОК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Монографія:

1. Харечко Д. О. Реформування державної політики суспільного благополуччя у період соціально-економічних викликів і трансформацій. Львів : НУЛП. 2025. 312 с.

Статті у наукових періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus:

2. Bydzun V., Rybchych I., Bazyliak N., Yaroshovych V., Kharechko D. Implementation of the state humanitarian policy on educational activities in the field of public health using informational technologies. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22. No. 11. P. 785-790. Особистий внесок: вплив суспільних трансформацій на реалізацію сучасної державної соціально-гуманітарної політики DOI <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.11.109>

3. Kharechko D., Niema O., Khudoba O., Zayats D., Olefirenko O., Budzyn V. Staffing of public administration bodies in the context of the development of the digital society. *AD ALTA: Journal of interdisciplinary research. Special issue. No 13/01/XXXIV*. 2023. Vol. 13. Issue 1. P. 6-12. Особистий внесок: державне управління в контексті суспільно-владної взаємодії на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій. DOI <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/26748>

4. Mykoliuk A., Budzyn V., Rybchych I., Bazyliak N., Yaroshovych V., Kharechko D. Educational Technologies in Support of Pedagogical Activity and Public Health Improvement Amidst the Implementation of State Policies on Humanistic-Legal Values in Education. *Journal of Ecohumanism*. 2024. Vol. 3(6). P. 434-441. Особистий внесок: управлінські підходи у формуванні сучасної державної соціально-гуманітарної політики в освітньо-виховному просторі. DOI <https://doi.org/10.62754/joe.v3i6.4016>

5. Serhieiev V., Gruntkovskiy V., Dzvinchuk D., Kharechko D., Liutyi M., Kovalska N. State policy, human capital and international economic relations in the context of reforming local self-government bodies through digitalization, artificial intelligence and socio-economic transformations. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 2024. Vol. 14, no. 2. P. 31–36. Особистий внесок: публічне управління соціальним капіталом у період економічних трансформацій на засадах суспільно-владної взаємодії. DOI <https://doi.org/10.33543/j.140243.3136>

6. Halushka Z., Bobrovskiy O., Kharechko D., Varvus A., Akimova L., Akimov O. State policy of wellbeing in the face of global challenges: problems of socialization, socio-economic transformation against the background of the introduction of digitalization and artificial intelligence technologies. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 2024. Vol. 14, no. 1. P. 195–200. Особистий внесок: реалізація державної політики у період глобальних впливів та

соціально-економічних трансформацій на основі новітніх цифрових платформ. DOI <https://doi.org/10.33543/j.140141.195200>

Статті у наукових фахових виданнях за темою дисертації:

7. Харечко Д. О. Державне управління ризиками епідеміологічних впливів на соціально-економічний розвиток та перспективи росту національного благополуччя. Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2024. № 2. С. 67-72. DOI <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2024.2.9>

8. Харечко Д. О. Реалізація державної політики громадського благополуччя у контексті суспільного добробуту в період соціально-економічних трансформацій. Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2024. Вип. 3. С. 96-101. DOI <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2024.3.12>

9. Харечко Д. О. Формування та реалізація державної економічної політики в контексті забезпечення соціального благополуччя у громадянському суспільстві. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2024. Вип. 3. С. 14-18. DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2024.3.2>

10. Харечко Д., Соловей Д. Фінансово-безпекові фактори державної соціально-економічної політики з підтримки життєдіяльності домогосподарств у періоди епідеміологічних загроз. Публічне управління та регіональний розвиток. 2021. №14. С. 1075-1093. Особистий внесок: управлінські підходи у функціонуванні системи місцевого самоврядування щодо діяльності домогосподарств під час надзвичайних ситуацій. DOI: <https://doi.org/10.34132/pard2021.14.12>

11. Харечко Д.О. Глобалізаційний вплив пандемії COVID-19 на соціально-економічну політику європейських держав у сучасний період епідеміологічних загроз. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2022. Вип. 28. С. 127-130. DOI <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2022.28.25>

12. Харечко Д.О. Державна економічна політика реалізації бізнес-моделей суспільного благополуччя в період соціально-економічних криз. Публічне управління та митне адміністрування. 2022. № 2 (33). С. 40-44. DOI <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2022-2.7>

13. Харечко Д.О. Досвід зарубіжних країн з формування управлінських підходів у сфері міграційної політики в соціально-економічному контексті безпеки держави. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2022. Т. 33 (72). № 2. С. 107-112. DOI <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2022.2/18>

14. Харечко Д.О. Особливості глобалізаційного впливу на реалізацію державної політики країн з перехідною економікою у сучасний період викликів пандемії COVID-19. Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне

управління та адміністрування. 2022. № 1. С. 94-100. DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.1.13>

15. Харечко Д.О. Особливості державної гуманітарної політики у період сучасних викликів та загроз для формування феномену соціального благополуччя громадян. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2024. Т. 35 (74). № 2. С. 6-11. DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.2/02>

16. Харечко Д.О. Особливості пандемічних впливів у період викликів COVID-19 в соціально-економічній політиці світових держав щодо трансформації туристичного бізнесу. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2022. Вип. 29. С. 49-52. DOI <https://doi.org/10.32843/rma2663-5240-2022.29.9>

17. Харечко Д.О. Реалізація державної соціально-економічної політики у період суспільних і політичних трансформацій в європейських країнах. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2024. Вип. 2. С.77-81. DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2024.2.13>

18. Харечко Д.О. Реалізація державної соціально-економічної політики в контексті формування рівня благополуччя громадян як механізм досягнення стратегічних цілей України. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2024. Т. 35 (74). № 4. С. 6-11 DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.4/20>

19. Харечко Д.О. Світовий досвід формування та реалізації соціально-економічної політики у період пандемічних загроз: глобалістично-фінансовий аспект. Публічне управління та митне адміністрування. 2022. № 1 (32). С. 36-40. DOI <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2022-1.7>

20. Харечко Д.О. Трансформація державної соціально-економічної політики щодо ринку зайнятості у період пандемії Covid-19: інформатизація та цифровізація суспільства. Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2022. № 2. С. 105-111. DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.2.14>

21. Харечко Д.О. Трансформація управлінських підходів у державній економічній політиці соціальної відповідальності в контексті суспільної солідарності. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2024. Вип. 40. С. 154-157. DOI <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2024.40.25>

22. Харечко Д.О. Формування державної політики з реалізації стратегії суспільного благополуччя у період наслідків соціально-економічної кризи пандемії COVID-19. Наукові праці МАУП. Політичні науки та публічне управління. 2022. № 1 (61). С. 102-106. DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-1\(61\)-16](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-1(61)-16)

23. Харечко Д.О. Формування державної політики протидії соціально-економічним кризам у період епідеміологічних викликів з метою досягнення ефекту стабілізації. Право та державне управління. 2022. № 1. С. 203-208. DOI

<https://doi.org/10.32840/pdu.2022.1.30>

24. Харечко Д.О. Формування та реалізація державної соціально-економічної політики у контексті відтворення людського капіталу в особливий період. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2022. Вип. 2. С. 55-59. DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.2.8>

25. Харечко Д.О., Парубчак І.О. Значення впливу пандемії у трансформації державної економічної політики світових країн щодо ринкових взаємовідносин у період глобальних криз. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2022. Вип. 28. С. 123-126. Особистий внесок: вплив глобалізаційних факторів на формування та реалізацію державної регуляторної політики у зарубіжних країнах DOI <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2022.28.24>

26. Харечко Д.О., Пронюк Ю.Н. Формування сучасної державної політики соціально-економічної стабілізації у країнах Європейського Союзу внаслідок впливу пандемії COVID-19. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2021. Вип. 21. С. 80-83. Особистий внесок: управлінські принципи функціонування державної економічної політики в країнах Європейського Союзу. DOI <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2021.21.15>

27. Харечко Д.О., Пронюк Ю.Н., Гентош О.П. Особливості державної соціальної політики в період карантинних обмежень та епідеміологічних загроз на сучасному етапі пандемічних викликів в Україні. Публічне управління та митне адміністрування. 2021. № 4 (31). С. 47-51. Особистий внесок: механізми реалізації державної соціальної політики у постпандемічний період. DOI <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2021-4.9>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

28. Харечко Д.О. Вплив соціально-економічного розвитку на державну політику суспільного благополуччя громадян. Сучасні аспекти реформування системи публічного управління в умовах воєнного часу: матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (Переяслав, 07 червня 2024 р.). Переяслав, 2024. С. 188-191.

29. Харечко Д.О. Державна політика у системі охорони здоров'я в надзвичайних ситуаціях: соціально-економічні аспекти. Сучасна парадигма публічного управління: зб. тез III Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 19-20 жовтня 2021 р.). Львів, 2021. С. 203-207.

30. Харечко Д.О. Особливості державної політики протидії соціально-економічним викликам в особливий період щодо відтворення людського капіталу. Трансформація системи публічного управління в умовах військового часу: матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Переяслав, 3 червня 2022 р.). Переяслав, 2022. С. 312-316.

31. Харечко Д.О. Особливості державної соціально-гуманітарної політики в період пандемії Covid-19 у нових інформаційних суспільних реаліях. Реформування процесів публічного управління в сфері освіти та науки у глобалізаційному та інформаційному суспільствах: матер. Міжнар. наук.-

практ. конф. (Переяслав, 30 жовтня 2020 р.). Переяслав, 2020. С. 207-210.

32. Харечко Д.О. Особливості державної соціально-економічної політики щодо зайнятості громадян під час впливу епідеміологічних обмежень на світовий ринок праці. Публічне управління: освіта, наука, практика: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18 березня 2022 р.). Харків, 2022. С. 113-115.

33. Харечко Д.О. Особливості суспільно-владної взаємодії у формуванні стратегії публічного управління в гуманітарній сфері щодо соціального партнерства та справедливості. Інноваційні технології публічного управління та адміністрування: теорія і кращі практики 21 століття: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Мелітополь, 17 листопада 2020 р.). Мелітополь, 2020. С. 22-24.

34. Харечко Д.О. Реалізація управлінського інструментарію у державній соціально-економічній політиці щодо громадського здоров'я. Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи: матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 8 лютого 2024 р.). Хмельницький, 2024. С. 64-66.

35. Харечко Д.О. Соціально-економічні аспекти карантинних обмежень у період пандемічних викликів. Реформування процесів публічного управління в сфері освіти та науки у глобалізаційному та інформаційному суспільствах: матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (Переяслав, 11 червня 2021 р.). Переяслав, 2021. С. 210-213.

36. Харечко Д.О. Соціально-економічні аспекти формування та реалізації державної політики під час пандемічних загроз на сучасному етапі. Реформування процесів публічного управління в сфері освіти та науки у глобалізаційному та інформаційному суспільствах: матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (Переяслав, 29 жовтня 2021 р.). Переяслав, 2021. С. 308-310.

37. Харечко Д.О. Соціально-економічні фактори впливу на зайнятість населення у нових суспільних реаліях в умовах карантинних обмежень періоду пандемії. Сучасна парадигма публічного управління: зб. тез II Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 12 листопада 2020 р.). Львів, 2020. С. 295-298.

38. Харечко Д.О. Управлінський інструментарій у державній соціально-економічній політиці сучасних трансформацій. Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 29 березня 2024 р.). Харків, 2024. С. 209-212.

39. Харечко Д.О. Управлінські підходи до стабілізації суспільного розвитку внаслідок карантинних обмежень під час пандемії Covid-19: соціально-економічні фактори. Priority directions of science and technology development: abstracts of the 5th International scientific and practical conference. SPC "Sci-conf.com.ua". (Київ, 24-26 січня 2021р.). Київ, 2021. С. 1653-1657.

40. Харечко Д.О. Формування та реалізація державної політики в галузі туризму під час особливих умов пандемії Covid-19: організаційні та нормативно-правові механізми. Туризм в умовах пандемії Covid-19: шанси та

загрози: матер. круглого столу (Львів, 25 вересня 2020 р.). Львів, 2020. С. 107-109.

41. Харечко Д.О. Формування управлінських підходів до реалізації державної соціально-гуманітарної політики в контексті громадського здоров'я та суспільного благополуччя. Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми, перспективи: зб. матер. 11-ї Всеукр. наук.-практ. конф. (Херсон, 16 жовтня 2020 р.). Херсон, 2020. С. 171-175.

42. Харечко Д.О., Пронюк Ю.Н. Обґрунтованість державного управління у соціально-гуманітарній сфері в контексті забезпечення прав людини в Україні на сучасному етапі. Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика: зб. матер. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Харків, 18-19 березня 2020 р.). Харків, 2020. С. 163-164.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ
МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ імені С.З. ГЖИЦЬКОГО
(ЛНУВМБ імені С. З. Гжицького)

вул. Пекарська 50, м. Львів-10, 79010, тел. 260-28-89; факс: 275-67-95
E-mail: admin@lvet.edu.ua, www.lvet.edu.ua код ЄДРПОУ 00492990

22.04.2025 № 779-03 На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

ХАРЕЧКО Дмитро Олексійович

*на тему «Державна політика суспільного благополуччя на сучасному етапі
соціально-економічних трансформацій»*

Формування сучасної державної політики суспільного благополуччя набуває особливої ваги в умовах соціально-економічної турбулентності, зростання запитів громадян на безпеку, стабільність і соціальну підтримку. У своїй дисертаційній роботі Харечко Д. О. обґрунтовує необхідність концептуального переосмислення цілей і завдань політики благополуччя через призму нових викликів - збройного конфлікту, соціального розшарування, демографічних дисбалансів і трансформації ринку праці.

У межах дослідження окрема увага була приділена формуванню стійкої архітектури державної соціальної політики, що включає такі ключові принципи, як інституційна сталість, міжгалузєва узгодженість, територіальна гнучкість та цифрова адаптація. Запропоновано бачення державної політики як відкритої системи, здатної реагувати на потреби населення завдяки залученню громадськості, розвитку соціального партнерства, інноваційним підходам до надання послуг.

Підкреслюється, що суспільне благополуччя має розглядатися як багатоаспектне явище, що поєднує економічну стабільність, доступність соціальних сервісів, безпеку, повагу до людської гідності та створення умов для самореалізації громадян. З огляду на сучасні європейські практики, Харечко Д. О. наполягає на необхідності стратегічного, людиноцентричного, інклюзивного підходу до державної політики благополуччя з акцентом на потреби вразливих груп та регіональні особливості.

Даною довідкою підтверджується, що основні положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційному дослідженні Харечка Дмитра Олексійовича, були впроваджені у діяльність Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького. Результати дослідження були використані при оновленні внутрішніх політик соціальної підтримки здобувачів освіти, удосконаленні інструментів реагування на кризові ситуації, розробці програм зниження соціальних ризиків у воєнний період, а також у процесі формування стратегічних підходів до розвитку університетського середовища на засадах соціальної згуртованості, партнерства та цифрової трансформації. Практичне використання результатів сприяло покращенню організації соціального супроводу, підвищенню ефективності управлінських рішень у сфері благополуччя та зміцненню інституційної спроможності університету в умовах змін.

**В.о. ректора Львівського національного
університету ветеринарної медицини та
біотехнологій імені С.З.Гжицького,**

д. н. держ. упр., професор

Іван ПАРУБЧАК

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи
Національного університету
«Львівська політехніка»

д.т.н., професор Іван ДЕМИДОВ

30 2025 р.

**про використання результатів дисертаційної роботи
Харечка Дмитра Олексійовича**

**на тему: «Державна політика суспільного благополуччя на сучасному етапі
соціально-економічних трансформацій»,
представленої на здобуття наукового ступеня доктора наук,
при виконанні науково-дослідної роботи кафедри публічного врядування
Національного університету «Львівська політехніка»
за темою «Наукові засади забезпечення сталого розвитку територіальних громад і
територій в умовах національних викликів та повоєнного відновлення України»**

Комісія у складі голови начальника НДЧ, д.т.н., ст. досл. Небесного Р. В. та членів: завідувача відділу науково-організаційного супроводу наукових досліджень, к.т.н. Лазько Г. В., в.о. заступника начальника планово-фінансового відділу Фаст І. І. та завідувача кафедри публічного врядування, к.політ.н., доцента Буника М. З.

цим актом підтверджують, що результати дисертаційної роботи докторанта кафедри публічного врядування Харечка Дмитра Олексійовича використані при виконанні науково-дослідної роботи кафедри публічного врядування Національного університету «Львівська політехніка» на тему: «Наукові засади забезпечення сталого розвитку територіальних громад і територій в умовах національних викликів та повоєнного відновлення України» (державний реєстраційний номер 0124U000016). Зокрема, Харечком Д.О. запропоновано концепцію державної соціально-економічної політики суспільного благополуччя та заходи спрямовані на удосконалення організаційно-нормативної регламентації, актуалізації повноважень органів державної влади й територіальних громад у системі місцевого самоврядування в частині реалізації ними державної політики суспільного благополуччя на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій.

Голова комісії:

начальник НДЧ, д.т.н., ст. досл.

Роман НЕБЕСНИЙ

Члени комісії:

зав. відділу науково-організаційного супроводу
наукових досліджень, к.т.н.

Галина ЛАЗЬКО

в.о. заст. нач. планово-фінансового відділу

Ірина ФАСТ

зав. кафедри публічного врядування,
к.політ.н., доцент

Микола БУНИК

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІСОТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ

вул. Генерала Чупринки, 103, м. Львів, 79057, тел. (032) 237-80-94
e-mail: nltu@ukr.net Web: <http://www.nltu.edu.ua> Код ЄДРПОУ 02070996

23.04.25 № 01-568 На № _____ від _____

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Видана з підтвердженням про те, що результати дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління Харечка Дмитра Олексійовича на тему: «Державна політика суспільного благополуччя на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій» у діяльності Центру професійного розвитку Національного лісотехнічного університету України.

Пропозиції, які були представлені Харечко Дмитром Олексійовичем стосовно реалізації комплексу механізмів державної політики суспільного благополуччя в Україні зі змістовним наповненням з урахуванням викликів війни були використані при проведенні Програм з підвищення кваліфікації державних службовців органів публічної влади Львівської області протягом 2024 – 2025 років, а саме Програмах:

1. «Впровадження змін та прийняття ефективних рішень в органах публічної влади» (1 кредит ЄКТС) затверджена Наказом Національного агентства з питань державної служби України № 10-23 від 04.02.2023р.

2. «Сприйняття змін в органах публічної влади» (1 кредит ЄКТС) затверджена Наказом Національного агентства з питань державної служби України № 10-23 від 04.02.2023р.

Перший проректор НЛТУ України
професор

Сушинський О.І.

Керівник Центру професійного
розвитку НЛТУ України
професор

Ліпенцев А.В.

“23” листопада 2025 р.

№ 2-148 від 25.02.2025/

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
ХАРЕЧКО Дмитро Олексійович
на тему «Державна політика суспільного благополуччя на сучасному
етапі соціально-економічних трансформацій»

В даний час більшість європейських країн характеризується стагнацією демографічного зростання та старінням суспільств, значним просуванням процесів урбанізації, домінуванням економічного сектора, розвинутою технічною інфраструктурою, високим рівнем індустріалізації, у тому числі високотехнологічного сектору, зниженням споживання енергії на виробничі потреби, значною часткою зовнішньої торгівлі у ВВП, а також значним перевиробництвом та експортною орієнтацією, а також відкритістю для імпорту капіталу.

У даному контексті результати дослідження Харечко Дмитра Олексійовича є надзвичайно цінними, оскільки вони спрямовані на вдосконалення управлінських принципів формування державної політики суспільного благополуччя шляхом визначення ключових сучасних тенденцій, а саме, імплементації базисних основ суспільного благополуччя які в даний час набули широкого застосування на території Англії.

У своїй роботі Харечко Дмитро Олексійович особливу увагу приділяє питанням економічної безпеки держави, які визначаються як стан, у якому забезпечуються економічні умови, необхідні для виживання та забезпечення процвітання і сталого розвитку суспільства, що живе в межах цієї країни, а також для її виживання та безперебійного функціонування державних установ, а економічний потенціал держави є однією із основоположних умов державної влади та її престижу на міжнародній арені.

Харечко Д.О. проведено ґрунтовний, всебічний та змістовний аналіз стану складових суспільного благополуччя в ряді як європейських країн, так і США та Китаю. Дослідник зазначає, що своєю чергою стан загрози економічній безпеці дестабілізує належне функціонування економіки держави та її громадян, що виявляється у нездатності отримувати прибуток і заощадження на інвестиції, які становлять основу економічного розвитку держави.

Практичне застосування наукових висновків сприяло посиленню координації між уповноваженими на те структурними підрозділами графства Норфолк та Львівської обласної військової адміністрації, шляхом підписання відповідного Меморандуму.

Голова правління
ГО «Українсько-Британський Дім»

Тарас Ворко

ЛЬВІВСЬКА РАЙОННА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

ЛЬВІВСЬКА РАЙОННА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ

вул. Винниченка, 18, м. Львів, 79008 E-mail: lvivrda@loda.gov.ua

25.07.2023 № 109/01-19 На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Харечка Дмитра Олексійовича

на тему «Державна політика суспільного благополуччя на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій»

Суспільне благополуччя є ключовим фактором соціально-економічного розвитку і має вагоме значення для кожної держави. Основні принципи суспільного благополуччя, як найбільш соціально ефективні, комплексні та стійкі є способами сприяння активному довголіттю. Органи державної влади зобов'язані створити умови для зростання рівня суспільного благополуччя, що ставить нові завдання на сучасному етапі. Дисертаційне дослідження Харечко Дмитра Олексійовича акцентує увагу на необхідності застосування чітко визначених векторів реалізації державної соціально-економічної та гуманітарної політики як інституційних основ державного управління в царині суспільного благополуччя, що полягає у формуванні ціннісних засад новітніх параметрів життєдіяльності відповідно до соціальних стандартів Європейського Союзу.

У даному контексті результати дослідження Харечко Дмитра Олексійовича є надзвичайно цінними, оскільки вони спрямовані на вдосконалення управлінських принципів формування державної політики суспільного благополуччя шляхом визначення ключових сучасних тенденцій, а саме, ролі громадянського суспільства, окреслення ціннісного базису соціогуманітарних цінностей за умов ефективної діяльності органів державної влади і виконавчих органів місцевого самоврядування.

У своїй роботі Харечко Дмитро Олексійович пропонує комплексний підхід до розробки концепції державної соціально-економічної політики суспільного благополуччя, удосконаленні організаційно-нормативної регламентації, актуалізації повноважень органів державної влади й територіальних громад у системі місцевого самоврядування у зазначеній сфері. В даний час нагальною потребою став новий тип державного управління, що відповідає вимогам сучасності та заснований на соціальних детермінантах активного довголіття, справедливості, досягненні глобальних і суспільних цілей за допомогою нових взаємопов'язаних типів державного управління.

Дисертаційне дослідження Харечко Дмитра Олексійовича робить значний внесок у розвиток державної політики Стратегії активного довголіття, а запропоновані новітні підходи були впровадженні у діяльність Львівської районної військової адміністрації при підготовці пропозицій до Стратегії державної політики з питань здорового та активного довголіття населення.

Заступник голови

Андрій КОВАЛЬСЬКИЙ

Паперова копія
електронного документа

ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА РАДА

вул. Винниченка, 18, м. Львів, 79008 тел. (032) 2 999 800 факс (032) 2 999 810
www.lvivoblrada.gov.ua e-mail: info@lvivoblrada.gov.ua
код ЄДРПОУ 22340506

№ _____

На № _____

від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

ХАРЕЧКА Дмитра Олексійовича

на тему:

**«Державна політика суспільного благополуччя на сучасному етапі
соціально-економічних трансформацій»**

Розбудова ефективної державної політики суспільного благополуччя є ключовою умовою забезпечення соціальної стабільності, згуртованості та стійкості національного розвитку в умовах глибоких соціально-економічних трансформацій.

Харечко Д. О. у своєму дисертаційному дослідженні зосередив увагу на інтеграції державної політики суспільного благополуччя в систему публічного управління, враховуючи виклики воєнного стану, економічної нестабільності, соціального розшарування та зміни демографічної структури населення. У дослідженні підкреслено важливість інституційної стійкості, міжгалузевої координації, територіальної децентралізації та проактивного підходу до формування політики соціального захисту й підтримки.

Суспільне благополуччя, згідно з сучасними підходами ООН та Європейського Союзу, передбачає не лише економічну безпеку, але й рівний доступ до якісних соціальних послуг, зниження соціальних ризиків, зміцнення соціального капіталу та створення умов для розвитку людського потенціалу. На думку Харечка Д. О., державна політика у цій сфері повинна бути людиноцентричною, гнучкою та орієнтованою на довгостроковий ефект, з обов'язковим урахуванням регіонального контексту, потреб вразливих груп населення та нових викликів, зумовлених війною, переміщенням населення та трансформацією ринку праці. Особливе значення має застосування інструментів цифрового врядування, соціального діалогу та громадської участі.

Виконавчим апаратом Львівської обласної ради проаналізовано положення, які репрезентовані у дисертаційному дослідженні Харечка Дмитра Олексійовича, з метою посилення ефективності соціальної політики на рівні територіальної громади, удосконалення механізмів взаємодії структурних

Львівська обласна рада
№02-вих-1176 від 04.08.2025
КЕП: Гасяк Я. В. 04.08.2025 11:55
382367105294AF970400000073AFC6003438FA02

підрозділів у сфері соціального захисту, при розгляді програм підтримки вразливих категорій населення в умовах воєнного стану, а також при розробці стратегічних документів у сфері суспільного благополуччя. Практичне використання результатів сприяло оновленню підходів до оцінювання потреб громади, реалізації соціальних ініціатив та формуванню інноваційних моделей підтримки населення в період кризових змін.

В. о. керуючого справами

Ярослав ГАСЯК

Львівська обласна
рада

арк.1 №02-вих-1176 від
04.08.2025

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Проректор з наукової роботи Львівського
торговельно-економічного університету,
доктор економічних наук, професор
Б.Б. Семак**

05.08.2025 р.

АКТ

про впровадження наукових розробок дисертаційного дослідження Харечка Дмитра Олексійовича на тему «Державна політика суспільного благополуччя на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій» у навчальний процес кафедри теорії держави і права ЛТЕУ

Експертна комісія з виявлення, узагальнення та впровадження позитивного досвіду роботи у складі:

Голови: декана факультету права, кандидата юридичних наук, професора Котухи О.С.,

Членів комісії:

завідувача кафедри теорії держави і права доцента Горецької Х.В., професора кафедри теорії держави і права Подорожної Т.С., доцента кафедри теорії держави і права Голинської М.І., розглянула й узагальнила матеріали дисертації, поданої на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління.

Проаналізовано основні результати дослідження Харечка Д.О., зокрема наукові праці, в яких опубліковані теоретичні положення дисертації:

1. Харечко Д.О., Пронюк Ю.Н. Формування сучасної державної політики соціально-економічної стабілізації у країнах Європейського Союзу внаслідок впливу пандемії COVID-19. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2021. Вип. 21. С. 80-83. <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2021.21.15>
2. Харечко Д.О. Досвід зарубіжних країн з формування управлінських підходів у сфері міграційної політики в соціально-економічному контексті безпеки держави. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. Т. 33 (72). № 2. С. 107-112. <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2022.2/18>
3. Харечко Д.О. Формування та реалізація державної соціально-економічної політики у контексті відтворення людського капіталу в особливий період. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. Вип. 2. С. 55-59. <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.2.8>
4. Харечко Д.О. Державна економічна політика реалізації бізнес-моделей суспільного благополуччя в період соціально-економічних криз. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2022. № 2 (33). С. 40-44. <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2022-2.7>
5. Харечко Д.О. Реалізація державної соціально-економічної політики у період суспільних і політичних трансформацій в європейських країнах.

Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2024. Вип. 2. С.77-81. <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2024.2.13>

6. Харечко Д. О. Формування та реалізація державної економічної політики в контексті забезпечення соціального благополуччя у громадянському суспільстві. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права.* 2024. Вип. 3. С. 14-18. <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2024.3.2>

7. Харечко Д. О. Реалізація державної політики громадського благополуччя у контексті суспільного добробуту в період соціально-економічних трансформацій. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування.* 2024. Вип. 3. С. 96-101. <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2024.3.12>

8. Харечко Д.О. Особливості державної гуманітарної політики у період сучасних викликів та загроз для формування феномену соціального благополуччя громадян. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування.* 2024. Т. 35 (74). № 2. С. 6-11. <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.2/02>

9. Харечко Д.О. Реалізація державної соціально-економічної політики в контексті формування рівня благополуччя громадян як механізм досягнення стратегічних цілей України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування.* 2024. Т. 35 (74). № 4. С. 6-11 <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.4/20>

На основі проведеного аналізу комісія зробила висновок, що наукові праці Харечка Д.О., містять науково обґрунтовані теоретичні положення і практичні рекомендації, що дає підстави запровадити їх для використання в освітньому процесі Львівського торговельно-економічного університету, зокрема при викладанні навчальної дисципліни: «Теорія держави та права», під час підготовки навчально-методичних і дидактичних матеріалів, а також рекомендувати їх до огляду під час самостійної роботи здобувачів освітнього ступеня бакалавр.

Голова комісії:

декан факультету права,
кандидат юридичних наук,
професор

О.С. Котуха

Члени комісії:

завідувач кафедри теорії держави і права

Х.В. Горецька

професор кафедри теорії держави і права,
доктор юридичних наук

Т.С. Подорожна

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії держави і права

М.І. Голинська

УКРАЇНА
ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ
вул. В. Винниченка, 18, м. Львів 79008, тел. (032) 261- 21-55, факс (032) 235-60-80,
e-mail: deploda@loda.gov.ua, код ЄДРПОУ 38557560

06.08.2025 № 4-51/315 На № _____ від _____

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
ХАРЕЧКА Дмитра Олексійовича
на тему «Державна політика суспільного благополуччя на сучасному етапі
соціально-економічних трансформацій»

Суспільне благополуччя є ключовим фактором соціально-економічного розвитку і має вагоме значення для кожної держави. Основні принципи суспільного благополуччя, як найбільш соціально ефективні, комплексні та стійкі є способами сприяння активному довголіттю.

Одним з основних завдань органів державної влади є створення умов для зростання рівня суспільного благополуччя.

У дисертаційному дослідженні Харечком Д.О. зацентовано увагу на необхідності застосування чітко визначених векторів реалізації державної соціально-економічної та гуманітарної політики як інституційних основ державного управління в сфері суспільного благополуччя, що полягає у формуванні ціннісних засад новітніх параметрів життєдіяльності відповідно до соціальних стандартів Європейського Союзу.

Результати дослідження спрямовані на вдосконалення управлінських принципів формування державної політики суспільного благополуччя шляхом визначення ключових сучасних тенденцій, а саме ролі громадянського суспільства, окреслення ціннісного базису соціогуманітарних цінностей за умов ефективної діяльності органів державної влади і виконавчих органів місцевого самоврядування.

Автор запропонував комплексний підхід до розробки концепції державної соціально-економічної політики суспільного благополуччя, удосконалення організаційно-нормативної регламентації, актуалізації повноважень органів державної влади й територіальних громад у системі місцевого самоврядування у зазначеній сфері.

Розглянуті департаментом економічної політики обласної державної адміністрації результати дисертаційного дослідження Харечка Д.О. мають вагоме практичне значення.

Задекларовані матеріали дослідження будуть використовуватися у практичній роботі за напрямом діяльності департаменту, зокрема при формуванні стратегічних і програмних документів розвитку області.

Директор

Вадим ТАБАКЕРА

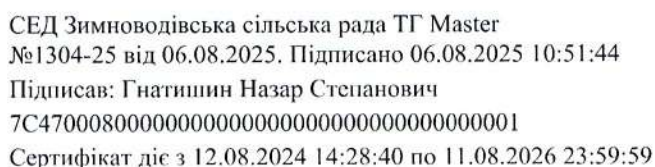

№ _____ На № _____ від _____

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
ХАРЕЧКО Дмитро Олексійович
на тему «Державна політика суспільного благополуччя на сучасному етапі
соціально-економічних трансформацій»**

Практичне застосування наукових висновків сприяло посиленню координації між структурними підрозділами сільської ради, підвищенню якості соціальних послуг та формуванню підходів до інклюзивного, стійкого та справедливого управління в умовах воєнного стану й відбудови.

Назар ГНАТИШИН

Львівська міська рада

Виконавчий комітет

79008, Львів, пл. Ринок, 1, тел.: (032) 297 59 06, (032) 297 57 15, факс: (032) 297 57 47

№ _____

на № _____

від _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
ХАРЕЧКО Дмитро Олексійович
на тему «Державна політика суспільного благополуччя на сучасному етапі
соціально-економічних трансформацій»**

Харечко Дмитро Олексійович у своєму дисертаційному дослідженні висвітлює актуальні аспекти формування та реалізації державної політики суспільного благополуччя в умовах соціально-економічних трансформацій, які охоплюють періоди нестабільності, реформ та посткризового відновлення. Дослідник акцентує увагу на необхідності переходу від вузько-галузевого підходу до міжсекторальної моделі публічного управління, що інтегрує соціальну політику, охорону здоров'я, освіту, зайнятість, житлову безпеку та розвиток місцевих громад.

Особливу увагу Харечко Д. О. приділяє питанням інституційної спроможності органів місцевого самоврядування щодо формування політики, орієнтованих на зниження рівня вразливості окремих категорій населення, посилення соціального капіталу, участі громадськості у процесах прийняття рішень та забезпечення рівного доступу до всього широкого спектра послуг, які надаються органами місцевого самоврядування. Наукове обґрунтування автором принципів динамічного соціального планування та гнучкого управління у відповідь на сучасні виклики (війна, демографічна криза, інфляційне навантаження, зміни ринку праці) стало підґрунтям для ряду практичних рішень у муніципальній політиці.

Даною довідкою підтверджується, що основні результати дисертаційного дослідження Харечка Дмитра Олексійовича були використані у діяльності Львівської міської ради в межах реалізації стратегічних та програмних документів у сфері вдосконалення принципів будівельної політики, визначення стратегічних напрямів щодо економічного та соціального благополуччя мешканців Львівської ОТГ.

Практичне застосування наукових висновків сприяло посиленню координації між структурними підрозділами міської ради, підвищенню якості соціальних послуг та формуванню підходів до стійкого та справедливого управління в умовах як воєнного стану так і подальшої відбудови.

**Заступник міського голови
з містобудування**

Любомир ЗУБАЧ

СЕД Львівської міської ради IT-Enterprise
№11-вих-117451 від 12.08.2025
Підписувач ЗУБАЧ ЛЮБОМІР ЛЬВОВИЧ

УКРАЇНА
ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
СЛУЖБА У СПРАВАХ ДІТЕЙ
79008, м. Львів, вул. Валова, 31, тел. 235-44-56, , e-mail: susd@loda.gov.ua

20.08.2025 № 898/4

***Про впровадження результатів
дисертаційного дослідження
Харечка Дмитра Олексійовича***

Результати дисертаційного дослідження Харечка Дмитра Олексійовича на тему: «Державна політика суспільного благополуччя на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій» впроваджені у проєктах, які стосуються удосконалення підходів та напрямків в сфері соціального управління, яке спрямоване на духовний та культурний розвиток, як окремих особистостей, так і суспільства вцілому в спосіб реалізації соціального потенціалу людини, розвитку суспільних і соціальних відносин в галузі соціальної безпеки людини, молоді, сім'ї та найкращих інтересів дитини на регіональному рівні і моніторингу її реалізації, а саме:

- при підготовці методичних рекомендацій для органів місцевого самоврядування щодо імплементації та виконання Регіонального плану заходів Львівської області на 2025-2026 роки з реалізації Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024-2028 роки;

- при формування концепції утворення місцевого координаційного органу та мультидисциплінарних команд з метою впровадження Регіонального плану в територіальних громадах Львівської області.

Даною довідкою підтверджується, що основні положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційному дослідженні Харечка Дмитра Олексійовича, впроваджені у діяльність Служби у справах дітей Львівської обласної військової адміністрації.

Начальник служби

Володимир ЛИС

21.08.2025 № 3169/10-2025/193183

на № _____ від _____

ДОВІДКА

про можливість впровадження результатів дисертаційного дослідження
Харечка Дмитра Олексійовича

на тему «Державна політика суспільного благополуччя на сучасному етапі
соціально-економічних трансформацій»

Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій у своїй роботі приділяє особливу увагу науковим дослідженням, результати яких можуть бути інтегровані у законотворчу діяльність, стратегічне планування та суспільні ініціативи.

Дисертаційне дослідження Дмитра Харечка присвячене формуванню політики суспільного благополуччя в умовах війни, цифровізації та євроінтеграційних процесів. Автор пропонує комплексний підхід, що включає політико-правові, організаційні та соціокультурні механізми підвищення якості життя через партнерство держави, громад та освітньо-наукового середовища.

Результати дослідження можуть бути використані Комітетом для:

- розробки законопроектів у сфері освіти та соціальної політики;
- розширення доступу до освіти для вразливих груп;
- гармонізації освітньої політики з європейськими стандартами;
- оцінки ефективності реформ у воєнних та поствоєнних умовах.

Матеріали роботи можуть бути застосовані при підготовці законодавчих ініціатив, організації громадських консультацій та підтримці освітніх інновацій, що сприятиме соціальній інклюзії та підвищенню суспільного благополуччя.

Народна депутатка України –
секретар Комітету Верховної Ради України
з питань освіти, науки та інновацій

Наталія ПІПА

0003622

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

вул. С. Бандери, 12, Львів, 79013, тел. (380-32) 237-49-93, 258-21-11, факс: (380-32) 258-26-80
ел. пошта: coffice@lpnu.ua, інтернет: www.lpnu.ua

23.06.2025 № 67-01-932

на № _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи

Харечка Дмитра Олексійовича

на тему: **“Державна політика суспільного благополуччя на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій”**
у навчальному процесі

Основні положення та результати дисертаційної роботи Харечка Дмитра Олексійовича на тему: “Державна політика суспільного благополуччя на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій”, поданої на здобуття наукового ступеня доктора наук, впроваджені у навчальний процес Національного університету “Львівська політехніка” та використовуються під час викладання дисциплін: “Державна політика та врядування” та “Комунікації в публічному управлінні” (для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 281 “Публічне управління та адміністрування”).

Зокрема, у навчальному процесі застосовуються такі результати дисертаційної роботи Харечка Д.О.:

– запропоновані автором методологічні підходи до систематизації фундаментальних та прикладних досліджень з формування та реалізації державної політики суспільного благополуччя із обґрунтуванням застосування інтегрального підходу в процесах соціального партнерства у державній соціально-економічній та гуманітарній політиці (дисципліна “Державна політика та врядування”),

– матеріали аналізу науково-прикладного базису формування механізмів взаємодії органів державної влади на місцях, територіальних громад в системі місцевого самоврядування та неурядових інституцій соціально-економічного та гуманітарного спрямування через застосування креативних форм діалогової взаємодії та соціального партнерства щодо підняття рівня суспільного благополуччя населення (дисципліна “Комунікації в публічному управлінні”).

Проректор

з науково-педагогічної роботи

К.Т.Н., доц.

Олег ДАВИДЧАК

Вик.:

Булик М.З. (032) 258-31-67

№ 28 від 22.08.2025р.

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Харечка Дмитра Олексійовича
на тему «Державна політика суспільного благополуччя на сучасному етапі
соціально-економічних трансформацій»

Особливий період робить найчастіше згубний вплив на щоденне життя, підтриманням мінімального рівня благополуччя, тому якісний склад людського капіталу сьогодні відчуває значну нестачу трудових ресурсів із високими професійними показниками. У даному контексті результати дослідження Харечко Дмитра Олексійовича є надзвичайно цінними, оскільки вони спрямовані на вдосконалення управлінських принципів формування державної політики суспільного благополуччя шляхом визначення ключових сучасних тенденцій.

У своїй роботі Харечко Дмитро Олексійович пропонує комплексний підхід до розробки концепції державної соціально-економічної політики суспільного благополуччя, удосконаленні організаційно-нормативної регламентації, актуалізації повноважень органів державної влади й територіальних громад у системі місцевого самоврядування у зазначеній сфері. В даний час нагальною потребою став новий тип державного управління, що відповідає вимогам сучасності та заснований на соціальних детермінантах активного довголіття, справедливості, досягненні глобальних і суспільних цілей за допомогою нових взаємопов'язаних типів державного управління.

Дисертаційне дослідження Харечко Дмитра Олексійовича робить внесок у розвиток державної політики Стратегії активного довголіття, запропоновані новітні підходи будуть внесені та розглянуті підкомітетом з питань забезпечення діяльності народних депутатів України Комітету Верховної Ради України з питань Регламенту, депутатської етики та організації роботи Верховної Ради України, і в подальшому будуть скеровані на розгляд Кабінету Міністрів України для врахування при підготовці постанови «Про затвердження Стратегії державної політики з питань здорового та активного довголіття населення на 2025-2030 роки».

Голова підкомітету

Олег Синютка